

Josefine Krich

Överinvesterarna

En studie av avancerade språkelever i gymnasieskolan

UPPSALA
UNIVERSITET

Abstract

All text som fylls i här kommer att bytas ut mot den text som skickats in via DiVA. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare.

Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare.

Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare.

Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare. Textplatshållare texplatshållare texplatshållare texplatshållare.

© Josefine Krigh 2013

Förnamn Efternamn, Institutionen för utbildning, kultur och medier (EDU)/ Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (SEC), Box 1181, SE-751 20 Uppsala.

ISBN XXX-XX-XXX-XXXX-X

ISSN 1103-1115

urn:nbn:se:uu:diva-XXXXXXX (<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-XXXXXXX>)

Printed in Sweden by .

Distributor: Uppsala University Library, Box 510, SE-751 20 Uppsala, Sweden
www.uu.se, acta@ub.uu.se

Innehåll

FIGUR- OCH TABELLFÖRTECKNING.....	5
Tabellförteckning.....	5
Figurförteckning	6
INTRODUKTION	7
BAKGRUND	8
Syfte och frågeställningar.....	8
Tidigare forskning.....	8
Värdet av språkstudier.....	9
Utbildningsval.....	10
Språk i grund- och gymnasieskolan.....	11
Internationella utblickar om mångspråkighet, språkstudier och språkval.....	13
Centrala analytiska begrepp	15
Elevernas tillgångar – egenförvärvat kapital	16
Föräldrarnas tillgångar – det ärvda kapitalet.....	17
Strategier och investeringar.....	18
Kön, socialt ursprung och nationell härkomst	19
Metod, datainsamling och begränsning av undersökningen	19
De bakbundna språken.	19
Studiedesign	20
Studier av Skolverkets offentliga statistik.....	20
Att upprätta en urvalsram för enkätundersökningen	21
Enkätstudie till elever som läser avancerade kurser i moderna språk	22
Utfall av enkäten och studiens genrealiserbarhet	23
Information från skolornas hemsidor	24
Forskningsetiska reflektioner	25
DEL 1: NATIONELL ÖVERSIKT AV ELEVER SOM LÄSER MODERNA SPRÅK	26
Ämne i kris eller ämne på frammarsch?.....	26
Hablar, sprechen, parler – de stora språken dominerar	27
Språk på avancerad nivå läses av studieinriktade elever.....	27
Med mycket utbildning i bagaget	28
Förälders utbildningsnivå läsåren 2009/10 – 2011/12.....	28
Språken, fortsatt feminint kodade	30
En stor andel elever med annan nationell bakgrund.....	31
DEL 2: SKOLORNA SOM ERBJUDER AVANCERADE STUDIER I MODERNA SPRÅK	34
Inledning.....	34
De deltagande skolorna	34
Organisering, utbyten och samarbeten – språkutbildningens villkor och guldkant.....	36
Gymnasieskolor i Stockholm	36
Gymnasieskolor i Göteborg	40
Gymnasieskolor i Uppsala	43
Gymnasieskolor i Lund	44
Sammanfattningsvis – skolor som erbjuder avancerade språkstudier i moderna språk	46
DEL 3: ENKÄTSTUDIE AV ELEVER PÅ AVANCERADE SPRÅKKURSER I STOCKHOLM, GÖTEBORG, UPPSALA, OCH LUND.	47

Överinvesterarerna – några enkla bakgrundsdata	47
Flickor dominerar fortsatt språkstudier	47
Med mycket i bagaget	48
Hemmets utbildningsnivå och sociala klass	48
I en språklig klass för sig – elevers sociala klass efter studerat språk	50
Välmeriterade föräldrar - förälders utbildningsnivå efter elevens studerade språk	50
Och hemma talas..? Förälders språkliga kapital	51
Resandet i blodet – nedärvt transnationellt kapital	53
Meritokratiskt starka - elevernas egenförvärvade utbildningskapital	54
Betyg och kurser i gymnasieskolan	54
Inte bara ett – men flera! Elevers språkliga kapital	56
Språken i grundskolan	56
Språkstudierna i gymnasieskolan	57
Transnationella tillgångar – beresta elever som investerar i studier utomlands	60
Språk i nutid, på fritid och i framtid – elevers språkliga praktiker och hållningar	62
Intresse för resande och ett kulturellt intresse viktigt för avancerade språkval	62
Språk, varken särskilt lätt eller särskilt svårt	64
Att tala anses viktigare än att skriva	64
Eleverna använder sina språk på fritiden	66
Going abroad or staying home? Elevers framtidsplaner för studier och arbete inom och utom Sverige	67
SAMMANFATTNING	71
REFERENSER	75
Adresser till skolornas hemsidor	77
Skolverkets statistik	78
APPENDIX 1 – KOMPLETTERANDE TABELLER DEL 1 SAMT DEL 3	79
Tabeller del 1	79
Tabeller del 3	85
APPENDIX 2 – TEKNISKA DEFINITIONER	99
APPENDIX 3 – PROGRAMFÖRKORTNINGAR OCH PROGRAMSTRUKTURER	101
APPENDIX 4 – KLASSIFICERING AV YRKEN OCH FÖRÄLDERS SOCIALA KLASSEN	104
APPENDIX 5 – ELEVENKÄT VÅRTERMINEN 2012	105

Figur- och tabellförteckning

Tabellförteckning

Tabell 1.	Antal och andelar elever med betyg (av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan) i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 5, steg 6 samt steg 7 läsåren 2002/-03 till 2011/-12	26
Tabell 2.	Andel av det totala antalet elever per språk steg 5, steg 6 och steg 7 läsåret 2002/-03 till 2011/-12.	27
Tabell 3.	Antal samt andelar elever på skilda program med betyg i moderna språk steg 5 – 7.	28
Tabell 4.	Förälders utbildningsbakgrund, efter steg i moderna språk, enligt Skolverkets statistik läsåren 2009/-10 till - 2011/-12 antal samt andelar	30
Tabell 5.	Könsfördelning inom de enskilda språken franska, tyska och spanska efter steg, andelar	31
Tabell 6.	Elevers nationella härkomst läsåren 2002/-03 till läsåret 2011/-12. Antal och andelar	33
Tabell 7.	Skolor i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund som gav kurser i moderna språk steg 6 och/eller 7 läsåret 2010/-11	35
Tabell 8.	Skolor i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund som gav kurser i moderna språk steg 6 och/eller 7 läsåret 2011/-12	36
Tabell 9.	Könsfördelningen i de enskilda språken, andelar.	48
Tabell 10.	Hemmets, faderns och moderns högsta utbildningsnivå, andelar.	49
Tabell 11.	Föräldrarnas sociala klass, fadern, modern och hemmets sociala klass efter den förälder med högst social klasstillhörighet	49
Tabell 12.	Fördelningen av hemmets sociala klass inom de moderna språken, andelar.	50
Tabell 13.	Förälders utbildningsnivå efter elevens moderna språkval, andelar	51
Tabell 14.	Föräldrars förståelse för de fem största moderna språken, andelar	51
Tabell 15.	Hemmets förståelse för ett eller flera av de största moderna språken, andelar	52
Tabell 16.	Övriga språk för vilka det i elevernas hem finns förståelse för hos eleven eller föräldrar	52
Tabell 17.	Förstår någon av föräldrarna elevens B-språk? Andelar.	53
Tabell 18.	Förälders erfarenhet av arbete och/eller studier utomland. Antal och andelar	53
Tabell 19.	Hemmets samlade erfarenheter av arbete och studier utomlands efter elevens studerade språk, andelar	54
Tabell 20.	Betyg i B-språk i grundskolan, andelar	56
Tabell 21.	Elevernas betygsframgångar i C-språk i högstadiet, andelar	57
Tabell 22.	Betyg efter högst lästa steg och språk samt betygsgenomsnitt för samtliga elever efter språk, oavsett steg. Andelar	58
Tabell 23.	Benägenhet att läsa fler språk. Efter elevens B-språk, andelar.	58
Tabell 24.	Gymnasieelevers benägenhet att läsa flera moderna språk efter gymnasieprogram och kön, andelar	59
Tabell 25.	Benägenhet hos elever med olika språkval att välja till ett visst C-språk – antal	59
Tabell 26.	Fortsätta studera sitt/sina språk efter avancerat språk, andelar	68
Tabell 27.	Studier utomlands efter avancerat språk	68
Tabell 28.	Arbeta utomlands? Efter avancerat språk	69
Tabell 29.	Antal och andelar elever med betyg i moderna språk steg 1 och steg 3 läsåren 2008/-09 samt 2011/-12	79
Tabell 30.	Antal elever med betyg i steg 4 till och med steg 7 i franska och tyska	79
Tabell 31.	Antal elever med betyg i steg 4 till och med steg 7 i spanska	79
Tabell 32.	Antal elever med betyg i steg 4 till och med steg 7 i italienska och ryska	80
Tabell 33.	Antal elever med betyg i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 5. Samt andel elever med betyg i moderna språk steg 5 av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan 2002-2003 tom 2011-2012	80
Tabell 34.	Antal elever med betyg i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 6. Samt andel elever med betyg i moderna språk steg 6 av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan 2002-2003 tom 2011-2012	80
Tabell 35.	Antal elever med betyg i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 7. Samt andel elever med betyg i moderna språk steg 7 av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan 2002-2003 tom 2011-2012	81
Tabell 36.	Andel av det totala antalet elever per språk steg 5	81
Tabell 37.	Andel av det totala antalet elever per språk steg 6	81
Tabell 38.	Andel av det totala antalet elever per språk steg 7	82
Tabell 39.	Antal samt andelar elever på skilda program som gick ut läsåren 2010/-11 och 2011/-12	82
Tabell 40.	Förälders utbildningsbakgrund efter språk och steg, franska, spanska, tyska läsåren 2009/-10 till och med 2011/-12	83
Tabell 41.	Könsfördelningen steg 6 och steg 7 i moderna språk	84
Tabell 42.	Elevers nationella härkomst läsåren 2002/-03 till läsåret 2011/-12	84
Tabell 43.	Läst gymnasieprogram, antall och andel	85
Tabell 44.	Andelen pojkar respektive flickor på olika program i enkätstudien	85
Tabell 45.	Nationell härkomst, antal och andel	85

Tabell 46.	Kompetens i engelska: Vilka språk förstår du själv och dina föräldrar utan större besvär, antal och andel ...	85
Tabell 47.	Hemmets förståelse för andra språk utöver de moderna språken, andelar	86
Tabell 48.	Föräldrars förståelse av de fem största moderna språken – antal	86
Tabell 49.	Elevernas angivna jämförelsetal	86
Tabell 50.	Elevers betyg i svenska A-C och engelska A-C efter klass samt kön, andelar	87
Tabell 51.	Elevers betyg i svenska A-C och engelska A-C efter avancerat språk, andelar	88
Tabell 52.	Elevers betyg i matematik A- E efter elevens sociala klass samt kön, andelar	89
Tabell 53.	Elevers betyg i matematik A- E efter avancerat språk, andelar	90
Tabell 54.	Betygsfördelningen för elever som svarat jakande till att ha läst engelska C. Antal och andelar	90
Tabell 55.	Elevernas andra språkval, C-språk, i gymnasiet. Antal och andelar	91
Tabell 56.	Elevernas fördelning över studerade C-språk. Antal och andelar	91
Tabell 57.	Könsfördelning inom gruppen elever med C-språk, andelar	91
Tabell 58.	Benägenhet att läsa flera språk efter kön, andelar	91
Tabell 59.	Elevers resande till olika länder/ områden efter språk	92
Tabell 60.	Elever som bott utomlands under uppväxten. Område samt tid för vistelsen, antal och andelar	92
Tabell 61.	Elevernas angivna skäl till valet att studera utomlands en kortare tid under gymnasieutbildningen, andelar.	93
Tabell 62.	Av eleverna skattade orsaker till valet att fördjupa sig i avancerade språkstudier, aggregerade svarsalternativ andelar	94
Tabell 63.	Av eleverna skattade orsaker till valet att fördjupa sig i avancerade språkstudier, andelar	94
Tabell 64.	Varför läsa språk? Elevers skattningar efter avancerat språk, andelar	95
Tabell 65.	Varför läsa språk?	95
Tabell 66.	Elevernas skattning av studiernas svårighetsgrad, efter elevens avancerade språk, andelar	95
Tabell 67.	Antal timmar eleverna ägnar åt självstudier under en genomsnittlig vecka efter elevens avancerade språk, andelar	95
Tabell 68.	Antal timmar eleverna ägnar åt självstudier inför ett prov i språk, efter elevens avancerade språk, andelar ..	96
Tabell 69.	Elevers skattningar av hur viktigt det är att kunna olika språkliga färdigheter, andelar av totalen	96
Tabell 70.	Elevers skattningar av deras egna behärskning av olika språkliga färdigheter, andelar	96
Tabell 71.	Elevers användning av B-språk i vardagen, andelar	97
Tabell 72.	Planer på att läsa vidare vid högskola universitet efter avancerat språk, aggregerade svarsalternativ, andelar 97	97
Tabell 73.	Planer på att läsa vidare vid högskola universitet efter avancerat språk	97
Tabell 74.	Elevers planer på att läsa vidare vid högskola universitet efter klass och kön, andelar	97
Tabell 75.	Elevers planer på att fortsätta studier i sitt avancerade språk, efter språk, andelar	97
Tabell 76.	Elevers planer på att fortsätta studier i sitt avancerade språk, efter klass och kön, , andelar	97
Tabell 77.	Elevers planer på att studera utomlands vid något tillfälle, efter avancerat språk, andelar	98
Tabell 78.	Elevers planer på att studera utomlands vid något tillfälle, efter klass och kön, andelar	98
Tabell 79.	Elevers planer på att arbeta utomlands efter avancerat språk, andelar	98
Tabell 80.	Elevers planer på att arbeta utomlands efter klass och kön, andelar	98

Figurförteckning

Figur 1.	Förälders utbildningsnivå läsåret 2011-2012 efter steg i moderna språk	29
Figur 2.	Könsfördelningen för moderna språk steg 6 och steg 7 efter läsåret	31
Figur 3.	Elevernas resande till länder/ områden	61
Figur 4.	Av eleverna angivna orsaker till valet att studera utomlands	62
Figur 5.	Elevers skattningar av vad som bidragit mest till varför de valt att läsa språk till och med steg 6 och/eller 7. Ordnat efter mycket viktigt/viktigt sammantaget samlat under rubriken <i>viktigt</i>	63
Figur 6.	Elevers skattningar av vad som varit viktigast för deras val av avancerade språkkurser. Ordnat efter andelen elever som angett att alternativet varit mycket viktigt för deras val att läsa avancerade språkkurser.	63
Figur 7.	Vad är viktigt att kunna? Andel elever som angett att en viss färdighet är viktig att behärska	65
Figur 8.	Vad kan eleverna enligt dem själva?	66

Introduktion

Trots uttryck för en ambition för ökade språkkunskaper på såväl nationell som på en europeisk nivå till följd av det växande behovet av språkliga kompetenser, fortsätter debatten om språkdöd i vårt land och även utom dess gränser.¹ Återkommande står att läsa i pressen om hur språkutbildningar läggs ner i den högre utbildningen och om hur kunskaper i engelska som det enda främmande språket inte räcker i en allt mer globaliserad värld.² Språkens kris känns påtaglig och överväldigande. För att motivera elever i svensk gymnasieskola att fortsätta med det språkval de påbörjat i grundskolan har av regeringen införts särskilda meritpoäng för fördjupade studier i moderna språk.

I ljuset av språkens påstådda kris, och även i relation till de nyligen introducerade meritpoängen i moderna språk,³ är det intressant att det i gymnasieskolans språkflora sedan läroplaner 2000 (GY-2000) infördes bjöds eleverna möjlighet att studera språk på en synnerligen avancerad nivå som saknat motsvarighet i tidigare kursindelningar, en nivå som går utöver de meritpoängsgivande kurserna.⁴ En möjlighet som ses och grips av några hundra elever varje läsår. Svårighetsgraden på gymnasieskolans mest avancerade kurser⁵ i moderna språk är i mångt och mycket densamma som i språkkurser på grundnivå vid svenska universitet och högskolor och motsvaras av nivå B2⁶ i den Gemensam europeisk referensramen för språk (GERS).⁷

Denna undersökning har gjorts i anslutning till det Vetenskapsrådsfinansierade projektet *Språken, skolan, samhället 1960-2010* och fokuserar de avancerade språkeleverna i gymnasieskolan ur en sociologisk synvinkel. Jag kallar dem överinvesterade, givet att de inte har något att vinna i fråga om meritpoäng på att fortsätta med sina språkstudier. Inte heller krävs dessa avancerade kurser i språk för tillträde till universitets- och högskolestudier i språk.

Att elever redan i gymnasieskolan därmed väljer att läsa språk på avancerad nivå måste därför finna andra förklaringar än en ren nyttomaximering.⁸ Det är av intresse att studera elevers val av språkstudier givet att det i dagens individanpassade gymnasieskola, med en mångfald av valmöjligheter, faller på elevernas ansvar att välja den inriktning och de kurser som bäst förbereder för livet efter gymnasiet. Är eleverna som läser avancerade språkkurser en meritokratiskt stark grupp med språkstudier som sitt huvudsakliga fokus? Vad har dessa ungdomar med sig i bagaget och vad tänker de sig att göra i framtiden? Vilka egenskaper förenar dem och finns det inom gruppen särskiljande drag? Om detta, samt om vid vilka skolor de avancerade kurserna erbjuds förtäljer denna studie.

¹ <http://www.guardian.co.uk/uk/2006/aug/25/gcses.topstories3> publicerad 2006-08-25

² <http://www.dn.se/kultur-noje/sprakundervisning-i-fara-vid-goteborgs-universitet> publicerad 2012-06-14

<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/engelska-racker-inte-i-en-globaliserad-varld> publicerad 2012-11-19

<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/sprakproblemen-borjar-i-skolan> publicerad 2012-11-22

<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/sture-packalen-sprak-ar-ett-fardighetsamne-och-bor-jamstallas-med-matematik> 2012-12-18

³ Meritpoäng läggs till elevens jämförelsetal, vilka tillsammans utgör det meritvärde på vilket elever söker till högre studier i det nya antagningssystem som tillsattes höstterminen 2010. Se appendix 2 "Tekniska definitioner" för mer utförlig information om meritpoäng för Moderna språk.

⁴ Bertilsson, Emil & Börjesson, Mikael "Språkens numerärer: Elever och studenter på språkutbildningar i Sverige, 1960-2010" i *Praktiske Grunde* nr 4 2010 s. 22

⁵ Steg 6 och steg 7

⁶ Nivå B2 innebär att språk användaren klassas som en självständig brukare av språket.

⁷ Söderberg, Carin (red.), *Språklärarens stora blå?: en samling texter om gemensam europeisk referensram för språk*, Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering, Uppsala universitet, Uppsala, 2011 s 74

⁸ Stefan Lund presenterar i sin avhandling *Marknad och medborgare: elevers valhandlingar i gymnasieutbildningens integrations- och differentieringsprocesser* en genomgång av de faktorer som bidrar när elever gör olika typer av val inom gymnasieskolan. Han finner att elever väljer kurser av delvis skilda skäl, och både intresse och nyttomaximering tas med i beräkningen. Huvudpoängen är att elever väljer taktiskt, och satsat på kurser där de har chans på goda betyg. (Lund 2006 s.160)

Bakgrund

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien handlar för det första om att klarlägga vilka olika typer av tillgångar, utbildningsmässiga, språkliga med flera, de grupper av elever som väljer att redan i gymnasieskolan studera språk på en mycket avancerad nivå besitter samt elevernas hållningar till såväl användandet som studiet av språk. För det andra undersöks utbildningsutbudet av avancerade språkkurser, framför allt vad avser vid vilka skolor dessa förekommer sett till skolornas symboliska tillgångar.

Arbetet i del 1 utgår ifrån följande frågeställning:

1) Vad utmärker de elever som läser avancerade språkkurser på en nationell nivå; såväl könsmässigt sett som utifrån socialt såväl som nationellt ursprung samt med hänsyn till föräldrarnas utbildningskapital?

Arbetet i del 2 utgår från följande frågeställningar:

2a) Vilka skolor förmår erbjuda kurser i moderna språk på gymnasieskolans mest avancerade nivå och vad kännetecknar dessa skolor?

2b) Hur kan organiseringen av språkkurserna på skolorna förstås?

Arbetet i del 3 utgår ifrån följande frågeställningar:

3a) Vilka olika typer av tillgångar besitter de elever som valt att läsa de mest avancerade språkkurserna i Stockholm, Uppsala, Göteborg och Lund?

3b) Varför väljer eleverna att "överinvestera" i moderna språk?

3c) Förekommer det skillnader, med avseende på tillgångar och investeringar, mellan de elevgrupper som läser franska, tyska och spanska på avancerad nivå? Om så är fallet, hur kan detta förstås?

Tidigare forskning

Inledningsvis ett klargörande; vad är ett "modernt språk"? Moderna språk är enligt skolverket ett eget ämne med en kursplan och omfattar alla språk utom svenska, engelska, klassisk grekiska, latin och teckenspråk.⁹ Oftast utgörs det av eleverna studerade moderna språket av något av de stora europeiska språken, franska, tyska, spanska, italienska eller ryska alternativt av något av de allt populärare nybörjarspråken kinesiska och japanska.

Det finns hittills inte mycket skrivet om hur elever väljer kurser inom gymnasieskolan och därmed inte heller mycket om de språkval elever gör. Tyngdpunkten har i tidigare forskning legat vid flickors och pojkars olika skolprestationer, vid olika gruppers val av gymnasieskola och program i ljuset av även för denna studie viktiga faktorer såsom kön, nationell bakgrund, skolframgångar och social härkomst med särskilt fokus på den sociala snedrekryteringen till såväl

⁹<http://www.skolverket.se/kursplaner-och-betyg/fragor-och-svar-om-betyg/2.6058/engelska-moderna-sprak-etc-1.173372>
2013-04-24

gymnasieutbildning som högre studier. De senaste åren har forskning om elevers språkval nästan uteslutande fokuserat elevers avbrott av språkval eller byten av språkval. Forskningen om språken i högskolan har haft sitt fokus på den påstådda sämre kvalitén till följd av diskrepansen mellan högskolans mål och elevernas faktiska förkunskaper.¹⁰ Det denna studie önskar bidra med är i mångt och mycket det rakt motsatta, den fokuserar de elever som vill fortsätta med sina språk, inte avhopparna. Således kan denna studie sägas bidra med att fylla en här identifierad kunskapslucka. Vi vet mycket lite om vilka elever som väljer att studera språk, vilka som fortsätter de studierna till en tämligen avancerad nivå, och varför de väljer att studera språk.

Överblicken av tidigare forskning kommer inledningsvis att fokusera vad som finns skrivet om språk på policynivå, såväl svensk som europeisk, innan den övergår till vad som mer generellt finns skrivet om elevers val av kurser, program och skola, för att slutligen skifta fokus till vad som finns skrivet om språk och språkstudier i skolan på såväl gymnasie- som grundskolenivå. Avslutningsvis i denna sektion görs en utblick mot internationella studier om språk och språkval i motsvarande grund- och gymnasieskola. Att utgå från det mer generellt skrivna vad avser val inom skolan till det mer specifikt skrivna om språk på skolans olika nivåer finner sin förklaring i att det som finns skrivet om de språkliga kurser på den skolenivå som här studeras är i det närmaste obefintligt. Det ter sig naturligt att göra avstamp i det mer generellt skrivna om utbildningsval och dess relevans för vad denna studie handlar om för att sedan övergå till den forskning som mer specifikt fokuserar språk och språkstudier.

Värdet av språkstudier

Europeiska kommissionen tillskriver språk ett synnerligen högt värde i en särskild handlingsplan för språklig mångfald i vilken man ser färdigheter i flera språk som en grundläggande förmåga för den europeiske medborgaren. Den mångspråkiga europeén är bättre skickad än de enspråkiga att dra fördel av den frihet till arbete och studier som finns inom unionen. Vidare ses språkliga färdigheter leda till anställbarhet, kulturellt utbyte och personlig utveckling. Man finner dock att de språkliga förmågorna är ojämnt fördelade över unionen och är begränsad mer eller mindre till de stora språken engelska, tyska, franska och spanska. Att endast behärska engelskan, som förvisso blivit något av ett lingua franca, ses inte som tillräckligt. Målet för den språkliga handlingsplanen är färdigheter i det egna modersmålet plus två språk utöver detta.¹¹ I en sammanfattande broschyr över unionens många språk framkommer att respondenterna anser att de språk som är viktigast att lära utöver det egna modersmålet är engelska (75 %) franska (40 %) tyska (23 %) och spanska (18 %).¹² Dessa är också de språk som är vanligast förekommande som européernas första främmande språk. Det är framförallt i länder vars språk inte är välkänt utanför dess gränser som välutvecklade förmågor i fler språk utöver modersmålet förekommer, varibland Sverige och Danmark lyfts fram som exempel.¹³

Att språk tillmäts värde och vikt inom Sveriges gränser framkommer i det regeringsuppdrag som ålades Skolverket 2010:” Regeringen gav 2010 Skolverket i uppdrag att utreda hur fler elever kan få att välja språkstudier i grundskolan. [...] [d]e moderna språkens ställning i grundskolan och gymnasieskolan bör stärkas. ... Ambitionen ska vara att alla elever ska läsa ett modernt språk i grundskolan. Regelverket för språkvalet i årskurs sex bör därför ses över.”¹⁴ Vidare framkommer i

¹⁰ Enkvist, Inger, *Trängd mellan politik och pedagogik: svensk språkutbildning efter 1990*, Gidlund, Hedemora 2005. Enkvist belyser bl.a. hur Sverige snabbt går mot en situation där få personer har djupare kunskaper än något annat språk än engelska, vilket kan sägas bero på att språkämnena i grund- och gymnasieskola ses som bortvalsämnen, eller till och med buffertämnen.

Högskoleverket *Rapport 2009:16 R Förkunskaper och krav i högre utbildning*, 2009. Rapporten finner att förkunskaperna i främmande språk är mycket varierande i studentgruppen samt att studenters bristande språkliga färdigheter i bl.a. grammatik delvis kan spåras till gymnasieskolans undervisning där fokus läggs vid elevernas kommunikativa förmågor och färdigheter.

¹¹ Europeiska kommissionen, “Promoting Language Learning and Linguistic Diversity – an action plan 2004-2006” 2003 s. 3-4, 7

http://ec.europa.eu/languages/eu-language-policy/action-plan-for-languages_en.htm

¹² Europeiska kommissionen, “Many tongues, one family, languages in the European union”, 2004 s 3, 15. <http://www.euic.hr/images/article/File/publikacije/Many%20tongues,%20one%20family.pdf>

¹³ Ibid s 7

¹⁴ Utbildningsdepartementet, *Uppdrag till Statens skolverk att kartlägga och föreslå åtgärder för att få fler elever att välja moderna språk som språkval och för att utveckla språkvalet svenska/engelska*, U2010/4019/S.

Regeringens proposition *Vägar till högskolan* en vilja att uppmuntra elever inte bara till studier i språk, utan till fördjupade studier i desamma. ”Regeringen vill uppmuntra elever i gymnasieskolan att läsa språk och matematik på fördjupande nivå. Sådana studier är väsentliga ur såväl den enskildes som samhällets perspektiv i en alltmer internationell och kunskapsorienterad värld.”¹⁵ På policynivå är det följaktligen angeläget att få fler elever att läsa fler språk, frågan är dock om det i realiteten, det vill säga i elevers vardagliga praktiker är lika angeläget för dem att tillägna sig fördjupade språkkunskaper i flera språk. För vilka elever är det angeläget att skaffa sig fördjupade kunskaper i flera språk, och är det lika viktigt för alla sociala grupper?

Utbildningsval

... rationella val?

Elevers valhandlingar i gymnasieskolan kan sägas ske mot bakgrund av skilda rationaliteter och sker i vissa fall i samspel med andra för eleven signifikanta individer, samt utförs gentemot den strukturerande gymnasiemarknaden. Lund identifierar tre olika målsättningar vid val av gymnasieprogram, och därmed indirekt gymnasieskola: 1) att läsa vidare direkt 2) att få jobb omedelbart efter studierna 3) att få ett jobb nu men samtidigt ha möjlighet att läsa vidare senare.¹⁶ Val av kurser sker på liknande vis med målsättningen att antingen stärka studiernas orientering mot yrkeslivet alternativt mot högre studier. Tillval av vissa kurser, och därmed bortval av andra, kan orientera studieinriktade program, som det samhällsvetenskapliga (SP), mot arbetslivet och vice versa yrkesinriktade program mot vidare studier.¹⁷ Alla elever är dock inte lika väl rustade att göra målrationella val. Framförallt resursstarka elever med goda betyg och kunskap om hur systemet fungerar kan välja fritt. Sämre rustade elevers val kan därmed komma att styras av andra faktorer än dem själva. Elever väljer kurser mot bakgrund av tidigare skolframgångar, ”konstituerade av relationen mellan de studiealternativ som finns och elevernas utbildningsaspirationer och intressen.”¹⁸ De väljer kurser strategiskt och prioriterar mellan ämnena med ambitionen att nå höga betyg i de ämnen som de har fallenhet för.

Gymnasieskolan tycks ha gått från *utsortering via urval* till *självsortering via tillval* vilket förklaras med de utbildningspolitiska intentionerna att elevernas val av utbildning ska styra utbudet av studieplatser och att eleverna själva i högre grad ska kunna påverka inriktningen på vald utbildning. Val av gymnasieutbildning förefaller dock fortsatt påverkas av faktorer som elevers socioekonomiska bakgrund samt elevens kön.¹⁹ Det kan sammanfattningsvis summeras att gymnasievalet tenderar ske i en process någonstans i mellanrummet mellan utbildningssegregation och självsortering (mellan struktur och aktör), på såväl lokal som nationell nivå. Således är ungas livsvägar, och däribland utbildningsval, till stora delar fortsatt styrt av elevers kön och sociala bakgrund.²⁰

... strategiska val?

Att elevers kön och sociala bakgrund styr val av utbildning ligger nära de fynd som forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (SEC) gör angående ungas val inom ramen för utbildning. Exempelvis understryker Broady et al. att det är framförallt fyra med varandra

¹⁵ *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet*, Prop. 2006/07:107 s.23.

¹⁶ Lund, Stefan. *Marknad och medborgare : elevers valhandlingar i gymnasieutbildningens integrations- och differentieringsprocesser*. Växjö University Press: Växjö 2006 s 121

¹⁷ Skolverket ser nu över de nya gymnasieprogrammen i GY-11 för att underlätta för elever på yrkesprogrammen att läsa in högskolebehörigheten. Sedan starten av GY-11 åligger det eleven att genom aktiva val inom ramen för gymnasieskolan skaffa sig den allmänna behörigheten för vidare studier, något som visat sig vara mer eller mindre möjligt beroende på vilket yrkesprogram eleven läser. Detta söker man nu rätta till för att möjliggöra för samtliga elever att nå allmän behörighet. I GY-00 ledde samtliga gymnasieprogram till allmän behörighet. <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/program/enklare-att-lasa-in-hogskolebehorighet-1.193177> information hämtad den 26/4-2013

¹⁸ Lund, Stefan, 2006, s 160

¹⁹ Fransson, Karin & Lindh Gunnel *Ungdomars utbildnings- och yrkesval - i egna och andras ögon*. Stockholm: Skolverket: Fritze 2004 s.42-45. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1359>. Dessa fynd är synnerligen intressanta i relation till Enkvist 2005 rapport om hur språkutbildningar är trängda mellan pedagogik och politik.

²⁰ Sandell, Anna. *Utbildningssegregation och självsortering: om gymnasieval, genus och lokala praktiker*. Lärarutbildningen, Malmö högskola: Malmö 2007. Ss 174-186.

sammanhängande faktorer som styr rekryteringen till gymnasieskolan under 90-talet; skillnader mellan könen, mellan elever med svensk och utländsk bakgrund, elevers studieframgångar samt skillnader mellan olika sociala grupper. Av särskilt intresse för den undersökning som här följer är att de menar att den högre klassens barn i högre utsträckning läste språk samt att flickor i högre grad än pojkar läste särskild engelska.²¹ Broady et al. finner att flickor har högre medelbetyg än pojkar i grundskolan samt att betygen ökar ju högre socialt ursprung eleven har. Vidare värderas gymnasieprogrammen olika där det naturvetenskapliga programmet (NV)²² är elitutbildningen per se medan det samhällsvetenskapliga programmet (SP) har en bredare rekrytering vilket gör programmet mer heterogent sett till både elevers sociala bakgrund och deras betygsframgångar. Elever med utländsk bakgrund prioriterar NVNA²³, vilket kan ses som att de elever som inte sällats ur systemet tidigt satsar lika starkt på studier som övriga elever med svensk bakgrund.²⁴

Gymnasieskolan som helhet är könssegregerad, pojkar och flickor väljer olika yrkesinriktade program medan de studieinriktade är mer jämt fördelade könsmässigt.²⁵ Det är på dessa program, NV i synnerhet, som elever med högt socialt ursprung och höga medelbetyg återfinns. Gymnasieskolans struktur kan således liknas vid en triangel i vars bas man finner pojkar och flickor på de yrkesinriktade programmen åtskilda i de bägge hörnen medan man i toppen finner NV där pojkar och flickor med högt socialt ursprung och höga betyg möts.²⁶ Gymnasieskolan är således en skolmässig hierarki där en skarp skiljelinje går mellan de yrkesförberedande och de studieförberedande programmen.²⁷

Det har kunnat påvisas att flickor når större prestationsframgångar än pojkar och att dessa skillnader mellan könen är större än exempelvis skillnaden mellan svenskfödda elever och elever födda i utlandet.²⁸ Skillnaderna mellan könen är särskilt stor i ämnen som upplevs som feminint kodade, såsom engelska och moderna språk, och en del av förklaringen återfinns i att flickor är "flitiga" och lägger ner mer tid på studierna, emedan det av pojkar upplevs som omanligt att behöva anstränga sig, även om det inte är per se negativt för den egna identiteten att vara duktig i skolan.²⁹ Det är ok att vara begåvad, men inte flitig.³⁰

Språk i grund- och gymnasieskolan

Det förefaller finnas fog för att benämna de moderna språken i grund- och gymnasieskola som *frånvalsämnen*. Ämnen som eleverna försöker undkomma om studierna inte är framgångsrika.

²¹ Särskild engelska var en kurs enligt ett tidigare kurssystem i grundskolan som inte finns kvar i dagens skola. Se exempelvis Malmberg, Per, *De moderna språken i grundskolan och gymnasieskolan från 1960 och framåt*, Stockholm, Skolverket 1999 för mer information om denna.

²² Se förteckning över program och programförkortningar i Appendix.

²³ Naturvetenskapligt program, inriktning natur

²⁴ Broady et al. *Skolan under 1990-talet. Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier* Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, Nr 27. SEC, Uppsala universitet: Uppsala. 2000. s. 18-21, 38-41. www.skeptron.uu.se/broady/sec/sec-27.pdf

Den intresserade kan även läsa Angelov som menar att social snedrekrytering är ett återkommande tema i forskningen om olika individers val av utbildning. Angelov finner att utlandsföddas barn väljer mer utbildning än de svenskföddas barn. Detta menar han kan vara en bidragande orsak till att den sociala snedrekryteringen med avseende på förälders utbildningsnivå är lägre för barn till invandrade grupper. Angelov, Nikolay. *Välja fritt och välja rätt : drivkrafter för rationella utbildningsval* : bilaga 8 till Långtidsutredningen 2008. Fritze: Stockholm 2008 s.33, 61

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/82/52/127d6975.pdf> Fulltext

²⁵ Broady et al. 2000 s.43 Lidegran et al. "I korsningen mellan klass och kön – Gymnasieskolan i riket, i Uppsala och i Gävle" bidrag i forskningsbilagan till *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval*. Rapport nr 287. 2006 s.4-6.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1653> Lidegran, Ida. *Uppsala – en akademiskt dominerad gymnasieskola* (2 uppl.). Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi Nr 34. 2006 s.39 <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/sec-34.pdf>

²⁶ Palme Mikael. *Det kulturella kapitalet. Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala 2008. s. 50-51

²⁷ Börjesson, Mikael. *Gymnasieskolans sociala struktur och sociala gruppers utbildningsstrategier – tendenser på nationell nivå 1997-2001*. Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi Nr. 32. SEC, Uppsala universitet: Uppsala. 2004 s.48. www.skeptron.uu.se/broady/sec/sec-32.pdf

²⁸ Skolverkets rapport 287, *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval*. Skolverket Fritze: Stockholm 2006 s 8-11. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1653>

²⁹ Wernersson, Inga, *Könsskillnader i skolprestationer - idéer om orsaker?*, Fritze, Stockholm, 2010

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/91/37/08eac22b.pdf> s12, 49,58

Delegationen för jämställdhet i skolan (2010). Flickor, pojkar, individer: om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan : slutbetänkande. Stockholm: Fritze. S 13, 21-23. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/158427>

³⁰ Jfr Ida Lidegran, *Utbildningskapital. Om hur det alstras, fördelas och förmedlas* (Uppsala: Uppsala universitet, 2009).

Enkvist belyser dessutom att många elever påbörjar ett nytt språk i gymnasieskolan och således inte fortsätter med sitt språkval från grundskolan.³¹ Vilket leder till att ”[...] Sverige snabbt går mot en situation där få personer har några djupare språkkunskaper i annat än engelska.”³² Det obligatoriska språkvalet i Lpo94 kan ses som ett mjukt obligatorium i och med att eleverna inte nödvändigtvis måste läsa ett modernt främmande språk även om så är önskvärt. Eleverna kan istället för att läsa ett modernt språk välja att läsa exempelvis engelska, svenska, modersmål eller teckenspråk som språkval.³³ Dock påbörjar omkring 80 % av eleverna i grundskolan studier i ett modernt språk, men avhoppet är stora. Mer än 20 % av eleverna avbryter sitt språkval, varav merparten är pojkar.³⁴ Det är således fler flickor än pojkar som får betyg i ett modernt språk, vilket får betydelse i det nya antagningssystemet till högre studier. Orsakerna till avhoppet analyseras sällan av skolorna och oftast söks förklaringar till avhoppet som övervägande relaterar till elevernas prestationer och förmågor, elevernas vilja, förkunskaper och bakgrund.³⁵ Avhopp ses i vissa fall som en utväg för både lärare och elever. Således bjuds även ett svagt stöd för att motivera svagare elever att fortsätta med sina språkval. Inte heller utmanas begåvade elever i någon större utsträckning. Språklärare finner det svårt att motivera eleverna till att läsa B-språk då eleverna uppfattar engelska som mer nyttigt. Vidare menar lärarna att det måste löna sig att läsa språk samt att elever hellre väljer ytliga kunskaper i ytterligare ett språk än fördjupade kunskaper i det språkval de redan gjort.³⁶

”Hur aktivt en skola än arbetar för att motivera och stimulera elever till studier i moderna språk är det ändå eleven själv som väljer om han eller hon vill läsa ett modernt språk eller inte.”³⁷

Det som särskiljer språken från andra ämnen i grundskolan, och till viss del även i gymnasieskolan trots nya antagningsförfaranden till högre studier, är att de är just valbara, och därmed möjliga att välja bort. I gymnasieskolan är språkstudier endast obligatoriska på de så kallade studieförberedande programmen.³⁸ Det finns en tendens att elever påbörjar nya språkval i gymnasieskolan istället för att fortsätta med sina ursprungliga språkval från grundskolan, vilket får som effekt att elever zappar mellan språkkurser utan att tillägna sig några djupare kunskaper i någotdera språk.³⁹ Att det räcker med engelska, är dock inte vad som huvudsakligen lyfts fram som skälen till avhoppet eller bytena – däremot är frekvent angivna skäl till att eleverna säger sig bryta språkstudierna den tid språkstudier tar i anspråk, att det är lättare att få bra betyg i andra ämnen, att undervisningen är monoton och att eleven är ointresserad. Omgivningen anses viktig för elevernas språkval och fortsatta studier; om exempelvis föräldrar och nära släkt anser att det räcker med kunskaper i engelska kan detta få till effekt att eleverna inte ser nytta med studiet av flera språk och därmed inte är benägna att tillsägna sig sådan *onyttig* kunskap.⁴⁰

³¹ Enkvist 2005. s38-43

³² Enkvist 2005 s 48

³³ Skolverket, *Språkvalet i grundskolan – en pilotundersökning* 1999 s5

Skolinspektionen, MODERNA SPRÅK Kvalitetsgranskning Rapport 2010:6, Stockholm 2010s 6-7

Malmberg, Per, 1999 s 9.

³⁴ Skolverket 1999 s5

DEJA SOU 2010:99 s 91-92

³⁵ Skolinspektionen Rapport 2010:6 s 6-7 samt Larsson, Cathrine & Larios, Leonel, *Varför valdes språket bort? Elevers uppfattningar av varför de valt att avbryta sina språkstudier* En D-uppsats för magisterexamen vid Högskolan för lärande och kommunikation vid Högskolan i Jönköping 2008 fokuserar elevernas bild av varför de valt att bryta sina språkstudier i grundskolan. De finner att fyra faktorer varit avgörande: lärarens påverkan (avrådan från fortsatta studier) avsaknad av hjälp och/eller stöd då ingen närstående studerat språket, stor och stökig klass med effekt att det finns lite utrymme för individuell hjälp samt avsaknad av ett läsläsningsstillfälle på skoltid. För att förstå detta resultat bör man som läsare hålla i minnet att studieobjektet enkom är de elever som valt att avbryta sina studier. Läsläsningsstillfälle kan förefalla absurt, men det är så tillvalet svenska/engelska uppfattas av många eleverna, trots att det är tänkt som förstärkning i dessa kärnämnen blir det för elever med redan godkänt resultat i dessa en tid då de kan arbeta med övrigt skolarbete och läxor.

³⁶ Skolverket 1999 (s13)

³⁷ Skolinspektionen Rapport 2010:6 s 25

³⁸ Malmberg 1999 s 23. Se vidare www.skolverket.se för vilka kurser som är obligatoriska för de skilda gymnasieprogrammen i GY-00 samt GY-11.

³⁹ Thorson, Staffan, Molander Beyer, Marianne & Dentler, Sigrid, *Språklig enfald eller mångfald - ?: en studie av gymnasieelevers och språklärares uppfattningar om elevers val av moderna språk*, Univ., Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning, Göteborg 2003

⁴⁰ Ibid s10-18,29.

Inom ramen för det av vetenskapsrådet finansierade projektet *Språken, skolan samhället 1960-2010* har publicerats artiklar samt forskningsrapporter om språkens konjunkturen samt om språk som kapital. Jag har tillsammans med Lidegran undersökt vilka grupper av elever som i gymnasieskolan läser den mest avancerade kursen i engelska. Vi fann att det är en såväl socialt som meritokratisk selekterad grupp elever som väljer att läsa engelska C samt att det sedan införandet av meritpoäng har skett en kraftig ökning av andelen elever, liksom en könsutjämning på kursen engelska C, vilket inneburit att andelen pojkar ökat.

I en kommande rapport fokuseras elevers val av språk i grundskolan och i gymnasieskolan. Det är vanligare att flickor läser språk, än vanligare på avancerad nivå, samt att det förefaller vara barn till de högre sociala skikten som anser språkstudier vara en viktig utbildningsmässig satsning. Vidare belyses att den ökade valfriheten inom gymnasieskolan både möjliggör bortval av språkkurser och studier av språk på en mer avancerad nivå.⁴¹ Det antal elever som uppnått de mest avancerade språkliga nivåerna är relativt få till antalet, men växer stadigt för varje läsår medan andelarna är stabila över tid vilket beror på att ålderskohorterna är olika stora.⁴² Samtidigt syns en andelsmässig nedgång för de moderna språken steg 1 till 4 i gymnasieskolan men samtidigt en antalsmässig ökning.⁴³ Förekomsten av att elever läser fler än ett modernt språk i grund- och gymnasieskolan är en tämligen marginell förekomst.⁴⁴

Det har kunnat påvisas att innovationen meritpoäng lockar elever till studier i högre kurser vilket har lett till stora förändringar vad avser elevers studie av språk och val av språkkurser. Skolverket konstaterar att ” [...]eleverna nu utnyttjar möjligheten att få meritpoäng samt är strategiska i sina val av kurser syns tydligt.”⁴⁵ Vidare framkommer att ju högre utbildningsnivå elevernas föräldrar har, desto bättre blir elevernas studieresultat vad avser såväl grundläggande behörighet som den genomsnittliga betygspoängen.⁴⁶

Internationella utblickar om mångspråkighet, språkstudier och språkval

På senare tid har man i policydokument på Europainivå gått från en tidigare enkom rationell syn på språk som medel för konkurrenskraft och mobilitet med ekonomiska drivkrafter till ett synsätt som även inkluderar språk som medel för personlig utveckling, interkulturell kommunikation samt en vidgad förståelse för andra åsikter och värderingar.⁴⁷ Det understryks att trots att olika typer av språk (länders officiella språk, övriga europeiska språk, nationella minoritetsspråk och invandrarspråk) jämföras i policydiskurser i realiteten tillmäts olika värde och därmed varierande status i skilda nationella kontexter och av skilda grupper inom samma kontext, vilket igenkänns redan av de allra yngsta inlärarna av språk. Således ses det som viktigt att undersöka grupper, och i synnerhet språklärares, hållningar och attityder till språk.⁴⁸

Vidare belyser man den engelska kontexten, i vilken studiet av främmande språk inte var obligatoriskt för elever äldre än elva år 2008.⁴⁹ En oro framskyntar för att engelskan, vardandes i realiteten ett *lingua franca*, i samband med den enkom rationella synen på språk som verktyg för mobilitet och konkurrenskraft skulle leda till att språk endast och allenast uppfattas som varande viktigt för vissa grupper, och således inte nödvändigtvis ett givet måste för alla sociala grupper i ett samhälle. I synnerhet i ljuset av den tid och arbetstillsats som krävs av den enskilde eleven för tillägnandet av språkkunskaper. Man hypotiserar i så fall framväxten av en ny *internationell*

⁴¹ Bersilsson, under utgivning s 29-32.

⁴² Bertilsson & Börjesson 2010 s 20-22

⁴³ Ibid. s. 20

⁴⁴ Ibid. s 20

⁴⁵ Skolverket Betyg och studieresultat, gymnasieskolan 2009/10. s 3.

⁴⁶ Ibid. s 4

⁴⁷ Kenner, Charmian & Hickey, Tina (red.), *Multilingual Europe: diversity and learning*, Trentham Books Ltd, Stoke on Trent, 2008

⁴⁸ Här refereras av författarna till Pierre Bourdieu *Language and Symbolic Power* 1991 dock utan närmre anvisning om till vad och vart i detta verk de refererar.

⁴⁹ Detsamma gällde vid tillfället för publikationen av antologin i den italienska kontexten. Röster har höjts i den engelska debatten för slopandet av språkoligatorium i Key stage 3 och 4 av bland andra Williams, Kevin ” Why Teach Foreign Languages in Schools? A philosophical response to curriculum policy” i *Impact* nr 5 2000.

språklig elit.⁵⁰ Denna hypotes stärks vidare av ett av de huvudsakliga fynden i den större surveyundersökningen som genomfördes av Europeiska kommissionen 2005 som fann att en mångspråkig europé är:

[...] likely to be young, well-educated or still studying, born in a country other than the country of residence, who uses foreign languages for professional reasons and is motivated to learn. Consequently, it seems that a large part of European society is not enjoying the advantages of multilingualism.⁵¹

Olika grupper, beroende på vilket språk de behärskar som sitt modersmål, tenderar att uppleva det olika viktigt att utveckla en mångspråkig kompetens. Detta gäller i synnerhet de som talar något av de stora världsspråken.⁵² Della Chiesa förespråkar en mångspråkighet om färdigheter i minst tre språk, det vill säga modersmålet plus två då han menar att detta leder till en tvärkulturell och mångkulturell kompetens. Intressant nog är inkluderingen av en faktaruta i vilken Edward Clapp, argumenterar för att den typ av mångspråkighet som della Chiesa förespråkar skulle vara något endast för de privilegierade, och därmed en klassfråga. Han går så långt som att kalla det kosmopolitiska idealet behäftat med frågor om klass och privilegium. Detta då den typ av kulturella förståelse och språkliga kompetenser som lyfts fram i kapitlet kräver tunga investeringar såväl inom skolsystemet som genom frekventa vistelser i målspråksländerna. Således blir kosmopoliten som ideal även ett skapande av utanförskap givet att alla inte har råd att göra den typ av investeringar som krävs för att uppnå ett sådant ideal, om än nobelt.⁵³

Språks skilda status och hur olika grupper värderar och använder sig av språk är således centrala frågeställningar, i synnerhet när man vänder blicken från policynivå ner till den praktik i vilken språk brukas i vardag, arbetsliv och på fritid. Ett problem med många av de översikter över mångspråkighet som jag stött på är att de oftast fäster blicken på en övergripande nivå, både vad avser val av språkstudier, avhopp eller motivation och inte problematiserar i någon djupare utsträckning hur detta skiljer sig mellan olika grupper i samhället, och i olika kulturella kontexter. Språk, och studier av språk är en synnerligen komplex företeelse. Vilka språk som tillmätts vikt är ingen enkel sak. Vad som är säkert i den europeiska kontexten är den särställning engelskan tillmätts, varande ett lingua franca emellanåt benämnt *globish* i litteraturen.⁵⁴

Internationellt har den svenska situationen rörande språk granskats. Cabau-Lampa finner att engelska i den svenska skolkontexten ses som det självklara första språket medan övriga språks status skiftar där de vanligaste främmande språken är andra stora europeiska språk som läses i relativt låg utsträckning trots senare års skolreformer med syfte att stärka studiet av de främmande språkens status.⁵⁵ Cabau-Lampa konkluderar att trots att oro uttrycks över det minskade intresset för studier av språk i Sverige prioriteras svenskans status med anledning av den allt mer tilltagande vikt som läggs vid det engelska språket. Sverige kan således sägas illustrera svårigheterna med att uppnå Europarådets mål kring de europeiska medborgarnas flerspråkighet, modersmålet plus två menar Cabau-Lampa.⁵⁶ Cabau-Lampas slutsats är i linje med de fynd som Europeiska kommissionens Special Eurobarometer 2005 gör angående svenskarnas stöd för idén om modersmål + 2, vilken är låg i jämförelse med övriga Europa, drygt en av fyra instämmer i att färdigheter i två språk utöver modersmålet är en viktig kunskap och tillgång. Paradoxalt nog finner denna undersökning även att Sverige tillhör de medlemsländer där det finns goda förekomster av färdigheter i främmande språk.⁵⁷

⁵⁰ Författarna ser inte engelska som tillräckligt utan välkomnar den nu vidgade definitionen av språks värde i de senast tillkomna policydokumenten på europeisk nivå som innefattar humanistiska värden som interkulturell kommunikation och förståelse samt språk som ett personligt värde.

⁵¹ Europeiska kommissionen, *Europeans and their languages, Executive summary* 2006.

http://ec.europa.eu/languages-of-europe/eurobarometer-survey_en.htm

⁵² Della Chiesa, B., J. Scott and C. Hinton (eds.), *Languages in a Global World: Learning for Better Cultural Understanding*, 2012 OECD Publishing. S 438-438, 449-451. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264123557-en>

⁵³ Ibid. 438-438, 449-452

⁵⁴ Ibid s 40

⁵⁵ Cabau-Lampa, Beatrice, "Language-in-education issues: Sweden as a case study" *Educational Studies* Volume 35, Issue 4, 2009. S 381-385

⁵⁶ Ibid. 385-386

⁵⁷ Europeiska kommissionen 2006 s7, 10

I vårt grannland Norge är situationen relativt lik den svenska vad avser språkens plats i skolsystemet även om kurssystemet är annorlunda. Tendenserna har i tidigare forskning funnits likna de svenska vad avser språkstudier, vikande i intresse och stora avhopp samt bortval av påbörjade språkstudier.⁵⁸ I en senare kartläggning påvisas att sedan reformen LK06 är det nu närmre 75 % av alla elever i ungdomsskole som läser ett främmande språk, vilket kan jämföras med siffror mellan 50 till 60 % i den tidigare. Man finner dock att omkring 10 % av de elever som väljer främmande språk avbryter studierna och istället väljer till kurser i språklig fördjupning (norska eller engelska).⁵⁹

Det engelska skolsystemet är mycket annorlunda det svenska, i synnerhet vad avser utbildning efter 16 års ålder som inte är indelad i program i likhet med det svenska utan det är upp till eleven att välja flera ämnen, så kallade A-levels, som denna sedan studerar. Det förekommer således ingen obligatorisk språkundervisning. De elever som ändå väljer att läsa språk som A-level läser däremot språket mycket mer intensivt.⁶⁰ Det begränsade studiet av andra språk än det egna är en black om foten för de unga engelsmännen, synnerligen få elever fortsätter sina studier i språk efter 16 års ålder, nio av tio som läst främmande språk har avbrutit sina språkstudier vid denna ålder, och allt fler språkinstitutioner läggs ner i den högre utbildningen till följd av detta⁶¹.

Således återfinns de problem och utmaningar som är på agendan i den svenska språkdebatten i en betydligt bredare kontext, en sannerligen paradoxal situation givet den framskjutna position språken ges i framförallt europeiska policydokument. Den grupp elever som fokuseras i denna studie förefaller i det närmsta vara en unik grupp. Kanske är det de facto fråga om en liten privilegierad elit.

Centrala analytiska begrepp

Denna studie har en utbildningssociologisk utgångspunkt i Bourdieus anda och använder sig därför av ett antal begrepp hämtade ifrån Bourdieus verktygslåda, centrala för studier av detta slag. Utöver begreppen hämtade från Bourdieu, såsom kapital, strategi och investering, är även begreppen kön, social klass, nationell bakgrund, är även de centrala för denna undersökning och samtliga dessa begrepp presenteras kort i detta avsnitt.

Bourdieu menade att ”en elev som ärvt en myckenhet kulturellt kapital har statistiskt sett goda chanser att förvärva ett värdefullt utbildningskapital och att erhålla ett värlönlönat arbete.”⁶² Det kulturella kapitalet⁶³ i Bourdieus verktygslåda, och dess underarter, exempelvis utbildningskapital, kan förvärfvas av eleverna själva, men kan dessutom ärvas därför skiljs här i likhet med Lidegran⁶⁴ mellan nedärvt och förvärvat kapital.

⁵⁸ Speitz Helge, & Lindemann Beate ”Jeg valgte tysk fordi hele familien ville det, men ja angerer“ *Status for 2.fremmedespråk i norsk ungdomsskole*, Telemarks Forskning Notodden 2002. Vidd tidpunkten för undersökningen var studiet av främmande språk (undantaget engelska) inte obligatoriskt i norsk grundskola. Detta ändrades efter reformen LK06. Dock skrevs det i LK97 fram att alla elever skulle erbjudas möjlighet att studera ytterligare ett främmande språk.

⁵⁹ Detjes, Gererd & Ryen, Else, *Fokus på språk, språkvalg på ungdomsskolen, en kartlegging*, Fremmedespråksenteret 2009 s6-10.

⁶⁰ Se exempelvis Athley Sara & Sundberg, Sofie, *Kursplanerna för moderna språk – vad innebär de för dig? En intervju studie om några svenska och engelska Lärares uppfattningar Kring kursplaner, nationella prov och bedömning i moderna språk* Göteborgs universitet Examensarbete 2010 för mer information.

⁶¹ The Nuffield Foundation *Languages: the next generation – the final report and recommendations of the Nuffield Languages Inquiry*, 2000.

⁶² Broady, Donald. *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Skeptronhäften/Skeptron Occasional Papers nr 15, 1998s. 8

⁶³ Begreppet är enligt Broady det centrala i Bourdieus sociologi. Termen kapital bör förstås som tillgångar eller resurser, med andra ord är kapital symboliska och materiella tillgångar som tillskrivs värde. Bourdieu skiljer mellan det symboliska och det materiella kapitalet och en precis definition av det förstnämnda är att ”symboliskt kapital är det som av sociala grupper igenkänns som värdefullt och tillerkänns värde.” Det kulturella kapitalet kan förstås som en underkategori till det symboliska kapitalet och består i exempelvis examina från anrika lärosäten, förtrogenhet med samt kunskaper i den så kallade finkulturen och att kunna uttrycka sig såväl skriftligt som muntligt på ett kultiverat vis. Att ha ett högt mått av kulturellt kapital kan också innebära att vara välinformerad, och därmed väl rustad att orientera sig i dagens utbildningsväsende med alla dess möjligheter. Broady 1998: s 8-13.

⁶⁴ Lidegran, Ida. *Utbildningskapital – Om hur det alstras, fördelas och förmedlas*. Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala 2009. I sin avhandling jämför hon hur utbildningskapital alstras, fördelas och förmedlas i Uppsala, rikt på kulturellt kapital och norra Stockholm, rikt på ekonomiskt kapital.

Elevernas tillgångar – egenförvärvat kapital

Utbildningskapital

Utbildningskapital kan förstås som en underart av det kulturella kapitalet och är av stort intresse för studien. Utbildningskapital är kortfattat betyg och examina, såsom elevens meritvärde efter avslutad gymnasieutbildning eller snävare betyg i enskilda ämnen, vilka kanske lämpligast bör benämnas som skolkapital.⁶⁵ För enkelhetens skull kommer i denna text ingen åtskillnad att göras mellan de olika begreppen, men för att göra texten mindre monoton kan det förekomma att bägge termerna används för att beteckna de av eleverna egenförvärvade kapitalet från grund- och gymnasieskola. Som mått på det egenförvärvade utbildningskapitalet används således elevernas betygsframgångar i ett antal kurser i matematik, engelska och svenska samt det gymnasieprogram eleven läst. Till det förvärvade kapitalet räknas också det meritvärde eleverna uppskattar att de kommer att erhålla när de går ur gymnasiet. Att betygen i just kärnämnen matematik, engelska och svenska valts som indikatorer på elevernas mer generella utbildningskapital finner stöd i tidigare studier genomförda av forskningsgruppen SEC. Senare forskning har även kunnat påvisa att ett högt betyg i matematik, likväl som svenska, ger goda indikationer på generell akademisk framgång.⁶⁶

Språkkapital – en egen kapitalart eller en del av ett transnationellt kapital?

Den kanske mest intressanta underarten av det kulturella kapitalet är det så kallade språkkapitalet, givet att studien fokuserar elever som gjort tunga investeringar i gymnasieskolans mest avancerade språkkurser. Vad är då ett språkkapital? I tidigare forskning har språkliga tillgångar räknats in i vad som benämnts transnationellt (eller kosmopolitiskt⁶⁷) kapital i senare forskning och vad detta innebär bör således i ett första steg utrönas innan det preciseras vad som i denna studie betecknas vara det språkliga kapitalet. Uttrycket transnationellt kapital är hämtat från Börjesson som särskiljer mellan specifika och allmänna transnationella tillgångar.⁶⁸ Språkkunskaper räknas i detta fall till de specifika transnationella tillgångarna då kunskaper i språket är en förutsättning för studier i en annan nationell kontext, vilket är fokus för Börjessons avhandling. Det är dock skillnad på hur dessa specifika språkliga kunskaper förvärvats, det är vitt skilda saker att tillägna sig ett språk i dess naturliga miljö via studier och längre utlandsvistelser, eller som i fallet med eleverna i här föreliggande studie som övervägande ackumulerat den språkliga behärsningen inom det svenska utbildningssystemet.

Själva utlandsstudierna kan även de i sig sägas vara en form av specifikt transnationellt kapital i denna mening och studien söker även ringa in i vilken utsträckning eleverna antingen redan genomfört, eller ämnar bedriva studier utomlands efter erlagd gymnasieexamen. Det av Börjesson benämnda allmänna transnationella kapitalet består i vad som i folkmun ofta kallas för *världsvana*.⁶⁹ Denna världsvana anrikas genom exempelvis resor, studier och arbete utomlands och får därmed helt olika prägel beroende på vilken kontext det berör.⁷⁰ För att söka ringa in elevernas tillgångar i form av transnationellt kapital har de tillfrågats om resvanor, utlandsstudier under gymnasietiden, konsumtion av – samt intresse för – olika typer av medier på målspråket samt om avsikter att i framtiden fortsatt studera sina språk, studera utomlands eller bosätta sig utomlands för framtida arbetes skull.

⁶⁵ Ibid. s.3,5,6

⁶⁶ Skolverket <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/matematik/avhandlingar/sambanden-mellan-mattebetyg-och-andra-amnen-1.123280> hämtad 2013-05-02 samt Stenhag, Staffan, Betyget i matematik *Vad ger grundskolans matematikbetyg för information?* Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala 2010 s 167.

⁶⁷ Weenink, Don, "Cosmopolitanism as a Form of Capital: Parents Preparing their Children for a Globalizing World", *I Sociology*, 2008 nr 42 s. 1093. Weeninks forskningsintresse är just kosmopoliter, vilket begreppet *kosmopolitiskt kapital* understryker. Med anledning av att en sådan terminologi kan leda tankarna på avvägar kommer jag uteslutande att använda mig av termen *transnationellt kapital* då det synes mig bättre fånga in den typ av tillgångar och investeringar som görs av eleverna i föreliggande studie. Ett intresse för språk innebär inte nödvändigtvis per automatik att det är fråga om kosmopoliter.

⁶⁸ Börjesson, Mikael, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York* Uppsala : Uppsala universitet, 2005. s 52-53

⁶⁹ Ibid. s. 53

⁷⁰ Det är skillnad på en världsvana baserad på exempelvis volontärarbete i Indien och den som anrikats genom ekonomistudier i New York. Det är även viss skillnad på att förlägga hela sin studietid utomlands eller att genomföra någon form av kortare utbyte. Motiv och syften för olika typer av investeringar i transnationellt kapital skiljer sig åt beroende på situation och den generella kontexten.

Huruvida språkkapital ska räknas som en egen underart av det symboliska kapitalet i Bourdieus mening eller ej är i sig värdigt en studie. Att språk som företeelse är nära kopplat till andra typer av transnationella kapitalarter likväl som till kulturen kan vi dock relativt enkelt konstatera.

”Den SPRÅKLIGA KOMPETENSEN, mätt med skolans kriterier, är en dimension av det kulturella kapitalet” skriver Broady i den ordlista som ska underlätta läsandet av en här synnerligen central text som behandlar språkkapital, Bourdieus *Vad det vill säga att tala*.⁷¹

Även om Bourdieu⁷² huvudsakligen uppehåller sig kring olika sociala gruppers bruk av det officiella franska språket är mycket av detta giltigt även vad gäller främmande språk om vi ser till språks skilda status. Bourdieu söker slå sönder illusionen om den språkliga kommunismen där språk brukas på samma sätt av alla oavsett socialt ursprung och pekar på att det legitima språket, och tillägnandet av detsamma sker under sociala betingelser på en språklig marknad.⁷³ Det legitima språket är, när det är fråga fler än ett språk, det språk som tillskrivs högst status på den språkliga marknaden i jämförelse med samtliga de varianter som förekommer på densamma. Här blir även utbildningssystemets insatser viktiga i och med den vikt de tillskriver olika språk, såväl det officiella, minoritetsspråk, främmande språk samt modersmål. Det blir således möjligt för olika grupper att särskilja sig genom sitt innehav av språkligt kapital. Hur skilda sociala grupper väljer att investera i språk är kopplat till det erkännande som språket tillerkänns, upplevs fördjupade språkstudier verkligen som relevant och intressant för alla grupper? Svaret på den frågan är nog dessvärre, med visst förbehåll, ett nej. Viljan att investera i de svårförvärvade språkkunskaperna är nära kopplat till en *doxa*, ett tillerkännande av värde till språket i en viss social kontext. Denna vilja att investera förklaras oftast av *illusio* i termer av ett eget intresse för språkstudier, intresse som här bör förstås som något som av eleven upplevs som roligt och berikande. Elevers intresse för kulturen i målspråksländer samt språkkonsumtion via olika typer av medier i vardagslivet (böcker, tidningar, filmer, tv, musik med flera) blir därmed tämligen intressant för denna studie.

Att uttrycka sig väl i tal och skrift är i allra högsta grad ett kulturellt gångbart kapital vad avser det egna modersmålet, och i en alltmer globaliserad värld även i såväl engelska som i ytterligare ett språk. Avancerade språkkurser är del av ett språkkapital som förlänas av utbildningssystemet. Men vilka fler språk har eleverna tillgång till och vilka språkliga tillgångar finns i hemmet? I föreliggande studie undersöks elevers språkval och studieframgångar i såväl de moderna språken – ett eller flera – i grund- och gymnasieskola, såväl som studieresultat i gymnasieskolans kurser i det svenska och det engelska språket. Språk kan inte enkom tillägnas i skolan, utan även i hemmet eller genom bosättning, om än temporärt utomlands. Således har eleverna tillfrågats om såväl språklig förståelse i hemmets kontext som bosättning utomlands under uppväxten.

Fördjupade kunskaper i språk och förmåga att uttrycka sig någorlunda obehindrat är ytterligare en form av det språkliga kapitalet, hos såväl eleven själv som i form av ett nedärvt kapital bestående av föräldrarnas språkliga förmågor. I ett försök att närma oss denna aspekt söker enkäten ringa in vad elever anser viktigt att kunna, och vad de anser sig förmå i den språkliga praktiken samt vilka språk som förekommer i elevernas hem.

Föräldrarnas tillgångar – det ärvda kapitalet

Kapital kan som bekant även ärvas och som mått på nedärvt utbildningskapital används elevernas svar på frågan som berör föräldrarnas högsta avslutade utbildning. Konsekvent har hemmets samlade utbildningskapital kodats efter den förälder som har högst utbildningsnivå. Närhet till språket i hemmet mäts genom att eleverna har angett vilka språk de och deras föräldrar förstår utan större besvär, såväl de stora moderna språken som fria svarsalternativ för att ringa in språkliga kompetenser av annat slag såsom hemspråk, minoritetsspråk eller övriga språk som någon i familjen förvärvat.

⁷¹ Broady, Donald & Ulf P. Lundgren (red) ”Vad det vill säga att tala. Det språkliga utbyttets ekonomi”. I: Skeptron 1, tema: Rätten att tala. Symposium, 1994.

⁷² Broady, Donald & Ulf P. Lundgren (red) Skeptron 1, tema: *Rätten att tala*. Symposium, 1994.s 64

⁷³ Bourdieu driver lite fräckt tesen att det som Saussure benämner som *la langue* egentligen inte är någonting annat än överklassens *la parole*, att det som utmärker de högre sociala skikten är deras förmåga att obehindrat leka med språkets ofta mångtydiga variationer.

Även det nedärvda transnationellt kapitalet undersöks i studien. Föräldrars erfarenheter av utlandsstudier och utlandsarbete efterfrågas och variabler skapas för att mäta hemmets totala omfång av utlandserfarenheter. Det transnationella kapital som berör världsvana i form av resor fångas indirekt in via den fråga som berör elevers utlandsresor med familjen.

Kapital kan ärvas även i förkroppsligad form⁷⁴, en elev född i en intellektuell familj får från födseln med sig en myckenhet av kulturellt kapital och en individ född i en familj ifrån den ekonomiska polen ärver en myckenhet av ekonomiskt kapital. Det förkroppsligade kapitalet, kan förstås i termer av ett system av dispositioner vilka styr individers sätt att tänka och orientera sig i den sociala världen, eller med andra ord hur de handlar i olika sociala situationer. I det förkroppsligade kapitalet ingår individens bildning, smak, språkliga kompetenser och olika uttryck för personligt tycke och smak. Elevers förkroppsligade kapital styr deras sätt att investera, ackumulera eller konvertera kapital, och en viss sammansättning på dessa förkroppsligade tillgångar kan under bestämda omständigheter fungera som ett kulturellt kapital.⁷⁵ Förkroppsligat kapital kan förstås i termer av exempelvis hållningar gentemot språk. Uppenbart är att eleverna i denna studie värderar språk, vilket troligen delvis kan förklaras gentemot att de är uppväxta i hem där språkliga förmågor värdesätts.

Att undersöka ett förkroppsligat kapital är vanskligt, eller rättare sagt det är inte fysiskt möjligt, det är inget påtagligt som kan mätas eller tas på. Vad som ändå aktualiseras genom att tala om ett förkroppsligat kapital är att hållningar kan ärvas, överföras över generationsgränserna. Följaktligen blir det intressant för föreliggande studie att även se till huruvida eleverna som själva investeras i språkstudier har närhet till språk i hem och vardag. Språk ska i denna kontext förstås i ordets vida bemärkelse, såväl modersmål som moderna språk inkluderas således. Denna indikator på elevernas närhet till språk i hemmet kan mätas, liksom familjers resvanor och föräldrars förståelse för fler språk än det svenska och engelska. Det är således inte det förkroppsligade kapitalet per se som undersöks, utan indikatorer på detsamma.

Strategier och investeringar

Eleverna i föreliggande material har redan uppnått den högsta nivån i språkstudier som belönar dem med meritpoäng, de har avlagt betyg i steg 5. De mest avancerade stegen ger ingen fördel vid ansökan till universitet och högskolor där inträdeskravet är godkänt betyg i steg 3 eller motsvarande kunskaper. Således är det inte av direkta nyttomaximerade skäl dessa individer investerar djupt i språkstudier utan orsakerna till detta måste sökas annorstädes, möjligen kan språk anses som tillgång i varandet ett symboliskt kapital som därmed är gångbart på olika marknader, möjligen måste denna typ av nischade investeringar förstås med stöd i vad som Bourdieu benämner *illusio*, ett erkännande som av den enskilda eleven omtolkas i termer av ett individuellt intresse. Kanske kan denna språkliga investering även ses som en strategi, mer eller mindre medveten sådan, som nyttjas av vissa grupper för att skapa sig en nisch i en allt mer diversifierad gymnasieskola där det faller på den enskilde eleven att välja de kurser som bäst förbereder för en framtid i yrkesliv och vidare studier.

I Bourdieus mening är strategier en viss individs, eller en viss grupp, medvetna eller omedvetna sätt att söka bevara eller att förbättra sin rådande samhällsposition.⁷⁶ Ett ackumulerande olika underarter av det kulturella kapitalet kan således förstås som en strategi för detta specifika ändamål. Bourdieu menar att kapital är omstridda resurser vad som värderas, eller rättare sagt vad som värderas högst, är därför relationellt betingat.⁷⁷ Utbildningsstrategier kommer på så vis att handla om elevers valhandlingar, eller mer specifikt om elevers skilda investeringar i det svenska utbildningsväsendet. I ett Sverige där debatter om språkens kris rasat finns en grupp individer, och gymnasieskolor, som uppenbarligen tillskriver studier av moderna språk, och avancerade språkstudier inte minst, ett högt värde. Språkstudier är i läroplanerna för gymnasieskolan 2000

⁷⁴ Även benämnt *habitus*.

⁷⁵ Broady 1998 s. 17-18. Skillnader mellan människors *habitus* kan därmed relateras till sammansättningen hos deras nedärvda eller förvärvade kapital. Omvänt kan studiet av *habitus* förklara att människor hanterar sina kapitalinnehav på skilda sätt.

⁷⁶ Ibid. s.18

⁷⁷ Ibid s.6

endast obligatoriskt för det natur- och det samhällsvetenskapliga programmet, och då endast ett respektive två steg i moderna språk. Elever som läser avancerade språkstudier, eller fler språk än det obligatoriska språkvalet, måste aktivt välja till språk.

Kön, socialt ursprung och nationell härkomst

Det har i tidigare forskning visat sig att elevens kön är en viktig faktor vid utbildningsval, kanske i synnerhet vid studiet av språkstudier då dessa är kvinnligt kodade.⁷⁸ I Skolverkets statistik benämns elevgrupperna kvinnor och män men kommer här att refereras till som pojkar och flickor.

Klassificeringen av elevers sociala ursprung är baserat på elevernas enkätsvar där de dels angett sina föräldrars yrken specifikt samt inplacerat föräldrarnas sysselsättning efter en indelning i 32 yrkesgrupper. Yrkesindelningen är baserad på SEI (socioekonomisk indelning) i kombination med NYK (Nordisk yrkesklassificering).⁷⁹ Det är undersökningens frågeställningar och syften som avgör ur en variabel såsom social bakgrund skall kodas, och för en undersökning av en förmodat på många sett relativt homogen elevgrupp är därför en indelning med stor bredd nödvändig för att inte på förhand genom användandet av alltför snäva och fasta kategorier riskera att via undersökningens konstruktion bygga bort befintliga skillnader inom gruppen.⁸⁰ Givet studiens ursprungliga avsikt att undersöka skillnader inom gruppen förelåg ett behov av att inte på förhand aggregera de sociala grupperna. I detta fall visade det sig brukbart för studien att slå samman de 32 yrkesgrupperna till fyra sociala grupper; Högre klass, Medelklass, Lägre medelklass och Arbetarklass. Den ursprungliga indelningen i 32 grupper finns dock kvar för att på sikt, och med delvis andra metoder, kunna undersöka materialet – men det är en senare och annan studie. Elevens sociala klass har definierats av föräldern med högst social klasstillhörighet. Samma princip har varit gällande för förälders högsta utbildningsnivå.

I Skolverkets statistik benämns elevers nationella bakgrund som antingen varande av utländsk eller av svensk härkomst. Givet att uppsatsens första del baserar sig på data från Skolverkets offentliga betygsstatistik kommer jag i mina analyser av dessa att använda mig av Skolverkets definition av utländsk bakgrund: "Elever med utländsk bakgrund är elever som är födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands."⁸¹ Skolverket räknar elever med okänd bakgrund till elever av svensk nationell härkomst. I studiens tredje del räknas de elever som inte svarat på enkätfrågor om var de och föräldrarna är födda som en egen grupp. I övrigt lutar sig även tolkningen av enkätdata mot Skolverkets definition av svensk och utländsk bakgrund, med den skillnaden att gruppen svenska elever klyvs i två, elever av svensk härkomst samt svenska elever med en utlandsfödd förälder. Bakgrunden till detta särskiljande är studiens fokus på språkligt kapital, vilket motiverar att söka efter elever som naturligt har ett andra språk i hemmet utöver det svenska.

Metod, datainsamling och begränsning av undersökningen

De bakbundna språken.

Studien genomförs i en gymnasieskola i brytningstid och når de sista elevkullarna som läser enligt GY-2000. Möjligen genomfördes studien också i sista stund, emedan det fortfarande förekommer skolor som förmår erbjuda dessa avancerade kurser, och elever som vill läsa dem. I den senaste reformen har gymnasieprogrammets strukturer förändrats och den tidigare stora valfriheten för elever att välja till kurser efter eget intresse begränsats avsevärt. De snävare programstrukturerna

⁷⁸ Skolverkets rapport 287, *Könsskillnader i målpuppfyllelse och utbildningsval* Skolverket Fritze: Stockholm 2006. s 11

⁷⁹ För mer information om denna klassificering hänvisar jag till: Börjesson, Mikael & Palme, Mikael, *Social klassificering. Analyser av olika nomenklaturer för social klassificering och sociala grupperns karaktäristika*.

<http://www.skeptron.uu.se/broadly/sec/p-borjesson-palme-socialklassificering-0110.doc>

⁸⁰ Dahmström, Karin, *Från datainsamling till rapport: att göra en statistisk undersökning*, Studentlitteratur, Lund 2000. s. 27

⁸¹ <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/> 2012-12-21 Tabell 5 B Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2011/12 (Franska)

leder bland annat till att elever på det naturvetenskapliga programmet numera får svårt att inom ramen för programmet läsa språk till de allra mest avancerade nivåerna vilket är förödande givet att närapå hälften av de elever som satsar på avancerade språkstudier läser inom detta program. Språken beskrivs som baktvunna i den senaste reformen. I synnerhet språkinträsade elever på det naturvetenskapliga programmet ses som låsta. Att sedan reformen som naturelev aktivt välja till avancerade språkkurser innebär att lägga alla valfria poäng i språkpotten, och därmed potentiellt gå miste om andra meriterande, eller behörighetsgivande kurser.⁸²

Det humanistiska programmet som återinfördes lockar få elever och läggs ner vid allt fler gymnasieskolor runt om i landet då elevunderlaget sviktar. Oron för de ändrade villkoren för språken är stor bland undervisande lärare och rektorer vid de skolor som erbjuder de mest avancerade språkkurser sedan kraven för erhållandet av meritpoäng sänkts och valfriheten begränsats. Effekten blir att undervisning på steg 6 och steg 7 vid allt fler skolor läggs ner, eller hotas av nedläggning.

Studiedesign

Studien i föreliggande uppsats står på tre ben; en studie av Skolverkets offentliga betygsstatistik, en enkätundersökning av de elever som läser gymnasieskolans mest avancerade steg i moderna språk samt en delstudie om de deltagande skolorna i enkätstudien. Informationen om skolorna och hur dessa organiserar språkstudier har huvudsakligen inhämtats via skolornas offentliga hemsidor under hösten 2012 och har övervägande kompletterats med samtal med antingen rektorer eller undervisande lärare. Detta mot bakgrund av att den senaste gymnasiereformen trädde i kraft hösten 2011 och att informationen online i mångt och mycket uppdaterats till de nya programmen, samtidigt som de elever som påbörjat sina studier före reformen, och som är de som återfinns i mitt material, läser klart sina utbildningar parallellt med att de nya införs och startas upp.

Studien baseras såväl på sekundär- som för studien särskilt framtagen primärdata. Bakgrunden till detta är att den offentliga statistiken ger dels ett befintligt material att grunda hypoteser och primära slutsatser på, samt erbjuder en jämförelseram för de data som samlas in för den specifika studien. Den offentliga statistiken ger en överskådlig bild över såväl totalpopulationen av elever med slutbetyg från gymnasieskolan såväl som över de elever som har läst de mest avancerade språkliga stegen. Dessutom möjliggör den offentliga statistiken från Skolverket en såväl beskrivande bild över hur studiet av språk förändrats över tid vilket kompletterar och belyser de mer djupgående och mångsidiga resultat som enkätstudien bidrar med.⁸³ Enkätstudien bidrar med fördjupad kunskap om vilka tillgångar eleverna besitter som väljer att fördjupa sig i språkstudier, varför de gör denna form av val samt söker belysa eventuella skillnader emellan de grupper av elever som läser de skilda språken. Studien av de deltagande skolorna söker sätta fingret på de rådande villkoren för organiseringen av språk i svensk gymnasieskola och hur de kan förstås, och därmed elevers möjlighet att välja till avancerade språkstudier.

Studier av Skolverkets offentliga statistik

I ett första skede av arbetet genomfördes några preliminära och övergripande beskrivande analyser av Skolverkets statistik över elever med betyg i moderna språk för att ge en överskådlig bild av utvecklingen av benägenheten att läsa avancerade språkkurser läsåren 2007/-08 till 2009/-10 samt information om språkelevens programtillhörighet. Dessa tabellsammanställningar fyllde funktionen att avgränsa enkätundersökningen och få fram vilka skolor som var bäst lämpade att samla in enkäter från. När enkäten väl var konstruerad och urvalsramen skapad ägnades ytterligare fokus åt Skolverkets offentliga statistik över studier av moderna språk och den första preliminära studien kompletterades till att omfatta läsåren 2002/-03 till och med läsåret 2011/-12.

⁸² Information från undervisande språklärare vid uppföljningssamtal.

⁸³ Se exempelvis Bertilsson & Börjesson 2010 "Språkens numerärer: Elever och studenter på språkutbildningar i Sverige, 1960-2010" i *Praktiske grunde* för en diakron studie över språken i utbildningssystemet från 1960-talet och framåt.

Från den offentliga statistiken kan utläsas information om antal och andelar elever som har betyg i något av de mest avancerade stegen i moderna språk i sitt slutbetyg från gymnasieskolan, om dessa elevers kön och nationella härkomst, information om vilka program eleverna läst och i vilken skolform samt för de senaste tre läsåren även ett mått på förälders utbildningsnivå.

Offentlig statistik över elever med betyg i moderna språk finns tillgänglig via Skolverkets hemsida för de senaste tio läsåren. I de tabeller som återfinns i appendix kommer statistik från samtliga tio läsåren att redovisas medan det i uppsatsens första delstudie huvudsakligen presenteras data från de senaste tre läsåren (2009/-10 till och med 2011/-12). Denna avgränsning har gjorts huvudsakligen av läsbarhetsskäl. En bidragande orsak är att enkätundersökningen genomförts bland de elever som läsåren 2010/-11 samt 2011/-12 läste moderna språk steg 6 och steg 7.⁸⁴

Att upprätta en urvalsram för enkätundersökningen

Det finns inte några uppgifter tillgängliga om hur många elever som vart år läser avancerade språkkurser innan dess att statistik över betyg upprättats och därmed kan antalet elever endast uppskattas ungefärligen med stöd av siffror från tidigare års statistik. För att konstruera en urvalsram för enkätundersökningen gjordes därför ett utdrag ur material från Statistiska centralbyrån (SCB) över vid vilka skolor elever erhöll betyg i moderna språk steg 6 läsåret 2004/-05. På så vis kunde slutsatsen dras att två tredjedelar av elever med betyg i moderna språk steg 6 det läsåret läste vid skolor i någon av de fyra största svenska kommunerna, Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund. Beslutet fattades att avgränsa studien till dessa fyra orter, med anledning av två med varandra sammanhängande skäl. Det första skälet är att det i övriga kommuner endast förekommer enstaka elever, vilket innebär att det inte med säkerhet kan fastslås att det idag fortfarande finns elever som studerar avancerade språk vare sig på dessa skolor eller ens i kommunen.⁸⁵ Detta ledde till det andra skälet, det tidsödande arbetet att kontakta skolor som eventuellt inte längre ger kurser i språk på den nivå som undersöks. Ett tredje bidragande skäl är att i kommuner där få elever läser det valda språket medför risken att individer lättare kan knytas till enskilda enkäter, vilket inte är önskvärt och inte förenligt med de fyra forskningsetiska kraven i det grundläggande individskyddskravet.⁸⁶

När väl orter för undersökningen avgränsats kvarstod nästa problem – vilka skolor kunde tänkas erbjuda de mest avancerade stegen i moderna språk? Här kom Skolverkets offentliga statistik över läsåren 2008/-09 till 2009/-10 väl till pass med vilken kunde påvisas att elever med betyg i moderna språk steg 6 och steg 7 nästan uteslutande läste natur- eller samhällsvetenskapligt program samt i en betydligt lägre utsträckning estetiskt (ES) eller tekniskt (TE), program som vid tidigare studier visat sig ha en rekrytering som i någon mån påminner om de två studieförberedande programmen.⁸⁷ Således fattades beslutet att avgränsa studien till skolor på de fyra valda undersökningsorterna som erbjöd något av programmen natur, sam, estet eller teknik.

För att lokalisera elever upprättades med hjälp av kommunernas hemsidor en lista med kontaktuppgifter till de skolor som erbjöd något av de aktuella programmen. Skolorna kontaktades telefonledes under mars månad våren 2011 med information om föreliggande studie och en förfrågan om de kunde tänka sig att delta. Inför år två kontaktades de skolor som deltagit i den första undersökningsomgången återigen per telefon emedan de skolor som inte erbjudit de mest

⁸⁴ Undersökningen genomfördes vårterminerna 2011 samt 2012. Vid uppföljningssamtal med lärare i Lunds kommun framkom under våren 2012 att samtliga elever i steg 6 vid den skolan nåtts av enkäten och att dessa gick i såväl årskurs två som årskurs tre i gymnasieskolan. Med anledning av denna upptäcks fattades beslut om att enkätens andra insamlingsomgång skulle rikta sig endast till årets tvåor. I realiteten innebär detta att det i enkätaterialet förekommer elever från tre avgångsår från gymnasiet. Vid det andra undersökningstillfället uppmanades därmed skolor att låta samtliga elever, oavsett årskurs, som läste de avancerade stegen att fylla i enkäten. Detta är av mindre vikt då materialet av tidigare beskrivna skäl är synnerligen begränsat och att analyser efter undersökningsår därmed skulle bli vanskliga att genomföra.

⁸⁵ Det är inte nödvändigtvis så att dessa elever "läser" moderna språk steg 6 som regelrätt kurs utan det framkom i kontakt med skolor på de fyra orterna att de fanns några skolor som hade någon enstaka elev som tagit betyg i dessa kurser och att eleverna oftast tenderade av betyget genom en särskild provning och då egentligen inte kunde sägas ha läst en egentlig kurs.

⁸⁶ Esaiasson Peter, Gikkjam Mikael, Oskarsson Henrik, Wägnérud Lena. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 2. rev. uppl., Norstedts juridik: Stockholm 2003 441-448 samt Dahmström 2003 s. 358-359

⁸⁷ Börjesson 2004 s26 Lidégran et al 2006 s7-8

avancerade stegen föregående läsåret kontaktades via mejl med en förfrågan om de detta läsår erbjöd sina elever steg 6 eller steg 7 i moderna språk.

Ambitionen var att nå samtliga elever som läste de mest avancerade språkkurserna i Stockholm, Uppsala, Göteborg och Lund kommun, det vill säga att få till ett helpopulationsurval av de fyra valda delpopulationerna. Utfallet blev slutligen att endast en skola vid varje undersökningstillfälle av olika skäl valde att avstå från att delta i studien, en omfattning om cirka fem till tio elever vardera år som således kan räknas som externt bortfall.⁸⁸

Studien är huvudsakligen koncentrerad till större orter i landet och därmed omöjliggörs en undersökning av dimensionen storstad och glesbygd. Även om en sådan distinktion hade varit möjlig att göra med tillgång till helpopulationsinformation är frågan om vad den hade bidragit med till denna typ av studie, givet att totalpopulationen är relativt begränsad till sin storlek samt att mer än två tredjedelar av densamma går att återfinna på de valda undersökningsorterna.

Enkätstudie till elever som läser avancerade kurser i moderna språk

För att undersöka vilka elever som gör valet att läsa avancerade språkkurser konstruerades en enkät vars syfte var att fånga in de olika typer av kulturellt kapital som dessa elever ackumulerat under tidigare skolår samt deras hållning gentemot språk och språkstudier, däribland deras angivna motiv för att läsa kursen. Av vikt för studien är även elevernas nedärva och egenförvärvade utbildningskapital som enkäten också söker fånga in.⁸⁹ Valet av metod styr de resultat man kan få fram. Enkät som undersökningsmetod valdes därför att den tillät möjligheten att tillfråga ett större antal elever om deras språkstudier och hållningar till språk. Dessa data analyserades huvudsakligen igenom frekvens- och korstabeller för att belysa olika aspekter av elevernas kapital, språkligt såväl som utbildningsmässigt – egen förvärvat som kapitaltillgångar i hemmet, samt attityder och hållningar till språk och språkstudier.

I enkäten har använts övervägande fasta svarsalternativ då de tillåter en mer direkt tolkning i jämförelse med öppna frågor vars svar man i efterhand måste söka klassificera. Den enkät som distribuerades kom att bestå av 53 frågor indelade i fyra tematiskt organiserade delar, försedda med avsnittsrubriker för att hjälpa till att orientera respondenterna. Inledningsvis ställdes frågor om elevens studier, följt av användning av språkkunskaper på fritiden, frågor om elevens familj, och slutligen frågor om elevens framtid vad avser studiet och användandet av språk. Enkäten var inspirerad av tidigare enkäter som använts av forskningsgruppen SEC i deras forskning, med tillägg av frågor som specifikt behandlar språk, språkstudier samt attityder gentemot språk.

Innan enkäten distribuerades till elever på steg 6 och 7 genomfördes en pilotstudie med ett par språkstuderande elever vid en gymnasieskola i Stockholm för att kontrollera att det inte förekom några oklarheter i frågeformuleringar samt att enkäten korrekt undersökte det den åsyftade att göra. En annan viktig anledning till att enkäten behövde testas var för att undersöka om frågorna förstogs eller om de vann på att omformuleras eller behövde kompletteras med mer information. Längre, konkreta och välformulerade frågor kan verka motiverande på svarspersonerna och minimerar den ständigt föreliggande risken för oklarheter och missförstånd. Samtidigt är enkäter begränsade av dess omfång och längd, vilket innebär att det av utrymmesskäl inte kan ställas hur många frågor, eller vilka frågor som helst. Långt formulerade frågor är också platskrävande. Därför är det viktigt att formulera sig specifikt, kort och koncist. Där något begrepp har behövt förklaras ytterligare har det därför direkt i anslutning till frågorna infogats information.

De uptryckta och förnumrerade enkäterna sändes till skolorna via den vanliga postgången för att deltagande inte skulle orsaka de enskilda skolorna extra kostnader i form av kopiering av per mail utsända enkäter. Förfrankade svarskuvert medföljde vid distribution för att ytterligare förenkla för de lärare som delade ut enkäterna på plats i skolorna. Valet att distribuera enkäten på detta vis, och inte i form av en webbenkät, har framförallt två skäl varav det första är tidsåtgång, det andra är svarsfrekvensen. Att konstruera en webbenkät tar för den ovane mycket tid i anspråk

⁸⁸ Utöver skolorna på de fyra valda orterna finns också Viktor Rydbergs gymnasium Djursholm med i enkätundersökningen vilket kan motiveras av att det är den enda av stiftelsens tre gymnasieskolor som erbjuder eleverna möjligheten att studera språk på den mest avancerade nivån. De övriga två skolorna ligger i centrala innerstan. Endast skolor inom Stockholms stad har inkluderats i undersökningen, kranskommunerna har således utelämnats.

⁸⁹ Information om studieprogram sammantaget med elevers hårda satsningar på språkstudier indikerar att de individer som undersöks utgör en grupp mycket resursstarka elever.

vilket hade försvårat och försenat distributionen. Vidare medför en webbenkät att de elever som svarar måste ha tillgång till datorer. Detta kan tänkas orsaka praktiska problem för de deltagande skolorna. Om eleverna inte har elevdatorer krävs tillgång till datasal vilket måste arrangeras på förhand av den som på skolorna distribuerar enkäten. Komplikationer av sådant slag skulle sannolikt ha kunnat sänka villigheten hos skolor och undervisande lärare att delta i enkäten, vilket vore förödande för studien givet att antalet individer i totalpopulationen i sig är begränsat.⁹⁰ Ett tredje skäl som ligger webbenkäter i fatet är den särskilda programvara som måste köpas in för att konstruera enkäter av den omfattning och komplexitet som den enkät det är fråga om i detta fall. Ytterligare ett skäl till att låta trycka enkäten i pappersformat är det faktum att den behövde vara relativt omfattande och därmed tar tid att fylla i och därmed överskrider den rekommendation som finns om att webbenkäter inte skall ta mer än 15 minuter att fylla i för att respondenterna inte ska lämna enkäten ofullständigt ifylld.⁹¹

När enkäten samlades in första gången upptäcktes två mindre tryckfel som omöjliggjorde tolkningen av de mer specifika följdfrågorna rörande elevens planer på att studera språk utomlands i framtiden samt den fråga som berör i vilka länder, områden i världen eleven kan tänka sig att bo och/eller arbeta för en tid.⁹² Innan enkäten distribuerades en andra gång under vårterminen 2012 hade dessa småfel korrigerats samt ett alternativ adderats till fråga 23 om huruvida eleven även läst ett så kallat C-språk i grundskolan. Möjligheten att svara *nej* saknades före korrigeringen. Inte heller här förefaller denna konstruktionsmiss ha vållat några större problem då elever som inte läst ett C-språk helt sonika inte svarat. Däremot är det för det första undersökningstillfället av detta skäl inte möjligt att särskilja ett eventuellt partiellt bortfall från de elever som inte läst C-språk.⁹³

Utfall av enkäten och studiens genrealiserbarhet

Studiens syfte är inte att jämföra den elevgrupp som läser avancerade språkkurser med samtliga elever i den svenska gymnasieskolan. Avsikten är istället att beskriva den elevgrupp som satsar hårt på språkstudier och försöka förstå varför eleverna investerar i avancerade språkkurser. Vidare avses att hos elevgruppen undersöka hållningar till språk och hur dessa eventuellt skiljer sig åt mellan elever med olika mängd och typ av kapital.

Enkäten sändes under vårterminen 2011 samt vårterminen 2012 ut till de skolor i Stockholm, Göteborg, Lund och Uppsala som vid telefonkontakt uppgett att de hade elever som läste språk steg 6 eller högre. Givet de tidigare diskuterade svårigheterna med att på förhand upprätta en fullständigt tillförlitlig skattning av totalpopulationen med tillhörande urvalsram visade det sig även vara vanskligt för enskilda skolor att utröna hur många elever som sammantaget läste de mest avancerade språken. Givet att enkäten uppskattningsvis nått ut till ungefär två av tre av de elever som studerat språk på avancerad nivå är resultaten därmed generaliserbara till samtliga de elever som gör hårda satsningar på språkstudier. Resultaten går däremot inte att generalisera till samtliga elever som läser moderna språk i svensk gymnasieskola eftersom det för de olika nivåerna finns olika incitament som kan motivera eller avhålla dem. Det denna studie företar sig är att som motvikt till den ovan redovisade forskning som hittills fokuserat varför elever avbryter sina språkstudier eller helt sonika väljer bort språkkurser, fokusera den elevgrupp som fortsatt sina språkval.

Just frågan om generaliserbarhet är ett centralt ämne vid planeringen av en studie och det finns ett antal skilda hållningar.⁹⁴ För denna studies del är de avgränsningar som gjorts av populationen till stor del styrda av på förhand givna faktorer, omöjligheten att upprätta en urvalsram innehållandes samtliga individer i populationen på den tid som står till förfogande har framkallat ett behov av att

⁹⁰ Dock möttes jag vid ett tillfälle av en önskan från skolan om att fler borde använda sig av webbenkäter av miljöskäl.

⁹¹ Dahmström 2000 s 85

⁹² Den senare frågan vållade inga större problem utan de elever som fick enkäten har övervägande förstått vad frågan gäller trots den felaktiga hänvisningen till en tidigare fråga. Elevernas svar på dessa frågor har inte tagits med i detta examensarbete men kan brukas för vidareutveckling i framtiden av här presenterad text.

⁹³ Undersökningsår två var det partiella bortfallet för denna fråga 8 elevsvar.

⁹⁴ Walford, som förvisso har etnografiska intressen, är av den åsikten att en studies syfte inte av nödvändighet behöver vara generaliserbarhet, i synnerhet inte som forskaren för att generalisera behöver göra antaganden om en långt mycket mer omfattande population än den forskaren själv undersöker. Esaiasson et al medger förvisso att studier kan vara intressanta i sig själva men att detta medför begränsningen att inte kunna uttala sig allmängiltigt, vilket de menar samhällsvetare borde göra i större utsträckning.

strategiskt välja de orter, program, och därmed i förlängningen skolor där det är störst sannolikhet att finna merparten de personer studien ämnar undersöka. Inom dessa områden har däremot ambitionen varit att nå samtliga de elever som läser gymnasieskolans mest avancerade kurser i moderna språk.

Det är en inte helt okomplicerad process att få tillträde till de miljöer och de individer man önskar undersöka.⁹⁵ Det räcker oftast inte att kontakta rektor eller annan ansvarig på skolan utan kräver även ett relationsarbete med övriga som berörs av undersökningen. För denna undersökning blev jag oftast hänvisad till rektor när jag kontaktade skolorna. Rektor vidarebefordrade sedan antingen kontakten eller informationen om studien till de undervisande, tillika ansvariga, lärarna. Det förekom också att jag blev direkt kopplad till de lärare som ansvarar för de moderna språken.

Vid ett samtal med en av de deltagande språklärarna i Lunds kommun framkom våren 2012 att samtliga elever i steg 6 vid den skolan fyllt i enkäten och att dessa vid tidpunkten för undersökningen gick i skilda årskurser. Därför fattades beslut om att enkätens andra insamlingsomgång skulle rikta sig endast till årets tvåor vid den aktuella skolan för att undvika dubbeltäckning. Detta innebär rent konkret att det i enkätmaterialet förekommer elever från tre avgångsår från gymnasiet. Med anledning av detta fick de skolor som även hade elever i gymnasiets andra årskurs på steg 6 även låta dessa elever fylla i enkäten när undersökningsomgång två genomfördes. Detta orsakar inga större problem i och med att elevantalet är synnerligen begränsat och att analyser efter undersökningsår därmed skulle bli vanskliga att göra. Dock bör detta faktum has i åtanke då den offentliga statistiken är uppdelad efter såväl läsår som efter de steg i vilket eleven har betyg. Direkta jämförelser mot den officiella statistiken kan därmed emellanåt förefalla aningen skev.

Baserat på utsagor från skolornas personal kan den ungefärliga totalpopulationen för respektive ort och undersökningsår göras mot vilken svarsfrekvensen för enkäten skattats. 2011 nåddes uppskattningsvis 271 elever av enkäten varav 155 deltog i studien. Av dessa enkäter har sex enkätsvar räknats som bortfall med anledning av att eleverna angett sig ha läst ett lägre steg än de som efterfrågats samt i ett fall en enkät som fyllts i av två elever. När undersökningen upprepades år 2012 nåddes enkäten av uppskattningsvis 347 elever varav 209 slutligen fyllde i enkäterna varav fem enkätsvar har räknats som bortfall. Detta ger vid handen att 353 av de inkomna enkäterna ligger till underlag för de resultat som här kommer att presenteras. Den totala svarsfrekvensen uppgår således till 57,1 % när det interna bortfallet räknats bort. Som tidigare understrukits i uppsatsens metodavsnitt förekommer det i enkätmaterialet elevsvar från tre avgångsår från svensk gymnasieskola under de två undersökningsåren. Därför blir de här redovisade siffrorna inte direkt jämförbara med den offentliga statistiken.

Information från skolornas hemsidor

Ett led i att etablera kontakt med personal på aktuella skolor var att via deras hemsidor söka efter den eller de personer som var lämpligast att tillfråga om huruvida skolorna erbjöd de mest avancerade kurserna i språk eller ej samt tillfråga desamma om ett möjligt deltagande i studien. Under detta förarbete för studiens genomförande uppdagades att många skolor, men inte alla via sina hemsidor lyfte fram information om språkstudier, utbyten och etablerade samarbeten med universitet och högskolor. När de lärare som distribuerade enkäterna till elever i kontakterna med mig frekvent kommenterade språkundervisningens förutsättningar slog det mig som synnerligen intressant att belysa ramarna för de avancerade språkkurserna.

Under höstterminen 2012 sökte jag under september månad systematiskt igenom de deltagande skolornas hemsidor för att se vad som där skrevs om möjligheterna till att läsa moderna språk vid de olika skolorna; till och med vilka steg, vilka språk – i synnerhet vad avser de högre stegen – eventuella utbyten och samarbeten med universitet och högskolor. Samtliga sidor som innehöll information om språkstudier skrevs ut för framtida referenser, givet att Internet är ett föränderligt medium och hemsidor av naturliga skäl uppdateras och att information därmed, flyttas, förändras och tas bort över tid.

⁹⁵ Se exempelvis Walford 35-40 för en diskussion om detta.

Materialet har i många fall kompletterats med samtal med rektorer eller undervisande lärare, samt i viss utsträckning mailkontakt för att komplettera uppgifterna. Dessa kompletterande insamlingar via telefon och mail har gjorts av framförallt två till varandra relaterade skäl – merparten av den information som finns presenterad på skolornas hemsidor är anpassad efter den senaste gymnasiereformens innovationer och information som berör de äldre programmen och deras tillhörande programstrukturerna har successivt fasats ut från hemsidorna. Det har således varit relevant att undersöka om gymnasiereformen 2011(GY-11) har haft någon påverkan på möjligheten att erbjuda avancerade språkstudier, eller om det mesta är sig likt. Detta är synnerligen viktigt då samtliga de elever som tagit del av enkäten påbörjade sina studier före GY-11 och således läser enligt de tidigare programstrukturerna. Ytterligare en anledning till de kompletterande samtalen är att hemsidor oftast fyller en funktion som skyltfönster utåt för skolorna och mängd och typ av information varierar därmed, vilket innebär att den som endast nöjer sig med informationen från hemsidorna riskerar att gå miste om relevant information. Samtalen, som normalt sett tog cirka 20 minuter att genomföra per skola, kretsade kring fyra övergripande frågor:

- Vilka är villkoren för språkundervisning på avancerad nivå?
- Finns det vid skolan några etablerade utbyten/resor till andra länder?
- Förekommer det samarbeten med universitet och högskolor för språkkurserna, och hur ser dessa samarbeten ut?
- Har den senaste gymnasiereformen ändrat villkoren för, eller benägenheten hos eleverna att läsa, de moderna språken?

Forskningsetiska reflektioner

Det fanns inget behov av att informera hemmet för att få tillåtelse att genomföra studien Eftersom merparten av de elever som påbörjar studier på gymnasienivå är över 16 år. Istället författades ett brev i vilket eleverna informerades om studien, om hur insamlat material var ämnat att användas om samt hur det material som samlas in skulle hanteras. Enkäten genomfördes anonymt för att ingen enskild elev skulle bli omedelbart identifierbar och därmed kunna knytas till en särskild enkät. Insamlat material hanteras på så vis att ingen obehörig fått tillgång till de insamlade enkäterna eller den kodade databasen. I brevet meddelades eleven om att deltagande skedde frivilligt samt att genom att han/hon fyllt i samt lämnat in enkäten samtyckt till att delta i studien. I och med detta brevs innehåll har det informerats om de fyra forskningsetiska kraven.⁹⁶ Eleverna har fått information om studien och dess syfte, att det är frivilligt att delta samt om hur informationen som samlades in var ämnat att hanteras och nyttjas.

⁹⁶ Esaiasson et al. 2003 s.441-447.

Del 1: Nationell översikt av elever som läser moderna språk

Ämne i kris eller ämne på frammarsch?

Två innovationer hartillkommit i den svenska gymnasieskolan; meritpoängssystemet samt gymnasiereformen 2011. Den senare av dessa innovationer är för ny för att ge något direkt utslag i statistiken då den första kullen som läser enligt GY-11 lämnar gymnasieskolan först våren 2014. Den förstnämnda förändringen, meritpoängssystemet har däremot haft ett genomslag i gymnasieskolan på elevers benägenhet att välja de kurser som ger meritpoäng och således resulterar i ett högre meritvärde vilket gagnar eleverna vid ansökan till högre studier. För de moderna språkens del är det moderna språk steg 3 till och med 5 som är meritpoängsgrundande och ger 0,5 meritpoäng vardera. Den utbildningspolitiska bakgrunden till införandet av meritpoängssystemet har varit att stimulera fler elever till att läsa språk, och på en mer avancerad nivå i gymnasieskolan. Språkkunskaper anses ha en central plats i den alltmer internationaliserade värld vi lever i och de nytillkomna reglerna är tänkta att bättre rusta de svenska eleverna för framtida studier och yrkesliv.

Tidigare forskning har kunnat konstatera att gruppen elever som läser gymnasieskolans mest avancerade språkkurser (steg 5 till 7) växer stadigt över åren. Detta är sant vad avser såväl andelen som antalet elever med betyg i moderna språk steg 5 i sitt slutbetyg från gymnasiet. Sedan läsåret 2006/-07 har andelen elever som erhållit betyg i moderna språk steg 5 ökat från 3,2 till 5,8 % läsåret 2011/-12 vilket i antal ger vid handen att 5579 elever 2011/-12 erhöill betyg i steget att jämföra med 2006/-07 då 2891 elever erhöill betyg. Det är i relativa termer en ökning av elevgruppen med närmre 93 %. Ökningen kan även på detta steg delvis tillskrivas meritpoängens införande. Steg 5 är i GY-2000 den högsta kursen som ger 0,5 meritpoäng.⁹⁷

I Skolverkets statistik syns en liten minskning i antalet elever som fortsätter sina språkstudier till och med steg 6 och 7, men andelarna elever på de mest avancerade stegen är fortsatt stabil. Vad denna nättare minskning beror på kan inte statistiken ge svar på. Ett par hypoteser kan dock grundas efter samtal med rektorer och undervisande språklärare; intresset för de avancerade stegen ska ha minskat sedan meritpoängen införts då språkens mest avancerade kurser inte ger något mervärde i form av meritpoäng samt olika svårigheter med att organisera språkundervisning på avancerad nivå för små grupper, såsom schemaläggning och ekonomiska hinder för skolornas del.

Tabell 1. Antal och andelar elever med betyg (av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan) i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 5, steg 6 samt steg 7 läsåren 2002/-03 tom 2011/-12⁹⁸

	Elever med slutbetyg	Steg 5		Steg 6		Steg 7	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
2002/-03	75 569	2 656	3,5	475	0,6	145	0,2
2003/-04	79 557	2 823	3,5	478	0,6	152	0,2
2004/-05	83 050	2 887	3,5	459	0,6	117	0,1
2005/-06	84 410	2 865	3,4	434	0,5	141	0,2
2006/-07	89 153	2 891	3,2	422	0,5	137	0,2
2007/-08	92 615	3 309	3,6	536	0,6	179	0,2
2008/-09	97 064	4 005	4,1	594	0,6	196	0,2
2009/-10	99 228	4 741	4,8	579	0,6	204	0,2
2010/-11	98 886	5 379	5,4	513	0,5	147	0,1
2011/-12	96 967	5 579	5,8	514	0,5	162	0,2

⁹⁷ Vilket vi kommer se senare i uppsatsen har en förändring tillkommit för de elever som läser enligt GY-11, dessa elever erhåller fulla 1,5 meritpoäng redan efter steg 4 på villkor att steg 3 inte är ett behörighetskrav, är steg 3 ett krav för behörighet erhåller eleven sin sista 0,5 meritpoäng antingen genom att läsa steg 5 i sitt fortsättningsspråk alternativt genom att läsa lägst steg 2 i ett nybörjarspråk parallellt med sitt fortsättningsspråk. Faktablad om högskolestudier, Med examen från gymnasieskolan, För dig med examen från gymnasieskolan, GY2011 »PDF www.studera.nu <http://www.studera.nu/download/18.4149f55713bbd91756380003453/gymnasiet-gy2011.pdf> 2013-03-20

⁹⁸ Tabeller över antal elever i respektive språk för åren 2002/-03 tom 2011/-12 återfinns i appendix.

Hablar, sprechen, parler – de stora språken dominerar

Spanskan är det vanligaste valet för såväl fortsatta studier (steg 3) som nybörjarstudier (steg1) i språk i gymnasieskolan läsåret 2011/-12.⁹⁹ Därför är det intressant att notera att på de mest avancerade stegen, steg 6 och steg 7, är det franska som är det mest frekvent studerade språket, följt av tyska och slutligen spanska. Vad gäller steg 5, som även det räknas till de mer avancerade språkkurserna i gymnasieskolan, var franska det mest frekvent studerade språket följt av tyska och sedan spanska fram till läsåret 2007/-2008 då spanskan gick om tyskan och blev det näst mest studerade språket på denna nivå för att nästföljande läsår bli det vanligaste förekommande språkvalet i steg 5. Spanskans segertåg som det mest frekvent studerade främmande språket har nu tagit sig vidare även till gymnasieskolans mer avancerade kurser.

En av bakgrunderna till att det är de tre största av de moderna språken i vilka eleverna når upp till gymnasieskolans mest avancerade språkkurser kan vara själva systemets konstruktion. Det är i det närmaste omöjligt för elever att hinna upp till de allra högsta språkliga nivåerna om de i gymnasiet påbörjar ett nybörjarspråk då språkkurserna normalt sett läses ett steg per läsår. Således är den mest typiska studiegången att elever som påbörjar steg 3 i gymnasiet (sitt så kallade fortsättningsspråk från grundskolan) hinner läsa och få betyg till och med steg 5 i moderna språk.

Tabell 2. Andel av det totala antalet elever per språk steg 5, steg 6 och steg 7 läsåret 2002/-03 till 2011/-12.

	Steg 5					Steg 6					Steg 7				
	Fr.	Ty.	Sp.	It.	Ry.	Fr.	Ty.	Sp.	It.	Ry.	Fr.	Ty.	Sp.	It.	Ry.
2002/-03	45,6	39,7	14,3	0,2	0,2	59,6	29,3	10,5	0,2	0,4	66,2	24,8	6,9	0,7	1,4
2003/-04	42,3	40,1	17,2	0,2	0,1	52,5	37,0	10,3	0,0	0,2	57,2	39,5	2,6	0,0	0,7
2004/-05	42,5	36,3	20,9	0,1	0,1	54,9	35,5	9,2	0,2	0,2	54,7	40,2	4,3	0,9	0,0
2005/-06	42,1	33,2	24,5	0,0	0,1	49,3	35,7	14,7	0,0	0,2	47,5	48,9	2,8	0,0	0,7
2006/-07	38,2	32,9	28,5	0,2	0,1	52,8	30,1	16,6	0,0	0,5	52,6	46,7	0,7	0,0	0,0
2007/-08	37,4	30,5	31,7	0,2	0,3	49,8	23,7	25,2	0,4	0,9	47,5	30,2	19,6	0,6	2,2
2008/-09	32,9	28,4	38,4	0,1	0,2	46,6	30,1	22,9	0,2	0,2	46,9	34,2	17,9	0,0	1,0
2009/-10	31,8	29,3	38,4	0,2	0,3	43,4	27,6	28,5	0,3	0,2	51,5	29,9	18,6	0,0	0,0
2010/-11	31,0	26,6	42,1	0,1	0,1	44,2	31,4	23,8	0,4	0,2	47,6	36,1	13,6	1,4	1,4
2011/-12	29,4	26,4	43,8	0,1	0,3	39,9	30,9	28,4	0,4	0,4	46,9	34,0	17,9	0,6	0,6

Språk på avancerad nivå läses av studieinriktade elever

Vad som omedelbart blev synligt vid genomgången av Skolverkets offentliga betygsstatistik för att avgöra en urvalsram var att nästan samtliga elever med betyg i moderna språk steg 6 samt i steg 7 läste något av de två studieförberedande programmen NV och SP, tillika de största programmen i gymnasieskolan, det vill säga de program som läses av flest elever. NV programmet läses av ca 14 % och SP av närmre 27 % av de elever som erhöll slutbetyg från gymnasieskolan läsåret 2011/-12. Vid en närmre titt på betygsstatistiken från läsåret 2008/-09 och framåt blir det synligt att över 95 % av eleverna med betyg i steg 6 samt över 98 % av eleverna med betyg i steg 7, de facto läste något av de bägge studieförberedande programmen.

Att språkinvesteringar är ojämnt fördelade över gymnasieprogrammen är ingen nyhet, exempelvis är studiet av kursen engelska C betydligt mer frekvent bland elever på de två studieförberedande programmen vid vilka närapå varannan elev erlärar betyg i kursen, medan det i gymnasieskolan som helhet är drygt en av fyra elever som erhåller betyg i kursen engelska C.¹⁰⁰ Det går att föra ett resonemang om elevers benägenhet att läsa språk kopplat till gymnasieprogrammets sociala och meritokratiska rekrytering.¹⁰¹ Det samhällsvetenskapliga programmet, som är mer heterogent vad avser såväl social som meritokratisk rekrytering läses av

⁹⁹ Se tabell 29 i Appendix. Bertilsson & Börjesson konstaterar att spanskan är det vanligaste nybörjarspråket i gymnasieskolan sedan 2003 samt det vanligaste fortsättningsspråket sedan 2008 då spanskan gick om tyskan antals och andelsmässigt. Bertilsson & Börjesson 2010 s22-25

¹⁰⁰ Krih & Lidegran 2010 s 46. TE och ES befann sig nära kring genomsnittet för andelen elever i gymnasieskolan med betyg i Engelska C det året medan flertal av de yrkesförberedande programmen låg under 5 %. Siffrorna är hämtade från Skolverkets offentliga betygsstatistik för läsåret 2009/-10.

¹⁰¹ Broady et al. 2000 68–75. Börjesson, 2004 s 38-47 och 73-78.

sånär som dubbelt så många elever som det mer elitpräglade NV programmet vilket kan tolkas som att NV elever är mer benägna att läsa de mest avancerade stegen i moderna språk sett till relativa andelar, vilket tabell 3 demonstrerar. Ur tabellen kan utläsas att elever på NV programmet i högre utsträckning har betyg i moderna språk steg 5 än elever på SP programmet, 15,4 % av eleverna erlagger betyg i denna språkliga kurs jämfört med 11,7 % på SP. Detta mönster upprepas för de båda högre stegen, vilka emellertid omfattas av få elever till antalet och därmed en låg andel av elever på respektive program med betyg i respektive steg. NV har konsekvent en högre andel elever som erhåller betyg i dessa kurser i jämförelse med såväl SP som gymnasieskolan i sin helhet. Det är intressant att NV programmet, som inte har humanistiska ämnen i fokus utan naturvetenskap, har så stor andel elever som läser de allra mest avancerade språkkurserna. Detta visar på att NV även ur denna aspekt är en elitutbildning där eleverna samlar på sig tillgångar av olika slag. Detta trots att det skulle kunna gå att argumentera för att ett *pluggämne* som språk skulle kunna tänkas strida mot NV programmets tonvikt på *begåvningsämnen*.¹⁰²

Tabell 3. Antal samt andelar elever på skilda program med betyg i moderna språk steg 5 – 7.¹⁰³

Läsåret 2011/-12	Gymn. Totalt		Steg 5		Steg 6		Steg 7	
	Antal	% m slutbetyg	Antal	%.	Antal	%.	Antal	%.
Gymnasiet totalt	96967	100	5 579	5,8	514	0,5	162	0,2
Estetiska (ES)	5 807	6,0	135	2,3	11	0,2	0	0,0
Naturvetenskap (NV)	13 654	14,1	2101	15,4	207	1,5	71	0,5
Samhällsvetenskap (SP)	26 349	27,2	3072	11,7	282	1,1	89	0,3
Teknik (TE)	5 831	6,0	81	1,4	2	0,0	1	0,0
SM riks/ utan spec. inriktning	2 037	2,1	74	3,6	2	0,1	0	0,0

Med mycket utbildning i bagaget

Från och med läsåret 2009/-10 redovisar Skolverket i sin offentliga statistik över betygsfördelning nu även ett grovt mått på förälders utbildningsnivå jämte information om fördelningen av elevers nationella härkomst, kön, programtillhörighet och skolform. Detta möjliggör att tentativa analyser av elevers sociala bakgrund nu låter sig göras på grupp nivå i den offentliga statistiken. I tabell 4 redovisas förälders utbildningsbakgrund för de fem största moderna språken sammantaget i såväl antal som i procent. När man granskar de siffror som anges i statistiken uppdagas det att vid summering av de olika utbildningsnivåernas antal uppnås en siffra som understiger antalet elever med såväl betyg i läst språk som för det totala antalet elever med slutbetyg.¹⁰⁴ Förklaringen till detta är att uppgift helt enkelt saknas i registren för föräldrar av endera anledningen.¹⁰⁵ Med orsak av detta har jag utifrån kända antal beräknat gruppen ”okänd” för att kunna beräkna de procentuella andelarna korrekt.

Förälders utbildningsnivå läsåren 2009/-10 – 2011/-12.

Det som tydligt framträder i statistiken och som illustreras i figur 1 över förälders utbildningsnivå efter steg (4 till 7) läsåret 2011/-12 nedan är att andelen föräldrar med, framförallt längre, eftergymnasial utbildning ökar ju mer avancerad språkkurs eleven erlagt betyg i. Sett till det totala

¹⁰² Lidegran, 2009 s 210–212.

¹⁰³ Tabellen fokuserar enkom program där fler än fem elever har erlagt betyg i steg 6 eller steg 7. En tabell över antal elever per program samt andelar finns i appendix. Se tabell 39.

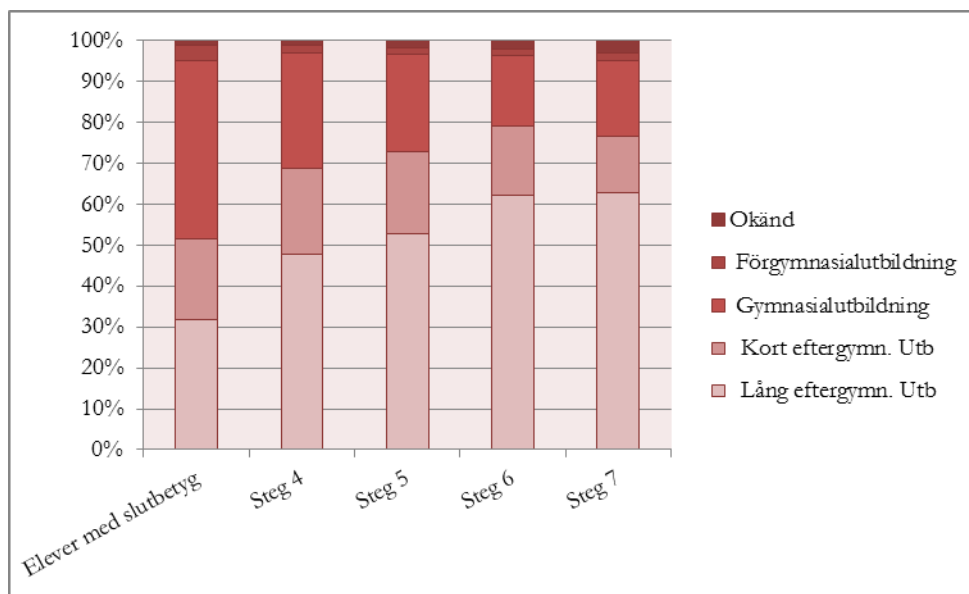
¹⁰⁴ Skolverkets statistik utgår från de elever som erhållit slutbetyg från gymnasiet

¹⁰⁵ Läsåret 2009/-10 saknades uppgift om förälders utbildningsnivå för 1169 elever. Läsåret 2010/-11 anges ingen uppgift om antalet saknade uppgifter. För läsåret 2011/-12 saknades uppgift om förälders utbildningsnivå för 1146 elever. Skolverket, Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2011/12 (Franska) samt Skolverket, Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2010/11 (Franska)

antalet elever som erhållit slutbetyg från gymnasieskolan är andelen elever med föräldrar som genomgått eftergymnasial utbildning relativt konstant under denna treårsperiod, ungefär hälften av eleverna med slutbetyg från svensk gymnasieskola har minst en förälder med eftergymnasial utbildning.

Om vi jämför andelen föräldrar med eftergymnasial utbildning hos det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan med den grupp elever som läst steg 6 och steg 7 framkommer att en betydligt större andel elever på de avancerade språkkurserna har föräldrar som genomfört någon form av eftergymnasial utbildning, 79 respektive 77 % för steg 6 och steg 7. Andelen med föräldrar med eftergymnasial utbildning är med andra ord anmärkningsvärt mycket större hos de elever som läst de avancerade kurserna i moderna språk jämfört med gruppen gymnasieelever som helhet.

Figur 1. Förälders utbildningsnivå läsåret 2011-2012 efter steg i moderna språk

Vad som kan utläsas av tabell 5, vilken redovisar statistik över förälders utbildningsnivå för läsåren 2009/-10 till och med 2011/-12, är att andelen elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning är något lägre för de mest avancerade kurserna i moderna språk läsåret 2011/-12 än för de två tidigare läsåren. Dock är det inte fråga om några större variationer, det rör sig om en eller ett par procentandelar. Det har tidigare påpekats att gruppen elever som läser språk på denna nivå utgörs av ett synnerligen begränsat antal individer, vilket gör att varje enskild elev får ett relativt stort genomslag i statistiken. antalet elever som läser de mest avancerade kurserna i moderna språk, det vill säga steg 6 och steg 7, är en grupp om cirka 500 respektive 150 individer vardera per läsår. Faktum kvarstår fortfarande att andelen elever vars föräldrar har som lägst en kortare eftergymnasial utbildning fortsatt är avsevärt högre för de avancerade språkkurserna än för såväl de lägre meritpoängsgivande kurserna som för antalet gymnasieelever med slutbetyg totalt sett.

Det förefaller således finnas en klar och tydlig koppling mellan elevers benägenhet att läsa mer avancerade kurser i språk och förälders utbildningsnivå. Att en sådan koppling föreligger stärks ytterligare av de analyser som utförts senare forskning vilken påvisar att barn till välutbildade föräldrar presterar jämförelsevis högre betyg i såväl grundskola som gymnasieskola samt att barn till välutbildade föräldrar tenderar att läsa något av de studieförberedande programmen, framförallt NV programmet, vilket dessa avancerade språkelever övervägande gör.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Broady et al. 2000 s20, 46

Tabell 4. Föräldrars utbildningsbakgrund, efter steg i moderna språk¹⁰⁷, enligt Skolverkets statistik läsåren 2009/-10 till -2011/-12 antal samt andelar

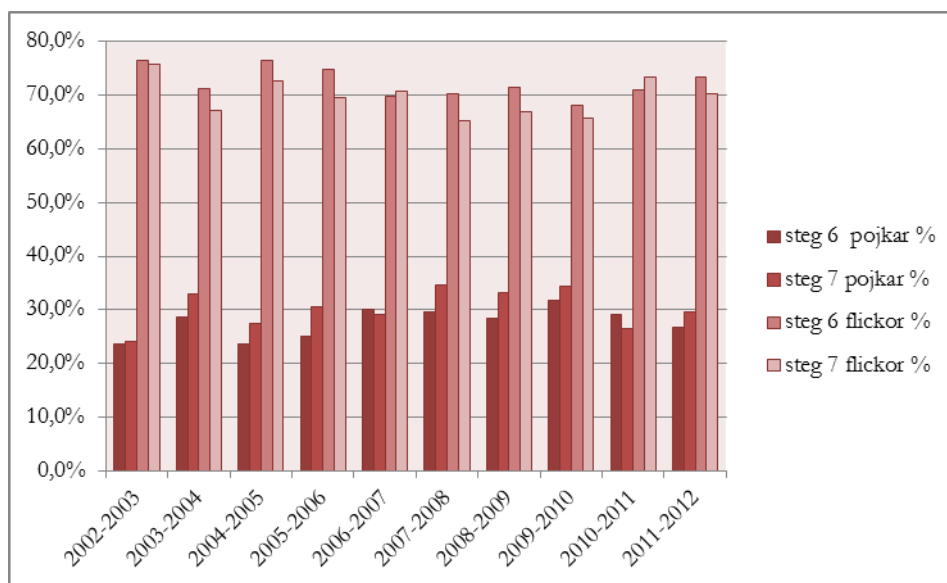
	Föräldrars utbildningsnivå	Elever m slutbetyg	Steg 4	Steg 5	Steg 6	Steg 7	Elever m slutbetyg	Steg 4	Steg 5	Steg 6	Steg 7
		%	%	%	%	%	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal
2010	Totalt	100	100	100	100	100	99 228	19 219	4 741	579	204
	<i>okänd</i>	1,2	1,2	1,9	5,0	5,9	1 169	232	90	29	12
	Förgymnasialutb.	4,1	2,0	1,9	1,2	1,0	4 024	385	92	7	2
	Gymnasialutbildning	44,8	28,8	25,3	17,3	11,3	44 455	5 533	1 199	100	23
	Eftergymnasialutb.	50,0	68,0	70,9	76,5	81,9	49 580	13 069	3 360	443	167
	<i>varav</i>										
	kort eftergymn. utb	19,7	21,5	19,2	15,2	9,8	19 521	4 131	909	88	20
	lång eftergymn. utb	30,3	46,5	51,7	61,3	72,1	30 059	8 938	2 451	355	147
2011	Totalt	100	100	100	100	100	98 886	21 178	5 379	513	147
	<i>okänd</i>	1,2	1,1	1,4	3,5	5,4	1 174	223	76	18	8
	Förgymnasialutb	3,8	1,8	1,5	1,6	0,7	3 765	375	79	8	1
	Gymnasialutbildning	43,8	28,3	24,8	15,2	10,9	43 304	5 986	1 336	78	16
	Eftergymnasialutb.	51,2	68,9	72,3	79,7	83,0	50 643	14 594	3 888	409	122
	<i>varav</i>										
	kort eftergymn. utb	20,1	21,5	20,0	17,2	16,3	19 827	4 547	1 076	88	24
	lång eftergymn. utb	31,2	47,4	52,3	62,6	66,7	30 816	10 047	2 812	321	98
2012	Totalt	100	100	100	100	100	96 967	21 954	5 579	514	162
	<i>okänd</i>	1,2	1,2	1,7	2,1	3,1	1 146	263	97	11	5
	Förgymnasialutb	3,6	1,7	1,7	1,4	1,9	3 450	372	95	7	3
	Gymnasialutbildning	43,6	28,2	23,8	17,3	18,5	42 299	6 189	1 327	89	30
	Eftergymnasialutb.	51,6	68,9	72,8	79,2	76,5	50 072	15 130	4 060	407	124
	<i>varav</i>										
	kort eftergymn. utb	19,9	21,2	19,8	17,1	13,6	19 333	4 648	1 106	88	22
	lång eftergymn. utb	31,7	47,7	52,9	62,1	63,0	30 739	10 482	2 954	319	102

Språken, fortsatt feminint kodade

De mest avancerade kurserna i moderna språk är tydligt fortsatt dominerade av flickor. Den mest avancerade kursen, steg 7, i något lägre utsträckning än den näst mest avancerade kursen steg 6 vilket framgår av nedanstående figur i vilken går att utläsa att, med ett enda undantag, är andelen pojkar konsekvent högre på steg 7 än på det lägre steget 6 även sett över tid. Det framgår även ur figuren att det inte är några stora förskjutningar från år till år vad gäller könsfördelningen inom den exklusiva grupp elever som läser moderna språk till de absolut högsta nivåerna. Trots den kvinnliga dominansen på språkstudier är det ändå en grupp pojkar som tar sig vidare till de mest exklusiva utbildningspositionerna, vilket här syns genom att en liten grupp pojkar trots allt läser de mest avancerade kurserna i moderna språk.

¹⁰⁷ De fem mest frekvent studerade moderna språken franska, tyska, spanska, italienska och ryska sammantaget.

Figur 2. Könsfördelningen för moderna språk steg 6 och steg 7 efter läsår

Inom enskilda språk förekommer emellertid större variation – exempelvis visar tidigare forskning om språkstudier att flickor har en högre benägenhet att läsa franska medan pojkar tenderar att välja att läsa tyska som B-språk.¹⁰⁸ Intressant framträder ett liknande mönster även för gymnasieskolans mest avancerade språkkurser i vilka studier av tyska skiljer ut sig som det språk där andelarna flickor och pojkar är jämnare fördelat sedan läsåret 2007/-08. Dessförinnan var de högre stegen i tyska, i likhet med franskan och spanskan, betydligt mer flickdominerat. Enda undantaget är läsåret 2010/-11 då andelen pojkar på steg 7 var lägre än tidigare år och analogt är andelen pojkar som läser tyska samma läsår lägre.

Tabell 5. Könsfördelning inom de enskilda språken franska, tyska och spanska efter steg, andelar

	steg 6						steg 7					
	franska		tyska		spanska		franska		tyska		spanska	
	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar
2002/-03	78,1	21,9	69,1	30,9	86,0	14,0	83,3	16,7	52,8	47,2	80,0	20,0
2003/-04	72,9	27,1	65,5	34,5	83,7	16,3	67,8	32,2	63,3	36,7	100,0	0,0
2004/-05	77,0	23,0	76,1	23,9	78,6	21,4	70,3	29,7	74,5	25,5	100,0	0,0
2005/-06	85,0	15,0	60,6	39,4	75,0	25,0	76,1	23,9	60,9	39,1	100,0	0,0
2006/-07	70,4	29,6	67,7	32,3	72,9	27,1	72,2	27,8	68,8	31,3	100,0	0,0
2007/-08	76,4	23,6	56,7	43,3	74,1	25,9	74,1	25,9	51,9	48,1	71,4	28,6
2008/-09	77,6	22,4	57,5	42,5	77,9	22,1	78,3	21,7	52,2	47,8	68,6	31,4
2009/-10	70,5	29,5	56,3	43,8	77,0	23,0	61,9	38,1	59,0	41,0	86,8	13,2
2010/-11	77,1	22,9	59,6	40,4	74,6	25,4	81,4	18,6	62,3	37,7	80,0	20,0
2011/-12	76,6	23,4	60,4	39,6	83,6	16,4	78,9	21,1	58,2	41,8	72,4	27,6

En stor andel elever med annan nationell bakgrund

En större andel elever av utländsk härkomst tenderar att läsa språk på avancerad nivå jämfört med andelen elever av utländsk härkomst i gymnasieskolan totalt. Intressant är att notera att andelen elever med utländsk bakgrund är flera procentandelar högre för steg 6 än för den totala gruppen elever med slutbetyg från gymnasieskolan. Andelen med utländsk bakgrund är dessutom ännu högre för den grupp elever som i sitt slutbetyg har ett betyg i modernt språk steg 7. Vad den högre

¹⁰⁸ Broady et al. 2000 s 21 Bertilsson s 29 (under utgivning) Lidegran 2006 s 93, 153 m.fl.

andelen elever med utländsk bakgrund för de mest avancerade kurserna i språk beror på kan inte statistiken från Skolverket ge svar på. Ett rimligt antagande är att resursstarka elever, förmodat även från resursstarka hem sett till social bakgrund och förälders utbildningsnivå, med ett starkt språkintresse söker sig till dessa kurser som inte erbjuds vid vilka gymnasieskolor som helst.¹⁰⁹ Ett andra antagande är att gruppen elever som läser avancerade språkkurser har en språklig anknytning i hemmet, även om denna inte nödvändigtvis utgörs av samma språk som elever valt att fördjupa sig i kan det likväl i hemmet finns en myckenhet av språkligt eller transnationellt kapital. Till detta sista antagande kan kopplas en förmodan om en förekomst av elever med språket som modersmål som således läser sina modersmål som modernt språk till och med de mest avancerade språkliga nivåerna. En knepighet vad avser att spåra kopplingen med modersmålstalare till den högre andelen elever med utländsk bakgrund på dessa kurser är att varje årskull utgörs av en begränsat antal elever i varje språk. Exempelvis är det för italienska och ryska där endast en handfull elever per år når upp till steg 6, omöjligt att uttala sig om samband mellan nationell bakgrund och benägenhet att välja att fördjupa sig i valt språk. Föga förvånande förekommer således inte heller elever med språken italienska och ryska i det senare insamlade enkätaterialet, med få undantag. Vidare är det inte säkert att eleverna valt att läsa sitt modersmål som första språkval, tidigare kallat B-språk, de kan även ha valt att ha sitt modersmål som andra språkval, tidigare kallat C-språk, för att dels berika sig själva med ett nytt språk och samtidigt stärka den befintliga kompetensen i sitt modersmål. Intressant att notera är att Skolverket i sina skrivelser inte begränsar vilka språk eleven kan välja att läsa som moderna språk, alla språk undantaget svenska, engelska, teckenspråk, latin och grekiska samlas under ämnesrubriken moderna språk.¹¹⁰ En tredje möjlighet som står modersmålstalande språkelever till buds är att läsa sitt modersmål både som modernt språk och som hemspråk vilket ger synnerligen goda förutsättningar för eleverna att uppnå en fördjupad språkförståelse.

I mitt tidigare examensarbete¹¹¹ fann jag att elever med utländsk bakgrund föreföll satsa hårdare på studier av gymnasieskolans mest avancerade kurs i engelska, vilket jag med stöd i aktuell forskning¹¹² tolkade som att elever med utländsk bakgrund som inte redan sållats bort ur systemet satsade hårdare på studierna än motsvarande svenskfödda elever. Sett i ljuset mot vilka skolor dessa elever läser vid kan vi ännu en gång sluta oss till att det rör sig om en synnerligen socialt och meritokratiskt selekterad grupp elever som läser de mest avancerade kurserna i moderna språk i gymnasieskolan, detta oavsett nationell bakgrund.

¹⁰⁹ Se del två om det fåtal skolor i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm som läsåren 2010/-11 och 2011/-12 gav kurser i moderna språk till och med steg 6 och/eller 7.

¹¹⁰ <http://www.skolverket.se/kursplaner-och-betyg/fragor-och-svar-om-betyg/2.6058/engelska-moderna-sprak-etc-1.173372> 2013-04-24 samt SKOLFS 2010:124.

¹¹¹ Krigh, Josefine, *Intresse, betyg eller merit? Studie av vilka elever som väljer valbar kurs Engelska C och bakomliggande orsaksfaktorer till kursvalet*. Examensarbete lärarprogrammet 2010. s 25

¹¹² Angelov (2008) Broady et al (2000)

Tabell 6. Elevers nationella härkomst läsåren 2002/-03 till läsåret 2011/-12. Antal och andelar

		Elever steg 6		Elever Steg 7		Elever med slutbetyg	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
2007/-08	Elever med slutbetyg	536	100,0	179	100,0	92615	100,0
	Elever med svensk bakgrund	414	78,0	122	68,2	81366	87,9
	Elever med utländsk bakgrund	122	22,0	57	31,8	11249	12,1
2008/-09	Elever med slutbetyg	594	100,0	196	100,0	97064	100,0
	Elever med svensk bakgrund	476	77,2	155	79,1	85386	88,0
	Elever med utländsk bakgrund	118	22,8	41	20,9	11678	12,0
2009/-10	Elever med slutbetyg	579	100,0	204	100,0	99228	100,0
	Elever med svensk bakgrund	441	80,1	147	72,1	86805	87,5
	Elever med utländsk bakgrund	138	19,9	57	27,9	12423	12,5
2010/-11	Elever med slutbetyg	513	100,0	147	100,0	98886	100,0
	Elever med svensk bakgrund	383	76,2	102	69,4	86301	87,3
	Elever med utländsk bakgrund	130	23,8	45	30,6	12585	12,7
2011/-12	Elever med slutbetyg	514	100,0	162	100,0	96967	100,0
	Elever med svensk bakgrund	387	74,7	113	69,8	83671	86,3
	Elever med utländsk bakgrund	127	25,3	49	30,2	13296	13,7

Del 2: Skolorna som erbjuder avancerade studier i moderna språk

Inledning

Denna del av uppsatsen är organiserad på så vis att jag inledningsvis schematisk presenterar de deltagande skolorna för de bägge undersökningsåren efter undersökningssort och organisationsform innan jag övergår till att presentera de enskilda skolorna som deltagit för att ge en bakgrund till hur språkstudier organiseras för att möjliggöra för eleverna att läsa de mest avancerade språkkurserna. Informationen bygger på hemsidesmaterial samt samtal med rektorer och undervisande språklärare. Normalfallet för språk är att eleverna läser ett steg om 100 poäng per läsår, vilket innebär att den elev som fortsätter med sitt språkval från grundskolan påbörjar sitt tredje steg på gymnasiet och kommer vid examen ha läst språk till och med det femte steget i valt modernt språk, vilket är det högsta steget som ger meritpoäng.¹¹³ För att eleverna ska nå upp till och med de mest avancerade sjätte och sjunde stegen i språk krävs det således att de läser mer än ett steg per läsår. Hur detta organiseras är synnerligen individuellt för de enskilda skolorna, emellanåt även för de enskilda språken vid en och samma skola. Fler undervisningstimmar i veckan för en snabbare progression i språken, samläsning med den underliggande nivån men med svårare/kompletterande uppgifter, individuell handledning, samarbeten skolor emellan, utbytesresor samt samarbeten med universitet och högskolor är några av de exempel som kan ges för hur skolorna arbetar för att kunna erbjuda fler språk och på många nivåer. Skälen till dessa speciella villkor för såväl undervisning som samarbeten är relaterade till framförallt två faktorer, de ofta ganska små grupperna med elever som läser de mest avancerade språkkurserna vilket aktualiserar de ekonomiska villkoren för undervisning som utgör den andra faktorn i sammanhanget.

De deltagande skolorna

Trots att studien baserar sig på helpopulationsundersökningar av de fyra utvalda städerna¹¹⁴ är det endast ett fåtal skolor i vardera stad som vid undersökningstillfällena erbjudit sina språkintresserade elever möjlighet att läsa de mest avancerade kurserna i något av de fem största moderna språken,¹¹⁵ se tabell 8 samt tabell 9. Anmärkningsvärt är även att antalet skolor som finner lösningar för att ge de mest avancerade kurserna i moderna språk förefaller bli färre för varje år som går. Även om syftet med denna uppsats inte är att undersöka orsakerna till ett sådant förhållande kan antaganden om ändringar av regler för meritpoäng och nya programstrukturer i samband med de redan i dagsläget små elevgrupperna och skolornas resursfördelning vad avser såväl timmar i schemat som ekonomi, få effekter för kurser som inte är obligatoriska och därmed inte har en säker ställning i dagens gymnasieskola.¹¹⁶

Intressant att notera är att fem av de 12 skolorna som ingår i studien är skolor som har så kallade spetsutbildningar varav tre av dessa spetsutbildningar är i språk.¹¹⁷ I Sverige har Skolverket beviljat

¹¹³ Se appendix 2 "Tekniska definitioner" för mer information om meritpoängen. Elever som påbörjat sina studier före GY-11, samtliga i undersökningen, får 0,5 meritpoäng för vardera av steg 3 till och med 5.

¹¹⁴ För Stockholms del är det Stockholms stads gymnasieskolor som varit i blickfånget där även Viktor Rydberg Djursholm har inkluderats med anledning av att det är denna av stiftelsens tre skolor som har språkprofil och inte de två innerstadsskolorna.

¹¹⁵ De fem största språken är franska, tyska, spanska, ryska och italienska som framgår av uppsatsens första del.

¹¹⁶ Se exempelvis avsnittet om Katedralskolan Uppsala i vilket framkommer att de elever som påbörjade sin utbildning höstterminen 2012 inte kommer erbjudas möjlighet att läsa språk utöver steg 5.

¹¹⁷ Polhemskolan Lund (fysik) Katedralskolan Lund (Historia/ Moderna språk) Katedralskolan Uppsala (Classe française) Viktor Rydbergs gymnasium Djursholm (engelska) Hvitfeldtska gymnasiet Göteborg (NV-matematik) <http://www.spetsutbildningar.se/> 2013-03-01

20 teoretiska spetsutbildningar. Spetsutbildning innebär att gymnasieelever ska ges möjlighet att stimuleras i sin kunskapsutveckling och fördjupa sig i ett ämne som intresserar dem. Vid sidan av studierna kan eleverna läsa kurser vid universitetet och gymnasieutbildningen ska ha anknytning till vetenskaplig forskning. I tabellerna nedan presenteras de deltagande skolorna efter undersökningsår. Ett första resultat är att det är få skolor på respektive ort där moderna språk på den mest avancerade nivån kan läsas, 13 skolor det första undersökningsåret, varav tio av dessa fortsatt hade undervisning i avancerade språk då undersökningen upprepades. På de undersökta orterna finns idag sammantaget 183 skolor, avancerade språkstudier erbjöds följaktligen endast vid uppskattningsvis 4 till 11 % av det totala utbudet av skolorna på respektive ort.¹¹⁸

2012 hade ytterligare en skola tillkommit men tre av de tidigare hade inte längre några elever på språkens mest avancerade steg. I Lund och Uppsala är det enbart kommunala skolor som erbjuder avancerade språkstudier emedan det i Göteborg och i Stockholm förekommer flera fristående skolor som har elever på de högsta språkliga stegen.

Den som är någorlunda bekant med fältet av gymnasieskolor i Stockholm/Uppsala regionen samt Göteborgsregionen bildar sig relativt snabbt en uppfattning om vilka positioner skolorna innehar baserat på social rekrytering och elevers skolmeriter.¹¹⁹ Det är inte vilka skolor som helst utan företrädesvis skolor med mer eller mindre av en elitprägel, vars elever kommer från de högre sociala skikten med välutbildade föräldrar, elever som dessutom har en myckenhet av egenförvärvat utbildningskapital. Om Gymnasiefältet i Lund har jag ingen referens för händer, men de skolor som vid undersökningstillfällena erbjöd sina elever avancerade språkstudier är två kommunala skolorna med månghundra anor, Katedralskolan "skandinaviens äldsta skola"¹²⁰ samt Polhemskolan "teknologisk läroanstalt"¹²¹ sedan 1861. Tilläggas bör i sammanhanget att bägge dessa skolor har av Skolverket godkända spetsutbildningar, den förstnämnda i moderna språk samt i historia, den senare i fysik.¹²²

Tabell 7. Skolor i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund som gav kurser i moderna språk steg 6 och/eller 7 läsåret 2010/-11

Skola	Ort	Org. typ
1. Kungsholmens gymnasium	Stockholm	kommunal
2. Enskilda gymnasiet	Stockholm	fristående
3. Kungstengymnasiet/Folkuniversitetet	Stockholm	fristående
4. Franska skolan	Stockholm	fristående
5. Viktor Rydbergs gymnasium (Djursholm)	Stockholm	fristående
6. <i>En skola som nekar deltagande.</i>	Stockholm	fristående
7. Schillerska gymnasiet	Göteborg	kommunal
8. Hvitfeldtska gymnasiet	Göteborg	kommunal
9. Kitas gymnasium	Göteborg	fristående
10. Sigrid Rudebecks gymn.	Göteborg	fristående
11. Katedralskolan	Uppsala	kommunal
12. Katedralskolan	Lund	kommunal
13. Polhemskolan	Lund	kommunal

¹¹⁸ Stockholm 98 gymnasieskolor, Göteborg 42 gymnasieskolor, Uppsala 25 gymnasieskolor, Lund 18 gymnasieskolor läsåret 2012/13, samtliga skattningar av andel skolor med moderna språk på avancerad nivå är därmed ungefärlig.

¹¹⁹ För vidare läsning om gymnasieskolan som fält se vidare Lidegran 2006, Broady et al 2000 samt Lundin, Sverker 2004 *Gymnasieskolan som konkurrensfält. Göteborgsregionen*. 2004

¹²⁰ <http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Katedralskolan/> 2013-03-22

¹²¹ <http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Polhem/> 2013-03-22

¹²² <http://www.spetsutbildningar.se/skolor> 2013-03-01

Tabell 8. Skolor i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund som gav kurser i moderna språk steg 6 och/eller 7 läsåret 2011/-12

Skola	Ort	Org. typ
1. Kungsholmens gymnasium	Stockholm	kommunal
2. Enskilda gymnasiet	Stockholm	fristående
3. Kungstengymnasiet/ Folkuniversitetet	Stockholm	fristående
4. Franska skolan	Stockholm	fristående
5. Viktor Rydbergs gymnasium(Djursholm)	Stockholm	fristående
6. <i>Norra real, någon enstaka elev.</i>	Stockholm	kommunal
7. Schillerska gymnasiet	Göteborg	kommunal
8. Hvitfeldskagymnasiet	Göteborg	kommunal
9. Kitas gymnasium	Göteborg	fristående
10. Katedralskolan	Uppsala	kommunal
11. Katedralskolan	Lund	kommunal

Organisering, utbyten och samarbeten – språkutbildningens villkor och guldkant

Gymnasieskolor i Stockholm

Vid den tidpunkt då enkäten genomfördes fanns det i Stockholms kommun sex gymnasieskolor, vilket ungefärligen motsvarar 6 % av det totala antalet skolor, som erbjöd eleverna möjligheten att läsa moderna språk på en avancerad nivå vardera undersökningsår. Av de fem skolor som deltagit i undersökningen var 4 fristående och en kommunal.¹²³ Viktor Rydbergs Gymnasium Djursholm är den enda av de deltagande skolorna i Stockholm som har en spetsutbildning i språk nämligen engelska.

Viktor Rydbergs gymnasium

Viktor Rydbergs gymnasium är den enda svenska gymnasieskolan med engelsk språkspets.¹²⁴ Eleverna läser 30 högskolepoäng på halvfart vilket i praktiken innebär i princip en och en halv dag per vecka som eleverna studerar vid universitetet.¹²⁵ Viktor Rydbergs gymnasiums (VRG) elever har dispens och får skriva tentor vid universitetet redan innan de tagit gymnasieexamen. Språkspetsen har ett ordentligt söktryck, och ungefär 80 sökande elever skriver antagningsprov till utbildningens 23 platser hösten 2013.

Vid samtliga av VRs gymnasieskolor erbjuds möjligheten att läsa de moderna språken spanska, franska och tyska till och med steg 5,¹²⁶ vid gymnasieskolan i Djursholm har det även funnits ett fåtal elever som tagit betyg i moderna språk steg 6 och steg 7.¹²⁷ Vid skolan i Djursholm erbjuds även eleverna möjligheten att läsa ryska på nybörjarnivå. Om språken stod det på hemsidan att läsa att "Förutom de obligatoriska poängen i språk finns det möjlighet för den språkintresserade att läsa extra kurser i språk på hög nivå."¹²⁸ Vid samtal med rektor framkommer att de elever som läser steg 6, och eventuellt även steg 7, sällan har en egen undervisningsgrupp utan får följa undervisningen med steg 5, för att klara ut det språkliga men så får de extra uppgifter, speciella handledningstillfällen, proven anpassade efter kunskapskraven på den nivå som steg 6 föreskriver och annorlunda prov och hemuppgifter än steg 5. Emellanåt är dessa elever befriade från vissa avsnitt som är på de lägre nivåerna. Det finns hos lärarna en upparbetad rutin kring att undervisa

¹²³ Som framgår av tabell 8 samt tabell 9 fanns det vt 2011, samt vt 12 skolor som av olika skäl valt att inte delta i studien. Det rör sig totalt sett om ca 5-10 elever per läsår.

¹²⁴ Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor har nu också beviljats språkspets i engelska redan på högstadiet berättar rektor.

¹²⁵ Samtal med rektor 22/2-2013

¹²⁶ VRGs hemsida <http://www.vrg.se> 2012-09-11

¹²⁷ Samtal med rektor 2013-02-22

¹²⁸ VRGs hemsida 2012-09-11. En särskild del av hemsidan behandlade information om studier av de moderna språken. Vt 13 saknas en liknande information på hemsidan.

elever på flera språkliga nivåer då det nästan varje år finns elever som kan och vill läsa även de mest avancerade språkkurserna

Rektor framhåller att trots att eleverna är så få på denna nivå är ingen av dem den andra lik. De elever som når de högsta stegen är ofta elever från Franska eller Tyska skolan, som redan är på en högre nivå när de kommer till gymnasiet. Sedan finns det elever som har språket i hemmet och är mer eller mindre tvåspråkiga som kan tentera av det tredje steget genom särskild prövning och börja direkt på steg 4 det första året på gymnasiet. För de elever som kommer på i år tre att de vill läsa språk på mer avancerad nivå ges möjligheten att lägga till språkkurserna som utökning i programmet, detta trots att skolorna inte får några extra medel för att låta eleverna läsa utökade program och kurser. Det ses som behjärtansvärt givet att de utökade kurserna kan leda till såväl meritpoäng, och därmed främja antagning till högskolestudier, som vidgade karriärmöjligheter.

På den äldre versionen av VRGs hemsida stod att läsa om att elever som läste motsvarande steg 5 i tyska vid VR Djursholm eller Odenplan erbjöds möjlighet att läsa högskolepoäng i tyska vid Stockholms universitet. Poängen var uppdelade i flera delar, grammatik och textstudium samt muntlig produktion. Om eleven efter gymnasiet fortsatte läsa tyska på universitetet fick de tillgodoräkna sig dessa poäng som ingick i den inledande kursen på universitetet.¹²⁹ Detta samarbete har dock från och med hösten 2012 upphört. Studieresor och utbyten med skolor utomlands är kostsamma och är därför ingenting som finns etablerat vid VRG. Däremot finns etablerad nätsamarbeten mellan drivna språklärare och skolor i utlandet, bland annat via Skype.¹³⁰

Enskilda gymnasiet

Enskilda gymnasiet framställer sig i skrift som en elitskola, med hög bildningsnivå som strävar efter att förbereda eleverna för vidare studier och arbete utomlands, och som lägger stor vikt vid kulturen.¹³¹ Vid Enskilda gymnasiet kan eleverna läsa franska, spanska, tyska och mandarin som modernt språk. I nedladdade dokument som anger de individuella val som eleverna kan göra inom programmen NV och SP anges att modernt språk till och med steg 6 i tyska, franska, spanska kan väljas. Mandarin som nybörjarspråk kan läsas till och med steg 2, vilket ursprungligen organiserades i samarbete med Franska skolan. Under den information som riktar sig till elever som påbörjade sina gymnasiestudier mellan åren 2008-2010 om moderna språk står följande om skolans filosofi kring språk:

Våra elever, som kommer att leva och arbeta i en internationell miljö, behöver goda kunskaper i minst ett språk till förutom engelskan. Därför erbjuder vi dig allt från nybörjarkurser till de mest avancerade kurserna som finns inom det svenska skolsystemet i franska, spanska och tyska.¹³²

Samma citat förekommer på de enskilda sidorna för språken franska, spanska, tyska. I beskrivningen av språkstudier lyfts även att det finns sju steg om 100 poäng vardera inom de moderna språken och att varje språksteg varar i ett år.

Vi förbereder eleven för vidare studier och arbete utomlands. Eleven fördjupar sig i engelska och kurser ges i franska, spanska och tyska till och med steg 6. I slutet av år 2 har eleven möjlighet att läsa steg 5 i ett modernt språk i Tyskland, Frankrike eller Spanien. Kursorterna är München, Aix-en-Provence och Nerja.¹³³

Liksom Viktor Rydberg har elever vid Enskilda gymnasiet tidigare kunnat läsa sina första högskolepoäng vid Stockholms universitet i franska eller tyska vilket särskilt lyfts fram på skolans hemsida vilket följande två citat får illustrera:

¹²⁹ 5 poäng i det gamla poängsystemet vid universitet och högskolor motsvarar 7,5 högskolepoäng med dagens terminologi. Det skrivs även att detta samarbete finns etablerat även vid några andra skolor i Stockholm.

¹³⁰ Viktor Rydbergs hemsida 2012-09-11 information om de moderna språken. Vt 13 saknas en liknande information på hemsidan.

¹³¹ <http://www.enskildagymnasiet.se/> 2013-02-22 De mest avancerade kurserna i svenska, engelska och matematik lyfts fram som obligatoriska vid skolan.

¹³² <http://www.enskildagymnasiet.se/> 2012-09-11

¹³³ <http://www.enskildagymnasiet.se/> 2012-09-11

EG samarbetar med Stockholms Universitet och eleverna kan läsa 7,5 högskolepoäng i tyska eller franska. Hos oss har du möjlighet att nå en mycket hög nivå i dina språkstudier.¹³⁴

Vi vill ge våra elever ett försprång och tack vare vårt samarbete med universitet och högskola kan gymnasieeleverna redan i år 3 ta poäng i tyska, eller franska vid Stockholms Universitet.¹³⁵

Kungstensgymnasiet

”Kungstensgymnasiet – internationella skolan mitt i stan”¹³⁶ är den fras som besökaren först möts av när denne öppnar skolans hemsida. När information om skolan hämtades hem kunde man under länken *Om Kungstensgymnasiet* läsa om skolans internationella profil, möjligheten till företagspraktik utomlands för alla elever, samt språkstudier som ett naturligt inslag i KGS program. I denna presentationstext lyfts även fram att skolan må vara relativt ny, men ändå kan anses vila på 75 års erfarenhet då den är en del av Folkuniversitetet. Skolans särskilda internationella prägel beskrivs bestå i ”[...] satsningen på språk, modersmålstalande lärare, resor, utbyten, och det internationella perspektivet i undervisning och projekt”¹³⁷

Företagspraktik utomlands, en möjlighet för alla elever, var något som KSG då var ensamma om att kunna erbjuda. De orter som är aktuella för denna praktik är Düsseldorf i Tyskland, Barcelona i Spanien samt Aix en Provence i Paris.¹³⁸ Utbytet arrangeras tillsammans med de internationella skolorna (IS) och pågår under tre veckor höstterminen det tredje läsåret, under vilka eleverna genomför praktik måndag till fredag och bor i värdfamiljer. Med sig hem får eleverna ett arbetsintyg att bifoga sina CV:n. KGS rektor kallar vistelsen för ”en medveten språkresa”.

Vill du skaffa dig ett försprång inför framtida studier i Europa? Vårt samhällsvetenskapliga program ger dig en gedigen grund att stå på. Du väljer själv om du vill fördjupa dig inom språk, kultur eller företagande. Oavsett val får din utbildning en unik internationell prägel. Efter tre år har du möjlighet till full meritpoäng och utmärkta förutsättningar att plugga vidare i Sverige eller utomlands.¹³⁹

På programsidan för det samhällsvetenskapliga programmet informeras om att den som brinner för språk kan läsa upp till steg 6. En tredje språkkurs (steg 3 eller steg 5) är obligatorisk som så kallad programfördjupning vilket är kopplat till att alla elever som vill erbjuds utlandspraktik och därmed anses behöva fördjupade språkkunskaper. På det estetiska programmet, inom inriktningen estetik och media, läser eleverna en programfördjupning i *Språk och foto*¹⁴⁰ i vilken 200 poäng i moderna språk ingår. Ett individuellt val av moderna språk (steg 3 eller steg 5) är obligatoriskt för att de ska kunna erbjudas utlandspraktik.¹⁴¹ En fjärde språkkurs (steg 4 eller steg 6) kan också väljas till som programfördjupning. Möjligheten att påbörja ytterligare ett språk på nybörjarnivå finns som individuellt val om 200 poäng.

Före gymnasiereformen lästes steg 3 till och med steg 5 under de första två och ett halvt åren i gymnasiet för att eleverna ska kunna läsa steg 6 under våren i år tre efter hemkomsten från utlandspraktiken. De elever som påbörjat sina gymnasiestudier sedan införandet av GY-11 läser ett steg per läsår medan en stor del av det steg 5 läses under utlandspraktiken, som blir som en form av ett levande språklaboratorium berättar rektor vid ert telefonsamtal. Det ser ut på liknande sätt för de elever som påbörjar ett nytt språkval i gymnasieskolan, dessa avslutar steg 3 vid höstterminens slut och kan således läsa det 4:e steget under vårterminen. För de elever som fortsätter språkstudier under våren organiseras oftast kursen genom en form av samläsning om inte elevgrupperna är stora nog för att bilda egna grupper.¹⁴² En rekommendation till blivande elever är att fortsätta med sitt

¹³⁴ <http://www.enskildagymnasiet.se/> 2012-09-11

¹³⁵ <http://www.enskildagymnasiet.se/> 2012-09-11

¹³⁶ <http://www.folkuniversitetet.se/Skolor/Gymnasieskolor/Kungstensgymnasiet/> 2012-09-11

¹³⁷ Hemsidesinformation: Kungstensgymnasiet, om KSG 2012-09-11

¹³⁸ Hemsidesinformation: Utlandspraktik 2012-09-11

¹³⁹ Hemsidesinformation: Samhällsvetenskapliga programmet 2012-09-11

¹⁴⁰ Programfördjupningen går idag under namnet Foto Europa.

¹⁴¹ Sedan jag hämtade hem och skrev ut informationen hösten 2012 har det tillkommit en programfördjupning på det estetiska programmet – Fotografi – inom vilken eleverna inte läser språk, och därmed inte heller erbjuds möjlighet till utlandspraktik. Detta är en anpassning för att de elever som har ett brinnande fotointresse, men ett svalare språkintresse – skall kunna välja fokus efter intresse.

¹⁴² Läsåret 2012/13 är det av de ca 50 elever som genomfört utlandspraktik 26 elever som valt att fortsätta med ytterligare en språkkurs efter hemkomsten från praktiken, vilket säger något om hur stimulerande och motiverande utlandsvistelsen är för vidare språkstudier menar rektor.

språkval från högstadiet, i synnerhet om de tänker sig utlandspraktik – men det är även möjligt att påbörja ett nytt språkval.¹⁴³

Franska skolan

Franska skolan framställs på hemsidan som på många sätt unik genom sin storlek (cirka 300 elever) med en blandning av elever från många nationaliteter som skapar en internationell, stimulerande och personlig studiemiljö.¹⁴⁴ Till elever som ska söka gymnasieutbildning riktas särskilt information om vad den franska profilen innebär, FS som språkskola och elevens möjligheter till att läsa många språk på varierade nivåer samt om de ovan listade utmärkande dragen för Franska skolan.¹⁴⁵

På sidan "Program och kurser" framkommer att oavsett program och inriktning läser eleverna minst 200 poäng franska, denna information berör årskurs tre 2012/-13, som är de sista att läsa enligt de programstrukturer¹⁴⁶, som fanns före GY-11.¹⁴⁷ Efter GY-11 ingår i samtliga program 300 poäng franska som ett så kallat obligatoriskt profilval. Utöver franskan kan eleverna läsa Latin 1-2, kinesiska 1-2, spanska och tyska till och med steg 6. Tonvikt läggs vid att många språk kan läsas parallellt, även av elever på NV programmet. Särskilt språktresserade elever erbjuds möjlighet att läsa utökat program för att göra plats för språkstudierna. Möjlighet finns också att genomgå provning för språkdiplomet DELF och DALF diplom i franska.¹⁴⁸

I samtal med biträdande rektor på telefon påpekas att språkens olika steg till viss del läses överlappande vilket innebär att elever med betyg i steg 3 språkligt sett kan ha nått steg 5 medan de grammatiskt är på den nivån som steg 3 beskriver. Detta beror på att vissa moment tas upp tidigt, steg 3 och 4 är mest en passage till de högre stegen för de elever som läser på avancerad nivå, men de måste passeras och betyg sättas. Rektor menar att det generellt är svårt för en elev som kommer med steg 2 från grundskolan till Franska skolan att hinna med alla stegen, möjligen når de eleverna steg 5 eller 6, detta därför att språkkunskaper måste få mogna och att tiden i gymnasieskolan är begränsad. Vidare menar rektor att eleverna hela tiden ligger något moment före det steg de formellt läser och att det därför finns en indirekt överlappning. De elever som klarar det sjunde steget har redan vid första årets start ett språkligt försprång, ofta Franska skolans egna elever¹⁴⁹ vilket gör att de snabbt tar sig igenom steg 3 och 4. En av de undervisande lärarna berättar att alla elever genomför ett språktest när de börjar och nivågrupperas, samt att det generella upplägget är sådant att flera steg ska kunna läsas parallellt inom de olika grupperna. Den så kallade C-gruppen, vars elever är de som läser steg 7, är den mest avancerade gruppen som läser in stegen snabbare och också har möjlighet att läsa sina första universitetspoäng, detta då den ena undervisande läraren även har en tjänst vid Stockholms universitet.¹⁵⁰ Detta samarbete lever fortsatt kvar.¹⁵¹ Nybörjare i franska språket läser emellanåt upp till och med steg 4 eller steg 5.

Franska skolans elever har också möjlighet att genomföra två veckors utlandspraktik i Paris eller någon annanstans i ett fransktalande land under årskurs två i gymnasiet. Resan sker oftast i anslutning till påsklovet.¹⁵² Läraren bekräftar att detta är till för alla som vill och det finns även möjlighet att söka hjälp med ekonomin. Utöver praktiken anordnas även en veckas långa utbyten med Brest och Thonon, läsåret 2012/-13 tillkommer även ett utbyte med en skola i Monaco.

Kungsholmens gymnasium

De elever som når upp till steg 6 vid Kungsholmens gymnasium läser under sitt första gymnasieår steg 3, steg 4 under det andra och läser under det tredje året på gymnasiet steg 6 parallellt med

¹⁴³ Hemsidesinformation: FAQ 2012-09-11

¹⁴⁴ <http://www.franskaskolan.se/> 2012-08-20

¹⁴⁵ <http://www.franskaskolan.se/> 2012-08-20

¹⁴⁶ När information hämtades hem från hemsidan fanns fortfarande poängplanerna för de äldre programmen SP och NV med respektive inriktningar kvar på hemsidan, enligt dessa läser franska skolans elever 400 p franska fördelat över tre läsår. Detta innebär att den elev som påbörjar sitt tredje steg franska första året på gymnasiet kommer att läsa till och med steg 6 under sin gymnasietid. . Hur mycket franska som eleverna läst förefaller ha varierat en del men minimum 200 poäng har lästs av samtliga.

¹⁴⁷ Hemsidesinformation: Program och kurser 2012-08-20

¹⁴⁸ <http://www.franskaskolan.se/> 2012-08-23

¹⁴⁹ Här avses de elever som gått även högstadiet i Franska skolan.

¹⁵⁰ Bara franskan specifikt som har universitetssamarbete genom dessa kontakter.

¹⁵¹ Det är endast C-gruppen som har två undervisande lärare, de övriga grupperna har endast en lärare per grupp.

¹⁵² <http://www.franskaskolan.se/> 2013-02-21

steg 5. Åren som enkäten distribuerades var det endast någon enstaka elev på SP eller NV programmet som valde att läsa steg 6 i tyska, franska eller spanska och undervisningen ordnades därmed gemensamt i form av samläsning med steg 5 givet att det inte varit tal om några större elevgrupper.¹⁵³ Stegen har således lästs parallellt, de elever som även följer steg 6 får extra böcker, skriver en uppsats och får mer avancerade uppgifter utöver vad som ingår i steg 5.¹⁵⁴

Inom det specialutformade programmet läser eleverna 600 poäng moderna språk. Det är möjligt att läsa till och med steg 6 i spanska, franska eller tyska, steg 1 till 3 i Italienska samt steg 1 i mandarin.¹⁵⁵ Eleverna läser under årskurs 1 två steg i sitt fortsättningsspråk (B-språk) och ett steg i ytterligare ett språk (C-språk, möjligen påbörjat redan i högstadiet). Flera karaktärsämneskurser läses med engelska som arbetsspråk. I programmet ingår 300 poäng latin med allmän språkkunskap, i dessa ingår en bildningsresa till Rom i årskurs 3. Kungsholmens gymnasium sökte språkspets, men fick inte starta någon sådan. Det specialutformade programmet försvinner i och med GY-11.

Att lära sig ett språk innebär också att man kommer närmare ett annat lands kultur och traditioner. Därför erbjuder vi språkutbyten/resor i kurserna i moderna språk. Vi har etablerade kontakter med bl a Tyskland, Frankrike och Spanien.¹⁵⁶

Utbyten finns etablerade med skolor i Frankrike (Le Havre och Paris) samt med Tyskland (Hamburg) där även ett avtal med ytterligare en skola är på gång.¹⁵⁷ För de elever som läser spanska finns inget etablerat utbyte men det har hittills lösts genom ett samarbete med en språkskola och eleverna har ändå fått bo i värdfamiljer under utbyteslika förhållanden. Till Madrid har det även anordnats en studieresa i steg 5. Oftast sker utbytet i steg 4 och ambitionen är att så många som möjligt av de som vill genomföra utbyten ska få göra det, men skolan anser att det inte är möjligt att ordna utbyten för alla elever. Fylls inte platserna för utbytet av elever i steg 4 så fylls det på med elever som läser de högre stegen, samt de elever som läser steg 2 i ytterligare ett språk under sitt tredje gymnasieår, med andra ord prioriteras elever med fördjupade kunskaper i ett språk samt de elever som studerar flera språk i denna urvalsprocess.

Tidigare fanns ett etablerat samarbete med Högskolan Dalarna för högskolestudier i spanska på distans medan elever i franska och tyska hade lektioner vid Stockholms universitet. Högskolorna har dock lagt ner sina kurser för gymnasieskolorna i Stockholm från och med hösten 2012.¹⁵⁸ Möjligheten att läsa de första 7,5 högskolepoängen fanns för alla elever som läste steg 5, om de själva ville, kursen var ett erbjudande, inget tvång, men den sågs som ett extra plus av eleverna som var positiva till att läsa kursen.

Gymnasieskolor i Göteborg

I Göteborg finns fyra skolor vid vilka eleverna kan/har kunnat läsa de mest avancerade stegen i språk, vilket innebär att det vid 9,5 % av det totala antalet gymnasieskolor funnits möjlighet att studera språk på avancerad nivå; vid de fristående skolorna Kitas gymnasium, Sigrid Rudebecks gymnasium samt vid de två kommunala skolorna Schillerska gymnasiet samt Hvitfeldska gymnasiet. Ett etablerat samarbete finns mellan kommunala skolor kring språken, framförallt på lägre nivåer men även till viss del vad avser de franska sektionerna vid Schillerska och Hvitfeldska gymnasiet, om än på informell basis. Vid Hvitfeldska gymnasiet finns också en av landets spetsutbildningar, i matematik inom NV-programmet.

¹⁵³ Många väljer till såväl fler steg som fler språk. Många naturvetare som läser språk, förklaringen att de har lätt för att lära sig strukturer ges av ansvarig språklärare. Märks också när de läser latin som inte är ett levande språk, utan bara ett skriftligt och därmed i princip enkom struktur.

¹⁵⁴ De elever som studerar det specialutformade programmets närliggande det samhällsvetenskapliga programmet språkinriktning läser steg 6 i sina språk som en egen kurs, de ingår dock inte i undersökningen. De eleverna läste in steg 3 och 4 under det första året, steg 5 i år två och läser således steg 6 under det tredje året. Information från undervisande språklärare vt. 11 21/2

¹⁵⁵ <http://www.kungsholmensgymnasium.stockholm.se> poängplan för specialutformat program som startade HT 2010. 2013-02-20

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Information från undervisande språklärare. 2013-02-21

¹⁵⁸ Information från undervisande språklärare. 2013-02-21

Hvitfeldtska gymnasiet¹⁵⁹

Hvitfeldtska gymnasiet, benämns på skolans hemsida som en internationell och kunskapsinriktad skola med såväl spets som bredd där det är de två språkliga sektionerna och International Baccalaureate programmet (IB) som ger skolan dess internationella atmosfär.¹⁶⁰ Det är inom det naturvetenskapliga programmet som de två språksektionerna i tyska och franska finns, inom vilka eleverna läser de mest avancerade stegen i språk. För att läsa vid någon av språksektionerna krävs att eleven läst tyska eller franska tre år i högstadiet. Inledningsvis skrivs på utbildningssidan för det naturvetenskapliga programmet att:

Språksektionerna är för dig som, förutom att läsa naturvetenskapsprogrammet, vill uppnå funktionell tvåspråkighet i franska eller tyska.¹⁶¹

Trots att de inte formellt är spetsutbildningar så benämns språksektionerna på detta vis och jämfälls således med matematikspetsen.

Fransk sektion läser franska upp till steg 7. Språkklassen har två undervisandelärare, en svensk för grammatikmomenten och en modersmålstalande för andra kursmoment. Två resor till Frankrike genomförs under utbildningen; år 1 till Strasbourg då eleverna bor i franska familjer, år två eller tre görs en resa till Paris under vilken delar av en kurs läses och eleverna bor på vandrarhem. År tre finns möjligheten för eleverna att läsa sina 15 första högskolepoäng i franska (franska steg 7 motsvarar dessa poäng) samt att avlägga språktest som ger behörighet att studera vid franska universitet.¹⁶²

Tysk sektion har samma upplägg som fransk sektion, eleverna läser tyska upp till steg 7 med en svensk och en modersmålstalande lärare. Två resor görs till Tyskland, under år 1 till Bad Segebad där eleverna bor i värdfamiljer och genomför ett projektarbete med en tysk klass. År två eller tre görs en resa till södra Tyskland. I år tre finns möjlighet för eleverna att ta sina 15 första högskolepoäng då tyska steg 7 motsvarar halva A-kursen i tyska vid universitetet.¹⁶³ Av poängplanerna för NV språkspets¹⁶⁴ framkommer att steg 3 till 5 läses under de två första åren i gymnasieskolan och steg 6 och 7 parallellt under det tredje året i gymnasiet.¹⁶⁵

”Du kan läsa följande språk på Hvitfeldtska: Franska, Italienska, Japanska, Kinesiska, Spanska, Tyska och Modersmål. Inom språken samverkar vi med Schillerska, Polhem och Burgården.”¹⁶⁶

Vid samtal med rektor får jag veta att skolorna samarbetar kring de lite mindre språken som oftast läses som nybörjarspråk, exempelvis japanska, kinesiska, samt upp till och med steg 4 och 5, de steg som ger meritpoäng, i de större språken för att tillgodose elevernas språkval så långt detta är möjligt. Ett visst samarbete har förekommit på personligt initiativ mellan den franska sektionen vid Schillerska gymnasiet och vid Hvitfeldtska gymnasiet och hur detta har sett ut har varierat från år till år. Ett mer formellt samarbete mellan de franska sektionerna är under utarbetning.

Upplägget kring tysk och fransk sektion är snarlikt före och efter GY-11 – sättet de läser språk är identiskt även om kurserna inte är identiska. Den effekt som reformen kan sägas ha haft är att elevernas valfrihet av kurser begränsats. Engelska 7¹⁶⁷ och matematik 5 på natur blir väldigt lockande för eleverna och då följande inte alla NV elever steg 6 och 7 för att de läser hellre de meritgivande kurserna i matematik

¹⁵⁹ Ansvarig för fransk sektion vid Hvitfeldtska är även den person som undervisar Schillerskas franska sektion, se därför vidare om de samarbeten och utbyten som finns etablerade i nästa avsnitt: Schillerska gymnasiet.

¹⁶⁰ Hemsidesinformation: Om skolan 2013-02-25

¹⁶¹ Hemsidesinformation: Naturvetenskapliga programmet 2012-08-20

¹⁶² DELF eller DALF som motsvarar nivå B2 eller C1 enligt GERS, Gemensam europeisk referensram för språk.

¹⁶³ Hemsidesinformation: Utbildningar – naturvetenskapliga programmet – franska sektionen respektive tyska sektionen. 2012-08-20

¹⁶⁴ Hvitfeldtskas informationsfolder om det naturvetenskapliga programmet. Tillgänglig på hemsidan 2013-02-05.

¹⁶⁵ Då den språklärare jag talade med vid Schillerska huvudsakligen undervisar på Hvitfeldtska så kan man anta att även de elever som läser tysk och fransk sektion på Hvitfeldtska har samma upplägg idag vad avser hur/när stegen läses.

¹⁶⁶ Hemsidesinformation: Utbildningar – samhällsvetenskapliga programmet 2013-02-05.

¹⁶⁷ För de elever som påbörjade sina studier före GY-11 motsvaras dessa kurser av Engelska C och Matematik E.

Schillerska gymnasiet

Vid Schillerska gymnasiet kan eleverna läsa franska upp till steg 7 vid fransk sektion.¹⁶⁸ Övriga språk som kan läsas på en lägre nivå är tyska, spanska, italienska, japanska och kinesiska.¹⁶⁹

De elever som deltog i enkäten från Schillerska läste fransk sektion inom det samhällsvetenskapliga programmet.¹⁷⁰ Den franska sektionen vid Schillerska samarbetar i viss utsträckning med den franska sektionen på Hvitfeldska, vilket konkret innebär att eleverna läser tillsammans från och med det andra året på gymnasiet och då oftast i Hvitfeldska gymnasiet lokaler. Upplägget av språkstudier har arrangerats så att steg 3 till 5 läses över de första två läsåren och steg 6 och 7 löper parallellt under det tredje året.¹⁷¹ Elever från andra skolor, samt IB programmet, som läser steg 4 och 5 i språk läser tillsammans med sektionerna¹⁷² då skillnaden mellan sektionerna och övriga utbildningar vad avser språkstudier är att språksektionerna läser mer språk, inte svårare.¹⁷³

Samarbetet mellan sektionerna och universitetet slussar elever vidare. Steg 7 läses alltid på Göteborgs universitet (GU) för att det är neutral terräng där det anordnas författarträffar och lektorsträffar samt ges information om vad man kan bli som språkvetare. Avtalet med GU beror mest på stora svårigheter att rekrytera studenter. Antagningskravet till universitetens A-kurs i språk är godkänt betyg i steg 3, överlappning finns följaktligen mellan de högre stegen i gymnasieskolan och första kursen på universitetet, exempelvis läses delvis samma litteratur. Samarbetet innebär att eleverna läser textkursen, uttal, grammatik och en ett moment i översättning som ger 18 högskolepoäng i franska. De genuint språkintresserade ser möjligheten med att läsa delar av universitetskursen redan under gymnasiet och tenderar sina högskolepoäng direkt efter studenten i juni, vilket är en behörighetsfråga. Före studenten är eleverna inte behöriga att tentera universitetspoäng.¹⁷⁴ Var femte elev som läste fransk språksektion läsåret 2010/-11 anmälde sig till en kurs i franska. Eleverna har glädje av sina tagna poäng, men väljer oftast att läsa om kursen igen som ren färdighetsövning. En viss tendens kan skådas sedan GY-11 och det är att flera elever som väljer språksektion redan från start tänker sig att endast läsa till och med steg 5, med anledning av meritpoängen.

Kitas

På den fristående gymnasieskolan Kitas hemsida finns en särskild rubrik som behandlar språkstudier. Eleverna kan läsa tyska, franska, spanska, italienska och ryska – de fem största av de moderna språken i gymnasieskolan. Möjligheten att läsa de mest avancerade stegen i språk är dock utelämnad i informationen. Språk benämns som nyckeln till världen, och i en internationell världs som nyckeln till framgång vilket anges som bakgrund till att Kitas satsar på språkstudier samt varje år arrangerar såväl elevutbyten som egna språkresor. Tonvikt läggs också på att de undervisande språklärarna är modersmålstalande.¹⁷⁵ Elevutbytena innebär att eleven reser utomlands och bor i en familj, deltar i skolarbetet och är med på olika aktiviteter under en vecka.¹⁷⁶ På frågan om hur språkstudier organiseras svarade rektorn för skolan att eftersom det är få elever och små grupper blir det ofta personliga, individuella lösningar för varje enskild elev. I ryska läser de flesta enskilt med handledning från den undervisande läraren eftersom de befinner sig på olika nivåer. I franska där grupperna är lite större läser eleverna normalt steg 3 år 1, steg 4 år två och sedan femte och

¹⁶⁸ Fransk sektion fanns före GY-11 och upplägget ska enligt undervisande lärare vara detsamma såväl före som efter reformen. Information om vad Fransk sektion innebär finns enbart insorterad under beskrivningen av de nya programmen efter GY 11 men omnämns även i informationen om de äldre programmen. 2011-02-23

¹⁶⁹ Hemsidesinformation: Humanistiska programmet – språk 2013-03-01

¹⁷⁰ Sedan GY-11 finns fransk sektion inom såväl HU som SP vid Schillerska.

¹⁷¹ En förändring är på gång vilket innebär att eleverna läser steg 3 i år 1 och såväl steg 4 som steg 5 i år två parallellt löpande. Steg 4 har normalt sett påbörjats efter påsklovet på vårterminen och, som de flesta lärare vet menar den lärare jag talar med, så tacklar elevernas studiemotivation av ju närmre sommarlov de kommer. Därför har bedömningen gjorts att det är bättre att påbörja steg 4 parallellt med steg 5 i år 2.

¹⁷² Språkläraren arbetar på såväl Hvitfeldska som Schillerska och refererar därför till såväl Schillerskas franska sektion som till de två språksektionerna vid Hvitfeldska gymnasiet.

¹⁷³ Efter samtal med ansvarig språklärare vid Schillerskas franska sektion som har sin huvudsakliga anställning vid Hvitfeldska gymnasiet.

¹⁷⁴ Detta förhållande är inte så populärt hos eleverna som sägs trakta efter sommarlov efter studenten, drygt en av fyra tenderar av poängen.

¹⁷⁵ [www.kitas.se/ Språk](http://www.kitas.se/Sprak) 2012-08-20

¹⁷⁶ [www.kitas.se/ Resor](http://www.kitas.se/Resor) 2012-08-20

sjätte steget under år 3. Några elever som läst vid franska grundskolan tenderar steg 3 och 4 i år 1 och läser sedan vidare på de mer avancerade stegen. Steg 7 kopplas ofta till gymnasiearbetet, exempelvis skrev några av eleverna en barnbok på franska förra året som enligt rektor ska ha varit väldigt väl genomförd. Rektorn understryker att det är en stor kostnad att som skola satsa på språk just i och med att det är få elever och små grupper och stora variationer i intresset för de olika språken och dess olika nivåer från år till år. Så gott som samtliga elever läser steg 4 i sitt moderna språk, ännu färre fortsätter till steg 5. Några av de elever som läste de mest avancerade kurserna i spanska har fortsatt sina studier vid universitetet. Utlandsutbytena görs inom steg 4 inom alla språk, även ryskan, och alla som vill får åka.¹⁷⁷ Eleverna som nåddes av enkäten läste SP (inom vilket särskilt språkinriktning fanns) men även NV elever läser mycket språk, i alla fall upp till och med steg 5.

Sigrid Rudebecks

Läsåret 2010/-11 läste eleverna som fortsatte upp på som steg 6 en timma i veckan i egen grupp och läste i övrigt tillsammans med steg 5. Två av tre lektionspass lästes således tillsammans med underliggande steg medan det tredje skedde i egen grupp. Läraren jag talar med menar att steg 5 är välbesökt idag och anmärker att det ska bli intressant att se vad som sker med steg 5 kommande år med anledning av GY-11 och de förändrade reglerna för meritpoängen. Vidare resonerar läraren om de bakbundna NA eleverna, att det uppifrån signaleras att språk inte prioriteras eftersom det inte ges plats för språken i strukturerna för NA. Språken blir därmed även de bakbundna inom vissa kontexter. Många NA elever är intresserade av språk också men det ryms inte inom ramen för deras valda program där en stor del av valbarheten som fanns före GY-11 nu försvunnit. Ska man läsa steg 5 som NA elev får man lägga alla valfria poäng i språkpoten, och de valbara poängen utgör endast 200 poäng. Idag kan elever vid Rudebecks gymnasium läsa franska, tyska och spanska till steg 5. Italienska för nybörjare (1-2) och i år för sista gången en grupp som läser steg 3 i italienskan.

Det förekommer inte några utbyten eller samarbeten med universitet och högskolor. Den enda moroten som förekommer är möjligheter för de tyskstuderande eleverna att avlägga prov för det tyska språkdiplomet.

På Rudebecks kan du kombinera naturvetenskap med språk, Cambridgekurs i engelska samt fördjupningskurser i estetiska ämnen.¹⁷⁸

Du får, oavsett program, möjlighet att välja bland vårt utbud av språkkurser på olika nivåer.¹⁷⁹

Gymnasieskolor i Uppsala

I Uppsala har det endast varit möjligt att läsa språk till och med de mest avancerade kurserna, steg 6 och 7 i såväl spanska, franska och tyska vid en enda av kommunens 25 skolor – Katedralskolan, som även har språkspets i franska.

Katedralskolan

Katedralskolan har en lång tradition av modern språkundervisning. Språken är viktiga på skolan och vi har många internationella partnerskolor som vi samarbetar med.¹⁸⁰

Så inleds informationen om språken på Katedralskolan. Möjligheten att läsa de tre största moderna språken till och med steg 7, möjligheten att läsa kurs vid universitetet och avlägga en särskild språkcertifiering presenteras tillsammans med en lista över vilka språk som erbjuds dagtid¹⁸¹ och vilka som erbjuds på eftermiddagar.¹⁸² Att vissa språk är placerade på eftermiddagar

¹⁷⁷ Vissa år är det kö till resorna och Kitas har bland annat därför haft två parallella Spanienutbyten. Nu det senaste året har det varit en våg av elever som tycker att Sverige är bäst, som inte ser någon anledning att åka ut för att se en annan skola eller ett annat land. Det går trender i elevers intressen för det internationella.

¹⁷⁸ [https://www.rudebecks.se/ Program och kurser; naturvetenskap](https://www.rudebecks.se/Program%20och%20kurser%20naturvetenskap) 2013-02-28

¹⁷⁹ [https://www.rudebecks.se/ Om skolan](https://www.rudebecks.se/Om%20skolan) 2013-02-28

¹⁸⁰ [http://www.katedral.se /Språk](http://www.katedral.se/Språk) 2012-08-20

¹⁸¹ Spanska, franska, tyska steg 1-7 italienska 1- japanska 1-2 samt latin 1-2

efter kl. 17 förklaras av ett samarbete mellan de kommunala skolorna vilket möjliggör för elever vid fler skolor att läsa de populära nybörjarspråken ryska, japanska och kinesiska. Merparten av den information som tidigare fanns på Katedralskolans hemsida om språkklasserna finns inte kvar och följande text baserar sig på ett samtal med Katedralskolans språksamordnare.

Före GY-11 läste eleverna steg 3, steg 5 och steg 7 som vanliga kurser och steg 4 och 6 som parallellkurser. Praktiskt innebar detta att eleverna läste två lektioner i vardera steg per vecka, fyra lektioner sammantaget. Eftersom fler timmar lästes per vecka hann eleverna längre och i praktiken fick detta till följd att steg 3 läses på hösten och steg 4 under våren, även om betyget i steg 3 sätts först juni det läsåret. Eleverna som läser inom GY-11 läser steg 3 sitt första år, steg 4 och 5 i tvåan och steg 6 och 7 sitt tredje år.

Katedralskolan har språkspetsutbildning i franska. Det som skiljer språkspetsen, *Classe française*, från de motsvarande klasserna i tyska och spanska, *Deutsche Klasse* och *Clase española*, är att eleverna på språkspets läser även några andra kurser med kulturell vinkel som ligger utanför själva språkkursen. I övrigt görs i stort sett samma saker inom tyska och spanska, eleverna läser språkkurserna på samma vis.

De två senaste läsåren har ingen särskild språkspets startat då intresset varit för lågt med för få sökande som resultat. De elever som påbörjade sin gymnasieutbildning på Katedral läsåret 2011-/12, inom HU och NA programmen, är den sista årskull som kommer att erbjudas möjlighet att läsa steg 6 och steg 7 som nu läggs ner vid skolan av schematekniska skäl samt med anledning av svårigheten att rymma såväl de avancerade matematikkurserna som språkkurserna inom ramen för NA. De elever som deltagit i enkäten läste SP eller NV programmen såsom de var utformade före senaste gymnasieformen.

Högskolesamarbetet var tidigare med Högskolan Dalarna på distans. Från och med läsåret 2012-/13 har ett nytt samarbete med Uppsala universitet etablerats. Det nya samarbetet kom till med anledning av att Högskolan Dalarna skar ner på vissa kurser, däribland språkkurserna som Katedralskolans elever följde. Innehållet i högskolekurserna är lite olika inom de olika språken. Franskan läser grammatik, språkstrukturer, tyskan en ren litteraturkurs, spanskan en liten blandning av grammatik, litteratur och realia med aktuella händelser.

Utbytena fungerar ungefär likadant före som efter GY-11. Katedral har vänskolor i målspråksländerna dit eleverna åker en vecka, bor i värdfamiljer och en mottagarvecka arrangeras på samma sätt hemma. Utbytet är begränsat, det är inte alla som läser ett visst steg som åker, språkklasserna har fått företräde för att göra utbytet. Utbytet genomförs under andra året, vilket innebär att det tidigare varit knutet till steg 5 men de som nu går år 1 kommer att göra utbytet i anslutning till steg 4 då de mest avancerade stegen läggs ner. Tanken är att i kommande elevkullar försöka erbjuda alla elever på steg 4 att ta ställning till om de vill delta i ett utbyte. L'Isle d'Abeau, Valencia, Hamburg, Zurich och Wien är de vänorter som lyfts fram i Katedralskolans tryckta informationsmaterial om språken.

Gymnasieskolor i Lund

I Lunds kommun fanns det vid tiden för undersökningen två kommunala gymnasieskolor som erbjöd studier i steg 6 och 7 i moderna språk, vilket motsvarar 11 % av det totala skolutbudet. Inför den andra insamlingen av enkäter uppdagades att det finns ett samarbete mellan de kommunala skolorna kring språken, såväl kring studiet av de mest avancerade kurserna i språk, som för vissa av nybörjarspråken. Detta innebar bland annat att samtliga elever på de mest avancerade kurserna i moderna språk läste vid samma skola under enkätinsamlingens andra år, nämligen Katedralskolan. Bägge skolorna i Lund har spetsutbildningar; Polhemskolan i fysik, Katedralskolan i historia samt i moderna språk.

¹⁸² japanska 1-2, ryska 1-2, kinesiska 1 samt modersmål

Polhemskolan Lund¹⁸³

De elever som nåddes av enkäten läste SP eller NV med en inriktning som före GY-11 var känd som Europalinjen läsåret 2010/-11.¹⁸⁴ Vid samtal med en av de undervisande språklärarna får jag veta att för att kunna erbjuda eleverna att läsa till steg 6 så läses det fler timmar, och eleverna snabbbläsr steg 4 steg 5 och 6 under år två och tre. År två åker eleverna på utbyte i Paris, London eller Madrid beroende på vilket språk de har läst. Det är fråga om ett terminslångt utbyte vid en skola där eleverna läser samma kurser som de skulle ha gjort hemma.¹⁸⁵ Men även lokala kurser som fördjupar kunskapen och förståelsen för såväl språket som landets kultur. Vid hemkomst börjar eleverna i trean och de allra flesta tentar då av steg 5 i det moderna språket, eleverna som läser språk är ambitiösa och strävar efter det högsta betyget, varför det förekommer att de tenderar såväl före utlandsvistelsen som senare under höstterminen i trean. De som läser steg 6 följer kursen under hela läsåret i år tre, man samläser således delvis steg 5 och steg 6, ibland samläser steg 4, 5 och 6, vilket enligt den lärare jag samtalat med inte är den mest optimala av förutsättningar, men kan fungera väl då det är olika fokus i de olika stegen. Steg 5 handlar till stor del om samhället i de länder där språken talas medan det sjätte steget har en mer litterär prägel. Grammatikmoment läses gemensamt men eleverna får nivågrupperade prov. Framtiden för detta terminslånga utbyte syntes något oklar precis i inledningen av GY-11, men att döma av det material som finns på Polhemsgymnasiets hemsida finns denna möjlighet fortsatt kvar för de elever som läser den lokala varianten Europalinjen.¹⁸⁶ Om språkstudier står följande på Polhemsskolans hemsida:

Behovet av goda språkkunskaper växer i dagens globala samhälle. På SA läser du minst ett modernt språk förutom engelska, och på Polhem kan du välja mellan franska, tyska, spanska, danska, italienska, kinesiska, japanska och ryska. Vår egen Europaprofil ger dig en unik möjlighet att läsa språk. Du får dessutom studera en termin antingen i London, Paris eller Madrid. [...]¹⁸⁷

Utöver det etablerade samarbetet med svenska utlandsskolor i Madrid, London och Paris finns möjlighet för samtliga elever som studerar språk på steg 4 vid Polhem att genomföra språkutbyten under en veckas tid med en skola i någon av vänorterna Nevers (Frankrike) Greifswald (Tyskland) Madrid (Spanien) eller Siena (Italien).¹⁸⁸

Katedralskolan Lund

Katedralskolan Lund har sedan läsåret 2010/-11 spetsutbildning i moderna språk; Linguaprogrammet LiP, knutet till det humanistiska programmet (HU), samt en spetsutbildning knuten till samhällsvetenskapsprogrammet, Historieprogrammet HiP (SA)¹⁸⁹. Samtliga elever som läser LiP läser modernt språk (spanska/franska/tyska) till och med steg 6 och avslutar sina studier med en erkänd språkcertifiering¹⁹⁰ som möjliggör studier vid utländska universitet. Under år två och tre i gymnasiet erbjuds eleverna möjlighet att läsa högskolepoäng, detta genom samarbete med

¹⁸³ För Polhemsskolan refereras övervägande till ett samtal med en av de lärare som undervisade i de mest avancerade stegen i språk från maj 2011. Det var även denna person som tog emot och distribuerade enkäten till de elever som läsåret 2010/-11 läste steg 6 i moderna språk. Det påföljande läsåret hade de inga elever på skolan som läste på denna avancerade nivå.

¹⁸⁴ Med dagens terminologi en så kallad profilering av ett program efter GY 11. Europalinjen heter idag Europaprofil och finns inom NA samt SA programmet inriktning samhällsvetenskap.

¹⁸⁵ <http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Polhem/> Internationalisering; Det är samma upplägg då som nu kring Europaprofilen. 2013-03-01

¹⁸⁶ <http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Polhem/> Internationalisering; 2013-03-01

¹⁸⁷ <http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Polhem/> Utbildningar; Samhällsvetenskapsprogrammet/ 2012-08-20

¹⁸⁸ Polhemsskolans utbildningskatalog 2013/14.

<http://www.lund.se/Global/Gymnasieskolor/Polhem/Filer/Utbildningskataloger/Polhems%20programkatalog%202013-14%20med%20bokm%C3%A4rken.pdf> 2013-02-20

<http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Polhem/> Internationalisering; 2013-02-20 Från denna sida länkas vidare till information om de etablerade utbytena, här framgår tydligt att vid tidpunkten för genomförandet av enkäten fanns utbytena med Greifswald, Nevers och Madrid redan etablerade, sedan dess har flera projekt och samarbeten tillkommit, med exempelvis Kina och Italien.

¹⁸⁹ Programmen tillkom före GY 11 och återfanns således under SP, det program som före senaste reformen inrymde den särskilda språkinriktningen. Intressant är att LiP i beskrivningen av utbildningen jämförs med SP programmet "I övrigt läser du mer av både samhällsvetenskap och historia än på motsvarande samhällsprogram [...]". 2012-08-20 samt 2013-03-01

¹⁹⁰ DELF/DALF i franska, DELE i spanska, Deutsche-sprachdiplom i tyska. Information se www.kattelp.se/om-lingua 2012-11-20

Språk- och litteraturcentrum vid Lunds universitet.¹⁹¹ Universitetssamarbetet kom till i och med tillkomsten av Linguaprogrammet. Tredje året på gymnasiet reser eleverna på LiP till ett land där språket talas samt att eleverna skriver sina gymnasiearbeten med tydlig internationell profil.¹⁹² Möjligheten att läsa steg 6 fanns dock redan innan skolan beviljades spetsutbildning och även elever utanför Lingua kan fördjupa sig i språk, exempelvis inom HU.¹⁹³ Den praktiska lösningen innebär att eleverna läser steg 6 parallellt med steg 4 i år två, och steg 5 i år tre i form av en extra lektion per vecka.¹⁹⁴

Samarbetet mellan de kommunala gymnasieskolorna i Lund kring moderna språk innebär bland annat att vissa schemapositioner för nybörjarspråken japanska, ryska och kinesiska, som fanns vid Katedralskolan, har frysts för att möjliggöra för elever från de andra kommunala skolorna att också läsa dessa språk. Skolorna ligger nära och eleverna kan gå mellan. Ett liknande samarbete finns för de högre stegen i spanska, franska och tyska.

Rektor för skolan var dock bekymrad över en av gymnasiereformens (GY-11) effekter, eleverna får bara meritpoäng upp till steg 4 numera. Steg 5 är endast meritpoängsgivande om eleven ska läsa en språkutbildning vid universitetet med steg 3 som behörighetskrav. Hur ska eleverna nu motiveras att läsa de mer avancerade kurserna i språk som så att säga inte ger något mer? De elever som hittills läst steg 6 har gjort det av bara farten, läser man steg 5 kan man lika gärna läsa steg 6 som är en mer litterär kurs, det är samma lärare och det bara rullar på, menar rektor.

Sammanfattningsvis – skolor som erbjuder avancerade språkstudier i moderna språk

Det är inte vilka skolor som helst vid vilka elever kan läsa gymnasieskolans avancerade språkkurser. Det är huvudsakligen skolor med dominanta positioner i gymnasiefältet, det vill säga resursstarka skolor, som förmår erbjuda sina elever möjligheten att studera språk på avancerad nivå. En del i förklaringen till detta förhållande är att organiseringen av språkundervisningen även vid dessa elitpräglade skolor ofta kräver samarbeten av olika slag. Exempel på detta är samarbeten skolor emellan för att möjliggöra undervisning såväl på avancerad nivå som i populära nybörjarspråk, samarbeten med universitet och högskolor vid vilka eleverna kan erhålla sina första högskolepoäng efter avslutad gymnasieexamen samt utbyten med skolor på vänorter i målspråksländerna dit eleverna reser för att i verkligheten praktisera sina i skolan förvärvade språkkunskaper. Vidare krävs det ofta kreativa lösningar i hur undervisningen organiseras eftersom det övervägande rör sig om små undervisningsgrupper, eller enstaka individer, som läser dessa kurser. Det krävs således resurser i form av såväl tid som ekonomi för att en skola skall kunna erbjuda avancerad språkundervisning, utöver den helt grundläggande lärarkompetensen.

Vi kan följaktligen sluta oss till att det är övervägande skolor med en myckenhet av symboliskt kapital som satsar på att i sitt kursutbud erbjuda eleverna de allra mest avancerade kurserna i moderna språk samt att organiseringen av undervisningen bygger på att eleverna besitter mycket egenförvärvat utbildningskapital i och med de relativt lösa ramarna för språkstudierna, vilka ofta är i det närmaste individuellt anpassade samt att de i kombination med ordinarie studier även förväntas klara högskolestudier.

¹⁹¹ <http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Katedralskolan/Utbildningar;LiP-Lingua-programmet/> 2012-08-20

¹⁹² www.kattelip.se/ 2012-11-20

¹⁹³ <http://www.lund.se/Gymnasieskolor/Katedralskolan/Utbildningar/Humanistiska-programmet/> 2012-08-20

¹⁹⁴ Information från undervisande lärare. Första året delades enkäten ut till samtliga elever som läste steg 6 – såväl elever på det andra som tredje gymnasieåret. Andra året undersökningen genomfördes delades enkäten därför endast ut till de elever som läser sitt andra år. Detta innebär att elever från tre årskullar har deltagit i enkätstudien.

Del 3: Enkätstudie av elever på avancerade språkkurser i Stockholm, Göteborg, Uppsala, och Lund.

Överinvesteringarna – några enkla bakgrundsdata

Den stora förtjänsten med enkätundersökningen är inte att bekräfta vad som redan står att finna i offentliga tabeller utan att fördjupa och problematisera vad som där inte finns, såsom olika indikatorer på elevers sociala bakgrund, hållningar till språk och språkliga tillgångar. Inledningsvis presenteras dock några enkla bakgrundsdata för att ge en överskådlig bild av de elever som läser gymnasieskolans mest avancerade språkkurser.

Flickor dominerar fortsatt språkstudier

Det är framförallt de tre största av de moderna språken som eleverna valt att fördjupa sig i där franska är det vanligaste valet (48,2 %)¹⁹⁵ följt av tyska (27,8 %) spanska (23,5 %) och slutligen ryska (0,6 %).¹⁹⁶ Läsaren bör här notera att endast två elever har studerat ryska i gymnasieskolan och bör vara observant på detta när denne läser i denna delstudie redovisade tabeller där språken redovisas var för sig.

Ryska och italienska på denna avancerade nivå är en marginell företeelse som handlar om endast en fem till tio elever på det femte steget och ett par tre stycken på steg 6 och steg 7. Som vi såg i presentationen av de skolor som deltagit i enkätundersökningen är det för grupper med få elever, eller för små språk som ryskan, vanligt att eleverna läser stegen med enskild handledning och tenderar av sina steg för ansvarig lärare.

Av de elever som svarat på enkäten var 88 pojkar och 262 flickor, tre elever har inte angett om de är pojkar eller flickor. Detta innebär att 25,1 % av de som fyllt i enkäten är pojkar och 74,2 % är flickor.¹⁹⁷ Andelen flickor är väsentligt högre än andelen pojkar vad avser de mest avancerade språkkurserna, även om variationer förekommer mellan de olika språken.¹⁹⁸ I denna undersökning är gruppen elever som studerat tyska på avancerad nivå är i det närmsta könsneutralt emedan franska och spanska är flickdominerade språk. Detta kunde vi också utläsa från den offentliga statistiken vilket redovisats i del 1 av studien.

Enkäten sändes till skolor i de fyra undersökningsorterna som erbjöd något av programmen NV, SP, ES eller TE då det vid en första översiktlig studie av Skolverkets nationella statistik uppdagades att det var övervägande vid dessa program det fanns elever som bedrev avancerade språkstudier, över 98 % av totalpopulationen de facto. I enkätmaterialet finns således närvarande elever som läst något av de studieförebereidande programmen NV (47,0 %) och SP (45,9 %), närliggande varianter av SP (2,6 %), samt ES (2,8 %) enligt GY-2000. Vid tiden för undersökningen var Historieprogrammet samt Linguaprogrammet, bägge riksrekryterande spetsutbildningar, varianter av SP programmet och kommer hädanefter i materialet att

¹⁹⁵ Andelen elever inom respektive språk stämmer ungefärligen överrens med fördelningen av elever mellan de skilda språken på steg 6 enligt Skolverkets statistik där tendensen under de senaste åren varit att andelen franskstuderande på steg 6 minskar något medan framförallt spanskan ökar någon procentandel. Se tabeller över språken i appendix för vidare information om relativa andelar samt antal elever som studerat de skilda språken sedan läsåret 2002/03.

¹⁹⁶ Bertilsson & Börjesson 2010 gör samma iakttagelse. S2

¹⁹⁷ En könsmässig fördelning som stämmer relativt väl överrens med de siffror som går att utläsa från den offentliga statistiken.

¹⁹⁸ Lite kurios i sammanhanget är en återkommande tanke hos flera av de lärare jag talat med vid uppföljningssamtalen med skolorna har understrukit att andelen pojkar har ökat på de lägre stegen som ger meritpoäng de senaste två åren vilket inom kort kommer att synas i Skolverkets offentliga statistik. Redan nu kan man ana en ökning med några procentandelar för steg 4 och steg 5 men det kan, om språklärarna har rätt i sina observationer, framträda mer markant inom kort

samredovisas med SP vars totala omfattning i enkätmaterialen därmed uppgår till 48,5 %.¹⁹⁹ Det vill säga, i stort sett jämn balans mellan NV och SP programmen bland de avancerade språkeleverna.

För sex elever saknas uppgift om program men givet den skola vid vilken de läst kan slutsatsen dras att de läste antingen NV eller SP. Vi vet från tidigare forskning att NV programmet är det mest könsjämna av programmen i gymnasieskolan, det program där pojkar och flickor möts, förenade av höga betyg från egna skolprestationer och från socialt- och utbildningsmässigt resursstarka hem.²⁰⁰ I här föreliggande enkätstudie läser merparten av pojkarna (71,8 %) naturvetenskapligt program och resterande del samhällsvetenskapligt program (28,2 %). Flickorna fördelar sig över SP (56,8 %) NV (39,4%) och ES (3,9 %).²⁰¹ Det är intressant att notera att pojkar som läser avancerade kurser i språk företrädesvis läser tyska och gör så inom ramen för NV programmet.

Tabell 9. Könsfördelningen i de enskilda språken, andelar.

	Antal	Pojkar	Flickor	Totalt
Franska	168	17,3	82,7	100,0
Tyska	97	46,4	53,6	100,0
Spanska	83	15,7	84,3	100,0
Ryska	2	50,0	50,0	100,0
Total	350 ²⁰²	25,1	74,9	100,0

Om vi lutar oss mot Skolverkets definition av utländsk bakgrund ”Elever med utländsk bakgrund är elever som är födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands”²⁰³ är 15,9 % av de elever som svarat på enkäten av utländsk härkomst, 81,6 % av svensk härkomst och 2,5 % av eleverna har inte svarat på denna fråga.

Med anledning av att denna enkät även fokuserar språkligt kapital skapades en variabel som fångade in om minst en av elevens föräldrar var född i ett annat land och att det därmed finns tillgång till ytterligare ett språk naturligt i hemmet. Utöver de 15,9 % av eleverna som enligt Skolverkets definition är av annan nationell härkomst än svensk har ytterligare 12,2 % av eleverna en förälder som är född i annat land än Sverige. Sammantaget har 28,1 % av eleverna minst en förälder som är utlandsfödd, eller är själva utlandsfödda.

Med mycket i bagaget

Hemmets utbildningsnivå och sociala klass

Av delstudie 1 framkom att ju mer avancerad kurs i moderna språk eleverna hade erhållit betyg i, ju högre andel av föräldrarna hade som lägst en kortare eftergymnasial utbildning, och inverterat gäller således att – ju högre utbildningsnivå föräldrarna innehar, desto större benägenhet förefaller deras barn ha att välja att läsa de mest avancerade kurserna i språk.²⁰⁴

I enkäten tillfrågades eleverna om respektive förälders högsta avslutade utbildning och utifrån deras svar kan vi även fånga in, och särskilja, föräldrar med forskarutbildning som i den offentliga statistiken buntats samman med övriga längre eftergymnasiala utbildningar. Att detta är intressant att särskilja framgår av nedanstående tabell ur vilken kan utläsas att närapå var femte elev (19,8 %) har minst en forskarutbildad förälder. 11,3 % av mödrarna och 13,9 % av fäderna har genomgått forskarutbildning.

¹⁹⁹ Lingua-programmet är numera inordnat under HU sedan GY-11.

²⁰⁰ Broady et al. 2000 s.43 Lidegran et al. 2006 s.4-6. Lidegran, 2006 s.39 Palme 2008 s.50-51. Sp har en något mer heterogen rekrytering men har ändå varit relativt neutralt sett till könsfördelningen.

²⁰¹ Se tabell 44 i appendix *Andelen pojkar respektive flickor på olika program i enkätstudien*

²⁰² I denna korstabell har elever som inte svarat om de är pojkar eller flickor inte tagits med utan beräknats på de elever som svarat såväl på vilket språk de studerat till avancerad nivå samt angivit kön. Därmed saknas tre individer vilket ger en marginell förändring på presenterade procenttal. Av de elever som inte angett kön läste en tyska och två franska.

²⁰³ <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/> 2012-12-21 Tabell 5 B Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2011/12 (Franska)

²⁰⁴ Delstudie ett kunde påvisa att läsåret 2011/-12 hade 79 % av eleverna med betyg i steg 6 och 77 % av eleverna med betyg i steg 7 minst en förälder med någon form av eftergymnasial utbildning varav 62 % respektive 63 % av dessa var längre eftergymnasiala utbildningar, det vill säga utbildningar längre än tre år.

Med utgångspunkt i Skolverkets offentliga betygsstatistik och där redovisade antal föräldrar med viss typ av utbildning kunde anas att eleverna kommer från tämligen resursstarka hem.

Tabell 10. Hemmets, faderns och moderns högsta utbildningsnivå, andelar.

Utbildning i hemmet	Hemmets högsta utbildningsnivå, antal	Hemmets högsta utbildningsnivå	Faderns högsta utbildning	Moderns högsta utbildning
Forskarutbildning	70	19,8	13,9	11,3
Längre högskoleutb - 3 år eller fler	194	55,0	47,9	53,3
Kortare högskoleutb (under 3 år)	31	8,8	9,3	11,3
3- eller 4-årigt gymnasium	20	5,7	8,5	10,2
2-årigt gymnasium	10	2,8	5,4	4,5
Grundskola	2	,6	2,8	1,7
Vet ej	15	4,2	7,4	4,5
Missing	11	3,1	4,8	3,1
Total	353	100,0	100,0	100,0

I den genomförda enkäten ombads eleverna dels att så noggrant som möjligt ange sina föräldrars yrken samt att placera in föräldrarnas sysselsättning i den yrkesklassificering i 32 grupper som används inom forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, SEC. Dessa 32 sociala grupper har sedan aggregerats till fyra sociala grupper:²⁰⁵ övre medelklass, medelklass, lägre medelklass och arbetarklass. Valet att aggregera till fyra grupper finner sin grund i att en finare gruppindelning ger alldeles för små grupper för att det skall gå att dra några slutsatser utifrån dessa. Merparten av eleverna har en social bakgrund i medelklassen och det går därför att sluta sig till att gruppen elever som satsar på avancerade språkstudier är tämligen homogen.

I tabellen nedan presenteras såväl moderns som faderns sociala klass samt hemmets sammanvägda sociala klass efter den föräldern med högst social klasstillhörighet. Ett första synligt resultat från nedanstående tabell är att över 94,1 % av eleverna som väljer att läsa de mest avancerade språkkurserna i gymnasieskolan kommer från ett medelklasshem, varav majoriteten av dessa, 66,3 %, från ett hem ur den övre medelklassen.

Det rör sig följaktligen övervägande om elever från synnerligen resursstarka hem sett till föräldrars utbildningsnivå och föräldrars sociala klass efter den förälder med den högsta yrkesposition. Givet de små andelarna elever med bakgrund i ett lägre medelklasshem eller ett arbetarklasshem har i flera av analyserna samt redovisningen av desamma i korstabeller, med anledning av de små grupperna, lägre medelklass och arbetarklass grupperats samman under rubriken lägre klasser.

Tabell 11. Föräldrarnas sociala klass, fadern, modern och hemmets sociala klass efter den förälder med högst social klasstillhörighet

Hemmets sociala klass	Hemmets sociala klass, antal	Hemmets sociala klass	Faderns sociala klass	Moderns sociala klass
Övre medelklass	234	66,3	57,2	36,0
Medelklass	85	24,1	22,7	40,5
Lägre medelklass	14	4,0	4,2	13,3
Arbetarklass	13	3,7	10,5	6,5
Övriga ²⁰⁶	13	0	1,7	1,7
Missing ²⁰⁷	7	2,0	3,7	2,0
Total	353	100,0	100,0	100,0

²⁰⁵ Se klassificeringstabell i appendix 3.

²⁰⁶ I den analytiska kategorin "övriga" ingår bland annat egen företagare, arbetslösa, studenter samt hemmavarande föräldrar

²⁰⁷ Att andelen missing är högre för fadern än modern förklaras av en viss förekomst av vad som troligen är ensamstående mödrar i materialet. Någon särskild fråga kring hemförhållanden av denna typ ställdes inte och tar sig därmed uttryck av detta slag i övriga enkätfrågor som behandlar fadern och modern separat.

I en språklig klass för sig – elevers sociala klass efter studerat språk

Från delstudie 1 vet vi att en större andel av eleverna som studerat franska till de mest avancerade stegen hade föräldrar med längre eftergymnasiala utbildningar i jämförelse med elever som studerat tyska, men kanske framförallt med de spanskstuderande. Det föreföll därmed intressant att relatera elevernas sociala klass efter den föräldern med högsta sociala klasstillhörigheten till elevens studerade B-språk. Med B-språk avses det språk som eleven läst till de avancerade nivåerna. Terminologin B- och C-språk kommer fortlöpande att användas för att särskilja eleverna huvudsakliga språkval från eventuellt fler av eleven studerade språk i såväl grund- som gymnasieskolan.²⁰⁸

Följande mönster framträder på den mest aggregerade nivån. Här går inga större skillnader att skönja emellan franskan och tyskan, men däremot gentemot spanskan som har en något lägre social rekrytering än de två större språken. Gemensamt för de tre största av de moderna språken som studeras på avancerad nivå i gymnasiet är att 90 % av eleverna kommer från lägst ett medelklasshem, färre än var tionde elever har sin härkomst i ett lägre medelklass, eller arbetarklasshem.

Att franska är det vanligaste valet är föga förvånande då det är det mest frekvent studerade språket på avancerad nivå.²⁰⁹ Annorlunda ser det ut på de lägre stegen, en skillnad som framträder i steg 5 allerede, i vilket spanskan är det mest frekvent lästa språket sedan läsåret 2008/09. Dessförinnan var franska även det mest frekvent studerade på denna nivå, dock innan meritpoängen infördes.²¹⁰ Spanskan, med en något lägre social rekrytering av elever, vinner andelar procentuellt i steg 5 samtidigt som meritpoäng för avancerade språk införs och fortsätter sitt segertåg bland de språkstuderande på allt fler nivåer

Tabell 12. Fördelningen av hemmets sociala klass inom de moderna språken, andelar.

	Total antal	Total	B-språk		Spanska	Ryska
			Franska	Tyska		
Övre medelklass	234	67,6	69,6	69,1	61,0	100,0
Medelklass	85	24,6	24,4	20,2	30,5	0,0
Lägre medelklass	14	4,0	3,6	5,3	3,7	0,0
Arbetarklass	13	3,8	2,4	5,3	4,9	0,0
Total	346	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Välmeriterade föräldrar - förälders utbildningsnivå efter elevens studerade språk

De trevande slutsatserna från uppsatsens första del håller, franskan har något av en särställning med en starkare rekrytering av elever med mycket i bagaget hemifrån i form av förälders utbildningsnivå, samt vad avser hemmets sociala klasstillhörighet. Det vi med enkäten kan särskilja som inte fångas upp av den offentliga statistiken är den föräldragrupp med forskarutbildning i bagaget.²¹¹ Vi kan således differentiera längre högskoleutbildningar (längre än 3 år) från forskarutbildningar. Detta styrker ytterligare att det är en specifik grupp av elever som gör satsningar på avancerade språk. Som tidigare påpekats har närapå var femte elev minst en forskarutbildad förälder, vilket kan jämföras med andelen individer i landet som totalt sett når denna utbildningsnivå – knappt en procent av svenska befolkningen.²¹² Ur nedanstående tabell kan utläsas att andelen forskarutbildade föräldrar varierar mellan de olika språken där franska och tyska har en dubbelt så hög andel (22,4 %) som spanskan (10,8 %).

²⁰⁸ I appendix 2 finns infogat en lista över definitioner för den terminologi som berör språkstudier i det svenska skolsystemet.

²⁰⁹ Se tabell 36 till tabell 38 i appendix för den procentuella fördelningen av elever mellan de fem största språken för steg 5, steg 6 och steg 7.

²¹⁰ Se appendix "Tekniska definitioner" för mer information om meritpoängssystemet.

²¹¹ I Skolverkets statistik klumpas denna samman med alla utbildningar längre än tre år.

²¹² Utbildningsnivå för befolkningen efter inrikes/utrikes född, kön och åldersgrupp 2012 http://www.scb.se/Pages/ProductTables___9575.aspx 20013-05-12

Tabell 13. Förälders utbildningsnivå efter elevens moderna språkval, andelar

	Total, antal	Total	Franska	Tyska	Spanska	Ryska
Forskningsutbildning + längre högskoleutb.	264	74,8	80,0	69,4	69,9	100,0
Forskarutbildning	70	19,8	22,4	22,4	10,8	50,0
Längre högskoleutbildning - 3 år eller fler	194	55,0	57,6	46,9	59,0	50,0
Kortare högskoleutbildning (under 3 år)	31	8,8	8,8	5,1	13,3	0,0
Gymnasieutbildning	30	8,5	6,5	15,3	4,8	0,0
Grundskoleutbildning	2	0,6	1,2	0,0	0,0	0,0
Missing/ vet ej	26	7,4	3,5	10,2	12,0	0,0
Total	353	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Och hemma talas..? Förälders språkliga kapital

Det är relativt rimligt att anta att elever på de avancerade språkkurserna, med hemvist i resursstarka hem, huvudsakligen även har föräldrar som förstår ett eller flera av de stora moderna europeiska språken. Eleverna fick i enkäten svara på frågor om de och/eller någon av deras föräldrar förstod något av de fem största moderna språken samt engelska utan större besvär. Förutom de fasta alternativen som utgjordes av de moderna språken kompletterades denna enkätfråga med fyra öppna svarsalternativ i händelse av att det i eleverna hem förekom språkliga kompetenser inom språk utöver de språk som specificerats på förhand.

Världsspråket engelska är föga förvånande ett språk som förstås av de allra flesta. Endast i ett fåtal fall har eleverna angett att ingen förälder kan språket (2,5 %) eller att ingen i hemmet förstår språket (0,6 %). I detta fall är det fråga om elevernas skattningar av såväl den egna som föräldrarnas språkliga förmågor och risk för såväl överskattning som underskattning av den egna förmågan kan förekomma. Högpresterande elever kan förväntas vara något självkritiska till den egna kompetensen och till och med underskatta densamma. Vidare kan ett visst partiellt bortfall förekomma, givet engelskans alltmer självklara plats i vårt samhälle kan kunskaper i detsamma tas för så självklara att frågan om huruvida man besitter kunskap i detta språk klassats som banal av en liten andel elever som därmed underlåtit att svara på delfrågan om just detta språk.

I hur stor utsträckning anger eleverna att någon eller bägge föräldrarna förstår något av de stora moderna språken? Som tabell 14 visar är tyska det språk som är mest utbrett, följt av franska, italienska, spanska och slutligen ryska.

Tabell 14. Föräldrars förståelse för de fem största moderna språken, andelar

	Franska	Tyska	Spanska	Italienska	Ryska
Förstår språket	44,5	53,3	19,0	15,9	9,1
Förstår ej	52,4	43,6	77,9	81,0	87,8
Missing	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	353	353	353	353	353

Tabellen redogör för hemmets samlade kompetens i ett enskilt språk, det vill säga i hur stor del av elevens hem som någon förälder förstår vart och ett av de enskilda språken. Kort och gott sammanfattar den hur det förhåller sig med hemmets kompetens i vart och ett av de större moderna språken, men hur stor andel av eleverna har minst en förälder som kan något av de fem stora språken? Svaret på den frågan är att 74,0 % av eleverna har minst en förälder som förstår något av de stora moderna språken, emedan 43,6 % av eleverna är uppväxta i hem där minst två moderna språk förstås. Även här kan skönjas skillnader mellan språken. Om vi ser till de hem där inget modernt språk förstås av någondera av föräldrarna är det de spanskstuderande som sticker ut med högst andel, 30,1 %. Franskstuderande utmärker sig åt andra hållet med högst andel föräldrar som förstår två av de moderna språk eller fler.

Tabell 15. Hemmets förståelse för ett eller flera av de största moderna språken, andelar

	Franska	Tyska	Spanska	Ryska	Total
Inget	20,6	21,4	30,1	0,0	22,9
Ett språk	26,5	35,7	30,1	100,0	30,3
Två språk	30,0	21,4	28,9	0,0	27,2
Tre språk	21,2	15,3	8,4	0,0	16,4
Missing	1,8	6,1	2,4	0,0	3,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	170	98	83	2	353

Men hur förhåller det sig med elevernas svar angående övriga språk som elever eller föräldrar förstår? En sammanställning av de övriga språk som angivits av eleverna visar på språkliga kompetenser hos elever och/eller föräldrar i gott och väl 45 olika språk, varav ett av svaren tyvärr är oläsligt. Det finns följaktligen en stor språklig mångfald i elevernas hem. Vid en första anblick kan det förefalla udda att svenska listats bland de övriga språken eftersom det är de flesta svenska medborgares modersmål, men märk väl inte samtligen.

Hur vanligt förekommande är det att det i gruppen avancerade språkelever förekommer föräldrar med förståelse i andra språk än de stora, *moderna*, undervisningsspråken? Närmre var tredje elev (32,3) har minst en förälder som behärskar något annat språk. I flera av hemmen förstås fler än ett språk, 8,5 % av eleverna har exempelvis två andra språk i hemmet.²¹³ Några större skillnader mellan elevgrupperna som läser de skilda språken går inte att urskilja.

Sammantaget sett bör man fråga sig i hur stor andel av hemmen inget språk talas alls, utöver svenska och engelska. I 17,3 % av fallen har eleverna inte angett att någon förälder förstår något annat språk, 3,1 % har inte besvarat frågan om hemmets språkliga förmågor, vilket i praktiken innebär att 79,6 % av eleverna kommer från hem där minst ett språk utöver det svenska och det engelska förstås. De avancerade språkeleverna kommer övervägande från hem med mycket nedärvt språkligt kapital.

Tabell 16. Övriga språk för vilka det i elevernas hem finns förståelse för hos eleven eller föräldrar

Afrikaans	japanska	persiska
Albanska	kantonesiska	polska
Arabiska	Kinesiska	portugisiska
Bosniska	mandarin	Schweizer tyska
Bulgariska	katalanska	serbiska
Danska	kikongo	slovakiska
Estniska	kirundi	slovenska
Finska	kroatiska	språket i Uganda
Flamländska	kurdiska	svenska
Gammalgrekiska	latin	swahili
Grekiska	lingala	tigrinja
Hebreiska	luxemburgska	tjeckiska
Holländska	madagaskiska / malagasy	turkiska
Irländska	meänkieli	ungerska
Isländska	norska	oläsligt

Att fråga huruvida språken förstås eller ej av någon av föräldrarna eller eleven själv, istället för att efterfråga behärskning har en poäng i sig. Det är skillnad på att en gång ha läst ett språk och således ha en grundläggande förståelse för språket och dess uttryck och att ha en verklig funktionell behärskning. Vi har i föregående avsnitt sett hur dessa avancerade språkelever skattar sina egna förmågor där de receptiva förmågorna anses bättre utvecklade än de produktiva, det vill säga; eleverna anser sig bättre på att förstå än att tala språket, samt bättre på att läsa än att skriva på det främmande språket. Behärskning tolkas av många som att kunna producera språk i olika situationer. Med denna anledning har valet gjorts att fokusera språklig förståelse före språklig

²¹³ Kantonesiska och mandarin – de två stora varianterna av kinesiska går inte att gruppera samman givet att det faktiskt är skilda språk och att det kan förekomma individer som har kunskap om dem bägge, antingen eleven själv eller dennes föräldrar.

behärskning till skillnad från exempelvis den Europeiska kommissionens undersökning i vilken efterfrågas huruvida respondenterna anser att de behärskar ett språk för att någorlunda obehindrat föra en konversation på ett främmande språk.²¹⁴

Vidare kan man fråga sig i vilken utsträckning eleverna angett att deras föräldrar har en någorlunda god förståelse i elevens avancerade språkval (B-språk) och eleven på så vis kan antas ha stöd i sin språkliga utveckling i hemmet, eller i vart fall närhet till språket. Vi har ovan sett att det i en stor del av hemmen finns föräldrar som förstår franska såväl som tyska. Enkätsvaren visar att 53,3 % av eleverna har en förälder som förstår elevens B-språk. Även här förekommer det skillnader mellan språken. Spanskan som kom till som modernt undervisningsspråk 1994²¹⁵ sticker ut med lägst andel föräldrar som förstår språket, vilket åtminstone delvis kan förklaras mot bakgrund av att det är ett relativt nytt språk i såväl grund- som gymnasieskolan. Det förefaller dock som att en rimlig hypotes kan formuleras, det är inte att föräldern behärskar elevens B-språk som är det viktigaste för elevens benägenhet att läsa ett språk på avancerad nivå, utan snarare det faktum att det i elevens närhet finns föräldrar, eller kanske andra släktingar, som talar eller förstår andra språk än det egna modersmålet, att språk av omgivningen på så vis ses som en eftersträvarsvärd kunskap att besitta.²¹⁶

Tabell 17. Förstår någon av föräldrarna elevens B-språk? Andelar.

Elevens B-språk	Total, antal	Andel			Total
		Ja	Nej	Missing	
Tyska	98	62,2	31,6	6,1	100,0
Franska	170	59,4	38,8	1,8	100,0
Spanska	83	28,9	68,7	2,4	100,0
Ryska	2	100,0	0,0	0,0	100,0
Total	353	53,3	43,6	3,1	100,0

Resandet i blodet – nedärvt transnationellt kapital

I ett försök att ringa in transnationella tillgångar i hemmet tillfrågades eleverna om huruvida någondera förälder antingen arbetat eller studerat utomlands eller möjligen gjort erfarenhet av bäggedera. Drygt varannan elev har uppgett att mamman (49,6 %) eller pappan gjort någon form av utlandserfarenhet (48,8 %). Vanligast förefaller vara att fäderna arbetat utomlands och mödrarna studerat i större utstäckning.

Tabell 18. Förälders erfarenhet av arbete och/eller studier utomland. Antal och andelar

	Mor antal	Far antal	Mor %	Far %
Endast arbete	53	80	15,0	22,7
Endast studier	63	37	17,8	10,5
arbete och studier	59	55	16,7	15,6
Nej	127	120	36,0	34,0
vet ej	21	28	5,9	7,9
Missing	30	33	8,5	9,3
Total	353	353	100,0	100,0

Andelarna mödrar och fäder var för sig säger inget om i hur stor andel av elevernas hem det förekommer minst en förälder med endera typ av utlandserfarenhet. Som ett mått på hemmets sammantagna utlandserfarenheter skapades en ny variabel som mäter huruvida det i elevens hem förekommer minst en förälder som studerat eller arbetat utomlands, samt huruvida det förekommer att bägge dessa typer av erfarenheter har gjorts, dock inte nödvändigtvis av en och samma förälder. Resultaten i nedanstående tabell skall tolkas såsom att om det i elevens hem förekommer erfarenhet av såväl arbete som studier kan det mycket väl förhålla sig som att mamma studerat utomlands

²¹⁴ Europeiska kommissionen 2006.

²¹⁵ Malmberg 1999 s 8.

²¹⁶ Denna hypotes ges vidare stöd av de tentativa resultaten från en pågående studie av Språkvetarprogrammet vid Uppsala universitet. När denna uppsats författas pågår fortsatt insamlandet av empiri för denna fallstudie.

medan pappa arbetat utomlands under en tid, alternativt att någon av föräldrarna har såväl studerat som arbetat utomlands.

Resultaten när man sammanväger de båda föräldrarnas utlandserfarenheter visar att det i drygt var tredje hem finns erfarenhet av såväl studier som arbete utanför landets gränser. Vidare kan konstateras att utlandsstudier är mer vanligt förekommande än arbete utomlands.

Om föräldrars utlandserfarenhet studeras på en finare nivå, efter av eleven studerat språk på avancerad nivå, finns tydliga skillnader. Det är de tyskstuderande eleverna som i lägst utsträckning har någon förälder med utlandserfarenhet, 36,7 % uppger att ingendera förälder vare sig arbetat eller studerat utomlands. Att det i hemmet finns erfarenheter av bägge typerna av erfarenheter är allra vanligast bland de franskstuderande (31,8 %) medan det hos de spanskstuderande övervägande är erfarenheter av utlandsstudier som förekommer i elevernas hem.

Tabell 19. Hemmets samlade erfarenheter av arbete och studier utomlands efter elevens studerade språk, andelar

	Franska	Tyska	Spanska	Ryska	Total
Endast arbete	18,2	8,2	12,0	0,0	13,9
Endast studier	15,3	17,3	27,7	0,0	18,7
Arbete och studier	31,8	27,6	28,9	50,0	30,0
Nej	28,8	36,7	22,9	0,0	29,5
Missing	5,9	10,2	8,4	50,0	7,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, Antal	170	98	83	2	353

Meritokratiskt starka - elevernas egenförvärvade utbildningskapital

Betyg och kurser i gymnasieskolan

Vad som inledningsvis bör lyftas fram är att det är synnerligen resursstarka elever som förekommer i materialet, betygsgenomsnittet för de tio senaste läsåren har varit kring 14 poäng för gymnasieskolan som helhet och något högre för de studieförberedande programmen NV (16 poäng) och SP (14,7 poäng).²¹⁷ Ett genomsnittligt VG ger ett betygssnitt om 15 poäng medan full pott i alla kurser ger ett jämförelsetal på 20. Eleverna ombads skatta sitt jämförelsetal, det vill säga, betygsgenomsnitt innan eventuella meritpoäng påförs. Givet att ett litet antal elever angett ett jämförelsetal högre än 20 har inte denna instruktion följts till punkt och pricka. En kommentar från några elevers sida är att det är komplicerat och krångligt att räkna ut jämförelsetalet, och att man därför gissar på ett ungefär. Eleverna som deltagit i enkätundersökningen skattar övervägande det jämförelsetal de kommer erhålla vid studentexamen till 15 poäng och däröver. Fler än varannan tror sig om ett resultat på över 17,6 poäng vilket är ekvivalent till att få MVG på hälften av kursbetygen och VG på resterande.²¹⁸

Den observante läsaren noterar ett trendbrott i genomgången av elevernas betygsframgångar, i detta avsnitt har nämligen uppmärksamhets huruvida det finns skillnader i betygsframgångar såväl emellan pojkar och flickor som emellan de olika sociala grupperna, trots att studiens huvudsakliga fokus är elevgrupper som studerat något av de stora moderna språken. Skillnaden emellan pojkar och flickor är betygmässigt sett ändå så markant, liksom mellan de skilda sociala grupperna att det därmed känns motiverat att ta med densamma. Detta fynd pekar på att det även hade varit möjligt att genomgående granska enkätmaterialet med hänsyn till sociala gruppers fördelning samt könsmässiga skillnader, men det skulle drastiskt ha påverkat studiens omfång och, men kan bli en fråga för senare studier.

En känd indikator på elevers egenförvärvade utbildningskapital är betyg i de så kallade kärnämneskurserna, svenska A och B, engelska A samt matematik A. Dessa är ämnen som läses av

²¹⁷ Skolverket *Skolverkets rapport 382 Utbildningsresultat - Riksnivå 2013*. Skillnader i snittbetyg för pojkar och flickor och emellan olika inriktningar på respektive program förekommer. Den som intresserar sig för detta hänvisas till Skolverkets rapportserie om Utbildningsnivå. Skolverkets rapport 382 samt Skolverkets rapport 369, Skolverkets rapport 356. Skolverkets PM Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2010/11 (s.3)

²¹⁸ Mer om hur man beräknar elevens jämförelsetal i inledande avsnitt av uppsatsen. Centrala begrepp.

samtliga elever i gymnasieskolan. Kurserna engelska B samt matematik B har också tagits med i och med att de är gemensamma karaktärsämnen för såväl SP, NV, ES som TE.²¹⁹ Kurser som således bör ha lästs av samtliga elever. Utöver dessa kurser har eleverna även tillfrågats om betyg i kurserna engelska C, svenska C samt matematik C till och med E. Engelska C är en väl motiverad kurs givet att det är språkelever som är huvudfokus och engelska C är en meritpoängsgrundande kurs i ett främmande språk. Svenska C är gymnasieskolans mest avancerade kurs i svenska med särskilt fokus på muntlig och skriftlig produktion.²²⁰ matematik C till och med E är kurser som kan vara meritpoängsgivande om de inte är behörighetskrav vid ansökan till högskolan.

Tanken är att detta urval av kurser ska ge en indikation på elevernas studieframgångar, givet att det kunnat påvisas att betyg i kärnämnen ger en god indikation om elevernas studieframgångar totalt sett.²²¹ Resultatet redovisas i en uppsättning av tabeller i appendix där resultaten är ordnade dels efter elevens sociala klass, elevens kön samt efter elevens avancerade språkval. Om vi inledningsvis betraktar elevernas betyg i svenska A, engelska A och matematik A ser vi att samtliga elever som har betyg i kursen uppnår minst ett godkänt resultat på dessa kärnämneskurser varav det stora flertalet når något av de högre betygsstegen, VG eller MVG.²²² 84,7 % av elevgruppen har VG eller högre i MaA²²³, och drygt nio av tio elever erhåller något av de högsta betygen i EngA (90,9%) och SvA (90,4%). I SvB, som också är en kärnämneskurs, når 87,5 % något av de högre betygen. Variationer i betygsframgångar förekommer mellan elevgrupperna som studerat olika språk, mellan pojkar och flickor, samt mellan elever med hemvisst i olika sociala grupper.

Det finns tydliga skillnader mellan elevgrupperna som läst de olika moderna språken. Hur stora de skillnaderna är beror på huruvida vi väljer att se till andelen elever med det högsta betyget MVG eller till de som uppnår något av de högre betygen, VG eller MVG. Ser vi till det högsta betyget MVG i EngA är det franskstuderande som i högst utsträckning når detta (72,4 %) följt av spanskstuderande (67,5 %) och de tyskstuderande (56,1 %). Samma mönster upprepar sig för samtliga kurser i svenska och engelska, de elever som läst något av de romanska språken når i högst utsträckning det allra högsta betyget. Ser vi istället till andelen som uppnått VG eller MVG på EngA är det de tyskstuderande som i högst utsträckning erhåller något av dessa högre betyg, följda av de franskstuderande och slutligen de spanskstuderande. Även i MaA och MaB är det de franskstuderande som till andelar sett i högst utsträckning når betyget MVG. Om vi istället ser till VG och MVG sammantaget är det de spanskstuderande som skiljer ut sig med lägst andel som erhåller något av de högsta betygen jämfört med de andra språkgrupperna.

Om vi ser till pojkars och flickors skillnader i betygsframgång är skillnaderna förhållandevis små, i synnerhet om man ser till andelen elever som når något av de högre betygen. Värt att nämna är ändå att en större andel flickor (15 procentenheter) presterar det högsta betyget i SvA, där de största betygsmässiga skillnaderna i kärnämnen framträder, samt i SvB (ca 11 procentenheter) medan pojkarna i något högre utsträckning når det högsta betyget i EngA (strax över 1 procentenhet) samt i MaA (4 procentenheter). Generellt sett är skillnaderna större emellan olika sociala klasser än mellan pojkar och flickor i materialet, i synnerhet vad avser andelen elever som når det absolut högsta betyget MVG. I appendix redovisade tabeller särskiljs tre sociala klasser, övre medelklass, medelklass och lägre klasser.²²⁴ Mellan övre medelklass och de lägre klasserna är skillnaden i andelen med det högsta betyget mellan 12 och 30 procentenheter för här studerade kärnämnen. Eleverna med något lägre socialt ursprung når övervägande betyget VG på dessa kurser.

De mer avancerade matematikkurserna, MaC till och med MaE, har i högst utsträckning lästs av de tyskstuderande. Det motsatta förhållandet gäller för svenska C och engelska C i vilka de tyskstuderande i lägst utsträckning har läst dessa avancerade språkkurser. De elever som angett sig

²¹⁹ Skolverket. Kursinfo för gymnasial utbildning i ämnet Matematik. 2010 Hämtat den 14/5-2010 från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0910&infotyp=8&skolform=21&id=MA&extraId>

²²⁰ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0304&infotyp=5&skolform=21&id=3310&extraId=2013-04-05>

²²¹ <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/matematik/avhandlingar/sambanden-mellan-mattebetyg-och-andra-amnen-1.123280> 2013-04-19

²²² VG är förkortning för Vål Godkänd, MVG är förkortning för Mycket Vål Godkänd.

²²³ MaA är förkortningen för gymnasieskolans kurs Matematik A – se förteckning över förkortningar i appendix

²²⁴ Denna grupp utgörs av 27 individer och tolkningar får därmed göras med viss försiktighet då varje elevsvar får mycket stort utslag statistiskt sett.

ha läst dessa kurser har övervägande goda studieresultat. En förklaring till detta torde vara elevernas programtillhörighet, tyska är det vanligaste språket bland NV elever.

Engelska C som vare sig är en kurs som ger särskild behörighet eller är kärnämneskurs i någondera gymnasieprogram är en kurs som ändå lockar till sig elever, i synnerhet sedan införandet av meritpoängen.²²⁵ Det har kunnat påvisas att engelska C lästes av fler än varannan elev på SP och NV. Bland de avancerade språkeleverna i denna studie har 50 % av eleverna på NV sagt sig ha läst kursen, samt 67,3 % av eleverna på SP. Beräknat på endast de 200 elever som avgett ett jakande svar på frågan om betyg i engelska C har 60,5 % MVG, 23,5 % VG och 12 % anger att de läser kursen just nu. Svenska C har också lästs i hög utsträckning av eleverna, men till skillnad från EngC är SvC inte direkt meritpoängsgrundande (undantaget inom vissa särskilda behörigheter) men däremot ett karaktärsämne för SP och läses därmed i högre utsträckning av elever inom detta program. Motsatt förhållande gäller för de mer avancerade kurserna i matematik som är karaktärsämnen inom NV programmet men inte inom SP.²²⁶ Eleverna hade även möjlighet att svara att kursen inte är betygssatt, det vill säga läses nu vilket är vanligare ju mer avancerad nivå kursen är på. I dessa fall ombads eleverna skatta förväntat betyg, vilket inte uppfattats som obligatoriskt vilket får som effekt att de elever som svarat 'läser nu' särredovisas i tabellen. De läser kursen, men har inte angett förväntat betyg. I ett försök att undvika ett internt bortfall erbjöds även eleverna möjligheten att svara ett de inte minns sitt betyg alternativt att det är en kurs de inte har betyg i – det vill säga en kurs de inte läst. Detta försök föll inte alltför väl ut, vilket syns på de mest avancerade kurserna där andelen elever som inte svarat på frågan angående betyg ökar avsevärt med kursens svårighetsgrad. Ju mer avancerad kurs ju större andel elever har även fyllt i att de inte har betyg i kursen. Med största sannolikhet har elever som inte läst kursen antingen fyllt i – som tanken var – *ej betyg* alternativt lämnat rutan blank, vilket omöjliggör en säker beräkning av internt bortfall., undantaget i de fall elever inte svarat alls på frågan om betyg i gymnasieskolan.²²⁷

Sammanfattningsvis kan vi sett till betyg i kärnämnen sluta oss till att det är fråga om en grupp elever med en myckenhet av egen förvärvat utbildningskapital som läser gymnasieskolans mest avancerade språkkurser. I karaktärsämnet engelska B når eleverna också goda betygsresultat, nära på nio av tio elever når även här något av de högre betygen. För de mer avancerade kurserna kan nämnas att av de elever som erlagt betyg i svenska C och engelska C uppnår samtliga ett godkänt resultat eller högre.

Inte bara ett – men flera! Elevers språkliga kapital

Språken i grundskolan

Elever påbörjar sitt språkval i grundskolan under sitt sjätte eller sjunde läsår. Eleverna möter således relativt tidigt ett andra, och i vissa fall ett tredje, främmande språk. Rimligt är att anta att de elever som når de mest avancerade nivåerna i ett modernt språk läst detta språk även i grundskolan och med goda betygsframgångar sett till den bild som tecknas i forskningsgenomgången över de stora avhoppen från språk av endera skälet. Av nedanstående tabell framgår antalet elever som läst ett visst språk som B-språk i grundskolan samt betygsfördelningen inom språken.

Tabell 20. Betyg i B-språk i grundskolan, andelar

%	Antal	G	VG	MVG	Vet ej	Missing	Total
Franska	170	3,5	15,9	80,0	,6	0,0	100,0
Tyska	96	3,1	20,8	76,0	0,0	0,0	100,0
Spanska	84	2,4	7,1	89,3	0,0	1,2	100,0
Missing	3	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Total	353	3,1	15,0	80,5	,3	1,1	100,0

²²⁵ Se vidare Krih & Lidegran i Praktiske Grunde 2010 nr4

²²⁶ För den intresserade finns tabeller bifogade i appendix samt programstrukturer för NV och SP.

²²⁷ Från tabell 50 i appendix kan utläsas att andelen *missing* är som lägst för svenska B där endast 2,5 % inte avgett något svar. Detta kan jämföras med Matematik E där 26,3 % inte angett svar.

Stämmer då hypotesen att eleverna övervägande fortsatt med sitt språkval från grundskolan? Eleverna tillfrågades om huruvida de fortsatt med sitt B-språk från grundskolan i gymnasiet och denna hypotes får övervägande stöd. 1,7 % – det vill säga 6 elever svarar att de inte fortsatt med sitt B-språk i gymnasiet. Intressant är att endast två av dessa elever angett att de även läst ett C-språk i grundskolan i vilket de fortsatt sina studier i gymnasiet. Ytterligare en elev som inte fortsatt med sitt B-språk från grundskolan men har istället läst sitt modersmål. Resterande tre förefaller vare sig ha anknytning till land i vilket deras avancerade språk talas, eller ha läst språket i grundskolan. Det är synnerligen svårt för en elev att läsa in språkens samtliga steg i gymnasieskolan, men dessa tre elever är exempel på att det inte är helt omöjligt. Men är det då inte de elever med låga betyg som bytt sitt språk? Nej, så är inte fallet. Vid en korstabulering kan påvisas att av de elever som inte fortsatt med sitt B-språk från grundskolan hade fem av dessa VG eller högre emedan den sista inte angett något betyg.

En stor andel av eleverna anger sig ha läst även ytterligare ett modernt språk i grundskolan. Närmre en fjärdedel av eleverna, 87 stycken, har svarat att de även läste ett C-språk i grundskolan. Det innebär således att 24,6 % av eleverna läste flera språk redan relativt tidigt under sin skolgång. Det är anmärkningsvärt att var fjärde elev i denna elevgrupp läst flera språk redan i grundskolan givet att tidigare studier kunnat påvisa att C-språk i grundskolan är en tämligen marginell företeelse.²²⁸ Som tabell 18 visar nåddes även i C-språket goda resultat sett till betygen.

Tabell 21. Elevernas betygsframgångar i C-språk i högstadiet, andelar

%	Antal	G	VG	MVG	vet ej	ej läst	Missing	Total
Franska	14	7,1	21,4	64,3	7,1	0,0	0,0	100,0
Tyska	31	3,2	9,7	80,6	0,0	0,0	6,5	100,0
Spanska	26	7,7	15,4	76,9	0,0	0,0	0,0	100,0
Annat	16	6,3	18,8	75,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Nej, inget C-språk	258	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Missing	8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Total	353	1,4	3,7	18,7	,3	73,1	2,8	100,0

Språkstudierna i gymnasieskolan

Ingen elev tror sig om att bli underkänd i det aktuella språket, vilket inte bör förvåna någon. En intressant skillnad går att utläsa mellan elever som läst steg 6 och de som läst steg 7. De elever som fortsatt att läsa det mest avancerade steget i gymnasiet tror sig i lägre utstäckning om att nå något av de högsta betygen VG eller MVG. I synnerhet eleverna i spanska sticker ut med en högre andel elever som tror sig om att endast uppnå ett G.

Ett annat särdrag för denna grupp elever som valt att fördjupa sig i moderna språk på en så pass djup nivå att den överlappar den första terminen i valt språk vid högskola/universitetstudier är att det är mycket vanligare bland dessa elever att läsa ett andra språk utöver det språk man studerat på djupet. Mer än var tredje elev (37,4 %) har även läst vad som tidigare benämndes som C-språk, det vill säga dessa elever har gjort ett andra språkval i vilket de tagit betyg. Vanligast förekommande var att något av de fem största moderna språken valdes som C-språk. Av de 132 elever som läst flera språk var spanska mest frekvent förekommande som andra språkval (31,8) följt av franska (16,7) tyska (15,9) italienska (15,2) och slutligen ryska (7,6).²²⁹ Närmre 13 % av eleverna som läst ett C-språk har gjort ett annorlunda språkval, bland de övriga språk som studerats av eleverna återfinns arabiska, danska, japanska, kinesiska, persiska och latin. Av de här listade språken är det endast latin som inte räknas som ett modernt språk utan som ett eget ämne i sig med egna kurs- och ämnesplaner. I detta fall har det dock räknats till de övriga C-språken givet att eleverna inte på någon annan fråga har kunnat ange studier i latin som ett av de språk de läst i gymnasieskolan.

²²⁸ Bertilsson & Börjesson 2010 s 19-20.

²²⁹ Procentsatser beräknat på antal elever som läst ett C-språk, dvs 132 stycken. Se tabell 56 i appendix

Frånsett latin kan övriga språk läsas som såväl modersmål som modernt språk i svensk gymnasieskola.²³⁰

Tabell 22. Betyg efter högst lästa steg och språk samt betygsgenomsnitt för samtliga elever efter språk, oavsett steg. Andelar.

	B-språk	Antal	B-språk betyg			Pågår	Missing	Total
			G	VG	MVG			
steg 6	Franska	21	7,8	29,1	56,3	1,0	5,8	100,0
	Tyska	103	0,0	14,3	76,2	4,8	4,8	100,0
	Spanska	52	1,9	25,0	67,3	0,0	5,8	100,0
	Total	176	5,1	26,1	61,9	1,1	5,7	100,0
Steg 7	Franska	77	13,4	28,4	49,3	0,0	9,0	100,0
	Tyska	67	10,4	23,4	59,7	1,3	5,2	100,0
	Spanska	31	19,4	45,2	29,0	3,2	3,2	100,0
	Ryska	2	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	Total	177	13,0	28,8	50,8	1,1	6,2	100,0
Total	Franska	98	10,0	28,8	53,5	0,6	7,1	100,0
	Tyska	170	8,2	21,4	63,3	2,0	5,1	100,0
	Spanska	83	8,4	32,5	53,0	1,2	4,8	100,0
	Ryska	2	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	Total	353	9,1	27,5	56,4	1,1	5,9	100,0

Finns det skillnader i elevers benägenhet att välja till ett språk beroende på vilket språk de läst som B-språk? Ja, så förefaller faktiskt vara fallet. Varannan elev som har franska som B-språk, var tredje med spanska som B-språk och drygt var femte elev med tyska som B-språk har även studerat ett C-språk i gymnasiet. Det är intressant att notera att det är framförallt inom det flickdominerade fransämnet, där vi från Skolverksstatistik såväl som utifrån enkätsvaren även sett att en högre andel föräldrar med långa eftergymnasiala utbildningar, där störst andel elever väljer till ytterligare ett språkval. Minst lika intressant är det därmed att det är näst vanligast bland elever som har spanska som B-språk att läsa till ytterligare ett språkval sett till spanskans något lägre sociala rekrytering. Gemensamt för franskan och spanskan är att det är flickdominerade språk till skillnad från tyskan som har en betydligt mer jämn könsfördelning. Benägenheten att läsa fler språk förefaller således vara högre hos flickor. Sett till elevernas kön är 79,5 % av de elever som läst fler än ett språk i gymnasiet inom gruppen av avancerade språkelever flickor.²³¹ Andelen flickor är med andra ord cirka 5 procentandelar högre i gruppen elever som läst flera språk än i såväl det insamlade enkätaterialet som i elevpopulationen som helhet.²³² Sett till benägenheten att läsa till även ett C-språk inom könen framträder en något mer nyanserad bild omkring var tredje pojke samt två av fem flickor läser flera språk i gymnasiet.²³³

Tabell 23. Benägenhet att läsa fler språk. Efter elevens B-språk, andelar.

B-språk					
	Franska	Tyska	Spanska	Ryska	Totalt
Läst C-språk	50,6	19,4	66,3	50,0	62,6
Ej C-språk	49,4	80,6	33,7	50	37,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	170	98	83	2	353

Ett rimligt antagande är att detta uppstår mot bakgrund av vilka program och inriktningar eleverna läst, SP rymmer som bekant en renodlat språklig inriktning (vilken läses övervägande av flickor till skillnad från SP som helhet) vilket rent krasst öppnar möjligheter för såväl fördjupade studier i ett språk såväl som studier på mer grundläggande nivå i flera språk emedan detsamma inte

²³⁰ Gymnasieförordningen 2010:2039 Kapitel 4 §10 Eftersom latin inte hade en egen fråga behandlas det genomgående som ytterligare ett språkval.

²³¹ Se tabell 57 i appendix

²³² Jämfört med könsfördelningen för steg 6 läsåret 2011/-12 73,3 % flickor 26,7 % pojkar.

²³³ Se tabell 58 i appendix

gäller för NV programmet inom vilka eleverna dessutom läser färre obligatoriska språkkurser.²³⁴ I detta fall skulle förklaringen gentemot gymnasieprogram vara en sanning med modifikation då en av tre elever som läst flera språk i gymnasieskolan läser NV programmet.²³⁵

Om vi studerar benägenheten hos elever, flickor och pojkar, inom de olika programmen att läsa fler språk än ett i gymnasieskolan får hypotesen som formulerats ovan visst stöd. 52 % av eleverna som läser SP har läst flera språk i gymnasieskolan, motsvarande andel på NV är 26 %. Några större skillnader mellan könens benägenhet inom respektive program att välja till ännu ett språk går inte att utläsa, det skiljer på sin höjd fem procentandelar mellan pojkar och flickor. Att läsa flera språk är således dubbelt så vanligt förekommande inom SP än inom NV, vilket troligen kan förklaras gentemot de ramar som programstrukturen sätter. Därmed blir de elever som inom snäva ramar dels förmår studera ett B-språk på djupet samt gör rum för ett C-språk en tämligen unik skara.

Tabell 24. Gymnasieelevers benägenhet att läsa flera moderna språk efter gymnasieprogram och kön, andelar

			Gymnasieprogram			
Total, antal			NV	SP	ES	Total
Pojkar	C-språk	27	23,0	54,2		31,8
	inget språkval	58	77,0	45,8		68,2
	Total	85	100,0	100,0		100,0
Flickor	C-språk	105	28,4	51,7	0,0	40,5
	inget språkval	154	71,6	48,3	100,0	59,5
	Total	259	100,0	100,0	100,0	100,0
Total	C-språk	132	26,4	52,0	0,0	38,4
	inget språkval	212	73,6	48,0	100,0	61,6
	Total	344 ²³⁶	100,0	100,0	100,0	100,0

Av naturliga orsaker kan eleverna inte läsa samma språk som B- och C-språk och det är därför av intresse att undersöka vilka C-språk som valts av elever som läst exempelvis tyska. Några intressanta mönster framträder. De elever som har tyska som B-språk väljer framförallt franska som C-språk (31,6) följt av spanska (26,3).²³⁷ Elever som har franska som B-språk väljer framförallt spanska som C-språk (44,0) följt av tyska (21,4) och italienska (17,9). Elever med spanska som B-språk väljer framförallt franska som C-språk (53,6) följt av ryska (17,9). Elever som har läst ett romanskt språk fortsätter således i hög utstäckning att läsa ytterligare ett romanskt språk, medan elever som läst den germanska tyskan väljer till franska.²³⁸

Tabell 25. Benägenhet hos elever med olika språkval att välja till ett visst C-språk – antal

B-språk	C-språk						Total	Total, antal
	Franska	Tyska	Spanska	Italienska	Ryska	Annat		
Franska	0,0	21,4	44,0	17,9	2,4	14,3	100,0	84
Tyska	31,6	0,0	26,3	15,8	15,8	10,5	100,0	19
Spanska	53,6	10,7	0,0	7,1	17,9	10,7	100,0	28
Ryska	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	1
Total	16,7	15,9	31,8	15,2	7,6	12,9	100,0	132

²³⁴ Skolverkets betygsstatistik rapport 356 Könsfördelning inom program tabell 1B s.64. Återigen hänvisar jag den intresserade läsaren till Lidegrans resonemang om pluggämnen kontra begåvningsämnen. Lidegran 2009 210–212.

²³⁵ I tabell 43 i appendix framgår att SP programmet är ungefär dubbelt så stort vad avser antal elever som läser detta gentemot NV programmet. Tillsammans är dessa två studieförberedande program gymnasieskolans största och samlar gemensamt närmre 40 % av samtliga elever.

²³⁶ De elever som inte angett kön eller program är inte medräknade i analysen.

²³⁷ Med reservation för att det rör sig om synnerligen få elever inom respektive språk, se tabell i appendix. Exempelvis läste endast 19 av eleverna med tyska som B-språk även ett C-språk.

²³⁸ Av de idag vanligast förekommande språkvalen inom ramen för moderna språk är det tyska och franska som har funnits med sedan grundskolans införande 1962. Spanska tillkom som nytt valbart språk i grundskolan 1994 Malmberg 1999 s 8. Förklaringen till val av franska/tyska som C-språk kan möjligen kopplas till dessa språks anciennitet i svenskt skolväsendet men lyckas inte riktigt skriva fram det. Det finns en logik i att läsa flera språk inom samma språkfamilj, men att de som läst ett germanskt språk väljer till franska som andra språkval kan kanske förklaras med språkens historia i svensk skola genom tiderna.

Få elever i gymnasiet väljer att läsa ett andra språkval, C-språk beskrivs av Bertilsson & Börjesson varande ett marginellt fenomen i såväl grund- som gymnasieskolan. Det gör att de elever i enkätunderlaget som inte läser bara två främmande språk utöver engelska, utan som även läser såväl ett tredje (5,9 %) som ett fjärde (1,7 %) modernt språk av synnerligen ovanliga. Bland de elever som läst ett D-språk har hälften, 10 elever, läst tyska, spanska eller italienska medan de resterande 11 eleverna som fjärde språkval valt japanska (1st), kinesiska (2st) eller latin (8st). De elever som gjort ett femte språkval är en grupp elever som studerat latin.²³⁹

Transnationella tillgångar – beresta elever som investerar i studier utomlands

När eleverna tillfrågades om varför de valt att läsa språk angav störst andel elever, över 60 %, att det faktum att de *gillar att resa* var en viktig eller mycket viktig anledning till att de valt att fördjupa sig i ett visst främmande språk. Det är en synnerligen berest grupp elever som läser gymnasieskolans mest avancerade språkkurser. Knappa 3 % anger att de aldrig semestrat utomlands och det interna bortfallet är lågt, 0,8 %. Detta innebär i praktiken att så gott som samtliga elever, 98,9 %, som svarat på enkäten har genomfört minst en resa utomlands, antingen på egen hand eller tillsammans med familjen.²⁴⁰ Det stora flertalet av eleverna har dessutom rest relativt frekvent, 89,2 % har gjort fler än fem resor, 8,2 % minst tre resor men inte fler än fem, emedan endast en handfull elever gjort endast en eller ett par utlandsresor.

Hur vet vi att detta är anmärkningsvärt? I en tidigare studie från vårterminen 2010 som riktade sig till elever i Uppsala kommuns gymnasieskolor som läste engelska c ställdes identiska frågor till eleverna om utlandsresor med och utan föräldrar. Då uppdagades att fyra av fem elever någon gång semestrat utomlands med sin familj och närmre tre av tio även på egen hand. Dock angav 24 % av eleverna att de aldrig besökt ett engelsktalande land.²⁴¹ Någon specifik fråga om elevers totala resande ställdes inte, men utifrån enkätsvaren kan vi vid en ny granskning konstatera att 10 % av eleverna i den undersökningen inte rest utomlands, vare sig med familj eller på egen hand. I sammanhanget bör nämnas att ett av huvudresultaten från nämnd studie fann att det var synnerligen resursstarka elever, från hem med en myckenhet av såväl nedärvt som egenförvärvat utbildningskapital som återfanns på kursen engelska C i Uppsala, även om någon generalisering till riket inte gjordes med hänsyn till den specifika akademiska prägel som gymnasieskolorna i Uppsala kan sägas ha.²⁴² I denna enkätstudie finner vi således en grupp individer som är än mer partikulära än den grupp elever i avancerad engelska som undersöktes i Uppsala.

Vart eleverna rest eller semestrat illustreras av nedanstående figur. Fler än nio av tio elever har rest till länder där elevens B-språk talas samt till vad som i enkäten klassificerats som andra länder, det vill säga länder där ingendera av elevens språkval talas och där engelska inte är det officiella språket. Andelen elever som rest till land där deras C-språk talas kan tyckas förvånansvärt hög givet den andel av eleverna som läst C-språk i gymnasieskolan. Den höga siffran beror i detta fall på att det i frågan inte gjorts någon skillnad i om eleven läst ett C-språk i grundskolan eller i gymnasiet.²⁴³

Sett till antalet utlandsresor får inga direkta skillnader att utläsa mellan de elevgrupper som läst de olika moderna språken. Däremot skiljer det sig en del till vilka områden eleverna rest, eller inte

²³⁹ Det har redan poängterats att latin inte är ett klassas som ett modernt språk, men det är likväl ytterligare ett språk som eleverna förvärvat kunskaper i. 15 elever, det vill säga närmre en av 20 av eleverna som deltagit i studien har studerat latin. Latin må vara utdött som ett talat språk, men är likväl ett språk med betydelse för samtiden och inte minst för språkstudier då det i mångt och mycket kan anses vara nyckeln till de europeiska språken.

²⁴⁰ I enkätmaterialet finns ett partiellt bortfall för två individer som svarat på följdfrågorna om vart de semestrat, men inte antalet resor gjorda. I det ena fallet framgick av svaren eleven gett att denna gjort fler än fem resor, medan det för den andra eleven var något knivigare att avgöra utifrån påföljande svar. Därför kodades det för denna elevs in att eleven gjort 1 resa

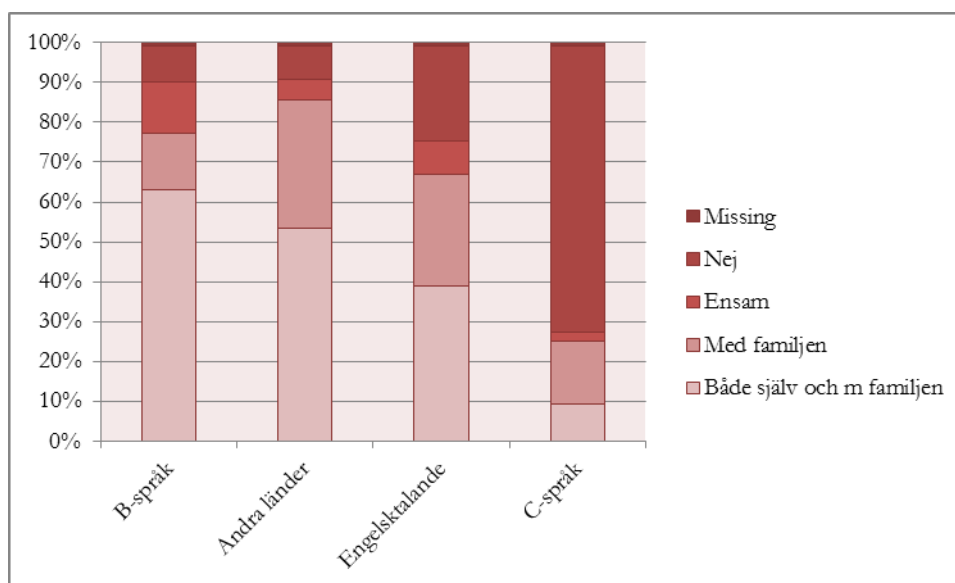
²⁴¹ Krigh, Josefine Examensarbete lärarprogrammet VT-10.

²⁴² Se exempelvis Lidegran 2006.

²⁴³ En korstabell gjordes med ytterligare ett lager för att se huruvida det förekommer elever som missförstått frågan. Denna påvisade att undantaget fem elever så har samtliga elever som sagt sig ha rest till land där deras C-språk talas läst ett C-språk någon gång under sin skoltid. Hur förklarar vi dessa fem elevers jakande svar på frågan om C-språk? Det kan vara ett utfall av två möjliga förklaringar där den första är att eleven tolkat sitt modersmål som ytterligare ett språkval alternativt det partiella bortfallet som är i det närmsta ofrånkomligt i enkäter. Eleverna kan helt enkelt av endera skälet inte fyllt i huruvida de läst ett C-språk i exempelvis grundskolan. Av framförallt läsbarhetsskäl samt den ringa mängd information denna tabell bidrar med har den utelämnats ur appendix.

rest. Exempelvis kan nämnas att de tyskstudierande i lägre utsträckning än de fransk- och spanskstuderande eleverna rest till länder där deras avancerade språk (B-språk) talas samt engelsktalande länder.²⁴⁴

Figur 3. Elevernas resande till länder/ områden

Semestrar är inte den enda utlandserfarenhet individer kan göra under sitt liv därför efterfrågades även huruvida eleverna bott utomlands under sin uppväxt samt huruvida de studerat utomlands under minst tre månader under sina gymnasiestudier och om så var fallet, vilka skäl de anger för valet att läsa utomlands.

Bott utomlands har fler än var femte elev gjort någon gång i sitt liv. (22,1 %).²⁴⁵ Eleverna angav sedan sina svar om i vilket land de bott samt under hur lång tid. Dessa svar har sedan kodats om till fasta svar för område samt tid räknat i antal hela år som eleven levt utomlands under sin uppväxt. Det stora flertalet av de elever som under sin uppväxt bott utomlands har bott i något annat Europeiskt land (70,5 %) under en tid som var kortare än två år (55,4 %).²⁴⁶

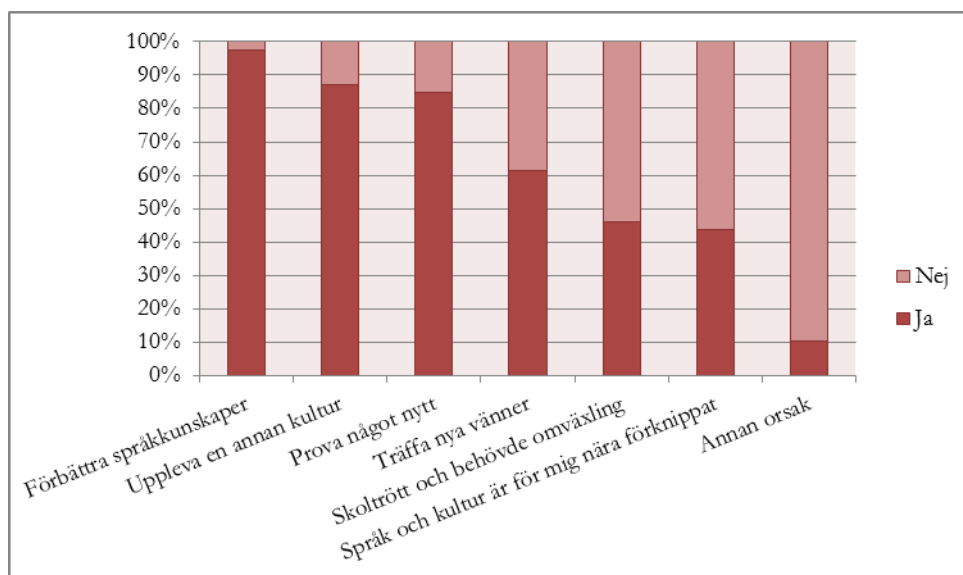
Studerat utomlands under sin gymnasietid är det färre elever som gjort. Att påstå att endast 11,1 % av eleverna någon gång studerat utomlands är inte heller rättvist då det faktiskt är nära nog en på tio av eleverna som har investerat i studier i ett annat land än det egna. Länderna där eleverna studerat är följande Argentina, Frankrike, Nya Zeeland, Spanien, Tyskland, USA. Frankrike är det land där flest elever studerat under sin utbildning vilket kan förklaras av att en av de deltagande gymnasieskolorna i materialet har en profilering inom de studieförberedande programmen inom vilka eleverna läser en hel termin förlagd vid en skola i utlandet. Varför har eleverna valt att studera utomlands? Nedanstående figur anger hur stor andel av de elever som genomfört utlandstudier som angett respektive alternativ som en av orsakerna till att de valt att studera utomlands. Förbättrade språkkunskaper, att uppleva en ny kultur samt att pröva på något nytt är det som störst andel av eleverna angivit som skäl. Övriga orsaker som angavs var följande: *bra erfarenhet, utveckla mig själv samt jag ville prova att klara mig själv.*

²⁴⁴ Se tabell 59 i appendix

²⁴⁵ 1,7 % har inte besvarat frågan vilket innebär att 76,2 % svarat att de inte bott utomlands under sin uppväxt.

²⁴⁶ Svaren har konsekvents rundats av neråt till närmaste helår undantaget för elever som säger sig ha vistats utomlands en tid kortare än ett år alternativt en tid utöver tio år för att söka begränsa tidsintervallen. Se tabell 60 i appendix.

Figur 4. Av eleverna angivna orsaker till valet att studera utomlands

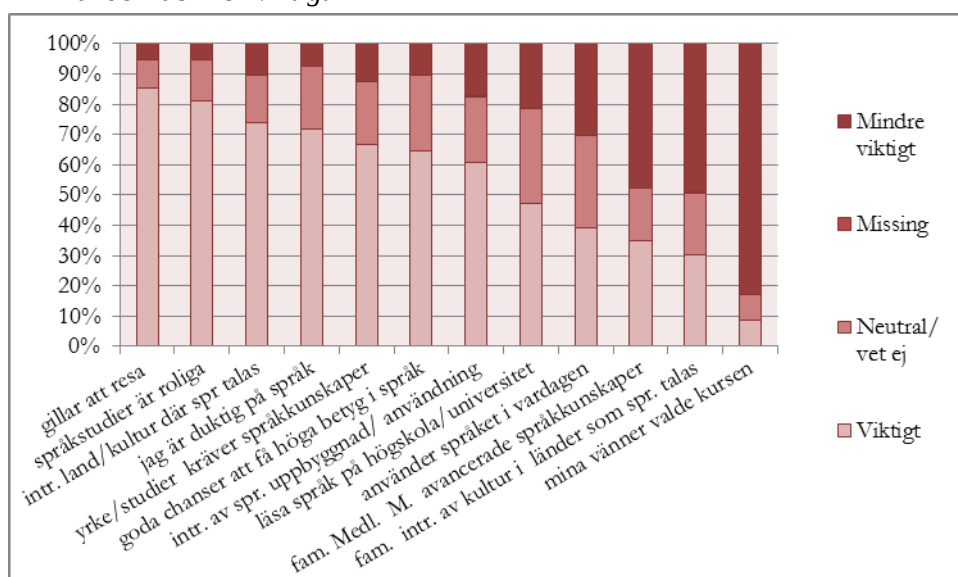

Språk i nutid, på fritid och i framtid – elevers språkliga praktiker och hållningar

Intresse för resande och ett kulturellt intresse viktigt för avancerade språkval

Vad är det då som gör att elever väljer att läsa språk på en mycket avancerad nivå redan i gymnasieskolan? Nedan redovisas två diagram över hur eleverna svarat på frågan ”av vilken anledning/-ar valde du att läsa språk till och med. steg 6 och/eller steg 7?” i vilka eleverna har fått skatta olika tänkbara orsaker till att de valt att fördjupa sig i språk. Oavsett om alternativen rangordnas efter om eleven angett att något var ”mycket viktigt” som figur 6 visar, eller om vi väger samman elevsvaren för ”viktigt” med ”mycket viktigt” som figur 5 visar, framträder tre av alternativen som de viktigaste anledningarna till att eleverna valt att fördjupa sig i språk. Dessa orsaker är som följer: *gillar att resa* att *språkstudier är roliga* samt *intresse för land/kultur där språket talas*. Om vi jämför elevernas skattningar mellan de elevgrupper som läst de skilda språken så följer de fransk- och spansktalandes skattning mönstret för gruppen som helhet emedan de tyskstudierande uppvisar ett avvikande mönster; resandet är fortsatt viktigast följt av att språkstudier är roliga – men det är inte intresset för de land/ länder där språket talas som blir det tredje viktigaste skälet till fördjupade språkstudier utan det faktum att de tyskstudierande eleverna anser sig vara duktiga på språk.

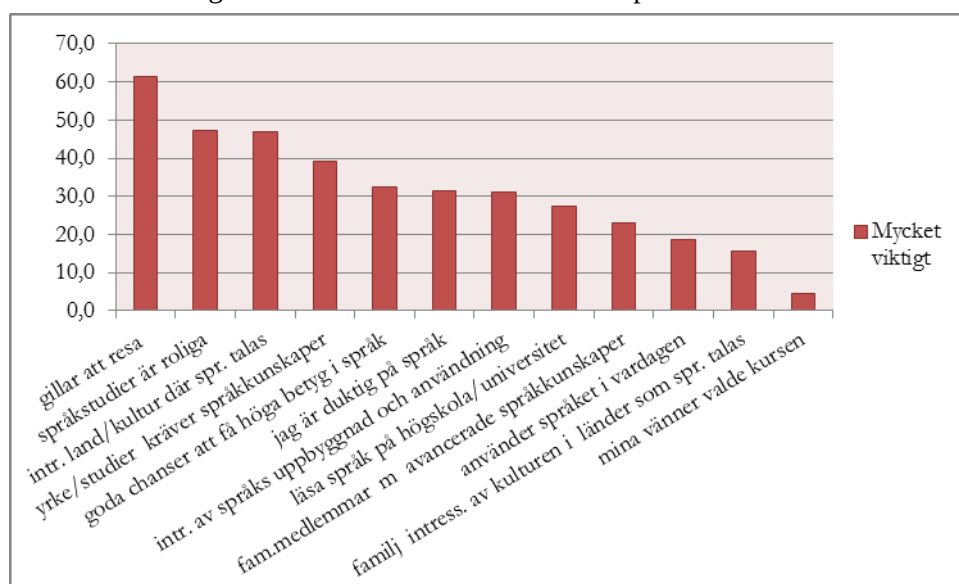
Figur 5. Elevers skattningar av vad som bidragit mest till varför de valt att läsa språk till och med steg 6 och/eller 7. Ordnat efter mycket viktigt/viktigt sammantaget samlat under rubriken *viktigt*

Intressant nog uppstår sedan skillnader mellan de två figurerna. Där viktigt vägs samman med mycket viktigt är det fjärde viktigaste alternativet om vi ser till de att eleverna upplever sig själva vara bra på språk, vilket sedan följs av en tänkt framtid med yrke/studier där språkkunskaperna behövs tätt följt av elevens chanser att få goda betyg i språk. Görs rangordningen efter vad som ansetts mycket viktigt för elevernas val att fördjupa sig i språk är framtida yrke/studier där språket behövs viktigare än att chansen att få goda betyg i språk, som sedan följs av att eleven anser sig vara duktig på språk.

Summan av det hela är att det är andra faktorer än betyg och elevens kunskaper som lockar med språkstudier såsom; ett intresse för resande, ett intresse för länder/kultur där språk talas och inte minst viktigt av allt så upplevs språkstudier som roligt.

Figur 6. Elevers skattningar av vad som varit viktigast för deras val av avancerade språkkurser. Ordnat efter andelen elever som angett att alternativet varit mycket viktigt för deras val att läsa avancerade språkkurser.

Eleverna ombads även att ange det alternativ som varit det i särklass viktigaste för deras val att läsa avancerade språkkurser i gymnasiet. Här framträder ett tredje svarsmönster som delvis skiljer sig från de två tidigare redovisade, men ligger närmre det mönster som framkommer om man ser

till andelen elever som angett något vara mycket viktigt för deras språkval. Det vanligaste svaret här är att språkstudier är roliga (27,7 %) följt av att eleven gillar att resa och därmed har nytta av språkkunskaperna (18,7 %) eleven tänker sig yrke/studier där de behöver använda sig av språkkunskaper (12,7 %) och som fjärde mest frekvent förekommande svar anges att eleven är intresserad av det land/de länder där språket talas och dess kultur.

Språk, varken särskilt lätt eller särskilt svårt

Ser vi till samtliga elever som deltagit i enkäten anger de allra flesta att språkstudier varken är att anse som vare sig svåra eller lätta (39,9) alternativt att språkstudier är att betrakta som svåra (36,3). En betydligt mindre andel av eleverna anser att språkstudier är lätta eller mycket lätta (18,7) emedan dryga 4 % anser att de är mycket svåra.

Det går att urskilja skillnader mellan elevgrupperna som läst franska, spanska och tyska. En större andel av de elever som läst franska upplever studierna som svåra, emedan de tyskstuderande i högre utsträckning studierna vara lätta, de spanskstuderande anser i högst utsträckning att språkstudier vare sig är svåra eller lätta. Följaktligen är det inte särskilt förvånande att en något större andel av de franskstuderande ägnar fler timmar i veckan åt självstudier, 21,8 % ägnar mer än två timmar i veckan åt självstudier. Bland tyskstuderande anger 45,9 % att de ägnar mindre än en timma per vecka vilket kan jämföras med 37,6 % av de franskstuderande och 31,3 % av de spanskstuderande eleverna. Spanskstuderande sticker ut genom att de är de i högst utsträckning anger att de inte ägnar sig åt självstudier i språket över huvudtaget.

Den tid som läggs ner på självstudier inför ett prov är något mera spridd, även om en större andel av de spanskstuderande eleverna anger att de inte har några prov, alternativt att de inte studerar alls inför de prov de har.²⁴⁷

Att tala anses viktigare än att skriva

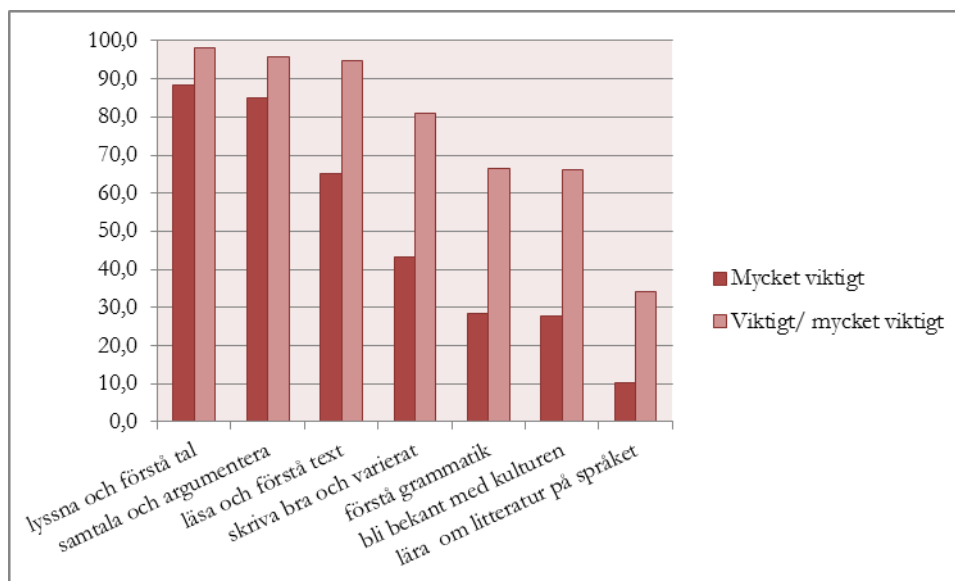
De grundläggande språkliga färdigheterna delas normalt sett in i produktiva färdigheter, det vill säga att tala och att skriva emedan de receptiva färdigheterna innefattar hörförståelse och läsförståelse. Lyssna och tala, läsa och skriva – eleverna förefaller synnerligen samstämmiga om vilka färdigheter som är viktiga att kunna när det gäller språk och sett till hur stor andel av dem som svarat att något är viktigt och/eller mycket viktigt att kunna är det en övervikt för den receptiva färdigheten före den produktiva färdighet som svarar mot den receptiva; att lyssna före att tala, att läsa före att skriva. Det bör noteras att det är de färdigheter som krävs för muntlig kommunikation som eleverna anser allra viktigast före dess motsvarighet, den skriftliga kommunikationen.

Skillnader mellan de elevgrupper som läser de olika moderna språken på avancerad nivå är mycket små undantaget när det kommer till två aspekter av språkliga färdigheter; att lära sig om målspråkslänternas kultur samt om litteratur författad på språket. Spanskstuderande fäster störst värde vid dessa aspekter av språkinläring, 41,0 % att jämföra med 27,6 % av de franskstuderande och 16,3 % av de ryskstuderande anser att det är viktigt att lära sig om kulturen i målspråkslänternas. Skillnaderna är mindre vad avser litteratur men även här sticker de spanskstuderande ut (14,5 %) följda av de franskstuderande (11,2 %) och de tyskstuderande som i låg grad (5,1 %) anser att det är mycket viktigt att lära sig om litteratur på språket.²⁴⁸

²⁴⁷ Se tabell 66 till och med 67 i appendix.

²⁴⁸ Se tabell 68 i appendix.

Figur 7. Vad är viktigt att kunna? Andel elever som angett att en viss färdighet är viktig att behärska

Något annorlunda ter sig bilden när eleverna tillfrågas om hur bra de själva är på de olika språkliga färdigheter de nyss värderat som olika viktiga att kunna. Nedanstående figur är ordnad efter hur stor andel elever som angett sig vara bra, eller mycket bra inom olika språkliga områden. Här är det de receptiva färdigheterna, läsa och lyssna som störst andel elever instämmer i att de behärskar, följt av förståelsen av kulturen och slutligen de produktiva färdigheterna att skriva och tala. Det råder således en diskrepans mellan vad elever anser viktigt att lära i språk, och vad de faktiskt anser ha lärt sig och därmed behärska.

Att det är svårt att få ett ordentligt flyt i ett främmande språk i den svenska kontexten där tillfällena för att nyttja sina språkkunskaper är få kan spela in. Hur ofta har man anledning att prata franska med kvinnans om sitter i kassan på ICA, eller tyska med grannen? Tidigare forskning har funnit att elever anser det mer effektivt och attraktivt att lära sig språk utomlands, i något av målspråksländerna.²⁴⁹ Generellt har de kartläggningar som gjorts av språkstudiet i svensk skola funnit att eleverna i låg utsträckning exponeras för målspråket.²⁵⁰

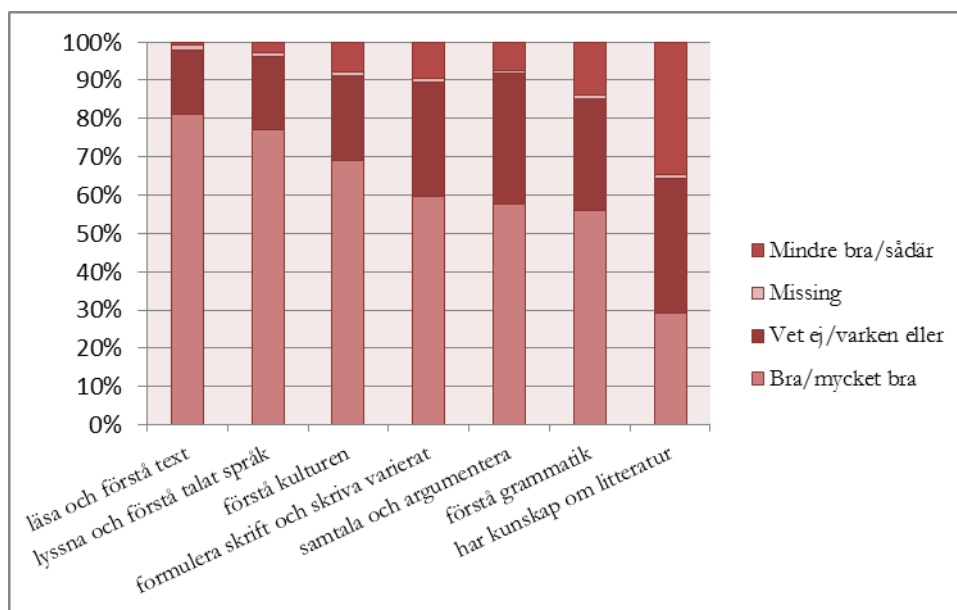
Även när det kommer till elevernas uppskattade kunskaper kan skönjas skillnader mellan de olika språkgrupperna. Exempelvis kan nämnas att spansk- och tyskstuderande i högre utsträckning (20 procentandelar) anser sig kunna förstå talat språk bra. Genomgående anser tyskstuderande sig i något högre grad behärska de olika färdigheterna bra i jämförelse med de romanska språken, i synnerhet gentemot de franskstuderande, med få undantag. Spanskstuderande anser sig i högst utsträckning bra på att förstå kulturen i målspråksländerna emedan de franskstuderande i högre grad anser sig ha goda kunskaper om litteratur skriven på språket.²⁵¹

²⁴⁹ Thorson et al. 2003 s19-20

²⁵⁰ Skolinspektionen 2000. Här bör anmärkas att det huvudsakligen handlar om de lägre stegen i moderna språk och att vi därmed inte bör generalisera alltför hårt till de mest avancerade kurserna, vars pedagogiska och didaktiska tillämpning inte studerats i denna undersökning.

²⁵¹ Se tabell 70 i appendix.

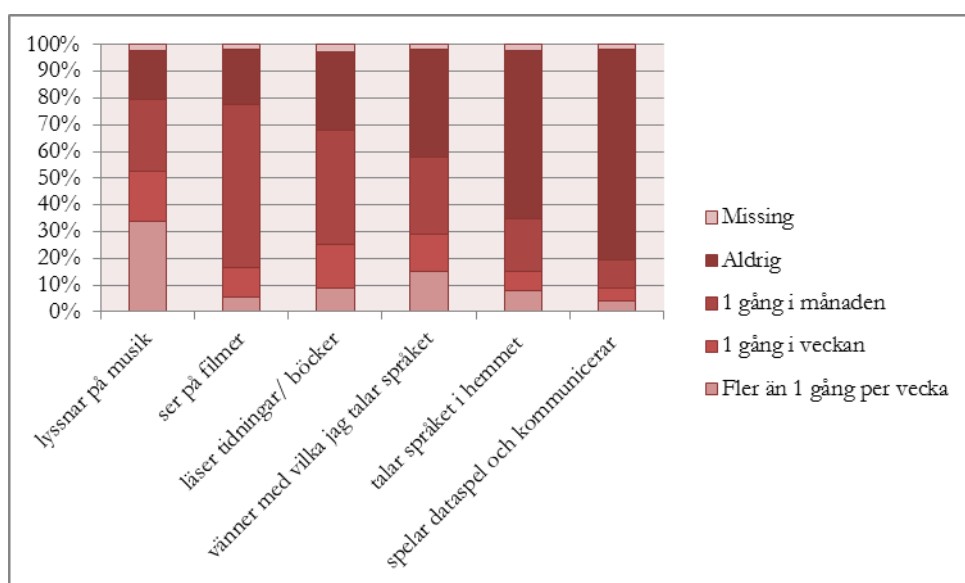
Figur 8. Vad kan eleverna enligt dem själva?

Eleverna använder sina språk på fritiden

Gällande det första främmande språket som elever möter i skolan – engelska – fann jag i en tidigare studie att eleverna värderar användandet i språket högt och att majoriteten av eleverna frekvent hade kontakt med språket via visuella, audiella såväl som tryckta medier. Engelska är ett språk som naturligt förekommer i vår vardag via olika medier, så till den grad att det till och med höjts röster som hävdar att engelska är i det närmsta ett naturligt andra språk för dagens svenskar. Riktigt så förhåller det sig inte med andra främmande språk, det faller på den språkintresserade att aktivt söka kontakt med språket på olika sätt och vis. Mot bakgrund av denna kunskap tillfrågades eleverna i enkäten om användningen av deras B-språk i vardagen. Figuren är organiserad efter andelen elever som någon gång använder språket på ett visst vis i vardagen. Det är framförallt via musik, filmer och olika former av skrifter som eleverna kommer i kontakt med språket, men även en ansevärd andel av eleverna anger att de talar språket antingen med vänner (60 %) eller i hemmet (35 %).

Figur 9. Användning av B-språket i vardagen

Slutsatsen kan därmed dras att de i skolan förvärvade kunskaperna i språk praktiseras såväl i familjen, som tillsammans med vänner genom att språket talas i olika sammanhang samt att

eleverna via musik, filmer och tryckta medier regelbundet har nytta och glädje av sina språkkunskaper.

Men även här finns det skillnader mellan de olika grupperna av elever som fördjupat sina studier i franska, tyska och spanska. Exempelvis har fransk- och spanskstuderande det gemensamt att de i högre utsträckning ser på film och lyssnar på musik på målspråket än vad de fysikstuderande gör, här skiljer över 20 procentenheter mellan de romanska språken och det germanska. Tyskstuderande å sin sida har i högre utsträckning nytta av sitt språk när de spelar datorspel. Att tala språket med vänner är det i högst utsträckning spanskstuderande elever som gör, 68,7 % att jämföra med 54,1 % respektive 54,7 % av de tysk- och franskstuderande eleverna.²⁵²

Going abroad or staying home? Elevers framtidsplaner för studier och arbete inom och utom Sverige

Vi har sett att det är en meritokratiskt såväl som socialt synnerligen selekterad grupp elever som läser gymnasieskolans mest avancerade kurser i moderna språk. Det är en berest grupp som övervägande också har en myckenhet av transnationellt och språkligt kapital i den egna familjen i form av föräldrars språkliga förmågor och erfarenheter av arbete och studier utomlands. När eleverna tillfrågas om huruvida de tänkt sig att läsa vidare vid universitet eller högskola någon gång efter gymnasiet slut svarar de i mycket låg utsträckning rakt av nej på den frågan (0,6) emedan det stora flertalet (93,2 %) tänker sig vidare studier.²⁵³

Men hur blir det då med fortsatta språkstudier? Inte heller på denna fråga svarar eleverna i någon högre utsträckning rakt av nej, men inte heller direkt jakande. 38,0 % tänker sig att läsa språk vid universitet högskola medan 9,3 % tänker sig att läsa vidare, men inte via den högre utbildningen. Således finner vi att över 40 % av eleverna inte bestämt sig för huruvida de avser fortsätta med sina språkstudier eller ej. Möjligen skulle detta kunna bero på att de redan läst språk på en så pass avancerad nivå att de anser sina språkliga studier fullt tillräckliga för framtiden. Med andra ord har de följaktligen redan förvärvat nog av det symboliska kapital som utgörs av språkkunskaper. Om detta kan dock endast hypoteser formuleras, och detta får därmed bli en fråga för vidare forskning – huruvida avancerade studier av språk i gymnasieskolan leder till vidare studier av språk i den högre utbildningen eller ej samt skäl för fortsatta studier eller icke fortsatta studier i språk.²⁵⁴

Vad gäller studier utomlands av något slag svarar två av tre att ja, det har de tänkt sig medan resterande övervägande säger *vet ej*, det förefaller som om det finns en motvilja hos eleverna att säga nej till eventuellt kommande möjligheter, men de saknar en klar utstakad plan för hur de gör i framtiden. Flertalet är således övervägande positivt inställda till studier utomlands.²⁵⁵

Det bör kanske inte förvåna någon att elever som investerar i de mest avancerade språkkurserna i gymnasiet kan tänka sig att bosätta sig utomlands eller att skaffa sig ett arbete inom Sverige som innebär kortare resor utomlands. Oavsett social grupp och oavsett kön finns det hos dessa elever ett stort intresse för att arbeta utomlands, eller inom ett gebit som innebär många resor.

Skillnader emellan språken

Likaväl som vi kan jämföra elevernas svar mot social klass och kön kan vi jämföra mot de språk eleverna läser på avancerad nivå. Vad avser vidare studier är det de franskstuderande eleverna som

²⁵² Se tabell 71 i appendix

²⁵³ Ett par skillnader kan utskiljas sett till elevernas sociala bakgrund och kön, en något högre andel av elever med bakgrund i den övre medelklassen är säkra på att någon gång bedriva vidare studier (96,2 %) jämfört med de lägre klasserna (88,9 %). En större andel flickor (94,3 %) än pojkar (89,8 %) tänker sig att läsa vidare i framtiden. Se tabell 74i appendix

²⁵⁴ En något högre andel flickor än pojkar tänker sig att läsa vidare i sina språk, i synnerhet utanför den högre utbildningen. Emellan de olika klasserna skiljer det desto mer vad avser avsikten att fortsätta där de lägre klasserna i låg utsträckning (22 %) anger att de tänker fortsätta läsa språk vid högskola och universitet att jämföra med övre medelklass där en betydligt större andel tänker sig vidare studier i språk inom den högre utbildningen (40,3 %). Se tabell 74i appendix

²⁵⁵ Men även här skiljer det mellan grupperna, flickor svarar i betydligt högre utsträckning att de tänkt sig att genomföra utlandsstudier än vad pojkar gör. Samma mönster upprepar sig om vi ser till de sociala grupperna, där elever ur den övre medelklassen samt flickor i högre utsträckning tänker sig utlandsstudier än motsvarande grupper.

i högst utsträckning (96,5 %) tänker sig vidare studier vid högskolor och universitet vilket kan jämföras med de tyskstuderande som i lägst utsträckning tänker sig vidare studier (87,8 %).²⁵⁶

Hur är det då med elevernas avsikt att läsa vidare i sina respektive språk? Störst andel av de elever som tänkt sig att fortsätta med sitt respektive språk på något vis är de elever som läst de romanska språken spanska (49,4) och franska (48,8) jämfört med det tyska språket (41,9). Intressant för de tyskstuderandes del är att de övervägande tänker sig att läsa språket vidare vid universitet eller högskola medan en relativt stor andel av de elever som läst något av de romanska språken tänker sig att fortsätta med sina språkstudier utanför den högre utbildningen.

Tabell 26. Fortsätta studera sitt/sina språk efter avancerat språk, andelar

	Total	Franska	Tyska	Spanska	Ryska
Ja vid högskola eller universitet	38,0	38,2	38,8	34,9	100,0
Ja men inte vid högskola eller universitet	9,3	10,6	3,1	14,5	0,0
Kanske	42,2	42,4	40,8	44,6	0,0
Nej	6,5	7,1	9,2	2,4	0,0
Missing	4,0	1,8	8,2	3,6	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Mönstret upprepar sig vad avser studier utomlands sett till elevernas avancerade språk. De spanskstuderande eleverna anger i högst utsträckning att de tänkt sig att genomföra utlandsstudier, hela 10 procentandeler högre än det genomsnittliga elevsvaret. De följs av de franskstuderande som tänker sig utlandsstudier i ungefär samma utsträckning som genomsnittet. De tyskstuderande eleverna är de som bryter mönster och i lägst grad tänkt sig att studera utomlands. Det är även de tyskstuderande eleverna som i stort utsträckning anger vet ej/ ej svar vilket är intressant då de är de som i högst utsträckning tänker sig att läsa vidare i språket inom den högre utbildningen. Kanske finns det här en polaritet mellan fortsatta studier vid ett inhemskt universitet och studier av olika slag utomlands?

Tabell 27. Studier utomlands efter avancerat språk

	Total	Franska	Tyska	Spanska	Ryska
Ja	63,5	65,9	51,0	73,5	50,0
Vet ej	29,7	30,0	34,7	22,9	50,0
Nej	3,7	2,9	7,1	1,2	0,0
Missing	3,1	1,2	7,1	2,4	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Om en sådan motsättning föreligger är det synnerligen intressant att samma mönster som det för studier utomlands uppstår när elever som läst olika språk tillfrågats om planer på arbete utanför landets gränser. Fler än tre av fyra elever kan tänka sig att arbeta utomlands oavsett språkval, i alla fall för en tid. Andelen elever som kan tänka sig utlandsarbete är högst för de spanskstuderande (89,2) och lägst för de som läst tyska (75,5). Ytterligare något som skiljer eleverna som läst de olika språken åt är den längd under vilken man kan tänka sig att arbeta utomlands. De som studerat tyska svarar i högre utsträckning än övriga språkelever att de kan tänka sig utlandsarbete under en begränsad period om max två år emedan eleverna som läst franska och spanska övervägande kan tänka sig arbete utomlands för längre perioder än så. Där förefaller som om språkstudier i tyska tycks vare en mer nationell investering än studier i franska eller spanska.

²⁵⁶ Se tabell i appendix

Tabell 28. Arbeta utomlands? Efter avancerat språk

	Total	Franska	Tyska	Spanska	Ryska
Ja för en längre period	53,0	54,1	40,8	65,1	50,0
Ja, men för en begränsad tid	29,2	28,8	34,7	24,1	0,0
Nej, men arbete i Sv. med kortare resor utomlands	4,0	4,7	3,1	3,6	0,0
Nej	2,3	3,5	1,0	0,0	50,0
Vet ej	8,2	7,6	13,3	3,6	0,0
<i>Missing</i>	3,4	1,2	7,1	3,6	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Sammanfattning

De stora europeiska språken läses på avancerad nivå av elever på studieinriktade program

Studien inleddes med en nationell översikt över de elever som läser moderna språk på avancerad nivå. Det framkommer att det övervägande är de stora moderna språken som läses på den avancerade nivån där franska är det vanligaste valet, följt av tyska och slutligen spanska. Här är spanskan följaktligen inte det populäraste språket att jämföra med de lägre nivåerna i språk där franskan är populärast som såväl fortsättnings som nybörjarspråk.

Språken är fortsatt flickdominerade på en nationell nivå men med skillnader inom de enskilda språken, franska och spanska uppvisar en övervikt av flickor emedan tyska på avancerad nivå är jämnare fördelat mellan könen om än ej helt könsneutralt. Särskiljande för gruppen elever som läser språk på avancerad nivå är även den avsevärt större andelen elever med utländsk bakgrund i jämförelse med gymnasieskolans om helhet.

De moderna språkens mest avancerade kurser, steg 6 och steg 7, läses årligen av en liten exklusiv grupp elever från hem med en myckenhet av nedärvt utbildningskapital som till såväl antal som andelar varit stabil över tid emedan steg 5 fortsatt växer sett till såväl andelar som antal. De elever som gör denna språksatsning läser nästan uteslutande på antingen det naturvetenskapliga eller det samhällsvetenskapliga programmet. Det är intressant att naturelever väljer till avancerade språkstudier, då man tänker sig att dessa elever är mer inriktade mot fördjupningar inom naturvetenskap och matematik än mot humaniora och språk, men det visar att NV även ur denna aspekt är en elitutbildning där eleverna samlar på sig tillgångar av olika slag. Det förefaller finnas en tydlig koppling mellan elevers benägenhet att läsa mer avancerade kurser i språk och förälders utbildningsnivå. En betydligt större andel elever på de avancerade språkkurserna har föräldrar som genomfört någon form av eftergymnasial utbildning, 79 respektive 77 % för steg 6 och steg 7. I jämförelse med andelen eftergymnasialt utbildade föräldrar i elevgruppen med slutbetyg från gymnasieskolan som helhet i vilken närmre hälften av eleverna har en förälder med eftergymnasial utbildning. Det är således fråga om elever med en myckenhet av utbildningskapital i bagaget.

Skolor med en myckenhet av symboliskt kapital

Det är inte vilka skolor som helst som förmår erbjuda eleverna möjligheten att läsa de allra mest avancerade kurserna i språk. Nästan samtliga skolor i materialet är att klassa som elitskolor sett till vilka positioner de intar i gymnasiefältet. Att det förhåller sig på detta vis är kanske inte att förundras över sett till de resurser, uppfinningsrikedom och kontakter som krävs för organiserandet och genomförandet av avancerade språkstudier. Det rör sig övervägande om små grupper som skall undervisas, emellanåt enstaka elever, och eleverna måste läsa in mer än en kurs per läsår i gymnasiet för att hinna med att inom ramen för gymnasietiden nå upp till språkens mest avancerade nivåer. Dessa, de avancerade språkens förutsättningar, kräver skilda organisatoriska såväl som schematekniska lösningar; samarbeten skolor emellan, samläsning med underliggande nivå, individuell handledning och anpassade extrauppgifter är några exempel på hur skolor sökt lösa språkundervisningens organisering. Kontakter med universitet och högskolor i Sverige samt med skolor på vänorter i andra länder som stöd och motor för fördjupade språkstudier är också en indikation på skolor med en myckenhet av transnationellt, symboliskt, kapital.

Undervisning på dessa villkor kräver mycket av eleverna som måste vara relativt självgående för att klara av studierna som till stora delar sker på eget ansvar med handledning.

Resursstarka överinvesterar i avancerade språkstudier

Sett i ljuset mot vilka skolor de avancerade språkelever läser vid kan vi sluta oss till att det rör sig om en synnerligen socialt och meritokratiskt selekterad grupp elever som läser de mest avancerade kurserna i moderna språk i gymnasieskolan vilket den enkätstudie som genomfördes i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund bekräftar.

Det är framförallt de tre största av de moderna språken som eleverna valt att fördjupa sig i där franska är det vanligaste valet (48,2 %) följt av tyska (27,8 %) spanska (23,5 %) och slutligen ryska (0,6 %). Elevgruppen som studerat tyska på avancerad nivå är i det närmsta könsneutralt emedan franska och spanska är flickdominerade språk. Eleverna läser övervägande något av de studieförebereidande programmen NV (47,0 %) och SP (45,9 %), närliggande varianter av SP (2,6 %), samt ES (2,8 %) enligt GY-2000. Merparten av pojkarna (71,8 %) läser naturvetenskapligt program och resterande del samhällsvetenskapligt program. Flickorna fördelar sig över SP (56,8 %) NV (39,4%) och ES (3,9 %). Pojkar som läser avancerade kurser i språk läser övervägande tyska inom ramen för NV programmet. Ungefär tre av tio (28,1 %) av eleverna har minst en förälder som är utlandsfödd, eller är själva utlandsfödda.

Det rör sig huvudsakligen om elever från synnerligen resursstarka hem sett till förälders utbildningsnivå och förälders sociala klass efter den förälder med den högsta yrkespositionen. Inga större skillnader går att skönja emellan franskan och tyskan, men däremot gentemot spanskan som har en något lägre social rekrytering än de två större språken. Gemensamt för språken är att 90 % av eleverna kommer från lägst ett medelklasshem, färre än var tionde elever har sin härkomst i ett lägre medelklass-eller arbetarklasshem. Desto högre utbildningsnivå föräldrarna innehar, desto större benägenhet förefaller deras barn ha att välja att läsa de mest avancerade kurserna i språk. Ungefär var femte elev har minst en forskarutbildad förälder. 11,3 % av mödrarna och 13,9 % av fäderna har genomgått forskarutbildning. Andelen forskarutbildade föräldrar varierar mellan de olika språken där franska och tyska har en dubbelt så hög andel (22,4 %) som spanskan (10,8 %). Franskan och tyskan har således något av en särställning med en starkare rekrytering av elever med mycket i bagaget hemifrån i form av förälders utbildningsnivå, samt vad avser hemmets sociala klasstillhörighet.

Eleverna besitter en myckenhet av språkligt kapital, 74,0 % av eleverna som har minst en förälder som förstår något av de stora moderna språken. Sett till de hem där inget modernt språk förstås av föräldrarna sticker de spanskstuderande ut med högst andel, 30,1 %. Franskstuderande utmärker sig med högst andel föräldrar som förstår två av de moderna språk eller fler. Över hälften av eleverna har en förälder som förstår dennes B-språk. Det förefaller dock som att det ett viktigt incitament för elevers benägenhet att läsa ett språk på avancerad nivå är att det i elevernas närhet finns föräldrar, eller kanske andra släktingar, som talar eller förstår andra språk än det egna modersmålet, att språk av omgivningen på så vis ses som en eftersträvarsvärd kunskap att besitta. Utöver de moderna språken listar eleverna 45 olika språk som de själva eller föräldrarna förstår. Drygt var tredje elev har minst en förälder som behärskar något annat språk.

Eleverna har även mycket nedärvt transnationellt kapital. Drygt varannan elev har uppgett att mamman eller pappan har utlandserfarenhet. Vanligast förefaller vara att fäderna arbetat utomlands medan mödrarna studerat i större utsträckning. Sammanvägs de båda föräldrarnas utlandserfarenheter förekommer i ungefär vart tredje hem erfarenhet av såväl studier som arbete utanför landets gränser. Det är de tyskstuderande eleverna som i lägst utsträckning har föräldrar med transnationellt kapital, 36,7 % uppger att ingen av föräldrarna arbetat eller studerat utomlands. Föräldrar med bägge typerna av erfarenheter är allra vanligast bland de franskstuderande (31,8 %) medan det hos de spanskstuderande övervägande är erfarenheter av utlandsstudier som förekommer.

Det egna förvärvade utbildningskapitalet är också stort. Sett till betyg i kärnämnen samt elevernas skattade betygssnitt kan slutsatsen dras att det är fråga om en grupp elever med en myckenhet av egen förvärvat utbildningskapital som läser de avancerade språkkurserna. Det finns tydliga skillnader mellan de olika moderna språken, de elever som läst något av de romanska språken når i högst utsträckning det allra högsta betyget. Vägs istället VG och MVG samman på EngA är det de tyskstuderande som i högst utsträckning erhåller något av dessa högre betyg. Även i MaA och MaB är det de franskstuderande som till andelar sett i högst utsträckning når betyget MVG. De mer avancerade

matematikkurserna har i högst utsträckning lästs av de tyskstuderande. Det motsatta förhållandet gäller för den mest avancerade i kursen respektive engelska som de tyskstuderande läst i lägst uträkning. Detta sammanfaller med elevernas kön och programtillhörighet.

Vad det gäller det egna förvärvade språkkapitalet kan man konstatera att samtliga elever i enkätmaterialet nått goda betygsresultat i respektive studerade språk redan i grundskolan. Anmärkningsvärt nog anger var fjärde elev att de läst flera språk redan i grundskolan. De elever som fortsatt att läsa de mest avancerade stegen i gymnasiet tror sig i lägre utsträckning om att nå något av de högsta betygen VG eller MVG. I synnerhet eleverna i spanska sticker ut med en högre andel elever som tror sig om att endast uppnå ett G. Eleverna fortsätter att läsa flera moderna språk även i gymnasiet. Mer än var tredje elev har läst vad som tidigare benämndes som C-språk, Vanligast förekommande var något av de fem största moderna språken som C-språk, men även nytillkomna populära språk såsom japanska och kinesiska, samt persiska arabiska, danska, och latin. Benägenheten att välja till ytterligare ett språk varierar med elevens första språkval; varannan elev som har franska som B-språk, var tredje med spanska som B-språk och drygt var femte elev med tyska som B-språk har även studerat ett C-språk i gymnasiet. Det är framförallt inom det flickdominerade fransämnet där störst andel elever väljer till ytterligare ett språkval. intressant är därmed att det är näst vanligast bland elever som har spanska som B-språk att läsa till ytterligare ett språkval sett till spanskans något lägre sociala rekrytering. Drygt varannan pojke samt fyra av tio flickor läser flera språk i gymnasiet. Sett till program läser varannan elev på SP samt var fjärde på NV flera språk. Att läsa flera språk är således dubbelt så vanligt förekommande inom SP än inom NV, vilket troligen kan förklaras gentemot de ramar som programstrukturerna sätter. Därmed blir de elever som inom snäva ramar dels förmår studera ett B-språk på djupet samt gör rum för ett C-språk en tämligen unik skara. Elever som har läst ett romanskt språk fortsätter i hög utsträckning att läsa ytterligare ett romanskt språk, medan elever som läst den germanska tyskan väljer till franska. Det förekommer även i enkätmaterialet ett antal elever som läst ytterligare språk, såväl ett tredje som ett fjärde främmande språkval.

Det är en synnerligen berest grupp elever som läser gymnasieskolans mest avancerade språkkurser, vilket indikerar mycket eget förvärvat transnationellt kapital. Endast en handfull elever har gjort endast en eller ett par utlandsresor. Fler än nio av tio elever har rest till länder där elevens B-språk talas samt till vad som i enkäten klassificerats som andra länder, De tyskstuderande eleverna har i lägre utsträckning rest till länder där deras avancerade språk (B-språk) talas samt engelsktalande länder, jämfört med de fransk- och spanskstuderande. Var femte elev har bott utomlands under uppväxtåren, övervägande i något annat Europeiskt land oftast under en tid som var kortare än två år. Utlandsstudier under gymnasietiden är det färre elever som gjort, drygt var tionde elev har investerat i studier i ett annat land än det egna.

Eleverna anser sig i hög grad vara duktiga på språk. De alternativ som eleverna angav som viktigaste anledningarna till att fördjupa sig i språk var; *gillar att resa att språkstudier är roliga* samt *intresse för land/kultur där språket talas*. De fransk- och spankstalandes skattning följer mönstret emedan tyskstuderande anger som tredje viktigaste skäl att de anser sig vara duktiga på språk. De elever som är huvudfokus för denna studie läser de mest avancerade kurserna, som går utöver de kurser i moderna språk som ger meritpoäng. Dessa elever har således redan samlat på sig fulla 1,5 meritpoäng i moderna språk. Det är följaktligen inte meritpoängen som lockar till djupare studier. Inte heller möjligheten att få goda betyg lockar mest såsom; elever att fördjupa sig i språk. Utsikten att få goda betyg ses inte som oviktigt, det är de facto det femte eller sjätte viktigaste skälet till att elever valt att fördjupa sig i språk. Summan av det hela är att det är andra faktorer än betyg och elevens kunskaper som lockar och drar med språkstudier såsom; ett intresse för resande, ett intresse för länder/kultur där språk talas och inte minst viktigt av allt så upplevs språkstudier som roligt.

De flesta anser att språkstudier varken är att klassa som vare sig svåra eller lätta, alternativt att språkstudier är att betrakta som svåra. En större andel franskstuderande upplever studierna som svåra, emedan de tyskstuderande i högre utsträckning anser studierna vara lätta, de spanskstuderande placerar sig någonstans däremellan. Eleverna anser de färdigheter som krävs för muntlig kommunikation allra viktigast att kunna, och konsekvent den receptiva färdigheten före den produktiva färdighet som svarar mot den receptiva; att lyssna före att tala, att läsa före att skriva. Språkgrupperna skiljer sig endast åt

vad avser vikten som fästs vid att lära sig om målspråkslänternas kultur samt om litteratur författad på språket. Spanskstuderande fäster störst värde vid dessa språkinlärningsaspekter.

Eleverna anser sig i störst utsträckning behärska de receptiva färdigheterna, läsa och lyssna, följt av förståelsen av kulturen och slutligen de produktiva färdigheterna att skriva och tala. Det råder således en diskrepans mellan vad elever anser viktigt att lära i språk, och vad de faktiskt anser ha lärt sig och behärska. Det är framförallt via musik, filmer och olika former av skrifter som eleverna kommer i kontakt med språket, men även en ansenlig andel av eleverna anger att de talar språket antingen med vänner (60 %) eller i hemmet (35 %). Slutsatsen kan därmed dras att de i skolan förvärvade kunskaperna i språk praktiseras såväl i familjen, som tillsammans med vänner genom att språket talas i olika sammanhang samt att eleverna via musik, filmer och tryckta medier regelbundet har nytta och glädje av sina språkkunskaper.

Inför framtiden tänker sig det stora flertalet vidare studier vid högskola och universitet. Vad avser fortsatta studier i språk tänker 38,0 % sig att läsa språk vid universitet högskola medan 9,3 % tänker sig att läsa vidare, men inte via den högre utbildningen. En stor andel av eleverna har därmed inte bestämt sig för huruvida de avser fortsätta med sina språkstudier eller ej. Möjligen skulle detta kunna bero på att de redan läst språk på en så pass avancerad nivå att de anser sina språkliga studier fullt tillräckliga för framtiden. Med andra ord kan de sägas redan förvärvat nog av det symboliska kapital som utgörs av språkkunskaper. Eleverna torde vara, genom sina fördjupade språkstudier, väl rustade för ansökan till vidare studier inom språkområdet.

Studier utomlands tänker sig två av tre elever, medan resterande övervägande är osäkra. Det förefaller som om det finns en motvilja hos eleverna att säga nej till eventuellt kommande möjligheter, men som om de saknar en klar utstakad plan för hur de gör i framtiden. Flertalet är således övervägande positivt inställda till studier utomlands. Franskstuderande tänker sig i högst utsträckning vidare studier vid högskolor och universitet vilket kan jämföras med de tyskstuderande som i lägst utsträckning tänker sig vidare studier. Intressant för de tyskstuderandes del är att de övervägande tänker sig att läsa språket vidare vid universitet eller högskola medan en relativt stor andel av de elever som läst något av de romanska språken tänker sig att fortsätta med sina språkstudier utanför den högre utbildningen. Spanskstuderande anger i högst utsträckning att de tänkt sig utlandsstudier, hela 10 procentandelen högre än det genomsnittliga elevsvaret. Det förefaller finnas en polaritet mellan fortsatta studier vid ett inhemskt universitet och studier av språk utanför detsamma. Fler än tre av fyra elever kan tänka sig att arbeta utomlands i alla fall för en tid. Tyskstuderande svarar i högre utsträckning än övriga språkelever att de kan tänka sig utlandsarbete under en begränsad period om max två år emedan eleverna som läst franska och spanska övervägande kan tänka sig arbete utomlands för längre perioder än så. Där förefaller som om språkstudier i tyska tycks vare en mer nationell investering än studier i franska eller spanska. De tyskstuderande tänker sig i lägre utsträckning än de fransk- och spanskstuderande utlandsstudier eller arbete utomlands.

Sammanfattningsvis kan elevernas överinvesteringar i avancerade språkstudier ses som tillgångar som kan komma att fungera på olika marknader. Dels fungerar språk som ett rent symboliskt kapital, eftersom man inte får några meritpoäng för de allra mest avancerade kurserna, i utbildningssystemet. Det förefaller förhålla sig som sådant att det på utbildningar där språk är i fokus ges denna typ av investeringar, som enbart kan hänvisas till intresse (illusio), erkännande av såväl eleverna själva, deras familjer samt skolorna som förmår erbjuda och organisera avancerade språkstudier för en liten exklusiv skara språktintresserade.

Vidare kan språk fungera som ett specifikt språkkapital som kan växlas in på olika arbetsmarknader, nationell såväl som internationell, språkkunskaper öppnar karriärvägar som, översättare, språkkonsulter, tolk och översättare med flera. Avancerade språkstudier kan därmed även fungera som ett transnationellt kulturellt kapital.

Referenser

- Angelov, Nikolay. *Välja fritt och välja rätt : drivkrafter för rationella utbildningsval* : bilaga 8 till Långtidsutredningen 2008. Fritze: Stockholm 2008
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/82/52/127d6975.pdf>
- Athley Sara & Sundberg, Sofie, *Kursplanerna för moderna språk – vad innebär de för dig? En intervju studie om några svenska och engelska Lärares uppfattningar Kring kursplaner, nationella prov och bedömning i moderna språk* Göteborgs universitet Examensarbete 2010
- Bertilsson, Emil. *Språkens konjunkturen. Del 1: De moderna språken i grund- och gymnasieskolan.* Forskningsrapport skriven inom ramen för projektet Språken, Skolan, Samhället 1960–2010, finansierat av Vetenskapsrådet, UVK. (2010)
- Bertilsson, Emil & Börjesson, Mikael ”Språkens numerärer: Elever och studenter på språkutbildningar i Sverige, 1960–2010” *Praktiske Grunde* 2010: nr 4 15-40 <http://praktiskegrunde.dk/pg4-2010.html>
- Broady, Donald. *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg.* Skeptronhäftet/Skeptron Occasional Papers nr 15. 1998 <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/ske-15.pdf>
- Broady Donald, Andersson Mats B., Börjesson Mikael, Gustafsson Jonas, Hultqvist Elisabeth, Palme Mikael. *Skolan under 1990-talet. Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier.* Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi , Nr 27. SEC, Uppsala universitet: Uppsala 2000 www.skeptron.uu.se/broady/sec/sec-27.pdf
- Broady, Donald & Lundgren Ulf P. (red) ”Vad det vill säga att tala. Det språkliga utbytet ekonomi”. I: Skeptron 1, tema: *Rätten att tala.* Symposium, 1994.
- Börjesson, Mikael, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*, Uppsala : Uppsala universitet, 2005.
- Börjesson, Mikael. *Gymnasieskolans sociala struktur och sociala gruppers utbildningsstrategier – tendenser på nationell nivå 1997-2001.* Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi Nr. 32. SEC, Uppsala universitet: Uppsala 2004 www.skeptron.uu.se/broady/sec/sec-32.pdf
- Börjesson, Mikael & Mikael Palme, *Social klassificering. Analyser av olika nomenklaturer för social klassificering och sociala gruppers karakteristika.* 2006
<http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-borjesson-palme-socialklassificering-0110.doc>
- Cabau-Lampa, Beatrice, ”Language-in-education issues: Sweden as a case study” *Educational Studies* Volume 35, Issue 4, 2009.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03055690802648366#.UYyvw8qo2Os>
- Dahmström, Karin, *Från datainsamling till rapport : att göra en statistisk undersökning*, Studentlitteratur, Lund 2000.
- Delegationen för jämställdhet i skolan, *Flickor, pojkar, individer: om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan : slutbetänkande*, Fritze, Stockholm, 2010
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/158427>
- Della Chiesa, B., J. Scott and C. Hinton (eds.), *Languages in a Global World: Learning for Better Cultural Understanding*, 2012 OECD Publishing
- Detjes, gererd & Ryen, Else, *Fokus på språk, språkvalg på ungdomsskolen, en kartlegging*, Fremmedspråksenteret 2009
- Enkvist, Inger, *Trängd mellan politik och pedagogik: svensk språkutbildning efter 1990*, Gidlund, Hedemora, 2005
- Esaiasson Peter, Gikkjam Mikael, Oskarsson Henrik, Wägnerud Lena. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 2. rev. uppl., Norstedts juridik: Stockholm 2003
- Europeiska kommissionen, *Europeans and their languages, Executive summary* 2006.
http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/eurobarometer-survey_en.htm
- Europeiska kommissionen, ”Promoting Language Learning and Linguistic Diversity – an action plan 2004-2006” 2003 s. 3-4, 7
http://ec.europa.eu/languages/eu-language-policy/action-plan-for-languages_en.htm
- Europeiska kommissionen, ”Many tongues, one family, languages in the European union”, 2004 s 3, 15.
<http://www.euic.hr/images/article/File/publikacije/Many%20tongues,%20one%20family.pdf>
- Fransson, Karin & Lindh Gunnel *Ungdomars utbildnings- och yrkesval - i egna och andras ögon* Stockholm : Skolverket : Fritze 2004 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1359>

- Fremmedespråksenteret, *Språk – Valg av fremmedspråk på ungdomstrinnet samt Fremmedespråksenteret, Valg av språkfag, studieförberedende utdanningsprogram* informationsbrochyrer om språkval i Norge <http://www.fremmedspraksenteret.no/nor/fremmedspraksenteret/sprakvalg/valgmuligheter-i-lk06>
- Högskoleverket Rapport 2009:16 R *Förkunskaper och krav i högre utbildning*, 2009.
- Josephson, Olle. 2004. "Ju" – ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige. Stockholm: Nordstedts Nordbok
- Kenner, Charmian & Hickey, Tina (red.), *Multilingual Europe: diversity and learning*, Trentham Books Ltd, Stoke on Trent, 2008
- Krigh, Josefine & Lidegran, Ida "Avancerade språkstudier som konkurrensfördel: Fallet engelska i gymnasieskolan" *Praktiske Grunde* 2010: nr 4 41-56 <http://praktiskegrunde.dk/pg4-2010.html>
- Larsson, Cathrine & Larios, Leonel, *Varför valdes språket bort? Elevers uppfattningar av varför de valt att avbryta sina språkstudier* En D-uppsats för magisterexamen vid Högskolan för lärande och kommunikation vid Högskolan i Jönköping 2008
- Lidegran, Ida. *Uppsala – en akademiskt dominerad gymnasieskola* (2 uppl.). Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi Nr 34. 2006 <http://www.skeptron.uu.se/broad/sec/sec-34.pdf>
- Lidegran Ida, Börjesson Mikael, Nordqvist Ingrid och Broadly Donald. "I korsningen mellan klass och kön – Gymnasieskolan i riket, i Uppsala och i Gävle" bidrag i forskningsbilagan till Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval. Rapport nr 287. 2006. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1653>
- Lidegran Ida. *Utbildningskapital. Om hur det alstras fördelas och förmedlas*. Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala 2009 <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:210311>
- Lund, Stefan. *Marknad och medborgare : elevers valhandlingar i gymnasieutbildningens integrations- och differentieringsprocesser*. Växjö University Press: Växjö 2006
- Lundin, Sverker 2004 *Gymnasieskolan som konkurrensfält. Göteborgsregionen*. 2004
- Malmberg, Per, *De moderna språken i grundskolan och gymnasieskolan från 1960 och framåt*, Stockholm, Skolverket 1999
- Ne.se www.ne.se/b-sprak samt www.ne.se/c-sprak 2013-03-21
- Palme, Mikael. Det kulturella kapitalet. Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008 Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala 2008.
- Sandell, Anna. Utbildningssegregation och självsortering: om gymnaiseval, genus och lokala praktiker. Lärarutbildningen, Malmö högskola: Malmö 2007
- Skolinspektionen, MODERNA SPRÅK Kvalitetsgranskning Rapport 2010:6, Stockholm 2010s 6-7 Skolverket <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0304&infotyp=5&skolform=21&id=3310&extraId=Information> hämtad 2013-04-05
- Skolverket <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/matematik/avhandlingar/sambanden-mellan-mattebetyg-och-andra-amnen-1.123280> 2013-04-19
- Skolverket *Skolverkets rapport 382 Utbildningsresultat - Riksnivå 2013*
- Skolverket, *Skolverkets rapport 369 Utbildningsresultat - Riksnivå 2012*
- Skolverket, *Skolverkets rapport 356 Utbildningsresultat - Riksnivå 2011*
- Skolverket. *Kursinfo för gymnasial utbildning i ämnet Matematik*. 2010 Hämtat den 14/5-2010 från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0910&infotyp=8&skolform=21&id=MA&extraId>
- Skolverkets rapport 287, Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval. Skolverket Fritze: Stockholm 2006 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1653>
- Skolverket.se <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/program/enklare-att-lasa-in-hogskolebehorighet-1.193177> hämtad den 26/4-2013
- Skolverket PM Betyg och studieresultat gymnasieskolan 2009/10. Skolverket s 3. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2480> 2012-12-10
- Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2010/11 PM. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2721> Nedladdat 2013-03-21
- Skolverket "Frågor och svar om betyg" <http://www.skolverket.se/kursplaner-och-betyg/fragor-och-svar-om-betyg/2.6058/engelska-moderna-sprak-etc-1.173372> information hämtad 2013-04-24
- Skolverket "Enklare att läsa in högskolebehörighet" <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/program/enklare-att-lasa-in-hogskolebehorighet-1.193177> information hämtad den 26/4-2013
- Skolverket, *Språkvalet i grundskolan – en pilotundersökning* 1999 s5
- Skolverket <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/laroplaner/grundskolan/moderna-sprak> information nedladdad 2013-03-21
- Skolverket <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/matematik/avhandlingar/sambanden-mellan-mattebetyg-och-andra-amnen-1.123280> hämtad 2013-05-02
- Skolverket <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/> 2012-12-21 Tabell 5 B (111 kB) Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2011/12 (Franska)

- Speitz Helge, & Lindemann Beate "Jeg valgte tysk fordi hele familien ville det, men ja angerer" *Status for 2.fremmedespråk i norsk ungdomsskole*, Telemarks Forskning Notodden 2002.
- Spetsutbildningar <http://www.spetsutbildningar.se/> 2013-03-01
- Statistiska Centralbyrån Utbildningsnivå för befolkningen efter inrikes/utrikes född, kön och åldersgrupp 2012 http://www.scb.se/Pages/ProductTables____9575.aspx 20013-05-12
- Stenhag, Staffan, Betyget i matematik. Vad ger grundskolans matematikbetyg för information? Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala 2010
- Studera.nu Faktablad om högskolestudier, Med examen från gymnasieskolan, För dig med examen från gymnasieskolan, GY2011 <http://www.studera.nu/download/18.4149f55713bbd91756380003453/gymnasiet-gy2011.pdf> 2013-03-20
- Studera.nu faktablad om antagningsregler - För dig med examen från gymnasieskolan, GY2011 <http://www.studera.nu/download/18.4149f55713bbd91756380003453/gymnasiet-gy2011.pdf>. Informationen nedladdad 2013-03-21
- Studera.nu "För dig som går ut gymnasiet 2010-2013". <http://www.studera.nu/download/18.4149f55713bbd91756380003449/gar-i-gymnasiet.pdf>. Informationen är nedladdad 2013-03-21.
- Söderberg, Carin (red.), Språklärarens stora blå?: en samling texter om gemensam europeisk referensram för språk, Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering, Uppsala universitet, Uppsala, 2011
- The Nuffield Foundation Languages: the next generation – the final report and recommendations of the Nuffield Languages Inquiry, 2000.
- Thorson, Staffan, Molander Beyer, Marianne & Dentler, Sigrid, *Språklig enfald eller mangfold - ?: en studie av gymnasieelevers och språklärares uppfattningar om elevers val av moderna språk*, Univ., Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning, Göteborg 2003
- Utbildningsdepartementet, Uppdrag till Statens skolverk att kartlägga och föreslå åtgärder för att få fler elever att välja moderna språk som språkval och för att utveckla språkvalet svenska/engelska, U2010/4019/S.
- Utbildningsdepartementet. *Nya regler på remiss - Språk och matematik ska löna sig bättre vid ansökan till högre utbildning*. 2007. Hämtat den 17/5-2010 från <http://www.sweden.gov.se/sb/d/8543/a/77582>
- Utbildningsdepartementet *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet, Prop. 2006/07:107*, <http://www.regeringen.se/sb/d/8647/a/79700>
- Walford, Geoffrey, Doing qualitative educational research: a personal guide to the research process, Continuum, New York, 2001
- Weenink, Don, "Cosmopolitanism as a Form of Capital: Parents Preparing their Children for a Globalizing World", I *Sociology*, 2008 nr 42
- Wernersson, Inga, Könsskillnader i skolprestationer - idéer om orsaker?, Fritze, Stockholm, 2010 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/91/37/08eec22b.pdf> SU 2010:51
- Williams, Kevin "Why Teach Foreign Languages in Schools? A philosophical response to curriculum policy" i *Impact* nr 5 2000
- Smithers, Rebecca & Whitford, Ben "Free fall' fears as pupils abandon languages" <http://www.guardian.co.uk/uk/2006/aug/25/gcses.topstories3> publicerad 2006-08-25
- Cederskog, Georg "Språkundervisning i fara vid Göteborgs universitet" <http://www.dn.se/kultur-noje/sprakundervisning-i-fara-vid-goteborgs-universitet> publicerad 2012-06-14
- Bardel, Camilla & Novén, Bengt "Engelska räcker inte i en globaliserad värld" <http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/engelska-racker-inte-i-en-globaliserad-varld> publicerad 2012-11-19
- Bardel, Camilla & Novén, Bengt "Språkproblemen börjar i skolan" <http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/sprakproblemen-borjar-i-skolan> publicerad 2012-11-22
- Packalén, Sture "Sture Packalén: Språk är ett färdighetsämne och bör jämföras med matematik" <http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/sture-packalen-sprak-ar-ett-fardighetsamne-och-bor-jamstallas-med-matematik> 2012-12-18

Adresser till skolornas hemsidor

UPPSALA

www.katedral.se

LUND

www.lund.se/Gymnasieskolor/Katedralskolan/

www.lund.se/Gymnasieskolor/Polhem

GÖTEBORG

www.kitas.se

www.rudebecks.se

goteborg.se/wps/portal/hvitfeldtska

goteborg.se/wps/portal/schillerska

STOCKHOLM

www.vrg.se

www.enskildagymnasiet.se

www.franskaskolan.se

www.folkuniversitetet.se/Skolor/Gymnasieskolor/Kungstengymnasiet

www.kungsholmensgymnasium.stockholm.se/

Skolverkets statistik

Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2011/12 Riksnivå, Tabell 5B – 5F Elever med betyg i valbara språk läsåret 2011/12

Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2011/12 Riksnivå, Tabell 5B – 5F Elever med betyg i valbara språk läsåret 2010/11

Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2011/12 Riksnivå, Tabell 5B – 5F Elever med betyg i valbara språk läsåret 2009/10

Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2011/12 Riksnivå, Tabell 5B – 5F Elever med betyg i valbara språk läsåret 2008/09

Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2011/12 Riksnivå, Tabell 5B – 5F Elever med betyg i valbara språk läsåret 2007/08

Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2011/12 Riksnivå, Tabell 5B – 5F Elever med betyg i valbara språk läsåret 2006/07

Skolverket Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2002/03. Riksnivå, tabell 4,3 A Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2005/06

Skolverket Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2004/05. Riksnivå, tabell 4,3 A Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2002/03

Skolverket Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2003/04. Riksnivå, tabell 4,3 A Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2002/03

Skolverket Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2002/03. Riksnivå, tabell 4,3 A Elever med betyg i valbara språk, läsåret 2002/03

APPENDIX 1 – kompletterande tabeller del 1 samt del 3

Tabeller del 1

Tabell 29. Antal och andelar elever med betyg i moderna språk steg 1 och steg 3 läsåren 2008/-09 samt 2011/-12

	2009 Antal	Steg 3 %	2012 Antal	Steg 3 %	2009 Antal	steg 1 %	2012 Antal	steg 1 %
Elever m slutbetyg	97 064	100	96 967	100	97 064	100	96 967	100
Språk totalt	26902	27,7	35 942	37,1	22 372	23,0	16 369	16,9
Tyska	8 245	30,6	9 157	25,5	4 318	19,3	3 886	23,7
Franska	6 743	25,1	8 808	24,5	2381	10,6	2 021	12,3
Spanska	11 180	41,6	17 272	48,1	9 151	40,9	5 697	34,8
Italienska	652	2,4	607	1,7	6 076	27,2	4 417	27,0
Ryska	82	0,3	98	0,3	446	2,0	348	2,1

Tabell 30. Antal elever med betyg i steg 4 till och med steg 7 i franska och tyska

	Elever m slutbetyg	Franska				Tyska			
		Steg 4 Antal	Steg 5 Antal	Steg 6 Antal	Steg 7 Antal	Steg 4 Antal	Steg 5 Antal	Steg 6 Antal	Steg 7 Antal
2002-2003	75 569	4 883	1 211	283	96	7 266	1 055	139	36
2003-2004	79 557	4 749	1 195	251	87	6 938	1 133	177	60
2004-2005	83 050	4 707	1 226	252	64	6 018	1 049	163	47
2005-2006	84 410	4 204	1 206	214	67	5 506	952	155	69
2006-2007	89 153	4 006	1 105	223	72	4 872	950	127	64
2007-2008	92 615	3 969	1 237	267	85	4 445	1 008	127	54
2008-2009	97 064	3 871	1 317	277	92	4 478	1 137	179	67
2009-2010	99 228	5 127	1 510	251	105	5 719	1 387	160	61
2010-2011	98 886	5 492	1 668	227	70	5 786	1 432	161	53
2011-2012	96 967	5 683	1 640	205	76	5 686	1 474	159	55

Tabell 31. Antal elever med betyg i steg 4 till och med steg 7 i spanska

	Elever m slutbetyg	Steg 4 Antal	Steg 5 Antal	Steg 6 Antal	Steg 7 Antal
2002-2003	75 569	1 839	380	50	10
2003-2004	79 557	2 445	486	49	4
2004-2005	83 050	2 887	604	42	5
2005-2006	84 410	3 369	703	64	4
2006-2007	89 153	4 192	825	70	1
2007-2008	92 615	5 010	1 049	135	35
2008-2009	97 064	5 905	1 536	136	35
2009-2010	99 228	8 273	1 821	165	38
2010-2011	98 886	9 833	2 266	122	20
2011-2012	96 967	10 504	2 441	146	29

Tabell 32. Antal elever med betyg steg 4 till och med steg 7 i italienska och ryska

	Elever m. slutbetyg	Italienska			Steg 7 Antal	Ryska			Steg 7 Antal
		Steg 4 Antal	Steg 5 Antal	Steg 6 Antal		Steg 4 Antal	Steg 5 Antal	Steg 6 Antal	
2002-2003	75 569	45	5	1	1	5	5	2	2
2003-2004	79 557	39	6	0	0	4	3	1	1
2004-2005	83 050	27	4	1	1	6	4	1	0
2005-2006	84 410	43	1	0	0	7	3	1	1
2006-2007	89 153	24	7	0	0	16	4	2	0
2007-2008	92 615	28	5	2	1	17	10	5	4
2008-2009	97 064	42	6	1	0	26	9	1	2
2009-2010	99 228	66	10	2	0	34	13	1	0
2010-2011	98 886	38	5	2	2	29	8	1	2
2011-2012	96 967	40	6	2	1	41	18	2	1

Tabell 33. Antal elever med betyg i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 5. Samt andel elever med betyg i moderna språk steg 5 av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan 2002-2003 tom 2011-2012

Steg 5	Elever med slutbetyg	Steg 5 totalt		Franska Antal elever	Tyska Antal elever	Spanska Antal elever	Italienska Antal elever	Ryska Antal elever
		Antal elever	% med betyg					
2002-2003	75 569	2 656	3,5%	1 211	1 055	380	5	5
2003-2004	79 557	2 823	3,5%	1 195	1 133	486	6	3
2004-2005	83 050	2 887	3,5%	1 226	1 049	604	4	4
2005-2006	84 410	2 865	3,4%	1 206	952	703	1	3
2006-2007	89 153	2 891	3,2%	1 105	950	825	7	4
2007-2008	92 615	3 309	3,6%	1 237	1 008	1 049	5	10
2008-2009	97 064	4 005	4,1%	1 317	1 137	1 536	6	9
2009-2010	99 228	4 741	4,8%	1 510	1 387	1 821	10	13
2010-2011	98 886	5 379	5,4%	1 668	1 432	2 266	5	8
2011-2012	96 967	5 579	5,8%	1 640	1 474	2 441	6	18

Tabell 34. Antal elever med betyg i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 6. Samt andel elever med betyg i moderna språk steg 6 av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan 2002-2003 tom 2011-2012

Steg 6	Elever med slutbetyg	Steg 6 totalt		Franska Antal elever	Tyska Antal elever	Spanska Antal elever	Italienska Antal elever	Ryska Antal elever
		Antal elever	% med betyg					
2002-2003	75 569	475	0,6%	283	139	50	1	2
2003-2004	79 557	478	0,6%	251	177	49	0	1
2004-2005	83 050	459	0,6%	252	163	42	1	1
2005-2006	84 410	434	0,5%	214	155	64	0	1
2006-2007	89 153	422	0,5%	223	127	70	0	2
2007-2008	92 615	536	0,6%	267	127	135	2	5
2008-2009	97 064	594	0,6%	277	179	136	1	1
2009-2010	99 228	579	0,6%	251	160	165	2	1
2010-2011	98 886	513	0,5%	227	161	122	2	1
2011-2012	96 967	514	0,5%	205	159	146	2	2

Tabell 35. Antal elever med betyg i de fem största moderna språken i gymnasieskolan steg 7. Samt andel elever med betyg i moderna språk steg 7 av det totala antalet elever med slutbetyg från gymnasieskolan 2002-2003 tom 2011-2012

Steg 7	Elever med slutbetyg	totalt steg 7	Totalt steg 7 % med	Franska		Tyska		Spanska		Italienska		Ryska	
		Antal elever	betyg	Antal elever		Antal elever		Antal elever		Antal elever		Antal elever	
2002-2003	75 569	145	0,2%	96		36		10		1		2	
2003-2004	79 557	152	0,2%	87		60		4		0		1	
2004-2005	83 050	117	0,1%	64		47		5		1		0	
2005-2006	84 410	141	0,2%	67		69		4		0		1	
2006-2007	89 153	137	0,2%	72		64		1		0		0	
2007-2008	92 615	179	0,2%	85		54		35		1		4	
2008-2009	97 064	196	0,2%	92		67		35		0		2	
2009-2010	99 228	204	0,2%	105		61		38		0		0	
2010-2011	98 886	147	0,1%	70		53		20		2		2	
2011-2012	96 967	162	0,2%	76		55		29		1		1	

Tabell 36. Andel av det totala antalet elever per språk steg 5

Steg 5	Antal lever med slutbetyg	Totalt antal elever steg 5	Franska	Tyska	Spanska	Italienska	Ryska
			% steg 5	% steg 5	% steg 5	% steg 5	% steg 5
2002-2003	75 569	2656	45,6	39,7	14,3	0,2	0,2
2003-2004	79 557	2823	42,3	40,1	17,2	0,2	0,1
2004-2005	83 050	2887	42,5	36,3	20,9	0,1	0,1
2005-2006	84 410	2865	42,1	33,2	24,5	0,0	0,1
2006-2007	89 153	2891	38,2	32,9	28,5	0,2	0,1
2007-2008	92 615	3309	37,4	30,5	31,7	0,2	0,3
2008-2009	97 064	4005	32,9	28,4	38,4	0,1	0,2
2009-2010	99 228	4741	31,8	29,3	38,4	0,2	0,3
2010-2011	98 886	5379	31,0	26,6	42,1	0,1	0,1
2011-2012	96 967	5 579	29,4	26,4	43,8	0,1	0,3

Tabell 37. Andel av det totala antalet elever per språk steg 6

Steg 6	Antal lever med slutbetyg	Totalt antal elever steg 6	Franska	Tyska	Spanska	Italienska	Ryska
			% steg 6	% steg 6	% steg 6	% steg 6	% steg 6
2002-2003	75 569	475	59,6	29,3	10,5	0,2	0,4
2003-2004	79 557	478	52,5	37,0	10,3	0,0	0,2
2004-2005	83 050	459	54,9	35,5	9,2	0,2	0,2
2005-2006	84 410	434	49,3	35,7	14,7	0,0	0,2
2006-2007	89 153	422	52,8	30,1	16,6	0,0	0,5
2007-2008	92 615	536	49,8	23,7	25,2	0,4	0,9
2008-2009	97 064	594	46,6	30,1	22,9	0,2	0,2
2009-2010	99 228	579	43,4	27,6	28,5	0,3	0,2
2010-2011	98 886	513	44,2	31,4	23,8	0,4	0,2
2011-2012	96 967	514	39,9	30,9	28,4	0,4	0,4

Tabell 38. Andel av det totala antalet elever per språk steg 7

Steg 7	Antal elever med slutbetyg	Totalt antal elever steg 7	Franska % steg 7	Tyska % steg 7	Spanska % steg 7	Italienska % steg 7	Ryska % steg 7
2002-2003	75 569	145	66,2	24,8	6,9	0,7	1,4
2003-2004	79 557	152	57,2	39,5	2,6	0,0	0,7
2004-2005	83 050	117	54,7	40,2	4,3	0,9	0,0
2005-2006	84 410	141	47,5	48,9	2,8	0,0	0,7
2006-2007	89 153	137	52,6	46,7	0,7	0,0	0,0
2007-2008	92 615	179	47,5	30,2	19,6	0,6	2,2
2008-2009	97 064	196	46,9	34,2	17,9	0,0	1,0
2009-2010	99 228	204	51,5	29,9	18,6	0,0	0,0
2010-2011	98 886	147	47,6	36,1	13,6	1,4	1,4
2011-2012	96 967	162	46,9	34,0	17,9	0,6	0,6

Tabell 39. Antal samt andelar elever på skilda program som gick ut läsåren 2010/-11 och 2011/-12.

Läsåret 2010/-11			Läsåret 2011/-12		
Gymnasieprogram	Antal elever	%	Gymnasieprogram	Antal elever	%
Specialutformat pgm. (SM) riksrekryterande	531	0,5%	Specialutformat pgm. (SM) Riksrek.	643	0,7%
Specialutformat pgm. (SM) utan specifik inriktning	1517	1,5%	Specialutformat pgm. (SM) utan spec. inr.	1394	1,4%
Individuella pgm. (IV)	490	0,5%	Individuella pgm. (IV)	413	0,4%
Barn- och fritid (BF)	3409	3,4%	Barn- och fritid (BF)	3148	3,2%
Bygg (BP)	5008	5,1%	Bygg (BP)	4505	4,6%
El (EC)	6210	6,3%	El (EC)	6183	6,4%
Energi (EN)	1152	1,2%	Energi (EN)	1247	1,3%
Estetiska (ES)	5988	6,1%	Estetiska (ES)	5807	6,0%
Fordon (FP)	3933	4,0%	Fordon (FP)	3769	3,9%
Handels- och adm. (HP)	4461	4,5%	Handels- o. adm. (HP)	4350	4,5%
Hantverk (HV)	3059	3,1%	Hantverk (HV)	3300	3,4%
Hotell- o. restaurang (HR)	3352	3,4%	Hotell- o. rest. (HR)	2959	3,1%
Industri (IP)	2619	2,6%	Industri (IP)	2177	2,2%
Livsmedel (LP)	445	0,5%	Livsmedel (LP)	450	0,5%
Medie (MP)	4257	4,3%	Medie (MP)	4010	4,1%
Naturbruk (NP)	3004	3,0%	Naturbruk (NP)	2964	3,1%
Naturvetenskap (NV)	13664	13,8%	Naturvetenskap (NV)	13654	14,1%
Omvårdnad (OP)	3655	3,7%	Omvårdnad (OP)	3814	3,9%
Samhällsvetenskap (SP)	26262	26,6%	Samhällsvetenskap (SP)	26349	27,2%
Teknik (TE)	5870	5,9%	Teknik (TE)	5831	6,0%
Gymnasieskolan totalt	98886	100,0%	Gymnasieskolan totalt	96967	100,0%

Tabell 40. Förälders utbildningsbakgrund efter språk och steg, franska, spanska, tyska läsåren 2009/-10 till och med 2011/-12

FRANSKA 2009-2010	Elever m slutbetyg %	steg 4 %	steg 5 %	steg 6 %	steg 7 %
Förgymnasialutbildning	4,1	1,9	1,7	0,0	0,0
Gymnasialutbildning	44,8	20,8	17,5	11,2	6,7
Eftergymnasialutbildning	50,0	76,0	78,5	82,9	85,7
kort utbildning	19,7	19,1	17,0	14,3	12,4
lång utbildning	30,3	56,9	61,5	68,5	73,3
FRANSKA 2010-2011					
Förgymnasialutbildning	3,8	1,6	1,0	0,4	0,0
Gymnasialutbildning	43,8	20,8	18,2	11,9	11,4
Eftergymnasialutbildning	51,2	76,5	79,5	85,0	84,3
kort utbildning	20,1	18,8	17,3	16,7	12,9
lång utbildning	31,2	57,6	62,2	68,3	71,4
FRANSKA 2011-2012					
Förgymnasialutbildning	3,6	1,9	1,6	1,0	0,0
Gymnasialutbildning	43,6	20,3	16,2	13,7	17,1
Eftergymnasialutbildning	51,6	76,1	79,4	82,0	77,6
kort utbildning	19,9	18,6	17,6	15,1	13,2
lång utbildning	31,7	57,6	61,8	66,8	64,5
TYSKA 2009-2010	Elever m slutbetyg %	steg 4 %	steg 5 %	steg 6 %	steg 7 %
Förgymnasialutbildning	4,1%	1,8%	1,9%	0,6%	1,6%
Gymnasialutbildning	44,8%	32,3%	30,3%	18,1%	13,1%
Eftergymnasialutbildning	50,0%	64,9%	66,0%	76,3%	78,7%
kort utbildning	19,7%	23,0%	19,4%	14,4%	6,6%
lång utbildning	30,3%	41,9%	46,6%	61,9%	72,1%
TYSKA 2010-2011					
Förgymnasialutbildning	3,8%	1,8%	1,6%	1,9%	1,9%
Gymnasialutbildning	43,8%	32,4%	28,3%	15,5%	13,2%
Eftergymnasialutbildning	51,2%	64,9%	68,5%	80,1%	83,0%
kort utbildning	20,1%	22,0%	21,4%	17,4%	17,0%
lång utbildning	31,2%	42,9%	47,1%	62,7%	66,0%
TYSKA 2011-2012					
Förgymnasialutbildning	3,6	1,8	1,8	1,9	5,5
Gymnasialutbildning	43,6	32,5	28,8	17,0	14,5
Eftergymnasialutbildning	51,6	64,9	68,1	79,9	78,2
kort utbildning	19,9	22,0	19,3	18,9	12,7
lång utbildning	31,7	42,9	48,8	61,0	65,5
SPANSKA 2009-2010	Elever m slutbetyg	steg 4	steg 5	steg 6	steg 7
Förgymnasialutbildning	4,1	2,2	2,2	3,6	2,6
Gymnasialutbildning	44,8	31,3	28,1	26,1	21,1
Eftergymnasialutbildning	50,0	65,2	68,2	67,3	76,3
kort utbildning	19,7	21,9	21,0	17,0	7,9
lång utbildning	30,3	43,3	47,2	50,3	68,4
SPANSKA 2010-2011					
Förgymnasialutbildning	3,8	1,8	1,7	3,3	0,0
Gymnasialutbildning	43,8	30,0	27,6	21,3	5,0
Eftergymnasialutbildning	51,2	67,0	69,3	68,9	80,0
kort utbildning	20,1	22,6	21,1	16,4	20,0
lång utbildning	31,2	44,4	48,2	52,5	60,0
SPANSKA 2011-2012					
Förgymnasialutbildning	3,6	1,5	1,6	1,4	0,0
Gymnasialutbildning	43,6	30,1	25,9	22,6	27,6
Eftergymnasialutbildning	51,6	67,3	71,1	74,7	72,4
kort utbildning	19,9	22,2	21,7	17,8	17,2
lång utbildning	31,7	45,0	49,4	56,8	55,2

Tabell 41. Könsfördelningen steg 6 och steg 7 i moderna språk

	STEG 6					STEG 7			
	Antal flickor	Antal pojkar	Andel flickor	Andel pojkar		Antal flickor	Antal pojkar	Andel flickor	Andel pojkar
2002/-03	363	112	76,4	23,6		110	35	75,9	24,1
2003/-04	341	137	71,3	28,7		102	50	67,1	32,9
2004/-05	351	108	76,5	23,5		85	32	72,6	27,4
2005/-06	325	109	74,9	25,1		98	43	69,5	30,5
2006/-07	295	127	69,9	30,1		97	40	70,8	29,2
2007/-08	377	159	70,3	29,7		117	62	65,4	34,6
2008/-09	425	169	71,5	28,5		131	65	66,8	33,2
2009/-10	395	184	68,2	31,8		134	70	65,7	34,3
2010/-11	364	149	71,0	29,0		108	39	73,5	26,5
2011/-12	377	137	73,3	26,7		114	48	70,4	29,6

Tabell 42. Elevers nationella härkomst läsåren 2002/-03 till läsåret 2011/-12

		Elever steg 6			Elever Steg 7			Elever med slutbetyg	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
2002/-03	Elever med slutbetyg	475			145			75569	
	Elever med svensk bakgrund	394	82,9		117	80,8		66005	87,3
	Elever med utländsk bakgrund	81	17,1		32	21,9		9564	12,7
2003/-04	Elever med slutbetyg	478			152			79557	
	Elever med svensk bakgrund	367	76,8		117	77,0		69344	87,2
	Elever med utländsk bakgrund	111	23,2		35	23,0		10213	12,8
2004/-05	Elever med slutbetyg	459			117			83050	
	Elever med svensk bakgrund	376	81,9		85	72,7		72538	87,3
	Elever med utländsk bakgrund	83	18,1		35	29,9		10512	12,7
2005/-06	Elever med slutbetyg	434			141			84410	
	Elever med svensk bakgrund	338	77,9		99	70,2		73550	87,1
	Elever med utländsk bakgrund	96	22,1		42	29,8		10860	12,9
2006/-07	Elever med slutbetyg	422			137			89153	
	Elever med svensk bakgrund	329	78,0		93	67,9		78141	87,6
	Elever med utländsk bakgrund	93	22,0		44	32,1		11012	12,4
2007/-08	Elever med slutbetyg	536			179			92615	
	Elever med svensk bakgrund	414	77,9		122	68,2		81366	87,9
	Elever med utländsk bakgrund	122	22,1		57	31,8		11249	12,1
2008/-09	Elever med slutbetyg	594			196			97064	
	Elever med svensk bakgrund	476	77,9		155	79,1		85386	88,0
	Elever med utländsk bakgrund	118	22,1		41	20,9		11678	12,0
2009/-10/	Elever med slutbetyg	579			204			99228	
	Elever med svensk bakgrund	441	77,9		147	72,1		86805	87,5
	Elever med utländsk bakgrund	138	22,1		57	27,9		12423	12,5
2010/-11	Elever med slutbetyg	513			147			98886	
	Elever med svensk bakgrund	383	77,9		102	69,4		86301	87,3
	Elever med utländsk bakgrund	130	22,1		45	30,6		12585	12,7
2011/-12	Elever med slutbetyg	514			162			96967	
	Elever med svensk bakgrund	387	77,9		113	69,8		83671	86,3
	Elever med utländsk bakgrund	127	22,1		49	30,2		13296	13,7

Tabeller del 3

Tabell 43. Läst gymnasieprogram, antal och andel

Program	Antal	%
Natur	166	47,0
Sam	162	45,9
Estet	10	2,8
Historieprogrammet ²⁵⁷ HiP	1	,3
Lingua-programmet ²⁵⁸ LiP	8	2,3
Missing	6	1,7
Total	353	100,0

Tabell 44. Andelen pojkar respektive flickor på olika program i enkätstudien²⁵⁹

	Antal		%	
	totalt	pojkar	flickor	totalt
Natur	163	71,8	39,4	47,4
Sam	171	28,2	56,8	49,7
Estet	10	0,0	3,9	2,9
Total	344	100,0	100,0	100,0

Tabell 45. Nationell härkomst, antal och andel

Nationell härkomst	Antal	%
Svensk	246	69,4
Utländsk	56	15,9
Svensk, en utlandsfödd förälder	42	12,2
Missing	9	2,5
Total	353	100

Tabell 46. Kompetens i engelska: Vilka språk förstår du själv och dina föräldrar utan större besvär, antal och andel

	Antal	%
Eleven och föräldrarna	317	89,8
Eleven	9	2,5
Eleven och mamma	6	1,7
Eleven och pappa	8	2,3
Ingen	2	,6
Missing	11	3,1
Total	353	100,0

²⁵⁷ Vid tiden för undersökningens genomförande riksrekryterande program med anknytning till SP

²⁵⁸ Vid tiden för undersökningens genomförande riksrekryterande program med anknytning till SP

²⁵⁹ Ett fåtal individer har ej uppgivit sitt kön (3 stycken) sitt studerade program) dessa elever finns därmed inte med i denna tabell

Tabell 47. Hemmets förståelse för andra språk utöver de moderna språken, andelar

	Franska	Tyska	Spanska	Ryska	Total
Inget	65,9	61,2	66,3	50,0	64,6
Ett språk	22,9	20,4	20,5	50,0	21,8
Två språk	8,2	10,2	7,2	0,0	8,5
Tre språk	1,2	2,0	3,6	0,0	2,0
Missing	1,8	6,1	2,4	0,0	3,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	170	98	83	2	353

Tabell 48. Föräldrars förståelse av de fem största moderna språken – antal

	Franska	Tyska	Spanska	Italienska	Ryska
Förstår språket	157	188	67	56	32
Förstår ej	185	154	275	286	310
Missing	11	11	11	11	11
Total,antal	353	353	353	353	353

Tabell 49. Elevernas angivna jämförelsetal

Jämförelsetal	7,6-10	12,6-15	15,1-17,5	17,6-20	över 20	Missing	Total
Antal	1	18	86	189	6	53	353
Andel %	0,3	5,1	24,4	53,5	1,7	15	100

Tabell 50. Elevers betyg i svenska A-C och engelska A-C efter klass samt kön, andelar

		Kön (350)		Klass (346)		Medelklass	Lägre klasser	Samtliga (353)
		Pojkar	Flickor	Övre medelk				
Svenska A	IG	-	-	-	-	-	-	-
	G	5,7	2,3	2,1	2,4	11,1	3,1	
	VG	38,6	25,6	27,4	30,6	44,4	28,9	
	MVG	50,0	65,3	65,0	58,8	37,0	61,5	
	Läser nu	-	-	-	-	-	-	-
	Minns ej	1,1	1,5	1,7	-	3,7	1,4	
	Ej betyg	-	,4	-	1,2	-	,3	
	Missing	4,5	5,0	3,8	7,1	3,7	4,8	
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Svenska B	IG	-	-	-	-	-	-	-
	G	2,3	1,5	,9	4,7	-	1,7	
	VG	31,8	24,4	25,6	24,7	37,0	26,3	
	MVG	52,3	64,1	65,0	54,1	51,9	61,2	
	Läser nu	9,1	6,1	4,7	12,9	7,4	6,8	
	Minns ej	1,1	,8	,9	-	3,7	,8	
	Ej betyg	-	,8	,4	1,2	-	,6	
	Missing	3,4	2,3	2,6	2,4	-	2,5	
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Svenska C	IG	-	-	-	-	-	-	-
	G	-	,8	,4	1,2	-	,6	
	VG	6,8	13,0	10,7	11,8	14,8	11,3	
	MVG	29,5	40,1	38,5	38,8	29,6	37,7	
	Läser nu	1,1	7,6	5,6	5,9	7,4	5,9	
	Minns ej	1,1	,4	,9	-	-	0,6	
	Ej betyg	36,4	24,0	26,9	27,1	25,9	26,9	
	Missing	25,0	14,1	17,1	15,3	22,2	17,0	
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Engelska A	IG	-	-	-	-	-	-	-
	G	2,3	1,9	,9	2,4	7,4	2,0	
	VG	21,6	26,0	21,8	27,1	44,4	24,6	
	MVG	67,0	65,6	70,5	62,4	44,4	66,3	
	Läser nu	-	-	-	-	-	-	-
	Minns ej	1,1	1,1	1,3	1,2	-	1,1	
	Ej betyg	1,1	-	,4	-	-	,3	
	Missing	6,8	5,3	5,1	7,1	3,7	5,7	
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Engelska B	IG	-	-	-	-	-	-	-
	G	3,4	1,9	,9	2,4	11,1	2,3	
	VG	21,6	31,7	24,8	41,2	37,0	29,5	
	MVG	61,4	57,3	64,5	45,9	40,7	58,1	
	Läser nu	6,8	3,4	3,4	5,9	7,4	4,2	
	Minns ej	1,1	,8	1,3	-	-	,8	
	Ej betyg	-	,4	,4	-	-	,3	
	Missing	5,7	4,6	4,7	4,7	3,7	4,8	
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Engelska C	IG	-	-	-	-	-	-	-
	G	1,1	1,5	1,3	1,2	-	1,4	
	VG	11,4	14,1	13,7	11,8	18,5	13,3	
	MVG	34,1	34,7	36,8	31,8	18,5	34,3	
	Läser nu	1,1	8,8	6,0	8,2	7,4	6,8	
	Minns ej	2,3	,4	,9	1,2	-	,8	
	Ej betyg	29,5	24,8	24,8	28,2	37,0	26,3	
	Missing	20,5	15,6	16,7	17,6	18,5	17,0	
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Tabell 51. Elevers betyg i svenska A-C och engelska A-C efter avancerat språk, andelar

		Avancerat språk				
		Franska (170)	Tyska (98)	Spanska (83)	Ryska (2)	Samtliga 353
Svenska A	IG	-	-	-	-	-
	G	,6	2,0	9,6	-	3,1
	VG	27,6	38,8	20,5	-	28,9
	MVG	64,7	54,1	65,1	-	61,5
	Läser nu	-	-	-	-	-
	Minns ej	2,4	-	1,2	-	1,4
	Ej betyg	,6	-	-	-	0,3
	Missing	4,1	5,1	3,6	100,0	4,8
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Svenska B	IG	-	-	-	-	-
	G	1,2	2,0	2,4	-	1,7
	VG	24,7	27,6	28,9	-	26,3
	MVG	61,8	59,2	62,7	50,0	61,2
	Läser nu	7,1	8,2	4,8	-	6,8
	Minns ej	1,2	-	1,2	-	0,8
	Ej betyg	1,2	-	-	-	0,6
	Missing	2,9	3,1	-	50,0	2,5
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Svenska C	IG	-	-	-	-	-
	G	-	-	2,4	-	0,6
	VG	14,1	8,2	9,6	-	11,3
	MVG	44,1	21,4	43,4	50,0	37,7
	Läser nu	5,3	4,1	9,6	-	5,9
	Minns ej	1,2	-	-	-	0,6
	Ej betyg	17,6	42,9	27,7	-	26,9
	Missing	17,6	23,5	7,2	50,0	17
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100
Engelska A	IG	-	-	-	-	-
	G	,6	2,0	4,8	-	2
	VG	20,0	35,7	21,7	-	24,6
	MVG	72,4	56,1	67,5	-	66,3
	Läser nu	-	-	-	-	-
	Minns ej	2,4	-	-	-	1,1
	Ej betyg	-	1,0	-	-	0,3
	Missing	4,7	5,1	6,0	100,0	5,7
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100
Engelska B	IG	-	-	-	-	-
	G	-	3,1	6,0	-	2,3
	VG	25,9	36,7	28,9	-	29,5
	MVG	61,2	54,1	57,8	-	58,1
	Läser nu	6,5	2,0	2,4	-	4,2
	Minns ej	1,8	-	-	-	0,8
	Ej betyg	,6	-	-	-	0,3
	Missing	4,1	4,1	4,8	100,0	4,8
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100
Engelska C	IG	-	-	-	-	-
	G	2,4	-	1,2	-	1,4
	VG	12,4	15,3	13,3	-	13,3
	MVG	38,8	23,5	37,3	50,0	34,3
	Läser nu	4,7	8,2	9,6	-	6,8
	Minns ej	1,2	1,0	-	-	0,8
	Ej betyg	19,4	37,8	27,7	-	26,3
	Missing	21,2	14,3	10,8	50,0	17
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100

Tabell 52. Elevers betyg i matematik A- E efter elevens sociala klass samt kön, andelar

		Kön (350)		Klass (346)		Medelklass		Lägre klasser		Samtliga (353)
		Pojkar	Flickor	Övre medelk						
Matematik A	IG	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	G	6,8	9,5	6,8	10,6	18,5	8,8			
	VG	34,1	35,9	32,5	41,2	48,1	35,7			
	MVG	52,3	48,1	54,7	40,0	29,6	49,0			
	Läser nu	-	-	-	-	-	-			
	Minns ej	1,1	,8	1,3	-	-	,8			
	Ej betyg	-	-	-	-	-	-			
	Missing	5,7	5,7	4,7	8,2	3,7	5,7			
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0			
Matematik B	IG	-	,4	-	1,2	-	,3			
	G	18,2	19,8	17,1	21,2	33,3	19,5			
	VG	43,2	43,5	41,9	43,5	55,6	43,1			
	MVG	28,4	27,9	32,9	23,5	3,7	28,3			
	Läser nu	2,3	3,1	1,7	5,9	3,7	2,8			
	Minns ej	1,1	1,1	1,7	-	-	1,1			
	Ej betyg	-	,4	,4	-	-	,3			
	Missing	6,8	3,8	4,3	4,7	3,7	4,5			
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0			
Matematik C	IG	1,1	-	-	1,2	-	,3			
	G	20,5	14,1	15,0	12,9	29,6	15,9			
	VG	27,3	21,4	26,1	17,6	14,8	22,9			
	MVG	27,3	24,4	27,8	23,5	7,4	25,2			
	Läser nu	3,4	2,7	2,6	2,4	7,4	2,8			
	Minns ej	1,1	,4	,9	-	-	,6			
	Ej betyg	10,2	23,7	17,9	23,5	29,6	20,1			
	Missing	9,1	13,4	9,8	18,8	11,1	12,2			
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0			
Matematik D	IG	1,1	,4	,4	2,4	-	,8			
	G	11,4	8,8	10,3	9,4	3,7	9,3			
	VG	22,7	10,3	13,7	12,9	14,8	13,6			
	MVG	29,5	17,6	23,5	16,5	3,7	20,4			
	Läser nu	2,3	1,1	1,7	-	3,7	1,4			
	Minns ej	1,1	,8	,9	1,2	-	,8			
	Ej betyg	18,2	35,9	30,3	30,6	48,1	31,4			
	Missing	13,6	25,2	19,2	27,1	25,9	22,1			
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0			
Matematik E	IG	1,1	-	-	1,2	-	,3			
	G	6,8	2,7	4,3	2,4	-	3,7			
	VG	15,9	5,7	9,8	5,9	3,7	8,2			
	MVG	19,3	9,5	14,5	9,4	3,7	12,2			
	Läser nu	1,1	4,6	2,6	7,1	-	3,7			
	Minns ej	1,1	,4	,9	-	-	,6			
	Ej betyg	34,1	48,5	44,4	42,4	63,0	45,0			
	Missing	20,5	28,6	23,5	31,8	29,6	26,3			
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0			

Tabell 53. Elevers betyg i matematik A- E efter avancerat språk, andelar

		Avancerat språk				
		Franska (170)	Tyska (98)	Spanska (83)	Ryska (2)	Samtliga 353
Matematik A	IG	-	-	-	-	-
	G	5,3	9,2	15,7	-	8,8
	VG	32,4	40,8	37,3	-	35,7
	MVG	55,9	44,9	41,0	-	49
	Läser nu	-	-	-	-	-
	Minns ej	1,8	-	-	-	0,8
	Ej betyg	-	-	-	-	-
	Missing	4,7	5,1	6,0	100,0	5,7
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100
Matematik B	IG	,6	-	-	-	0,3
	G	14,7	19,4	30,1	-	19,5
	VG	40,0	54,1	37,3	-	43,1
	MVG	33,5	21,4	26,5	-	28,3
	Läser nu	4,7	-	2,4	-	2,8
	Minns ej	2,4	-	-	-	1,1
	Ej betyg	,6	-	-	-	0,3
	Missing	3,5	5,1	3,6	100,0	4,5
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100
Matematik C	IG	,6	-	-	-	0,3
	G	13,5	25,5	8,4	50,0	15,9
	VG	22,9	29,6	15,7	-	22,9
	MVG	27,6	25,5	20,5	-	25,2
	Läser nu	2,4	3,1	3,6	-	2,8
	Minns ej	1,2	-	-	-	0,6
	Ej betyg	18,2	7,1	39,8	-	20,1
	Missing	13,5	9,2	12,0	50,0	12,2
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100
Matematik D	IG	1,2	-	1,2	-	0,8
	G	8,8	14,3	4,8	-	9,3
	VG	10,6	25,5	6,0	-	13,6
	MVG	21,2	25,5	13,3	-	20,4
	Läser nu	1,2	2,0	1,2	-	1,4
	Minns ej	1,2	-	1,2	-	0,8
	Ej betyg	30,0	16,3	53,0	-	31,4
	Missing	25,9	16,3	19,3	100,0	22,1
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100
Matematik E	IG	-	1,0	-	-	0,3
	G	3,5	5,1	2,4	-	3,7
	VG	7,6	16,3	-	-	8,2
	MVG	12,4	15,3	8,4	-	12,2
	Läser nu	3,5	2,0	6,0	-	3,7
	Minns ej	1,2	-	-	-	0,6
	Ej betyg	43,5	35,7	60,2	-	45
	Missing	28,2	24,5	22,9	100,0	26,3
Total		100,0	100,0	100,0	100,0	100

Tabell 54. Betygsfördelningen för elever som svarat jakande till att ha läst engelska C. Antal och andelar

Betyg	Antal	Procent
G	5	1,4
VG	47	13,3
MVG	121	34,3
Läser nu	24	6,8
Minns ej	3	,8
Missing/ Ej läst	153	43,3
Total	353	100,0

Tabell 55. Elevernas andra språkval, C-språk, i gymnasiet. Antal och andelar

Valt C-språk	Antal	%
Tyska/Spanska/Franska /Italienska/Ryska:	115	32,6
Arabiska	2	,6
Danska	4	1,1
Japanska	5	1,4
Kinesiska	4	1,1
Latin	1	,3
Persiska	1	,3
Ej språkval	221	62,6
Total	353	100

Tabell 56. Elevernas fördelning över studerade C-språk. Antal och andelar

Valt C-språk	Antal	%
Franska	22	16,7
Tyska	21	15,9
Spanska	42	31,8
Italienska	20	15,2
Ryska	10	7,6
Övriga språk	17	12,9
Total	132	100

Tabell 57. Könsfördelning inom gruppen elever med C-språk, andekar

	Kön		Total	Total, antal
	Pojkar	Flickor		
C-språk	20,5	79,5	100,0	132
Inget språkval	28,0	72,0	100,0	218
Total	25,1	74,9	100,0	350

Tabell 58. Benägenhet att läsa flera språk efter kön, andelar

	Kön		Total	Total, antal
	Pojkar	Flickor		
C-språk	30,7	40,1	37,7	132
Inget språkval	69,3	59,9	62,3	218
Total	100,0	100,0	100,0	350

Tabell 59. Elevers resande till olika länder/ områden efter språk

Efter språk:		Franska (170)	Tyska (98)	Spanska (83)	Ryska (2)	Total (353)
B-språk	Total, antal					
	<i>Missing</i>	,6	2,0	0,0	0,0	,8
	Nej	8,8	13,3	3,6	50,0	9,1
	Ensam	8,8	12,2	20,5	50,0	12,7
	Med familjen	18,8	11,2	8,4	0,0	14,2
Andra länder	Både själv och m familjen	62,9	61,2	67,5	0,0	63,2
	<i>Missing</i>	,6	2,0	0,0	0,0	,8
	Nej	9,4	7,1	8,4	0,0	8,5
	Ensam	6,5	3,1	3,6	50,0	5,1
	Med familjen	28,8	35,7	33,7	50,0	32,0
Engelsktalande	Både själv och m familjen	54,7	52,0	54,2	0,0	53,5
	<i>Missing</i>	,6	2,0	0,0	0,0	,8
	Nej	19,4	30,6	25,3	0,0	23,8
	Ensam	7,1	8,2	10,8	50,0	8,5
	Med familjen	31,8	27,6	20,5	50,0	28,0
C-språk	Både själv och m familjen	41,2	31,6	43,4	0,0	38,8
	<i>Missing</i>	,6	2,0	0,0	0,0	,8
	Nej	62,9	79,6	80,7	100,0	72,0
	Ensam	1,8	3,1	2,4	0,0	2,3
	Med familjen	21,2	12,2	8,4	0,0	15,6
	Både själv och m familjen	13,5	3,1	8,4	0,0	9,3

Tabell 60. Elever som bott utomlands under uppväxten. Område samt tid för vistelsen, antal och andelar

Område	Antal	%	Tid ²⁶⁰	Antal	%
Norden	5	6,4	Mindre än ett år	12	15,4
Europa	50	64,1	1 år	32	41,0
Afrika	4	5,1	2 år	8	10,3
Asien	6	7,7	3 år	4	5,1
Nordamerika	6	7,7	4 år	5	6,4
Sydamerika	5	6,4	5 år	5	6,4
Oceanien	2	2,6	6 år	2	2,6
Total	78	100,0	7 år	1	1,3
			8 år	1	1,3
			10 år	1	1,3
			Fler än 10 år	4	5,1
			<i>Missing</i>	3	3,8
			Total	78	100,0

²⁶⁰ om angett 1,5 år kodat som 1 år.

Tabell 61. Elevernas angivna skäl till valet att studera utomlands en kortare tid under gymnasieutbildningen, andelar

	Total, antal	Ja %	Nej %	Total %
Förbättra språkkunskaper	39	97,4	2,6	100,0
Uppleva en annan kultur	39	87,2	12,8	100,0
Prova något nytt	39	84,6	15,4	100,0
Träffa nya vänner	39	61,5	38,5	100,0
Skoltrött och behövde omväxling	39	46,2	53,8	100,0
Språk och kultur är för mig nära förknippat	39	43,6	56,4	100,0
Annan orsak	39	10,3	89,7	100,0

Tabell 62. Av eleverna skattade orsaker till valet att fördjupa sig i avancerade språkstudier, aggregerade svarsalternativ andelar

	i)	a)	e)	b)	g)	c)	d)	h)	f)	k)	j)	l)
	gillar att resa	språkstudier är roliga	intr. land/kultur där spr. talas	jag är duktig på språk	yrke/studier kräver språkkunskaper	goda chanser att få höga betyg i språk	intr. av spr. uppbyggnad/ användning	läsa språk på högskola/ universitet	använder språket i vardagen	fam. Medl. M. avancerade språkkunskaper	fam. intr. av kultur i länder som spr. talas	mina vänner valde kursen
Mindre viktigt	5,4	5,1	10,2	7,4	12,5	10,2	17,0	21,5	30,3	47,6	49,0	83,0
Missing	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,3	0,3	0,0
Neutral/ vet ej	9,1	13,9	15,9	21,0	20,7	25,2	21,8	31,2	30,6	17,0	20,4	8,5
Viktigt	85,6	81,0	73,9	71,7	66,9	64,6	60,6	47,3	39,1	35,1	30,3	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353

Tabell 63. Av eleverna skattade orsaker till valet att fördjupa sig i avancerade språkstudier, andelar

	i)	a)	e)	g)	c)	b)	d)	h)	k)	f)	j)	l)
	gillar att resa	språkstudier är roliga	intr. land/kultur där spr. talas	yrke/studier kräver språkkunskaper	goda chanser att få höga betyg i språk	jag är duktig på språk	intr. av språks uppbyggnad och användning	läsa språk på högskola/ universitet	fam.medlemmar m avancerade språkkunskaper	använder språket i vardagen	familj intress. av kulturen i länder som spr. talas	mina vänner valde kursen
vet ej	,3	,6	,3	3,4	1,1	,3	,6	8,5	1,4	,3	2,0	,6
inte viktigt	1,1	1,4	3,4	2,5	2,0	1,4	5,1	9,3	33,4	9,1	27,5	72,8
lite viktigt	4,2	3,7	6,8	9,9	8,2	5,9	11,9	12,2	14,2	21,2	21,5	10,2
varken eller	8,8	13,3	15,6	17,3	24,1	20,7	21,2	22,7	15,6	30,3	18,4	7,9
viktigt	24,1	33,7	26,9	27,8	32,0	40,2	29,5	19,8	12,2	20,4	14,7	4,0
Mycket viktigt	61,5	47,3	47,0	39,1	32,6	31,4	31,2	27,5	22,9	18,7	15,6	4,5
Missing	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	,6	0,0	,3	0,0	,3	0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353

Tabell 64. Varför läsa språk? Elevers skattningar efter avancerat språk, andelar.

	Franska (170)	Tyska (98)	Spanska (83)	Ryska (2)	Total (353)
a) jag tycker att språkstudier är roliga	80,6	77,6	86,7	50,0	81,0
b) jag är duktig på språk	71,2	74,5	68,7	100,0	71,7
c) jag har goda chanser att få höga betyg i språk	62,9	72,4	57,8	100,0	64,6
d) jag är intresserad av språk i sig, av hur de är uppbyggda och hur de används	61,2	55,1	66,3	50,0	60,6
e) jag har goda chanser att få höga betyg i språk	77,1	62,2	81,9	50,0	73,9
f) jag använder språket i vardagen, (t.ex., ser film, läser, internationella vänner m.m)	43,5	31,6	37,3	100,0	39,1
g) jag tänker mig ett yrke/studier där jag behöver använda mig av språkkunskaper	65,9	67,3	68,7	50,0	66,9
h) jag tänker mig att läsa språk på högskola/universitet efter gymnasiet	48,8	45,9	45,8	50,0	47,3
i) jag gillar att resa och språk är därför något jag vill/behöver lära mig mer av	84,7	81,6	92,8	50,0	85,6
j) min familj är intresserad av kulturen i de länder som språket/-en talas	33,5	30,6	22,9	50,0	30,3
k) flera medlemmar i min familj har också avancerade kunskaper i språk	34,7	37,8	32,5	50,0	35,1
l) mina vänner valde kursen	7,1	13,3	6,0	0,0	8,5

Tabell 65. Varför läsa språk?

Svarsalternativ	%	Svarsalternativ	%
a) jag tycker att språkstudier är roliga	27,2	c) jag har goda chanser att få höga betyg i språk	2,8
i) jag gillar att resa och språk är därför något jag vill/behöver lära mig mer av	18,7	f) jag använder språket i vardagen, (t.ex., ser film, läser, internationella vänner m.m)	2,5
g) jag tänker mig ett yrke/studier där jag behöver använda mig av språkkunskaper	12,7	h) jag tänker mig att läsa språk på högskola/universitet efter gymnasiet	,8
e) jag är intresserad av det land/ de länder i vilket språket talas och dess kultur	11,0	k) flera medlemmar i min familj har också avancerade kunskaper i språk	,6
d) jag är intresserad av språk i sig, av hur de är uppbyggda och hur de används	7,6	missing	11,9
b) jag är duktig på språk	4,0	Total	100,0

Tabell 66. Elevernas skattning av studiernas svårighetsgrad, efter elevens avancerade språk, andelar

	Franska	Tyska	Spanska	Ryska	Total
Mycket lätta	4,7	4,1	2,4	0,0	4,0
Lätta	14,1	19,4	10,8	0,0	14,7
Varken lätta eller svåra	30,0	48,0	50,6	50,0	39,9
Svåra	42,9	27,6	32,5	50,0	36,3
Mycket svåra	6,5	1,0	3,6	0,0	4,2
Missing	1,8	0,0	0,0	0,0	,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal	170	98	83	2	353

Tabell 67. Antal timmar eleverna ägnar åt självstudier under en genomsnittlig vecka efter elevens avancerade språk, andelar

	Franska	Tyska	Spanska	Ryska	Total
Inte alls	6,5	6,1	10,8	0,0	7,4
Mindre än en timme	37,6	45,9	31,3	0,0	38,2
1-2 timmar	34,1	29,6	36,1	50,0	33,4
2-3 timmar	15,3	15,3	20,5	50,0	16,7
Mer än tre timmar	6,5	3,1	1,2	0,0	4,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	170	98	83	2	353

Tabell 68. Antal timmar eleverna ägnar åt självstudier inför ett prov i språk, efter elevens avancerade språk, andelar

	Franska	Tyska	Spanska	Ryska	Total
Vi har inga prov	1,8	1,0	3,6	0,0	2,0
Inte alls	1,8	2,0	6,0	0,0	2,8
Mindre än 1 timme	11,8	23,5	9,6	0,0	14,4
1-4 timmar	48,8	43,9	54,2	0,0	48,4
4-8 timmar	25,9	18,4	22,9	100,0	23,5
Mer än 8 timmar	9,4	10,2	3,6	0,0	8,2
Missing	,6	1,0	0,0	0,0	,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	170	98	83	2	353

Tabell 69. Elevers skattningar av hur viktigt det är att kunna olika språkliga färdigheter, andelar av totalen

		Franska (170)	Tyska (98)	Spanska (83)	Ryska (2)	Total (353)
6a) ... samtala och argumentera	Mycket viktigt	85,9	83,7	84,3	100,0	85,0
	Viktigt / mycket viktigt	97,1	94,9	94,0	100,0	95,8
6b) ... skriva bra och varierat	Mycket viktigt	47,1	38,8	41,0	50,0	43,3
	Viktigt / mycket viktigt	81,8	79,6	80,7	100,0	81,0
6c) ... läsa och förstå text	Mycket viktigt	70,0	63,3	56,6	100,0	65,2
	Viktigt / mycket viktigt	95,3	93,9	94,0	100,0	94,6
6d) ... lyssna och förstå talat språk	Mycket viktigt	92,4	83,7	85,5	100,0	88,4
	Viktigt / mycket viktigt	99,4	96,9	96,4	100,0	98,0
6e) ... förstå grammatik, hur språket är uppbyggt och hur det därför används	Mycket viktigt	27,6	28,6	30,1	0,0	28,3
	Viktigt / mycket viktigt	67,1	60,2	72,3	100,0	66,6
6f) ... bli bekant med kulturen i de länder språket talas	Mycket viktigt	27,6	16,3	41,0	50,0	27,8
	Viktigt / mycket viktigt	64,7	62,2	72,3	100,0	66,0
6g) ... lär dig mer om litteratur skriven på språket	Mycket viktigt	11,2	5,1	14,5	0,0	10,2
	Viktigt / mycket viktigt	34,1	29,6	39,8	50,0	34,3

Tabell 70. Elevers skattningar av deras egna behärskning av olika språkliga färdigheter, andelar

		Franska (170)	Tyska (98)	Spanska (83)	Ryska (2)	Total (353)
7a) ... samtala och argumentera	Mindre bra / sådär	9,4	6,1	4,8	0,0	7,4
	Missing	,6	2,0	,0	,0	,8
	Vet ej/ varken eller	40,0	23,5	36,1	0,0	34,3
	bra / mycket bra	50,0	68,4	59,0	100,0	57,5
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
7b) ... formulera dig i skrift och skriva varierat	Mindre bra / sådär	11,2	10,2	4,8	0,0	9,3
	Missing	,6	2,0	1,2	,0	1,1
	Vet ej/ varken eller	30,6	26,5	31,3	50,0	29,7
	bra / mycket bra	57,6	61,2	62,7	50,0	59,8
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
7c) ... läsa och förstå text	Mindre bra / sådär	,6	,0	2,4	,0	,8
	Missing	,6	2,0	1,2	,0	1,1
	Vet ej/ varken eller	20,6	12,2	15,7	0,0	17,0
	bra / mycket bra	78,2	85,7	80,7	100,0	81,0
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
7d) ... lyssna och förstå talat språk	Mindre bra / sådär	4,7	0,0	2,4	0,0	2,8
	Missing	1,2	2,0	0,0	0,0	1,1
	Vet ej/ varken eller	25,9	9,2	16,9	0,0	19,0
	bra / mycket bra	68,2	88,8	80,7	100,0	77,1
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
7e) ... förstå grammatik, hur språket är uppbyggt och hur det därför används	Mindre bra / sådär	11,2	22,4	9,6	0,0	13,9
	Missing	,6	2,0	,0	,0	,8
	Vet ej/ varken eller	30,6	23,5	33,7	0,0	29,2
	bra / mycket bra	57,6	52,0	56,6	100,0	56,1
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
7f) ... förstå huvuddragen i kulturen i de länder där språket talas	Mindre bra / sådär	12,4	4,1	3,6	0,0	7,9
	Missing	,6	2,0	,0	,0	,8
	Vet ej/ varken eller	20,6	27,6	19,3	0,0	22,1
	bra / mycket bra	66,5	66,3	77,1	100,0	69,1
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
7g) ... har kunskap om litteratur skriven på språket	Mindre bra / sådär	35,3	27,6	42,2	0,0	34,6
	Missing	,6	2,0	1,2	,0	1,1
	Vet ej/ varken eller	34,1	40,8	31,3	0,0	35,1
	bra / mycket bra	30,0	29,6	25,3	100,0	29,2
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 71. Elevers användning av B-språk i vardagen, andelar

	lyssnar på musik	ser på filmer	läser tidningar/ böcker	vänner med vilka jag talar språket	talat språket i hemmet	spelar dataspel och kommunicerar
Aldrig	18,4	20,7	29,2	40,5	63,2	79,0
1 gång i månaden	26,6	61,2	42,8	28,9	19,5	10,2
1 gång i veckan	18,7	10,8	16,4	13,9	7,4	4,8
Fler än 1 gång per vecka	34,0	5,7	8,8	15,0	7,9	4,2
Missing	2,3	1,7	2,8	1,7	2,0	1,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	353	353	353	353	353	353

Tabell 72. Planer på att läsa vidare vid högskola universitet efter avancerat språk, aggregerade svarsalternativ, andelar

	Total	Franska	Tyska	Spanska	Ryska
Ja	93,2	96,5	87,8	92,8	100,0
Nej	0,6	0,6	0,0	1,2	0,0
Vet ej	3,1	1,8	5,1	3,6	0,0
Missing	3,1	1,2	7,1	2,4	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 73. Planer på att läsa vidare vid högskola universitet efter avancerat språk

	Total	franska	tyska	Spanska	ryska
Ja direkt efter gymnasiet	35,4	34,7	43,9	26,5	50,0
Ja ett eller ett par år efter gymnasiet	54,7	59,4	41,8	60,2	50,0
Ja någon gång i framtiden	3,1	2,4	2,0	6,0	0,0
Nej	,6	,6	0,0	1,2	0,0
Vet ej	3,1	1,8	5,1	3,6	0,0
Missing	3,1	1,2	7,1	2,4	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal	353	170	98	83	2

Tabell 74. Elevers planer på att läsa vidare vid högskola universitet efter klass och kön, andelar

	Total	Övre medelklass	Medelklass	Lägre klasser	Pojkar	Flickor
Ja	93,2	96,2	94,1	88,9	89,8	94,3
Nej	,6	,4	1,2	,0	1,1	,4
vet ej	3,1	3,0	2,4	7,4	4,5	2,7
Missing	3,1	,4	2,4	3,7	4,5	2,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal	234	85	27	88	262	353

Tabell 75. Elevers planer på att fortsätta studier i sitt avancerade språk, efter språk, andelar

	Total	Franska	Tyska	Spanska	Ryska
Ja vid högskola eller universitet	38,0	38,2	38,8	34,9	100,0
Ja men inte vid högskola eller universitet	9,3	10,6	3,1	14,5	0,0
Kanske	42,2	42,4	40,8	44,6	0,0
Nej	6,5	7,1	9,2	2,4	0,0
Missing	4,0	1,8	8,2	3,6	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	353	170	98	83	2

Tabell 76. Elevers planer på att fortsätta studier i sitt avancerade språk, efter klass och kön, andelar

	Övre medelklass	Medelklass	Lägre klasser	Pojkar	Flickor	Total
Ja vid högskola eller universitet	40,2	40,0	22,2	38,6	37,8	38,0
Ja men inte vid högskola eller universitet	8,5	12,9	7,4	4,5	11,1	9,3
Kanske	44,0	36,5	55,6	39,8	43,1	42,2
Nej	6,0	7,1	11,1	11,4	4,6	6,5
Missing	1,3	3,5	3,7	5,7	3,4	4,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal	234	85	27	88	262	353

Tabell 77. Elevers planer på att studera utomlands vid något tillfälle, efter avancerat språk, andelar

	Total	Franska	Tyska	Spanska	Ryska
ja	63,5	65,9	51,0	73,5	50,0
vet ej, ej svar	29,7	30,0	34,7	22,9	50,0
nej	3,7	2,9	7,1	1,2	0,0
Missing	3,1	1,2	7,1	2,4	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total, antal	353	170	98	83	2

Tabell 78. Elevers planer på att studera utomlands vid något tillfälle, efter klass och kön, andelar

	Övre medelklass	Medelklass	Lägre klasser	Pojkar	Flickor	Total
Ja	67,9	57,6	59,3	48,9	68,3	63,5
Vet ej	27,8	36,5	33,3	36,4	27,5	29,7
Nej	3,8	3,5	3,7	10,2	1,5	3,7
Missing	,4	2,4	3,7	4,5	2,7	3,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal	234	85	27	88	262	353

Tabell 79. Elevers planer på att arbeta utomlands efter avancerat språk, andelar

	Total	franska	tyska	spanska	ryska
Ja jag kan tänka mig att bosätta mig utomlands för en längre period	53,0	54,1	40,8	65,1	50,0
Ja, men för en begränsad tid	29,2	28,8	34,7	24,1	0,0
Nej men arbete i Sverige med kortare resor utomlands	4,0	4,7	3,1	3,6	0,0
Nej	2,3	3,5	1,0	0,0	50,0
Vet ej	8,2	7,6	13,3	3,6	0,0
Missing	3,4	1,2	7,1	3,6	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal	353	170	98	83	2

Tabell 80. Elevers planer på att arbeta utomlands efter klass och kön, andelar

	Övre medelklass	Medelklass	Lägre klasser	Pojkar	Flickor	Total
Ja jag kan tänka mig att bosätta mig utomlands för en längre period	56,0	48,2	55,6	47,7	55,0	53,0
Ja, men för en begränsad tid	29,9	31,8	22,2	25,0	30,2	29,2
Nej men arbete i Sverige med kortare resor utomlands	3,4	4,7	7,4	2,3	4,6	4,0
Nej	,9	7,1	0,0	4,5	1,5	2,3
Vet ej	9,0	5,9	11,1	15,9	5,7	8,2
Missing	,9	2,4	3,7	4,5	3,1	3,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal	234	85	27	88	262	353

Appendix 2 – Tekniska definitioner

Meritvärde, meritpoäng och jämförelsetal – konkurrenskraft för antagning till högre studier

Föreliggande studie omfattar statistik för läsåren 2002/03 till och med 2011/12 samt en enkätstudie till elever som valt att studera de två mest avancerade språkkurserna i moderna språk, steg 6 och/eller steg 7 under den senare delen av denna tidsperiod. Med anledning av detta fokuseras de regler för meritpoäng och antagning till högre studier som är gällande för denna elevgrupp. Sedan den senaste gymnasireformen 2011 (GY-11) har reglerna för ansamlandet av meritpoäng reviderats något vilket kan tänkas få konsekvenser för vissa av stegen i moderna språk.²⁶¹

Från och med höstterminen 2010 ändrades regelsystemet för antagning till högre studier. Precis som tidigare krävs det av sökanden att denne har grundläggande behörighet.²⁶² Utöver grundläggande behörighet tillkommer områdesbehörigheter, anpassade för olika utbildningsområden, vilka ersatte de tidigare så kallade särskilda behörigheterna. Den stora förändringen i antagningssystemet berörde själva urvalsförfarandet, där det vanligast förekommande är urval på betyg. Innovationen var den nytillkomna möjligheterna för gymnasieelever att genom att välja mer avancerade kurser i moderna språk, matematik, engelska samt kurser inom de särskilda områdesbehörigheterna samla på sig meritpoäng.²⁶³ Före de ändrade antagningsreglerna gjordes betygsurvalet rätt och slätt på elevens jämförelsetal²⁶⁴ (snittbetyg) vilket nu ersatts av meritvärde. En elevs meritvärde består i två delar; jämförelsetalet och meritpoängen som fogas därtill. En elev kan som högst samla på sig 4,5 meritpoäng men endast 2,5 meritpoäng får användas i antagningen till högskolan, meritpoängen ger således tillsammans med elevens jämförelsetal ett meritvärde på maximalt 22,5 poäng. Detta innebär följaktligen att det finns en möjlighet för eleverna att strategiskt välja de meriterande kurser där de anser det lättast att också erhålla ett bra betyg för att uppnå ett så högt meritvärde som möjligt.

Ett högre meritvärde gagnar eleverna vid ansökan till högre studier, och därmed lockar meritpoängen elever till studier av mer avancerade kurser. Exempelvis finner Skolverket i en promemoria att för att eleverna ska höja sin konkurrenskraft motsvarande 0,5 meritpoäng krävs det att eleven höjer sitt betyg i motsvarande fem kurser om vardera 50 poäng.²⁶⁵

För de moderna språkens del är det moderna språk steg 3 till och med 5 som är meritpoängsgrundande och ger 0,5 meritpoäng vardera. Ytterligare en möjlighet att erhålla de fulla 1,5 meritpoängen i moderna språk är att läsa steg 4 i sitt B-språk och steg 2 i ytterligare ett modernt språk i gymnasieskolan.

²⁶¹ Se exempelvis www.studera.nu/faktablad/om-antagningsregler - För dig med examen från gymnasieskolan, GY2011 <http://www.studera.nu/download/18.4149f55713bbd91756380003453/gymnasiet-gy2011.pdf>. Informationen nedladdad 2013-03-21. Exempelvis kan nämnas förändringen att det räcker för elever med examen från GY-11 att erhålla betyg i steg 4 för full meritpoäng i moderna språk, på villkor att steg 3 inte krävs för behörighet till sökt utbildning. Krävs steg 4 för behörighet behöver eleven även steg 5 för att erhålla full meritpoäng.

²⁶² För att erhålla grundläggande behörighet ska den ökande ha erhållit ett slutbetyg från ett fullständigt eller utökat program i gymnasiet med godkänt på minst 2250 poäng varav godkänt betyg i Svenska A och B, Engelska A samt Matematik A krävs. "För dig som går ut gymnasiet 2010-2013". <http://www.studera.nu/download/18.4149f55713bbd91756380003449/gar-i-gymnasiet.pdf>. Informationen är nedladdad 2013-03-21.

²⁶³ Meritpoäng ges för B- och C- kurs i engelska (max 1,0 meritpoäng), för vissa kurser i moderna språk (max 1,5 meritpoäng), för matematik (max 1,0 meritpoäng) samt de områdeskurser som ingår i de nya områdesbehörigheterna (max 1,0 meritpoäng).

²⁶⁴ Jämförelsetalet räknas ut genom att kursens antal poäng multipliceras med kursbetygets värde. Ett G ger 10 poäng, ett VG 15 poäng och ett MVG 20 poäng. Denna räkneoperation genomförs för samtliga kurser, sedan summeras alla kursers poäng och man delar därefter med det antal poäng som eleven läst, normalt sett 2500 poäng, och man får då elevens jämförelsetal.

²⁶⁵ Skolverket, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2010/11 PM. Nedladdad 2013-03-21

B-språk, C-språk nybörjarspråk och fortsättningsspråk, första och andra språkvalet

Terminologin kring språk i den svenska skolan kan tyckas lite snårig. Begreppen B- och C-språk hör egentligen till en äldre terminologi från tiden före skolreformerna 2000 då det som tidigare benämnts som B- och C-språk i grundskolan samlades under begreppet *moderna språk*.²⁶⁶ Således är det för elever med slutbetyg från gymnasieskolan från och med läsåret 2002/03 och framåt svårt att tala om studiet av moderna språk i termer av B- och C-språk, i synnerhet med anledning av den nya kursindelningen där samtliga språkval samlas under samlingsbegreppet *moderna språk*. Korrekt vore idag att tala om elevers första och andra språkval, alternativt som det andra och tredje främmande språket (utöver den obligatoriska engelskan). I grundskolan talas om ämnet som språkval²⁶⁷ emedan Nationalencyklopedin förklarar begreppet B-språk som ”[...] tidigare använd beteckning för det andra främmande språket i undervisningen.”²⁶⁸

Dock är termerna B- och C-språk väl inarbetade och för att undvika missförstånd har i enkäten brukats såväl den äldre terminologin såväl som den nyare för att försöka undvika förvirring. I fortsättningen kommer termerna B-språk och elevens språkval att användas omväxlande. Mestadels för att undvika otympliga formuleringar i stil med *eleverna som även valde till ett andra främmande språk utöver engelska* kan det således istället talas om *eleverna som även valde till ett C-språk*.²⁶⁹

En problematik med dagens statistik över kurserna i moderna språk, benämnda steg, är att det med dagens terminologi är rent utsagt omöjligt att utifrån den offentliga statistiken skilja mellan B- och C-språk, eller ens mellan elevens första och andra språkval, och vi får nöja oss med att tala om nybörjarspråk (steg 1) och fortsättningsspråk (steg 3). Som Bertilsson & Börjesson finner är dock förekomsten av C-språk relativt modest fram till läsåret 2001/02 och vållar därför inget större problem på så vis, undantaget om man intresserar sig för just språkelever i svensk gymnasieskola och i vilken utsträckning dessa väljer att läsa fler än ett språk. Därför räcker det inte att enbart studera den offentliga statistiken utan dessa måste kompletteras antingen med registerstudier eller med enkätundersökningar, beroende på vad man i övrigt vill veta om språkelever.

Gymnasieskolan hade under undersökningsperioden ett sådant upplägg med de fria val som stod eleven till buds, framförallt på de två studieförberedande programmen²⁷⁰, möjligheten att göra många och varierande språkval. Elever på yrkesförberedande program kunde helt välja bort språket då det inte ingick som karaktärsämne i programmen. För elever på de studieförberedande programmen var det möjligt för eleven att fortsätta med sitt språkval från grundskolan, eller att påbörja ett nytt språk, eller till och med att läsa flera språk på grundläggande nybörjarnivå. De två senare alternativen genererar inte de eftersträvarvärda meritpoängen. Den stora valfriheten i gymnasieskolan möjliggjorde även för elever att kombinera fortsatta studier i sitt första språkval med nybörjarstudier i ytterligare ett modernt språk. Hade eleven redan påbörjat ett andra språkval fanns, åtminstone teoretiskt, möjligheten att fortsätta med bägge språkvalen. En relativt liten grupp nyttjade valfriheten och den nya kursstrukturen till att fördjupa sig ytterligare i sitt fortsättningsspråk och läsa gymnasieskolans mest avancerade steg i språk. Ramarna för möjliga språkval beror till viss del på vilka språk elevens gymnasieskola kunde erbjuda undervisning i samt hur denna kunde organiseras. Kortfattat, möjligheten stod eleven bi att såväl välja till, som välja bort, språkstudier på olika sätt och vis.

När jag kontaktade skolor för att söka rätt på vilka som erbjöd sina elever språkkurser i de mest avancerade stegen förekom det att de jag talade med gav uttryck för skilda hållningar gentemot språk, däribland att man hellre såg att eleven läste flera språk, gjorde flera språkval, än fördjupade sig i ett endaste språk till en nivå som dessutom inte gav något extra i form av meritpoäng.

²⁶⁶ Malmberg 1999s 6.

²⁶⁷ <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/loroplaner/grundskolan/moderna-sprak> information nedladdad 2013-03-21

²⁶⁸ www.ne.se/b-sprak samt www.ne.se/c-sprak 2013-03-21

²⁶⁹ Egen kursivering

²⁷⁰ För vilka utbildningsvägar språk var en av de programspecifika kurserna som lästes och därmed obligatoriskt, 100 p för NV och 200p för Sp. Se appendix där programstrukturerna bifogats.

APPENDIX 3 – PROGRAMFÖRKORTNINGAR och PROGRAMSTRUKTURER

Förteckning över förkortningar av gymnasieprogram i gymnasieskolan GY-00

BF	Barn- och fritidsprogrammet	Yrkesinriktat
BP	Byggprogrammet	Yrkesinriktat
EC	Elprogrammet	Yrkesinriktat
EN	Energiprogrammet	Yrkesinriktat
ES	Estetiska programmet	Yrkesinriktat
FP	Fordonsprogrammet	Yrkesinriktat
HP	Handels- och administrationsprogrammet	Yrkesinriktat
HV	Hantverksprogrammet	Yrkesinriktat
HR	Hotell- och restaurangprogrammet	Yrkesinriktat
IP	Industriprogrammet	Yrkesinriktat
LP	Livsmedelsprogrammet	Yrkesinriktat
MP	Medieprogrammet	Yrkesinriktat
NP	Naturbruksprogrammet	Yrkesinriktat
NV	Naturvetenskapsprogrammet	Studieinriktat
OP	Omvårdnadsprogrammet	Yrkesinriktat
SP	Samhällsvetenskapsprogrammet	Studieinriktat
TE	Teknikprogrammet	Yrkesinriktat

Förteckning över förkortningar av gymnasieprogram i gymnasieskolan GY-11

BF	Barn- och fritidsprogrammet	Yrkesprogram
BA	Bygg- och anläggningsprogrammet	Yrkesprogram
EK	Ekonomiprogrammet	Högskoleförberedande
EE	El- och energiprogrammet	Yrkesprogram
ES	Estetiska programmet	Högskoleförberedande
FT	Fordons- och transportprogrammet	Yrkesprogram
HA	Handels- och administrationsprogrammet	Yrkesprogram
HV	Hantverksprogrammet	Yrkesprogram
HT	Hotell- och turismprogrammet	Yrkesprogram
HU	Humanistiska programmet	Högskoleförberedande
IN	Industri tekniska programmet	Yrkesprogram
NA	Naturvetenskapsprogrammet	Högskoleförberedande
NB	Naturbruksprogrammet	Yrkesprogram
RL	Restaurang- och livsmedelsprogrammet	Yrkesförberedande
VF	VVS- och fastighetsprogrammet	Yrkesprogram
VO	Vård- och omsorgsprogrammet	Yrkesprogram
SA	Samhällsvetenskapsprogrammet	Högskoleförberedande
TE	Teknikprogrammet	Högskoleförberedande

Samhällsvetenskapsprogrammet

Kärnämnen	750	Karaktärsämnen Gemensamma kurser	800	100	Inriktning ekonomi	350	Valbara kurser 150-300	Ind.val 300	
Svenska/Svenska som andraspråk A + B	200	Engelska B	100	P o r t j o r k e t k e r a b e r t e	Företags ekonomi A	50	Exempel på kurser som kan erbjudas: Samtliga kurser från SP:s inrikt. Datorkunskap Engelska C Filosofi B Företagssek.kurser Geografi B Geografiska inform.system Grekiska A,B Historia C Int. Relationer Latin m.all.spr A/B/C Moderna språk Psykologi B Samhällskunskap C Teckenspråk f. hörande Biologi A (NV) Biologi B (NV) Fysik A (NV) Fysik B (NV) Idrott och hälsa B Kemi A (NV) Matematik C (NV) Matematik D (NV) Medie kunskap (NP) Miljö kunskap (NV) Miljö politik (NV) Multimedia A (NP) Män-soc o kult.(OP) Närda konst(ES) Pedagogiskt ledarskap(BP) Textkommunikation A(NP) Turismkurser(HP)	150	Se gymnasie- förordningen
Engelska A	100	Filosofi A	50		Information och layout	50		50	
Matematik A	100	Geografi A	100		Internationell ekonomi	50		100	
Estetisk verksamhet	50	Historia A	100		Rättskunskap	50		50	
Idrott och hälsa A	100	Matematik B	50						
Naturkunskap A	50	Moderna språk	200		Inriktning kultur	400			
Religionskunskap A	50	Svenska C- Muntlig och skriftlig kommunikation	50		Historia B	100			
Samhällskunskap A	100	Naturkunskap B	100		Kultur- och idéhistoria	100			
		Psykologi A	50		Litteratur och litt. vetenskap	50			
					Religionskunskap B	50			
					Staden och Framtiden	100			

Föreskrifter om kurser i detta program publiceras i SKOLFS 2000:01

Naturvetenskapsprogrammet

Kärnämneskurser 750 Svenska / Svenska som andraspråk A + B 200 Engelska A 100 Matematik A 100 Estetisk verksamhet 50 Idrott och hälsa A 100 Naturkunskap A 50 Religionskunskap A 50 Samhällskunskap A 100	Karaktersämnen Gemensamma kurser 850 Biologi A 100 Engelska B 100 Fysik A 100 Historia A 100 Kemi A 100 Matematik B 50 Matematik C 100 Matematik D 100 Moderna språk 100	100 Inriktning Naturvetenskap 300 Biologi B 50 Fysik B 150 Kemi B 100 Inriktning Matematik och datavetenskap 300 Matematik-diskret 50 Matematik E 50 Programmering A 50 Alternativa datakurser 150 Inriktning Miljövetenskap 300 Biologi B 50 Kemi B 100 Miljökunskap 100 Miljöpolitik 50	Valbara kurser 200 <i>Kurser inom t. ex. följande ämnen kan erbjudas:</i> Samtliga kurser från ämnena biologi, datoranvändning, datorteknik, filosofi, fysik, företagsekonomi, geografi, historia, idrott och hälsa, kemi, matematik, miljökunskap, multimedia, psykologi, religionskunskap, rättskunskap, samhällskunskap, språk, svenska, teknikutveckling.	Individuellt val 300 Se gymnasie-förordningen
--	--	---	--	---

Föreskrifter om vilka kurser som ingår i programmet finns i SKOLFS 2000:01

APPENDIX 4 – klassificering av yrken och förälders sociala klass

Social klass	Sociala grupper, 32-nivå
Högre klass (1)	Civilingenjör, arkitekt, lantmätare, akad. utb. naturvetare Läkare, veterinär, tandläkare Gymnasielärare Universitets- el. högskolelärare, forskare vid univ. el. högsk Präst Företagsledare Officer Jurist, advokat Högre tjänsteman Politiker, avlönad befattning inom facket
Medelklass (2)	Tekniker, ingenjör, laboratorieass el. likn. Klasslärare Ämneslärare på högstadiet Annat religiöst arbete Journalist, redaktör Konstnärligt arbete Kulturförmedlande yrke Sjuksköterska, sjukgymnast o. likn. Tjänsteman på mellannivå Polis Annat militärt arbete
Lägre medelklass (3)	Kontorsanställd Butiksföreståndare, butiksägare, grossist o. likn Anställd inom handel Bonde, Lantbrukare, fiskare el. likn
Arbetarklass (4)	Yrkesutbildad arbetare inom produktion Yrkesutbildad arbetare i service Förman, arbetsledare
	Lantarbetare, skogsarbetare el. likn Skötare, biträde o. likn. Icke yrkesutbildad arbetare i produktion Icke yrkesutbildad arbetare i service

APPENDIX 5 – ELEVENKÄT vårterminen 2012

10XXX

☐ Kvinna ☐ Man Födelseår: 19

Gymnasieskola: _____

Program: _____

Inledning: _____

A. Frågor om dina studier

1. Vilket/vilka språk har du läst, eller kommer du att ha läst, i o.m. steg 6 och/eller 7?

2. Samläser ni flera steg tillsammans?

☐ ja ☐ nej

3. Om ja Vilka steg samläser ni?

4. Av vilken/vilka anledning/-or valde du att läsa språk i o.m. steg 6 och/eller steg 7?

Jag valde <i>onavsett</i> språkstudier	Mycket viktigt	Ingen viktig	Vet ej
a) Jag tycker att språkstudier är roliga	☐	☐	☐
b) Jag är intresserad av språk	☐	☐	☐
c) Jag har goda chanser att få bra betyg i språk	☐	☐	☐
d) Jag är intresserad av språk i sig, av hur de är uppbyggda och hur de används	☐	☐	☐
e) Jag är intresserad av det land/ de länder i vilket språket tals och dess kultur	☐	☐	☐
f) Jag använder språket i vardagen, (t.ex., ser film, läser, interaktionella vännar m.m.)	☐	☐	☐
g) Jag tycker att yrke/studier där jag behöver använda mig av språkfärdigheter	☐	☐	☐
h) Jag tänker mig att läsa språk på högskola/universitet efter gymnasiet	☐	☐	☐
i) Jag vill lära mig språk för att kunna tala med andra	☐	☐	☐
j) min familj är intresserad av kulturen i de länder som språket/ en tals	☐	☐	☐
k) flera medlemmar i min familj har också avancerade kunskaper i språk	☐	☐	☐
l) min vännar valde kursen	☐	☐	☐

1

10XXX

5. Vilket av följande alternativ är det viktigaste till att du vill att läsa språk i o.m. steg 6/7?

Alternativ: ☐ var viktigast

6. Hur viktigt är det för dig att i ett språk lära dig att:

	Mycket viktigt	Ingen viktig	Vet ej
a) ... samtala och argumentera	☐	☐	☐
b) ... skriva bra och varierat	☐	☐	☐
c) ... läsa och förstå text	☐	☐	☐
d) ... lyssna och förstå tala språk	☐	☐	☐
e) ... förstå grammatik, hur språket är uppbyggt och hur det därför används	☐	☐	☐
f) ... bli bekant med kulturen i de länder språket tals	☐	☐	☐
g) ... ha dig mer om litteratur skrivna på språket	☐	☐	☐

7. Hur bra anser du dig kunna...?

	Mycket bra	Minst bra	Vet ej
a) ... samtala och argumentera	☐	☐	☐
b) ... formulera dig i skrift och skriva varierat	☐	☐	☐
c) ... läsa och förstå text	☐	☐	☐
d) ... lyssna och förstå tala språk	☐	☐	☐
e) ... förstå grammatik, hur språket är uppbyggt och hur det därför används	☐	☐	☐
f) ... förstå kulturen i de länder språket tals	☐	☐	☐
g) ... ha kunskap om litteratur skrivna på språket	☐	☐	☐

8. Vilka språk läser/har du läst i gymnasiet/skola? (Även om du inte har läst något språk)

Moderna språk	T o m steg	Vilket tror du blir ditt betyg?
☐ Tyska	steg: _____	betyg: _____
☐ Franska	steg: _____	betyg: _____
☐ Spanska	steg: _____	betyg: _____
☐ Italienska	steg: _____	betyg: _____
☐ Ryska	steg: _____	betyg: _____
☐ Annat 1, namn: _____	steg: _____	betyg: _____
☐ Annat 2, namn: _____	steg: _____	betyg: _____

9. Läste du modern/n? (Om annat modern/n än svenska)

☐ ja, namn: _____ kurs: _____ betyg: _____

☐ nej

2

10XXX

10. Hur svåra tycker du att studierna är i de avancerade språkkurserna? Sätt **bara ett** kryss!

☐ Mycket låta ☐ Låta ☐ Varken låta eller svåra ☐ Svåra ☐ Mycket svåra

11. Hur många timmar ägnar du åt självstudier i språk **under en genomsnittlig vecka**? (på din fridag utgår skolans verksamhet) Sätt **bara ett** kryss!

☐ Inne alls ☐ Minst en 1 timme ☐ 1-2 timmar ☐ 3-4 timmar ☐ Mer än 4 timmar

12. Hur många timmar ägnar du denna termin åt självstudier **hjärt** ett prov i språk? (på din fridag utgår skolans verksamhet) Sätt **bara ett** kryss!

☐ Vår inga prov ☐ Inne alls ☐ Minst en 1 timme ☐ 1-4 timmar ☐ 4-8 timmar ☐ Mer än 8 timmar

13. Har du under tiden du läst en svensk gymnasieutbildning studerat utomlands mer än tre månader?

☐ Ja, i annat land nämligen: _____ på språk: _____
☐ Nej

14. Om du svarat ja på fråga 13, av vilken vilka anledningar valde du att studera utomlands?

Din för att:

☐ jag ville förbättra språkkunskaper ☐ jag ville uppleva en annan kultur
☐ jag ville prova på något nytt ☐ för mig är språk och kultur nära förknippat
☐ jag ville träffa nya vänner ☐ jag var skickligt och behövde omställning
☐ annat: _____

15. Läser du ett utbokat program?

☐ ja ☐ nej ☐ vet ej

16. Om du svarat ja - vilka kurser har du utbokat mest? (Skriv inte bara 'matte' eller matematik utan ange det fullständiga kursnamnet ex: Matematik C)

1. _____ 4. _____ 7. _____
2. _____ 5. _____ 8. _____
3. _____ 6. _____ 9. _____

3

10XXX

17. Vilket var ditt betyg i följande gymnasiekurser?

Om du **läser kursen nu**, skatta det betyg du tror att du kommer att få. Sätt kryss i rutan för läser nu samt kryss i den rutan för det betyg du tror att du kommer att få.

	Läser nu	IG	G	VG	MVG	Minns ej	Ej betyg
Svenska A	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska B	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska C	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engelska A	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engelska B	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engelska C	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematik A	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematik B	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematik C	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematik D	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematik E	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Så här räknar du ut ditt jämförelseal:

Jämförelseal räknas ut genom att kursens antal poäng multipliceras med kursbetygets värde. Ett G ger 10 poäng, ett VG 15 poäng och ett MVG 20 poäng. Summera alla kurser och dela med det antal poäng du läst (normalt program 2500 poäng).

Oskär? Har du genomgående nån VG i dina betyg har du ett jämförelseal på ca 15 innan meritpoängen läggs till.

Språkvalet i grundskolan:

B-språk är det första språkvalet du gjorde i grundskolan, antingen i år 6 eller i år 7 och som du sedan läste till dess att du gick ur grundskolan.

C-språk är det andra språkval du kunde göra i grundskolan som ditt individuella val i år 8 och år 9.

18. Om du bedömer dig själv, vad tror du ditt **medelbetyg** (jämförelseal) blir när du gått ut gymnasiet?

Mitt medelbetyg blir ca (tal mellan 0 och 20,0)

19. Vilket B-språk läste du i **grundskolan**? (det **första** obligatoriska språket utöver engelska)

☐ Tyska ☐ Annat, nämligen: _____
☐ Franska ☐ Annat, nämligen: _____
☐ Spanska

20. Av vilken anledning valde du det språket?

21. Vilket var ditt betyg i B-språk i **grundskolan**? : _____

4

22. Fortsätt du i **gymnasieskolan** med det B-språk du läste i grundskolan?
☐ ja ☐ nej

23. Läste du ett även ett C-språk i **grundskolan**? (ett eventuellt **andra** språk du läste)

☐ Tyska
☐ Franska
☐ Spanska
 Annat, namligen: _____
 Nej, jag läste inget C-språk

Om du svarade **ja** på fråga 23

24 Vilket var ditt beryg i C-språk i **grundskolan**? : _____

25. Fortsätt du i **gymnasieskolan** med det C-språk du läste i grundskolan?
☐ ja ☐ nej

26. Hur väckert anser du att följande språk är?

	Mycket väckert	Inne alls väckert	Vet ej
Engelska	☐	☐	☐
Tyska	☐	☐	☐
Franska	☐	☐	☐
Spanska	☐	☐	☐
Italianska	☐	☐	☐
Ryska	☐	☐	☐
Portugisiska	☐	☐	☐
Kinesiska	☐	☐	☐

27. I hur hög grad instämmer du med följande påståenden:

	1 hög grad	Inne alls	Vet ej
a) Jag läser språket inte för dess nytta skäl, utan för dess ägarvärde	☐	☐	☐
b) Jag undrar en god språkanvändning hos mina kompisar	☐	☐	☐
c) Jag noterar om någon har ett koftigt rikt uttryck	☐	☐	☐
d) Jag tycker synd om folk som bara fixerar ett språk	☐	☐	☐
e) Jag förkämpar goda språkfärdigheter med hög intelligens?	☐	☐	☐

28. Vilka språk anser du dig ha störst användning av? Rangordna följande. Ange siffran 1 för det språk du anser vara mest användbart och 10 för det språk du anser dig ha minst nytta av. Rangordna samtliga språk, även om du inte behärskar dem.

☐ Engelska
☐ Tyska
☐ Franska
☐ Spanska
☐ Italienska
☐ Ryska
☐ Portugisiska
☐ Kinesiska
 Annat: _____
 Annat: _____

29. Motivera kort varför du anser vissa språk mer användbara än andra.

30. Vad anser du om beryg och bedömning på den utbildning du går? I hur grad instämmer du i följande?

	1 hög grad	Inne alls	Vet ej
a) Beryg är ett rättvist bedömningssystem	☐	☐	☐
b) Språkfärdigheter går att mäta med beryg	☐	☐	☐
c) En tydlig betygssättning är viktig för att jag ska uppfylla studierna som seriös	☐	☐	☐
d) Lärares bedömningar i personliga samtal är viktigare än beryg	☐	☐	☐

31. Vad kännetecknar en god språklärare? Rangordna följande. Ange siffran 1 för det alternativ du anser vara mest viktigt och 7 för det alternativ du anser minst viktigt.

☐ Läraren har goda kunskaper i grammatik
☐ Läraren har goda kunskaper i litteratur
☐ Läraren har språket som modersmål
☐ Läraren kan mycket om kultur och vardagligt i de land/länder språket talas
☐ Läraren har ett engagemang för sitt ämne
☐ Läraren inspirerar och uppmuntrar till aktiv kommunikation
☐ Läraren är en skicklig pedagog

B. Frågor om användning av språk på fritiden

10XXX

För den denna del och familj avses med B- och C-språk de språk du listat i gymnasieskolan B-språk i gymnasieskolan avses det språk du har listat till högst nivå (utöver engelska). I läser du endast **ett** språk i gymnasieskolan ska du ange detta som ditt B-språk oavsett om detta var ditt B-språk i grundskolan eller ej. C-språk avses det andra språk, det vill säga det språk du listat till högst nivå jämte ditt B-språk (utöver engelska).

32. Har du någon gång under din uppväxt bott utomlands?

☐ Ja, i _____ (land) Antal år _____
☐ Nej

33. Har du semesterat utomlands?

☐ 1 gång ☐ Mer än 5 gånger
☐ 2 gånger ☐ Allt
☐ 3-5 gånger

34. Var du under din uppväxtid på semester eller resa med din familj utomlands? Sitt ett eller flera kryss!

☐ Ja, i land där min B-språk talas ☐ Ja, i andra länder
☐ Ja, i land där min C-språk talas ☐ Nej
☐ Ja, i engelsktalande land

35. Har du varit på semester eller resa utomlands **utan dina föräldrar**? Sitt ett eller flera kryss!

☐ Ja, i land där min B-språk talas ☐ Ja, i andra länder
☐ Ja, i land där min C-språk talas ☐ Nej
☐ Ja, i engelsktalande land

36. Årsminder du dig av ditt B-språk på din fritid?

	Första 1 gång i veckan	1 gång i veckan	1 gång i månaden	Allt
a) Jag läser böcker/ böcker på språket	☐	☐	☐	☐
b) Jag ser på filmer på språket	☐	☐	☐	☐
c) Jag lyssnar på musik på språket	☐	☐	☐	☐
d) Jag spelar datorspel och kommunicerar då på språket	☐	☐	☐	☐
e) Jag talar språket i hemmet	☐	☐	☐	☐
f) Jag har vänner med vilka jag talar språket	☐	☐	☐	☐
g) Annat, nämligen: _____	☐	☐	☐	☐

37. Årsminder du dig av ditt C-språk på din fritid?

7

10XXX

	Första 1 gång i veckan	1 gång i veckan	1 gång i månaden	Allt
a) Jag läser böcker/ böcker på språket	☐	☐	☐	☐
b) Jag ser på filmer på språket	☐	☐	☐	☐
c) Jag lyssnar på musik på språket	☐	☐	☐	☐
d) Jag spelar datorspel och kommunicerar då på språket	☐	☐	☐	☐
e) Jag talar språket i hemmet	☐	☐	☐	☐
f) Jag har vänner med vilka jag talar språket	☐	☐	☐	☐
g) Annat, nämligen: _____	☐	☐	☐	☐

8

C. Här följer frågor om din familj

38. Vilka är var din föräldrar yrken? Markera med **ett kryss** för din far och **ett kryss** för din mor det yrke som bäst motsvarar deras yrken. Om du i huvudsak vuxit upp med en eller två syster/föräldrar, ange i så fall deras yrken. Här dina föräldrar haft flera arbeten, ange det senaste.

Far	Mor	Yrke	Far	Mor	Yrke
☐	☐	Tekniska yrken	☐	☐	Yrkefria yrken
☐	☐	Tekniker, ingenjör (ej erbjudsgrupp)	☐	☐	Sälare, butik, el. likn.
☐	☐	Övervakare, arkitekt, landmålar	☐	☐	Spelutvecklare, videoprogram el. likn.
☐	☐	Arkitekter utskickad naturvård, el. likn.	☐	☐	Läkare, veterinär, tandläkare
☐	☐	Produktions yrken	☐	☐	Arbetsyrken
☐	☐	Produktörer och fiskeproducent	☐	☐	Industriarbetare (svetsare, maskinoperatör, el. likn.)
☐	☐	Klassiker (barkare 1-7)	☐	☐	Byggnadsarbetare (snickare, elektriker, färdskare, el. likn.)
☐	☐	Arbetsledare (barkare 4-9)	☐	☐	Transportarbetare (chaufför, el. likn.)
☐	☐	Gymnasiallärare	☐	☐	Service (vaktare, snöbelysning)
☐	☐	Universitetslärare / forskare	☐	☐	Förman arbetsledare
☐	☐	Religiösa yrken	☐	☐	Yrken inom handel
☐	☐	Prest (med teologisk utbildning)	☐	☐	Butiksövervakare, butikssälare, el. likn.
☐	☐	Andra religiösa arbeten	☐	☐	Handelsmanntjänst, handelsmanntjänst, export, import, el. likn.
☐	☐	Yrken inom media och kultur	☐	☐	Politiska, militära arbeten
☐	☐	Journalist, författare	☐	☐	Polis
☐	☐	Kommunikatör yrken (journalist, författare, skådespelare, manus)	☐	☐	Officer
☐	☐	Kulturförmedlare yrken (bibliotekarie, museiförmedlare el. likn.)	☐	☐	Arbete militär arbete (utan officer)
☐	☐	Administrativa yrken inom	☐	☐	Yrken inom jordbruk, fiskeri
☐	☐	Förvaltnings yrken för företag med minst 10 anställda (direktör, handelsdirektör, el. likn.)	☐	☐	Boende, landbruk, fiskeri
☐	☐	Bank, aktiefond	☐	☐	Lantbrukare, skogsbrukare
☐	☐	Högare tjänstemän (yrkeschef, erbjudsgrupp, personchef, el. likn.)	☐	☐	Övrigt
☐	☐	Tjänstemän på mellannivå (handläggare, socialsekreterare, el. likn.)	☐	☐	Hälsotjänstare inom vår
☐	☐	Konferensvärd (sekreterare, kanslist)	☐	☐	
☐	☐	Politiker, arbetsledare inom förskolevård (enbarnsmamman)	☐	☐	

39. Skriv din fars och mors yrke nedan. Ange yrke så noggrant som möjligt, skriv exempelvis inte arbetar på bank, utan bankbetsman, kundtjänst, kundservice, kundservice.

Far: _____
Mor: _____

40. I vem vilken sektor arbetar/arbetade huvudsakligen dina föräldrar? Sätt ett kryss per förälder!

Far	Mor	Sektor
☐	☐	Privat sektor
☐	☐	Offentlig sektor
☐	☐	Vet ej

41. Vilken är din fars/mors högsta utbildning? Sätt ett kryss per förälder!

Far	Mor	Utbildning
☐	☐	Grukskola
☐	☐	2-årig gymnasium
☐	☐	3- eller 4-årig gymnasium
☐	☐	Kortare högskoleutbildning
☐	☐	Kortare än 3 år
☐	☐	Upp till 3 år
☐	☐	Forskning (el. likn., el. dr)
☐	☐	Vet ej

42. Är var din far och din mor... Sätt ett kryss per förälder!

Far	Mor	Utbildning
☐	☐	Egen företagare med anställda
☐	☐	Konsult eller egen företagare utan anställda
☐	☐	Ej egen företagare
☐	☐	Vet ej

43. Har någon av dina föräldrar arbetat och/eller studerat utomlands?

Far	Mor	Utbildning
☐	☐	Arbetat utomlands
☐	☐	Studier utomlands
☐	☐	Nå, varken arbetat eller studerat utomlands
☐	☐	Vet ej

44. I vilket land är du och dina föräldrar födda?

Du själv	Far	Mor	Land
☐	☐	☐	Sverige
☐	☐	☐	Andra land
☐	☐	☐	Andra land
☐	☐	☐	Andra land

45. Vilken språk förstår du själv och dina föräldrar utan större besvär? Sätt ett eller flera kryss per person!

Du själv	Far	Mor	Språk
☐	☐	☐	Engelska
☐	☐	☐	Tyska
☐	☐	☐	Franska
☐	☐	☐	Spanska
☐	☐	☐	Italianska
☐	☐	☐	Ryska
☐	☐	☐	Andra, namngett: _____
☐	☐	☐	Andra, namngett: _____
☐	☐	☐	Andra, namngett: _____
☐	☐	☐	Andra, namngett: _____

D. Frågor om din framtid

XXXX

46. Vilket yrke tänker du dig i framtiden?

47. Har du tänkt studera på universitet eller högskola i framtiden?

☐	J _a , direkte eller gymnasiast	☐	Nej
☐	J _b , ett eller ett par år efter gymnasiast	☐	Vet ej
☐	J _c , någon gång i framtiden		

48. *Tror du att du kommer att läsa vidare i din/dina språk efter gymnasiet*

☐ Ja, vid högskola/universitet	☐ Kanske
☐ Ja, men inte vid högskola/universitet	☐ Nej

49. Har du planer på att genomföra studier utomlands vid något tillfälle?

☐ ja ☐ nej ☐ ved ej/ ej svar

50. Om du svarat ja på fråga 49, vad har du tänkt dig att läsa och var?

vid _____ (högskola/universitet)
i _____ (land)

51. *Har du planer på att arbeta utomlands? Sätt bara ett kryss!*

☐ Ja, jag kan tänka mig att bosätta mig och arbeta utomlands för en längre period (mer än två år)

Ja, jag kan tänka mig arbete utomlands, men för en begränsad tid (max två år)

[illegible]☐ Verrij

52. Om ja på fråga 51, i vilket eller vilka länder kan du tänka dig att arbeta?

I landet/landerna:

53. Har du synpunkter på enkäten eller har du något att tillägga om språk och språkstudier?

Stort tack för din medverkan!

Sociology of Education and Culture
(Utbildnings- och kultursociologi)

SEC, EDU, Uppsala University
Box 2136, S-750 02 Uppsala

www.skeptron.uu.se/broadly/sec/

Editors of SEC Research Reports: Donald Broady & Mikael Börjesson